

8662

రాధాకృష్ణలు

భవానీశంకరులు

కామగ్రంథమాల. ౧ వ గ్రంథము. వెల రు ౧౨.

కొక్కొకము

కథాశాస్త్రము

రతి రహస్యము

పండితప్రతి.

(Confidential Edition for Scholars)

గ్రంథకర్తలు:

కొక్కొకము.

ఎ. జి. స.

దరులకు దైవతంబు సుఖభాముడు చిత్తభవుండు వామనం
చరణుడు శ్రీకరుండు గుణసాగరు మల్లయఁ బ్రోచుఁ గావుతన్.

శ్లో. పరిజనపదే భృంగశ్రేణీ, పికాః పటునదీనో
హిమకరసికద్భక్తిం, మత్తద్విపో మలదానిలః॥
కృతసుధనుగ్ధీ నీలాకటాక్ష రావణీ,
మనసిజమహావీరసోద్యైర్దయంతి జగజ్జితం.

చ. పరిజనసోద్యై హమ్మెనలు, * పాలుకనర్థము గోకిలాలి, చం
దురుఁ దుసితాతప త్రిము, వంధూతరు మధ్యము నిల్లపాంగముల్
శరములు, గంధసింధురము * చల్లనివాచువుగాఁగ లోక
త్పంఁ గొసి గెల్పు మెప్పుండు * పై రిసెల్లయఁ నిచ్చుకోరికల్.

సీ. వాత్యాయనుని కళావల్లభుఁ గీర్తింబి
ఘోషికాపుత్తుఁ బ్రవీణుఁ గొల్చి
కూచమారుని రసఁకోవిదుఁ బార్థింబి
నందీశు విద్యాధినాథుఁ దలఁచి
మన్మథరసికసంన్మాన్యుని గొనియాడి
శాస్త్రజ్ఞశివకియ్య * సన్నుతించి
నైశ్యదత్తుని రతివరమూర్తిఁ బాడఁగాంచి
భవ్య కాంచీనాథుఁ * బ్రస్తుతించి

ఆ. నె. మునిసనత్కుమారు * ధనదుతనూభవు
నశ్వనుల జయంతు * ననుసరించి
రావిపాటితిప్పరాజాదిముఖ్య శృం
గారకవుల నెల్ల * గారవించి.

క. అని యిష్టదేవతా పా
ర్థనముఁ గళాశాస్త్ర సుకవి * రాజశ్రేణిన్
వినుతియును జేసి నా నె
మృగమునఁ ద్రిపురాంబునిల్చి * మహితపార్థింబిన్.

సీ. శ్రీవత్సగోత్రప్రసాదసంభూతి నా

పస్తంబసూత్రప్రశస్తః సమనః
గురుదయానిధియై న • కూచనమంతికి
నంగనామణి ముత్తమాంబిక కను
దనయుండ సత్కవీంద్రసుమాన్యచరితుండ
శివకృపాసుజ్ఞానశేఖరుండ
నానూఢవిద్యాచంఢానందయోగీంద్ర
శిష్టవ్రచారవిశిష్టః సమనః

గీ. నేఱుయామాత్యుండను సత్కవీంద్రహితుండఁ
గలితవాక్యార్పణిఁ గొక్కొకకవివరుండఁ
జతురమతితోడ రతికళాశాస్త్ర మిదియుఁ
దెనుఁగు గావించు రసికులు • వినుతిఁజేయ

వ. అని తలపోయుచున్న యవసరంబున—

సీ. తనకీర్తికామిని • దశదిశాభామినీ

స్థితకపోలములకు • మెఱుఁగుఁబెట్ట
తనభవ్యమూర్తి కాంతామదాలస నవ
వీక్షణద్యుతులకు • విందొనర్చ
తనవైభవంబు బౌంధనకవిగాయక
మానసాంతరముల • మెఱుఁగుఁజేయ
తననీతిగరిమయు • ఘనతెరాంకుశము దు
ర్మంత్రికంజరముల • మదములగావ

గీ. చండలాంబ మహాలక్ష్మి • సత్కృపాప్ర
సాదసాధితవైభవ • సాంద్రయశుఁడు
మంత్రిమాత్రుండె ధైరవంతుఁడనుచు ||
మంత్రీనిధి కుంటముక్కల • మల్లమంత్రీ.

క. ఒకనాఁడు రతిరహస్య

ప్రకటకళాశాస్త్రసుకవి ♦ బంధుర తరుణీ

నికరములు గొల్పి విద్యా

ప్రకటితుండై నన్ను బిలువ ♦ బనిపియు ననియెన్.

క. నవఘంటాసుత్రాముండ

వనఘానకపీశ్వరుండ ♦ వగుదీపు మదిన్

గిని గదియింపఁ బూచిన

కనితామణిభూషణంబు ♦ కావలె నానెన్.

క. జల్లులు పడపారణములు

బొల్లులు ననమగ్ధములును ♦ బునరుక్తములున్

జెల్లని వళిచాసంబులు

నల్లికలును జొరవు సుపథమగు నీ కృతికిన్.

వ. అని గౌరవంబున స్థనకాథరణకర్పూరతాంబూలం బొసం
గినం గైకొని నిజనివాసంబునకుం జని యొక్కశుభముహూర్తంబునఁ
గావ్యంబుఁ జెప్ప నుద్యోగించి తత్కథాసూత్రంబునకుం బాత్రంబైన
కృతీశ్వరు నభివర్ణించెద—

సీ. మునిపరాశరగోత్రముఖ్యజుడగు గుంటు

పలి పెరుమళిరాజు ♦ భాగ్యమూర్తి

యారాజవర్చున ♦ కాత్మజుండై యొప్పు

గురుదైర్యనగరాజు ♦ కొమ్మరాజు

కొమ్మయమంత్రికి ♦ గూర్మినందనుఁ డయ్యె

మనుమయామాత్యుఁ డమాత్యమాళి

యామనుమయ్యకు ♦ ననతరించిరి మెండు

కొండూరు చిట్టిన ♦ కోవిదుండు

గీ. పొసఁగ నోబళమంత్రి తత్పుష్కరి డయ్యె

దేలఁగయామాత్యుఁ డప్టదిగ్గిపక్షి రి

యట్టి తెలఁగయ్యకును బుట్టె ♦ నసమయశుఁడు
భైరవామాత్యుఁ డరిమంత్రీభంజనుఁడు.

గీ. ఘనులు నాచనసోమన ♦ కాశహస్త
మంత్రిగోపన సింగనా ♦ మాత్యవరులు
సమ్ములుగ, నూనకేస్త్రప్రతాపములను
బీబలె నిల కుంటముక్కలఁజ్జైరవుఁడు.

ఆ. వె. ల్లాగ్భైరమాశ్రీ ♦ కనుకూల భోగ్యభా
భాగ్యగరినుచెలయు ♦ పశ్చియయ్యె
నక్కమాంబ తనయు ♦ లనఘుల సలువురఁ
గనియె గుణసముద్రు ♦ లనుచుఁ బొగడ.

క. వారెవ్వ రనిన గంగన
ధీరుఁడు పెదమల్లనయును ♦ దీప్తయశశ్రీ
ధారుఁడు మల్లామాత్యుఁడు
భైరవుఁడుననంగ నఖిల ♦ భాగ్యోన్నతులై.

వ. వారల కగ్రజుఁడు—

సీ. మాధవ మాధవో ♦ మాధవులకు సాటి
సౌందర్య విక్రమ ♦ సంపదలను
గోపాల గోపాల ♦ గోపాలురకు నెన
భోగ సాహస కళాభూషణముల
గాంగేయ గాంగేయ ♦ గాంగేయులకుఁ బ్రతి
వర్ణ ప్రతాప పావననిరూఢి
కంభజ కంభజ ♦ కంభజలకు సాటి

రణ తపస్సమర్థు ♦ రాజసముల

గీ. నితరజనముల సరిపోల్పు ♦ నెల్లసచ్చు
భాగ్యసాభాగ్యవైభవ ♦ ప్రాభవములఁ
గుటిరిపుమంత్రి హృద్యేది ♦ గుంటముక్క
గంగయామాత్యునకు దానకర్ణునకును.

వ. అతని సహోదరుండు—

సీ. హరిపదధ్యానతత్పరుండు చండలమహా

లక్ష్మీప్రసాదై కలభవరుండు

రహిగజపతిమహారాయ లిచ్చిన సమం

చితమహాపాత్రప్రసిద్ధయశుండు

నాజమాఖానరామనిచేత నొడయుడై

వినుకొండ దుర్గ మేలిన ఘనండు

కృతి నన నిశ్లేప • స్పృహ తటా కాలయ

తనయాది సస్తనంతానపరుండు

గీ. ముసపరాశరగోత్రసంజనితుఁ డార్య

సేవ్యతిరువేంగళాచార్యశిష్యుండు నగు

మంత్రి పెరుమాళ్లకొమ్మయ • మనుమయోబ

మంత్రి తెలఁగయ్య భైరవమల్లమంత్రి.

గీ. సన్నతావాస జగదంబ • చండలాంబ

తనకు నిలవేల్పుగా భూమి • దనరినాండు

గజపతియు నశ్వపతియును • గారవింప

మహిని నిలసిల్లె భైరవమల్లమంత్రి.

— • ప వ్యం త ము లు • —

క. ఇటువంటి మంత్రినిధికిని

బటుతరవిద్యావిశేషపాండిత్యునకున్

కటక కలుబరిగ ఢిల్లీ

కటక స్తవనీయ సుగుణగణనిత్యునకున్.

క. కాంతామోహననవరతి

కాంతునకును బాహున త్ప్రగర్వితరిపువి

క్రాంతున కరిసామజమా

వంతునకును సుకవిగహనవాసంతునకున్.

క. ధీరునకు రతిరహస్యవి
హారునకుం బంచదశసంఘంచద్వివ్యా
కారునకును సుగుణగణా
ధారునకును మంత్రమకుటతటఘటితునకున్.

క. తిగుమలతిరువెంగళగురు
పరమకృపాలభివభనభాగ్యాస్మనకున్
హరిచరణకమలమధునర
నరమతీన జులగంధివారణకృతికిన్.

క. శ్రీచండలొంబనరకరు
జాచరితునకశులమాననానావిభన
ప్రాచుర్యశేముషీమహి
మాచారున కతిమనోహరాకారునకున్.

క. లక్కాంబానందనునకు
భక్కుండ వరకరుణాదిభవ్యమనీషా
ప్రకృంతకహరునకు బల
దిక్కరతీంద్రునకు మల్లఃప్రీమంతునకున్.

క. స్థలలితవాగ్విలాసో
త్కులరతీప్రభవనవ్యభూషణబాహో
హస్తీన కుంటముక్కల
మల్లామాత్యునకు గురుసమానసుమతికిన్.

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పంబూనిన కొక్కోకం
బను గళాశాస్త్రంబునకుఁ గథాకృమం బెట్టిదనిన—

శ్లో. కొక్కోకశాస్త్ర కవిశాస్త్రో2యం
కీర్తనైవ్యదత్తస్య కుకూహరేన
విశోక్యతాం కామకలాసుధీరాః !
ప్రదీపకల్పో పదపాం వినుంధః.

క. శ్రీవై న్యద త్తకౌతుక
భావితకొక్కొక సత్ప్రేమబంధనగుంభా
ప్రావీణ్యాధిపకల్పక
భావాక్యము లెఱుంగుడీ తలంపున రసికల్.

తా. వైన్యదత్తునిచేత చెప్పబడిన కొక్కొకమను శాస్త్రమందలి కళా
వాక్యములను రసికులైనవారు తెలిసికొందురుగాక.

శ్లో. భూయోభూయో మునిచరిగవీరర్థదుష్టాని నుష్టాని
నిర్మర్త్యం ప్రణిహితధియా సోయమావాయ సారః
స్వాదుః కథో లోకనిమణీయావశాభోగభోగో
ముఖ్యో జేవై రసి బహుమతస్సేవ్యతాం పండితేంద్రాః.

చ. యతివరవాక్యధేనువుల * సప్తపతీకప్పటి కర్ణదుగ్ధముల్
బిరికి మధించి పశ్యత్తుచిభీరుమనోహరభోగభాగ్యముల్
శతముఖుఁడాదిగా సురలు * పన్నుతిఁజేయఁగ నొప్పు సారము
న్నతముగఁ జేసినాఁడ కవి*నాథులు చేకొనుఁ డాత్మవీధులక.

తా. ధేనువుల పాలుపిరికి మధించి చెప్పఁజేర్చివట్టులనీ దేవేంద్రుడు మొద
లగు దేవతలచేత స్తుతించుకొనిన స్త్రీభోగసాధ్యకథములైన వైన్యదత్తుని వాక్యార్థ
ములను గ్రహించి యాకవిచే ప్రకాశింపజేయదగిన యాశాస్త్రమును కవివరు
లంగీకరింతురుగాక.

—ఈ శాస్త్రమునకు ఫలము.—

శ్లో. అసాధ్యాః సుఖం సిద్ధిః, సిద్ధాయాశ్చామరంజనమ్
రక్తాయాశ్చ రతిస్సమ్యక్ కామశాస్త్రపరీక్షాజనమ్.

అ. వె. తన కసాధ్యమైన * తరుణిసాధించుట
దొరకెనేని తన్ను * మఱపుఁగొనుట
మేలుగలుగు నతుల * మెలవంగ నేర్చుట
కామశాస్త్రమునకుఁ * గలుగుఫలము.

తా. తనకు సాధ్యముకాని స్త్రీకయవా సాధ్యకాలయ్యేటట్లు చేసుకొని
యనునదియును యా శాస్త్రమునకు ఫలమని తెలియదగినది.

శ్లో॥ సంసారే పటలాస్తతోయతరలే సారం యదేకం పరం
యస్యాఱం చ నమగ్నో ఏద విషయగ్రామసృజనో మతః॥
తత్సౌఖ్యం పరతత్త్వవేదనమహాసందోభమం మన్దః॥
కో నా విస్తరి మాతృమస్మృతకళానైచిత్రమూఢో జనః॥

చ. భవముఘటాంతతోయచలభావము దీనికి సారమొక్కటే
వివిధసుఖప్రపంచమతివిభ్రమ మందులసౌఖ్యమాత్మలోఁ
దవలినచరమిర్మితము • దానినెఱుంగఁడు మందబుద్ధి హృ
ద్భవరతిచిత్రభోగములు • భాగ్యవిహీనుల కెఱువొప్పడుకొ.

తా॥ మనవ్యదేహము నొందటకుఫలము రతిసుఖక్రియాదులు. కావున
తదనుగుణములగు హావభావములను బొందుటయే మిక్కిలిజాగ్రతమ. అది హావ
భావవిలాసవిధిమాది గుణహీనులైన మంసబుద్ధిగల నిర్భాగ్యులకు సిద్ధించజేరదు.

శ్లో॥ జాతివ్యభావగుణదేశజగ్రచ్చేష్ట
భావేంగిలేషా వికలా రతితంత్రమాఢః॥
లభ్యాపి హి స్థలతియోవనమంగనానాం
కిం నారితేక ఫలమాన్య కపిః కశోతి॥

ఉ. ఇంతుల జాతిచేష్టిత గుణేంగితదేశజనానుభవవి
భ్రాంతు లెఱుంగలేని యతిజాతుస్య కంగనయభ్రేనేని వి
భ్రాంతివహించుఁ గాని రతిపాక మెఱుంగఁడు రాజనిష్కటా
భ్యంతరనారికేళఫల • మబ్బిన వానరుఁ డేమి చేసెడికొ.

తా॥ స్త్రీలయొక్క జాతి, క్రియ, గుణము, హృదయము సత్వము
యెఱుంగని మూఢునకు సంగవదొరికినయెడల పెంకాయదొరికిన కోతివీరిగా
లాలనాదిక్రియలెఱుంగక విభ్రాంతిచెందును.

శ్లో॥ యద్యాత్స్యాయనసూక్తిసంగ్రహబహిర్భూతం కిమప్యగమే
ద్యుప్తం వాక్యమిదం మయామనిగిరాం శ్రీధృ హిసాధారణి॥
భావవ్యంజితమన్యభంగికథితం తత్కాపి చేదప్తి తత్
మద్దానామమయాన్యతే తదపి హి స్పష్టభిధేయాశ్శతి॥

గీ. ఇతరరతిశాస్త్రములను వర్జించి పూర్వ
మునుల వాక్యంబులను వాత్య ♦ యనునిసూత్ర
పక్కి నెఱిగి దీని రచింపఁ ♦ బరగినాఁడ
రతివిలాస మెఱుంగని ♦ పతులకొఱకు.

తా॥ రతిపాక మెఱుంగలేని మందబుద్ధిగల వరులకొఱకు వాత్సర్యయన
సూత్రములనుండియు నితరశాస్త్రములనుండియు మునీశ్వరులవాక్యములనుండియు
నీపుస్తకము నాచేరచింపబడినది

శ్లో॥ పద్మినీం, తమను చిత్రిణీం, శంఖినీం, తదను హస్తినీం, విదుః॥
ఉత్తమా పృథమభ్యాతా, తతో హీయతే యువతిరుత్తరోత్తరమ్॥

క. మును జెప్పినదియె యుత్తమ
వెనుకటిదే హీనగాఁగ ♦ వివరింతురు ప
ద్మిని, చిత్రిణి, శంఖిని, హ
స్తినులను నోర్తోర్తుకంటె ♦ స్త్రీజాతులకుఁ.

తా॥ పద్మిని, చిత్రిణి, శంఖిని, హస్తినీ యను యీజాతులలో వరుసగా
తొలుత చెప్పినదానికంటె నొకటికొకటి అధమమని తెలియదగినది.

—♦ పద్మినీ జాతి స్త్రీల యణము ♦—

శ్లో॥ కమలముకుళమృద్వీ ఫుల్లరాజీనగంధః
సుగతపయసి యశ్యాః సౌరభం దివ్యమంగే॥
చకితమృగదృశాభే ప్రాంతరక్షేచ నేత్రే
స్తనయుగళమనన్యం త్రిఫలశ్రీవిడంబి॥

శ్లో॥ తిలకుసుమసమానాం బిభృతీ నాసికాం చ
ద్విజగురుమరపూజాం శ్రద్ధధానా సదైవ॥
కువలయవళకాంతిః కాపి చాంపేయగౌరీ
వికచకమలకోకాకార కామారత్రతా॥

శ్లో॥ ప్రజతి మృదు సరీలం రాజహంకీన తన్వీ
త్రివళివళితమధ్యా హంసవాణీ నువేషు॥

మృదు శుచి లఘు భుక్తే మానినీగాఢలజ్జా
ధవళకుసుమవాసోవల్లభా పద్మినీ స్యాత్॥

సీ. తామరమొగ్గ చందమున మెత్తనిమేను
జలజగంధము రతిజలముఁ దనరు
మాలూరఫలముల ♦ మఱపించు పాలిండ్లు
కొలికుల కింపైన ♦ కలికిచూపు
తిలపుష్పములవన్నెఁ ♦ దిలకించు నాసిక
గురువిప్రపూజనాఁపర సునియమ
చంపకకువలయ ♦ ఛాయయఁగల మేను
నబసత్రముఁజోలు ♦ నతనుగృహము
గీ. హంసగమనంబు కడుసన్న ♦ మైన నడుము
మంజుభాషిణి, శుచి, లఘుమధురభోజి
వెల్లచీరెల యందున ♦ వేడ్కలెస్స
మానవతి పద్మినీభామ ♦ మధురసీమ.

తా॥ తామరపువ్వువలెనుండు మెత్తని శరీరమును, తామరపువ్వువాసనగల
రతిజలమును, మారేడుపండ్లవంటి కుచములును, సాగసగుచూపును, సువ్వుపువ్వు
వంటి ముక్కును, గురుబ్రాహ్మణపూజయం దాసక్తియు, సంకుంఠివంటిన్నీ కలు
వపువ్వులవంటిన్నీ దేహచ్ఛాయగలదియు, తామర లేకువంటి భగముగలదియు,
హంసగమనమును, సన్న మైన నడుమును, మంచిమాటలును, శుచియై కొద్దిపాటిరుచి
గల భోజనమును, తెల్లచీరెలయందుఁపీఠిన్నీ గలస్త్రీ పద్మినిజాతిస్త్రీగా నెఱుం
గునది.

సీ. రాజీవగంధయే ♦ రాకేంచుబింబాస్య
నీలోత్పలశామ ♦ నిర్మలాంగి
సద్గుణచారిత్ర) ♦ సత్యవ్రతాచార
తరుణి కురంగాబ్జ ♦ ధవళనేత్ర
పాటలాధర రక్తపల్లవమృదుపాణి
గానవిద్యాలోల ♦ దానవిభవ

కీరభాషిణి మణిహారవిభూషిత

మదమదావళయాన ♦ మధురభోజి

గీ. నీరు జలజంబువాసన ♦ మారుకేళి

నాలుగవజామునకుఁ దేలుఁ ♦ కేళినారులఁ

జిత్తగింపను పాంచాలుఁ ♦ జెందఁగోరు

విమలవస్త్రంబు పద్మిని ♦ వేడ్కఁగట్టు.

తా॥ తామరపువ్వుపంటి వాసనగలదేహమును, పూర్ణచంద్రునిపంటి ముఖమును, నల్లకలువలపంటి దేహకాంతియు, నిర్మలమయిన అవయవములును, మంచి గుణమును, సత్యము చెప్పటయు, లేచికండ్లును, తెల్లని శేత్రములును, తెలుపుమించి యెఱుపునర్ణముగల అశరమును, లేతచిగుళ్లపంటి ఆరచేతులును, లఘుజ్ఞాన సంగీతపరిసక్తియు, యొప్పిదమయిన యీవియు, చిలుకపలుకులపంటి చురుకులును, రత్నమయభూషణాలంకారములును, మదపుటేనుగుపంటి నడకయు, తియ్యని చదార్థములయందివ్వమును, తామరవాసనగల రతిజలమును, నాలుగవజామున రతిసల్పుటయు, రతియందుపాంచాలునిగాక నితరులను సమ్మతించకయుండుటయు, తెల్లనివస్త్రములగట్టుటయు పద్మిని జాతిస్త్రీగా తెలియందగినది.

ఉ. మేలపుఁజూపు మిక్కిలిరఁమించును గొంకక ప్రేమతోడుతఁ
గీలుకొను న్గనుంగవమొగిడ్చు నవస్థలసారెసారెకు
న్నాలయమాను గూటముల ♦ యందున వేడుకచేస్తుతించుఁ బాం
చాలునిఁగూడు పద్మినియు ♦ జాములునాల్గిట మోహనాకృతిఁ.

తా॥ సాగసగుచూపును, ప్రేమతోవెనుదీయక రమించుటయు, రతిపారశ్యము చేత కన్నులు మూయుటయు, నాలుగవజామున పాంచాలుడగుపురుషునితో రతియందు సారెసారెకు నవస్థలపొంది మెచ్చుకొనునట్టిది పద్మినిజాతిస్త్రీగా తెలియదగినది.

ఉ. తెల్లనిచీరెల న్విరులఁ ♦ దియ్యదనంబును మెచ్చు, వెంట్రుకల్
నల్లన, మోవయెట్టిన, కఠినతృణకద్యుతిమేను, కన్నులు
త్ఫుల్లనరోజురోచులు, మృదుధ్వనికంఠము, పాణిపద్మము
ల్లలవకాంతు లాననము ♦ పద్మము, పద్మినిజాతికమ్మహిణి.

తా॥ తెల్లనిచీరలను పువ్వులను తియ్యదనంబు మెచ్చుటయు, నల్లనిచెంట్లు కలును, ఎఱ్ఱనిమోవియు, బంగారమువంటిదేహమును, తామరరేఖలవంటి కన్నులును, మృదుమధురధ్వనిగలకంఠమును, తామరమొగ్గలవంటి అరచేతులును, తామరపువ్వువంటి మొగమును గలస్త్రీ పద్మినిజాతిగా నెఱుంగునది.

—: చిత్రిణీజాతిస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో. సుగతిరనతిదీప్తా నాతిఖర్వా కృశాంగీ
స్తవజఘనవికాలా కాకజంఘాన్న తోష్ఠీ॥
మధుమరభిరతాంబుః కంబుకంఠీ చకోర
స్వరవచనవిభాగా నృత్యగీతాదివిభా॥

శ్లో. మదనసదనమస్యా నర్తనోచ్ఛానమంత
రృదు మదనజలాధ్యం లోమభిర్నాతిసాంద్రైః॥
సృక్పతిచపలదృష్టిర్నాహ్యసంభోగరక్త
రసయతి మధుశాల్పం చిత్రిణీ చిత్రగరక్త॥

సీ. నడుమునన్నము మంచిఃనడక కోపపుజూపు
చనుదోయి పిరుదులుఁ ♦ జాలఘనము
లెగువిక్క లోష్ట మొక్కించుకయధికంబు
తేనియకంపు రతిద్రవంబు
మూడురేఖలు కంఠమునఁ జకోరపుఁబల్కు
నృత్యగీతాదుల ♦ నేర్పు పెద్ద
పొడవు వల్లువ జలపూరంబు మెత్తని
యల్పరోమముల పంచాస్త్రగృహము

గీ. బాల్యసంభోగరతియుఁ జాపలపుజూపు
పులుసునిష్ఠంబు మధ్యంబు ♦ భోజనంబు
వన్నెచీరెలఁ గట్టు భావంబు మృదువు
చిత్రిణీభామ వరనేత్ర ♦ చిత్రసీమ.

తా॥ స్పష్టమైనదేహమును, మంచినడకయు, కోపపుదృష్టిన్నీ, గొప్పవైన చులును పిరుదులును, ఉన్నతమైన శిక్కలును, కొంచెము పెద్దదైన పెదవియు,

తేనెవాసనగల రతిజలమును, మాడుకేళులుగల కంఠమును, వెన్నెలపులుగుచులు
కులును, అటపాటలయందాసక్తియు నేర్చునూ, పొడవైన వట్టువయ్యై మిక్కిలి
రతిజలముగలదై మృదువై కొద్దిరోమములుగలదైన యోనియు, అలింగచుంబనా
డులయం దాసక్తియు, చపలదృష్టియు, పులుసుయందివ్వెమును, తగుపాటిభోజన
మును, వన్నెచీరెలగట్టుటయు, మెత్తనిమనస్సునూగలస్త్రీ చిత్రజాతిగా తెలియ
దగినది.

సీ. కలికిచూపులఁ జూచుఁ ♦ గమ్మపూతలఁ బూయుఁ

బెక్కువన్నెలఁ బెట్టఁ ♦ బ్రయమువడును

గుటిలాలకంబులు ♦ కోపమెన్నడులేదు

చవునీతిగతిఁ గూడుఁ ♦ జతురరతులఁ

ద్రిమ్మటకోర్పును ♦ దెకతెకమోహించుఁ

దమకమెన్నకనవ్వుఁ ♦ దగులదెచట

వలపుఁదెలియనీక ♦ వలచుఁ దేనియకంపు

నాటపాటలఁ గోరు ♦ నల్పభోజి

గీ. వింతరతులకుఁబై కొను ♦ వెల్లగాదు

ప్రాధరతికేళి మనసిచ్చి ♦ పల్లవించు

చిత్రిణియనంగఁ దంగేటిఁచెట్టుజున్ను

రూపవరు లై నవిటులకు ♦ రూఢిమెలయ.

తా॥ సొగసుగా జూచుటయు, వాసనద్రవ్యములబూయుటయు, వన్నెచీ
రెలగట్టి సంతోషించుటయు, చుట్టుకొనియున్న ముంగురులును, కోపములేక
యందుకుటయు, ఎనుబడినాలుగు బంధనములతో రమింపుటయు, చతురరతుల
యందు శ్రమకోర్పుటయు, ఆసతోపలచుటయు, మోహముగణింపక నవ్వుటయు,
రతియందు వెనుదీయకయుండుటయు, మోహములుచులుపరుపక మోహించు
టయు, తేనెవాసనగల రతిజలమును, అటపాటలయందాసక్తియు, మితమయిన
భోజనమును, చిత్రబంధములయందు మించియుండుటయు, తతురతయందిచ్చు
గించి సంతోషించుటయు, చూపరులగు విటులకు తంగేటిజున్నువలెనుండుటయు
గలస్త్రీని చిత్రజాతిగా తెలియదగినది.

చ. కడుఁదెగఁజాపుఁగాళ్ళు విటుఁ ♦ నై కొనియెత్తుఁబిలుందుకూటమిన్
దడఁబడు కిందుమీనువడిఁ ♦ దాకుఁ దొడల్నిరికించు సారెకు
ముడివడి తానెపై కొనును ♦ ముచ్చటలన్నడితిట్టుఁ దొల్తజా
మడుగునఁ గూచిమారుని రఘాస్యముఁ గోరును చిత్రిణిస్సనన్.

తా॥ మిక్కిలి కాళ్ళుజాపుటయు, రతివేళయందు పిలుందులెట్టుటయు,
తత్తరపాటున పైనప్రక్కనబడుటయు, తొడలు బిగబెట్టుటయు, మాటిమాటికి
తాను పైకొనుటయు, రతిసంధ్యముచే తిట్టుటయు, తొలిజామున కూచిమారు
నిగతిగోచరి స్త్రీ నితిగిణిగా నెలుంగవలయును.

ఉ. అన్నువయైనకొను కుటిలాలకపంక్తులు చెన్నుమీఱఁగా
వన్నెలఁబెట్టు పచ్చమరుఁవంబును బూయఁగనేర్పు నెయ్యెడక
గన్నులనార్చుఁ గూటమిని ♦ గాకకునోర్వదు నేర్పునేతలన్
దిన్ననిమాటలాడుఁ గడుఁ ♦ ద్రిమ్మరు చిత్రిణిచిత్తమీక్రియన్॥

తా॥ కొద్దియైనవడుమును, పంక్తులుతీర్చి చుట్టుకొనియున్న ముంగురులును,
సాగనుగా నలంకరించుకొనుటయు, సుగంధములనలందుటయు, ఎప్పుడునూరెప్ప
లార్పడమును, చండరతి కొర్పకయుండుటయు. చిత్రరతులయందు పీఠియు,
మంచిమాటలాడుటయు, మిక్కిలితిర్పటగలస్త్రీ చిత్రిణిజాతిగా నెరుంగవలెను.

—: శంఖినీ జాతిస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ తనురతనురపి స్వాదీర్ఘ కేహంఘ్రిమన్యా
హ్యుపాకుసుమనాసః కాంక్షిణీ కోపశీలా
అనిభృతశిశుమంగే దీర్ఘనిమ్మం నహంతీ
స్మరగృహమతిలోమ త్తారగంధి స్మరాంబు॥

శ్లో॥ సృజతి బహువఖాంకం సంప్రయోగే లఘీయః
స్మరసలిలపృష్ఠాః కించిదుత్తప్రగాతీ
న లఘు న బహు భోక్త్రీ ప్రియః పితృలా స్వాత్
పితునమలినచిత్తా శంఖినీ రాసభోక్త్రీ॥

సీ. నలమును బొడవునై ♦ బలిసిన దేహంబు
నడుగులునిడుద లఘ్యంతకుపిత

పలుర క్తవస్త్రపుష్పంబుల నాసించు

నంటిన నధరమందంద నదరు

మదనగేహమున రోమములు దట్టంబులు

రతిజీవనంబు కాంరంబువలచు

సంయోగమునఁ గామజలమల్పబిందువు

ల్లిలుగు నఖిక్షతములు ఘటించు

గీ. నధికమును గొరచెమునుగాని యట్టికుడుపు

వెచ్చనగుమేను కొండెంబు వినుచునుండు

గార్ధభస్వర పైత్యంబు గలదుమిగుల

శంఖినీభామ కుటిలవాచాలసీమ.

తా॥ నిడుపై బలసియున్న దేహమును, పొడనైన కాళ్ళును, మిక్కిలికోపమును, ఎఱ్ఱనివస్త్రములను పువ్వులనుగోరుటయు, ముట్టినంత నేపెదవియదరుటయు, భగవండుదట్టమైన రోమములును, కటువువాసనగలరతిజలమును, రతికాలమందల్పమైన మదనజలమువడుటయు, నఖిక్షతములుచేయుటయు, మితభోజనమును, కాక శరీరమును, కొండెములవినుటయు, గార్ధభస్వరమును, పైత్యగుణమును, వంకర మాటలకు పుట్టినట్లును ఆయినస్త్రీని శంఖినీజాతిస్త్రీగా తెలియదగినది.

సీ. అన్నువయగునడు మందమానధరంబు

కొండెంబునకుఁ జొక్కుఁ గోపగుణము

కొంచెపుఁజూపును గుడుపుదొడ్డనరాదు

మృదుభాషణంబులు మేనునునపు

నున్నతస్తనభార ముత్పలదళనేత్ర

కాఠిన్యపదపద్మ కంబుకంఠి

లాలితభ్రూయుగ నీలాళిచభార

మదనకేళిని నమ్ముదితచిత్త

గీ. ప్రియరసంబగుగారంబుఁ బెంపుతావి

వలపుపుట్టిన వెట్టియై వరునినమ్ము

నీలనర్ణంపుఁజేరెలు ♦ లీలగట్టు
శంఖనీభామ రతిసల్పు ♦ సరవితోడ.

తా॥ సన్నమైననడుమును, అందమైనపెదవియు, కొండెములువినుటయు, కోపమును, కీర్తిగంటిచూపును, పరిపాటియైనభోజనమును, మృదువైనశరీరము మాటలును, గొప్పవైనచతురములును, కలురేపకులవంటికన్నులును, కఠినములైన పాదములును, శంఖమువంటి మెడయు, సుందరమైనకనుబొమలును, నల్లనికురులును, రతికేళియందు తేరినమనస్సును, కారమునందిప్తమును, వలపుపుట్టినవరునిపై వెట్టినచుక్కమును, నల్లచీరలయందెత్తమును, క్రమముతప్పక రతిసల్పుటయు శంఖనీస్త్రీయొక్కలక్షణములు.

ఉ. కొంకికకూడు నంగమును ♦ గోవ్యమునేయదు వింతమాటకు
స్వంకెనజూపుఁ గాఁగిటను ♦ జాలఁగనుండును నాభునేతకు
నృంకిలకుబ్బు మీఁదరతి ♦ సల్పును భద్రశశాంకుతోడఁ దా
నుంకునజూపు శంఖని ప్రియోక్తుల మూఁడనజామునందునక.

తా॥ శంకరేక కలియుటయు, శరీరము చాచకయుండుటయు, వింతమాటలకు భ్రమతోచూచుటయు, ఆలింగనమం దెక్కువగానుండుటయు, భర్తయొనర్చెడిపనులకు విచారింపక సంతోషించుటయు, మూడవజామునందు భద్రశశాంకుడను పురుషునిపై ప్రేమతో ప్రియభాషణములతో పురుషునితబంధములతో రతిసల్పుటయు శంఖనీజాతిస్త్రీయని గుర్తించునది.

చ. నడుముకృశంబు కొండలన ♦ నొప్పుకుచంబులు నీలముల్కురు
ల్నిడుదలు కన్నులామెఱుఁగు ♦ నిక్కలు గాఁదగునంతభోజనం
బడరఁబ్రియంబుఁ గోపము రయంబునజూపును గొండెమైన నే
ర్పడవిను రక్తపుష్పపటరాగను శంఖనిగా నెఱుంగుమా.

తా॥ సన్ననినడుమును, గొప్పవైనచతురమును, నల్లవైననిడుదలైనవెంట్రుకలును, మెఱపుగొల్పెడి కండ్లును, తగుపాటిభోజనమును, ప్రియమును కోపమును వెంటనే చూపుటయు, కొండెములు నేర్పుగావినుటయు, యెఱుఁగినచీరలను పువ్వులను కోరునట్టిది శంఖనీజాతిస్త్రీయని తెలియందగినది.

—: హస్తినీజాతి స్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో. అలలితగడుచైః స్థూలవక్త్రాంగుళికం

వహతి చరణయగ్మం కంధరాం హస్తస్వపీనాం

కపిలకచకలాప హృరచేష్టాతిపీనా

ద్విరదమగవిగంధిః స్వాంగకేననంగకేచ॥

శ్లో. ద్విగుణకటుకషాయప్రాయభుగ్వీతలజ్జా

లలదతివిపులోష్ఠి దుఃఖసాధ్యాచ్యయోగే

బహిరపి బహురోమాత్యంతమంతర్వీకాలం

సహతి జఘనరంధ్రం హస్తినీ గద్గినోక్తిః॥

సీ. నడువనేరను వంకపొడవునుగల వేర్పు

గలపాదయుగళంబు ♦ గళముకుఱుచ

కపిలవర్ణంబైన ♦ కబరీభరము క్రూర

చేష్టలు వలమైన ♦ చిఱులేయెడలు

కరిమదగంధంబు ♦ న్మరగేహతనువులు

కటుకషాయము లధికంబుఁగుడుచు

విపులోష్ఠకఠిన దుర్విటలులకుఁ గడఁగూర్చు

గద్గదస్వరముఁ జిక్కనిమనంబు

గీ. మీఁదిరోమంబు లల్పంబు ♦ మిగులలోఁతు

వెడఁద మదనుండుచరియించు ♦ వీడఁబుట్టు

గాఢసంయోగమునఁగాని ♦ కరుఁగ దల్ల

హస్తినీభామ యుగ్గితఁరాంతసీమ.

తా॥ మంచిదిగానినడకయు, వంకరయు పొడవైనవేర్పుగల పాదములును, కుఱుచయుగుమెడయు, కొంచెముచునుపువర్ణముగల నెంట్లుకలును, వెదురునులును, చక్కనికుఱుచయగు కరీరమును, యెనుగుమదమువాసనగల భగ జేహములును, కారముడువ్వుతో అధికమైనభోజనమును, చెద్దపెదవియు, కఠినమయినవిటకాండ యందు పీఠియు, తొట్టుపాటుగల కంకభ్వనియు, మంచిమనస్సును, అల్పరో మములతో మిక్కిలిలోతును వికాలమునుగల భగమున్ను, కఠినరతులచేత తృప్తి జొందుటయు, కోపగుణమును గలస్త్రీ హస్తినీజాతిస్త్రీగా నెఱుఁగుడు.

సీ॥ కనకకుంభస్తని ♦ కక్షద్వయముగబ్బు
మాత్రంబుగలదాను ♦ మనసులేత
నిటలభాగము మిట్ట ♦ నెటివెద్రుకలుగావు
కటియూరువునువేగిగుఁ ♦ గలిగియుండుఁ
గానుకుక్షియదొడ్డ ♦ కాయంబుచిక్కన
వలుకులుమృదురీతి ♦ పట్టుబడవు
గమనింపనేరదు ♦ కన్నులు వెడదలు
కంతంబులెన్నది ♦ కపటికాదు

సీ॥ బిరుదరతికేళిఁ బ్రియునితోఁ ♦ బ్రియముగలదు
మదనజలమునుదగుఁ గరిమదముతావి
తొగరుచీరెలుగట్టును ♦ బిగువునెడదు
ముగుదహస్తిని మన్మథు ♦ మొదటిశరము.

తా॥ బంగారుకుండలవంటి కుచములును, గబ్బుకంఠుగలచంకలును, మృదువగుమనస్సును, మిట్టనొసలును, తేనెపర్లముగలవెంట్రుకలును, గొప్పవైవపిఱుదులు తొడలున్ను, పెద్దవైననడుమును కడుపున్ను, గట్టిదేహమును, తిలమైనమాటలును, మంచినడకలేమియు, పెద్దకన్నులును, మంచికంతమును, పంచనత్వములేనిదియు బిరుదుతోక్రిడించు ప్రియునియందుప్రీతియు, యేనుగుమదమువాననగల రతిజలమును, యెఱ్ఱనిచీరెలుకట్టుటయు, బటుత్వముతప్పకయుండుటయు గలస్త్రీని హస్తినిజాతిగా తెలియునది.

ఉ. అంగముదాచు మోహము రహస్యమునేయును గూటమందు సారంగమురీతిఁగొల్పు విటరాజును సొంపుగఁజూచు దత్తుకా
లింగన మీయఁగోరుచుఁ జలించును రెండవజాములోన దా
సంగమమిచ్చు మెచ్చును నిజంబుగ హస్తినికాంత యుక్తులన్.

తా॥ శరీరముదాచుటయు, వలపు తెల్లముజేయకయుండుటయు, యేనుగువలె రతియందు వ్రసర్చించుటయు, విటుని అందముగాచూచుటయు, దత్తుడనేనాయకునికి ఆలింగమీయ నిష్టపడుచు చలించుటయు, రెండవజామునందు రతిసుఖమిచ్చుటయు, ప్రియునియుక్తులను మెచ్చుటయు, ఈగుణంబులుగలస్త్రీ హస్తినిజాతిస్త్రీగా తెలియదగినది.

చ. తొడలును జన్నులోవ్రములు ♦ దొడ్లు కన్నులు కాళ్ళు చేతులు
 న్వేదదలు బాహుజంఘములు ♦ నెండుకలు న్నలుచౌ లలాటము
 న్నొడవు నొడలెడల్పు, కడుపు న్నడుపున్నడుపున్ ఘనంబు, దాఁ
 జడిముడిపాటును న్దొంగరుచీరలు హస్తానికట్టు నెంతయున్.

తా॥ గొప్పవైన తొడలు చన్నులు పెదవియు, విశాలములయిన కన్నులు
 కాళ్ళు చేతులును, కొద్దిభుజములు పిక్కలు కురులునూ, నిడివియైన నొసలును,
 వెడల్పుశరీరమును, అధికమైనకడుపు భోజనము వడకయు, కోపమునూ, తొంగరు
 చీరయందుప్రీతిన్నీ గలస్త్రీని హస్తవిజాతిస్త్రీగా నెఱుంగునది.

—: పద్మినికిగాక తక్కిన మూఁడుజాతులకు ప్రియమైన తిథులు :—

శ్లో॥ నయనయుగళరత్నప్రభుత్వాదిజ్ఞానసంఖ్యా

స్తీథయ ఇవా రతే న్యః ప్రీతయే చిత్రిణీసాం |

గృహతిథిభవనాఖ్యాద్యవయక్తాః కరిణ్యా

స్తదితరతిథయః న్యః శంఖినీసాం చతస్యః॥

గీ. విదియ పంచమి వష్టి చవతి దశమియు

నప్తమిని ద్వాదశిని గవయంగఁ జిత్రి

ణికిఁబ్రయంబు మతియు హస్తానికిఁబ్రయంబు

తదియ పున్నమ నవమి సప్తములంగవయ.

తా॥ విదియ పంచమి వష్టి చవతి దశమి అప్తమి ద్వాదశి ఈ తిథుల
 యందు చిత్రిణినిన్నీ తదియ పున్నమ నవమి సప్తమి తిథులయందు హస్తానితోను
 రమింపవలెను.

గీ. శశిని బాడ్యమి హరిదివసముల భూత

తిథిని శంఖిని రమియింపఁ ♦ దివురమేలు

కాన వల్లభులెఱిగి యీ ♦ కృమముఁదెలిసి

సంగమంబొనరించెడి ♦ జాడఁగనుఁడు.

తా॥ పర్యమ పాడ్యమి ఏకాదశి త్రియోదశి చతుర్దశి ఈ తిథులు శంఖి
 నికి ప్రియములుగాన ఈ కృమముదెలిసి వారితో సంగమమొనరించెడి విధమును
 తెలియఁడు.

—: పద్మిని మొదలగు జాతులకు ప్రియమగు జాములు :—

శ్లో॥ ప్రిజతి రతినుభార్థం చిత్రిణీమగ్రియామే
భజతిదినరజన్యోర్హస్తిసీం చ ద్వితీయే॥
గమయతి చ తృతీయే శంఖనీమార్ద్రభావం
రమయతి రమణీయాం పద్మినీం తుర్యయామే॥

చ. ముదముదలిర్పఁ జిత్రిణీయు ♦ ముందటిజామునఁగూడఁ జాలన
ముదమొనరించు, హస్తినిక్రమంబున రెండవజామునందు నిం
పొదవు, తృతీయయామమున ♦ నొప్పగు శంఖనికూడఁ, బద్మినీ
ముదితకు సంత్యయామమున ♦ మోహముపుట్టు నహర్నిశంబులన్.

తా॥ తొలిజామున చిత్రిణిని, రెండవజామున హస్తినిని, మూడవజామున
శంఖినిని, నాలుగవజామున పద్మినిని క్రియముగా ఈ జాములయందు, పగలు
రాత్రులయందు రమించిన ఆయాకాంతలు నుఖింతురు.

—: పద్మిని మొదలగు జాతులకు ప్రియమగు బంధములు :—

శ్లో॥ పంకజాసనలయేన పద్మినీం వేణుదారితపజేన శంఖినీం॥
స్కంధపాదయుగళేన హస్తినిం నాగరేణ రమయన్తి చిత్రిణీం॥

ఆ. వె. నాగబంధమునను ♦ సట్టాడుఁజిత్రిణి
స్కంధపాదయుగము ♦ సరవిహస్తి
వేణుదారణమున ♦ వేష్మశంఖిని పద్మి
పంకజాసనమునఁ ♦ బల్లవించు.

తా॥ నాగరాఖ్యబంధముచేత చిత్రిణిని, స్కంధపాదయుగబంధముచేత
హస్తినిని, వేణువిదారితబంధమున శంఖినిని, పంకజాసనబంధముచే పద్మినిని
రమింపగా సంతసింతురు

వ॥ ఈ నాలుగుబంధములకును లక్షణములు ద్వితీయాశ్వాసంబున
చప్రశీతిబంధములలో విపులముగాఁ జెప్పఁబడియె.

—: పద్మినికేదప్ప మిగిలినజాతులను బురుషులు మంత్రోషధములచే
వశులను జేసుకొను లక్షణములు:—

శ్లో॥ మోచాకండరసేన జాతిఫలకం కుర్యాద్వ్యకాం చిత్రిణీం
పక్షే హక్షికసం యతో చ కరిణీం పారావత్రభామరా

శంఖివ్యా వశక్మంచ గంధతగరీమాలాన్వితం కిరీఫలం

తాంబూలేన సహ ప్రదత్తమచిరాన్మంత్రోరమిభిః క్రిమాత్॥

ప॥ “ఓం పచ పచ విహంగమ విహంగమ కామదేవాయస్వాహా” అనేన మంత్రేణ కదళీకందరసం జాతీఫలం తాంబూలేన సహ దద్యాత్తదా చిత్రిణీ వశ్యాభవేత్॥ “ఓం ఛేంది ఛేంది వశ్యంకరి వశ్యంకరి వశ్యంకరి కామదేవాయ స్వాహా” అనేన మంత్రేణ పారావతభృమరస్య పక్షా మధుయుక్తా తాంబూలేన దేయా తదా హస్తినీ వశ్యా భవేత్॥ “ఓం హర హర పచకామదేవాయ స్వాహా” అనేన మంత్రేణ గన్ధతగరస్య మూలం బిల్వసహితం దేయం తదా శంఖినీ వశ్యా భవేత్॥

సీ॥ అరటిదుంప రసంబునందు జాజిఫలంబుఁ

దివిచి విడెమ్ము చిత్రిణికినిడుండు

భృమరపారావతపక్షభస్మము తేనె

నునిచి విడెమ్ము శంఖినికినిడుండు

మాలూరఫలరసమర్దితగంధంబు

కరమునఁగూర్చియుఁ గరిణికిడుండు

వశ్యులుగా న్విటవల్లభులీనుంత్ర

ములఁ బ్రణవాదిగా నలవరించి

అ॥ వె॥ తవిలి కదళికామదై వాయకలరవ

కారుదై వతాయక్రమబిల్వ

కామదై వతాయగరిమస్వాహాయని

వేణువేణు మంత్ర విధులఁదెలిసి॥

తా॥ అరటిగడ్డరసముతో జాజికామను భావనచేసి తాంబూలములతో చిత్రిణికిని, కుమ్మెదరెక్కలు పావురపురెక్కలు భస్మముచేసి తేనెలోఁగలిపి తాంబూలముతో శంఖికిని, బిల్వచంద్రరసముతో కిరీగంధమునూరి చేతితో హస్తినీని, పరుసగా “ఓం అనటికామదేవాయస్వాహాః ఓం విహంగమకామదేవాయ స్వాహాః ఓం కిరీఫలకామదేవాయస్వాహా” అను నీ మంత్రంబుల నుచ్చరించుచు నా నుండులనుయిచ్చి చిత్రిత్యాదికాంశలను వశపర్తులుగా జేసికొందురు.

ఉత్తమజాతిత్వాత్ పద్మిన్యాం నియమానేతా ననుక్తావాచాకాత్.

క॥ ఉత్తమగుణజాతియు స

ద్వృత్తులుగల పద్మినికిని ♦ వెడమందులు మం

తోత్తమములు లేకుండుట

నిత్రరి రతిచంద్రకళల ♦ కిరవెఱిగింతున్॥

తా॥ శ్రేష్ఠమైనగుణము, జాతి నడవడి గలపద్మవికాంతకు మంత్రోప
ధంబులు లేవుగాన కళాస్థానములను జెప్పుచున్నాడను.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే

జాత్యాధికారో నామ

ప్రథమః పరిచ్ఛేదః.

చంద్రకళాధికారః

ద్వితీయః పరిచ్ఛేదః

—: స్త్రీ కళాస్థానములు :—

శ్లో॥ అంగుష్ఠే, పద-గుల్ఫ-జానుజఘనే, నాభౌ చ, పక్షస్తనే
కక్ష-కంఠ-కపోల-దస్త్రపసనే, శత్రోలి మూర్ధని
శుక్లాశుక్లవిభాగతో మృగదృశామంగవ్యవంగస్థితీ
హార్ద్యాభోగమశేన వామపదతః పక్షద్వయే లక్షయేత్॥

మ. పెనువేల్ బద గుల్ఫ జాను కటి నాభీభాగ బాహంతర
స్తన కక్షములఁ గర్ణగండరదనాసావత్సఫాలోత్తమాం
గనిరూపంబుల నెక్కుడిగ్గుఁ గలయంఁగా శుక్లకృష్ణంబుల
స్థినము నృనృథుఁ డంగనాజనములఁ స్థేలింఁచు వామాదియై ॥

తా॥ బొటనవేళ్లు కాలిమడమ పిక్క తొడ పిఱుదు బొడ్డు భుజము
చన్న చంక చెవి చల్లు చెక్కిలి ముక్కు తొమ్ము ముఖము తల యీ స్థానముల
యందు కళ రహితములకు శుక్లపక్షమున నెడమదిక్కుగా నెక్కి కృష్ణపక్ష
మందు కుడిదిక్కుగా దిగును.

—♦ స్త్రీ పురుష కళాస్థానములు ♦—

శ్లో॥ మస్తకే పక్షసి తథా కరయోః స్తనయోరపి
ఊర్ధ్వోర్నాభౌ స్మరగృహే ఫాలకుక్షికటిరికే॥
శ్లో॥ బాహుమాలే గళే చైవ నితంబే భుజయోస్తథా
పనితానామక్రకృత్యా కృష్ణేఽభో గచ్ఛతీ కృమాత్॥
శ్లో॥ ఆరభ్య శుక్లప్రథమాం మూర్ధానమధరోవాతి
ప్రత్యేకముక్తస్థానేషు సలిందూన్ పవనర్గకాన్॥

(ఇతి రతిరత్నప్రదీపిక.)

సీ. అంగుష్ఠముఖమున ♦ సరికాలియందున

మడమను మోకాలి ♦ ముడుసునందు

మరునింట నాభియం ♦ దురమునఁ జంటను

గక్షభాగంబునఁ ♦ గంఠమునను

జెక్కున నధరానఁ ♦ జెలువారరెప్పను

నుదుట శిరంబున ♦ మదనుఁ డెలమి

శుక్లపక్షమునందు ♦ సుదతులకెల్లను

పాడ్యమి మొదలుగాఁ ♦ బరంగనెక్కి

గీ. వామభాగంబునందుండి ♦ వలపటికిని

బోవు బహుళంబులందును ♦ బురుషులకును

వామభాగంబునకు డిక్కు ♦ వరుసతోడ

వెలఁదులకుఁ బతులకుఁ గళ ♦ వ్రీడునిట్లు.

తా॥ బొటనవేలికొన, అరికాలు, మడమ, మోకాలిచిప్ప, భగము, బొడ్డు, తొమ్మి, చన్ను, చంక, కంఠము, చెక్కిలి, అధరము, కనురెప్పలు, ముఖము, తల, యాపానములయందు కళ స్త్రీలకు శుక్లపక్ష పాడ్యమాదిగా నెడమదిక్కునకెక్కి కుడిదిక్కుగా దిగును. పురుషులకు కృష్ణపక్షపాడ్యమి మొదలు కుడిదిక్కుగానెక్కి ఎడమదిక్కుననుండి దిగును.

—: స్త్రీలకుతిధులు — కళాస్థానములు :—

శ్లో॥ పృథమాయాం సిలేఽంగుష్ఠే నిజాంగుష్ఠేన మర్ధయేత్ ।

ద్వితీయాయాం తు చరణే తం స్వపాదేన పీడయేత్ ॥

శ్లో॥ తృతీయాయాం తథా గుల్ఫే స్వగుల్ఫేన చ తాడయేత్

చతుర్థ్యాం జానునీ తస్యామర్ధయేన్నిజజానుశా॥

శ్లో॥ పంచమ్యాం కరక్రీడాం పంచమ్యాం స్మరమందిరే ।

నాభిం చ తలహస్తేన వృష్యాం సంతాడయేత్పదు॥

శ్లో॥ మష్టిహస్తేన సప్తమ్యాం పక్షపాడనమాచరేత్ ।

అష్టమ్యాం స్తనయోస్తాం చ సగిలం మర్ధయేద్భువా॥

శ్లో॥ నవమ్యాం బాహుభూలే తు నఖరేఖాం సమాచరేత్ ।

దశమ్యాం కంఠదేశే తు తత్యాపి నఖరైర్నిభేత్ ॥

శ్లో॥ ఏకాదశ్యాం కపోలే తు బహుశక్తుంబనం చరేత్
ద్వాదశ్యాం దంతపసనే దన్తోష్ఠేన నిపీడయేత్॥

శ్లో॥ త్రయోదశ్యాం తు నయనే మృదుచంబనమాభరేత్
చతుర్దశ్యాం ఫాలజేతే తత్ర చుంబనతాడనే॥

శ్లో॥ పంచదశ్యాం తు శిరసి కచగ్రహణమాచరేత్
పుసాం దక్షిణపార్శ్వే తు పనితైవం సమాచరేత్॥

శ్లో॥ కృష్ణైః పరోహక్రమతః కృత్యాన్యేతాని చాచరేత్
ఏవమాచరితే కాంతాః పృథ్వీశ్చన్తి ద్విసన్తి చ॥

(ఇతి రతిరత్న పరీషిక)

సీ. అమవసర బాడ్యమి ♦ నంగుష్ఠమున నుండు

విదియః బాదంబుల ♦ వెలసియుండుఁ

దదియ గుల్ఫమునందు ♦ దగుఁ జనితి తొడను

బంచమిఁ గటియందు ♦ బరంగియుండు

షష్ఠి నాభినెనంగు ♦ సప్తమి నురమున.

నష్టమిఁ గుచముల ♦ నమరియుండు

నవమి నక్షమునందు ♦ నయముగ దశమిని

గంతమూలంబున ♦ గలిగియుండు

ఆ. వె. బదునొకంటఁ జెకులఁ ♦ బదిరెంట నధరంబు

పదియుమూఁటఁ గనులఁ ♦ బదియునాల్గు

దినములందు నుదుటఁ ♦ దివిరి పున్న మనాఁడు

తెలకునెక్కు డిగ్గుఁ ♦ గళ లటండు).

తా॥ అమవసర పాడ్యమి తిథులయందు బొటనవేలియందును, విదియనుకాళ్ల
యందును, తదియనుమడనుయందును, చనితొడను, బంచమి పిఱుదలయందును,
షష్ఠి బొడ్డునందును, సప్తమి తొమ్మిదను, అష్టమిని చన్నులయందును, నవమి
చంకలయందును, దశమి మెడయందును, ఏకాదశి చెక్కులయందును, ద్వాదశి
పెదవియందును, త్రయోదశి కనులయందును, చతుర్దశి నుదిటియందును, పున్నమ
తలయందును, కళ యొక్కుచూ దిగుచూ ఉండును.

—♦ స్త్రీలను రమించి దౌరివింపజేయు బంధవిశేషములు ♦—

శ్లో॥ శే గృహ్లాని కచాకా లలాటనయనే మంబన్ని, దవచ్చదం
దస్త్రోపేన నిపీడయన్తి, బహుశక్కుంబన్ని గండస్థలీం
కక్షాకంఠతటం లిఖన్తి నఖరై, ర్భృహంతి గాఢం ప్రసా,
మృప్యై వక్షసి తాడయన్తి దదతే నాభౌ చపేటాం శస్తైః॥

శ్లో॥ కుగ్మన్తి స్మరమందిరే కరికరక్రిడాం స్త్రియో జానునీ
గుల్ఫాంశుప్తపదాని చ పృతిమహుర్నిఘ్నన్తి తైరాత్మనః॥
ఇత్యేవం కలయన్తి యే శశికలామాలింగ్య మజ్జన్తి శే
శీతాంశూపలపుతికా శశికరస్పృష్టమివ శ్చైరియశీం॥

సీ. అలకలు గబళించి ♦ యలికనేత్రంబులు
చుంబించి వాతెరక ♦ జొనిపిపేర్చి
చెక్కిలిముద్దాడి ♦ గ్రీక్కునఁగంత క
క్షములపై నఖపు రేఖలుఘటించి
బిగియఁజన్నులఁ బట్టి ♦ పిడికిటనడిఱొమ్ము
దాఁటించి నాభిఁజపేటమునిచి
స్మరగేహమున దంతికరలీలఁ బచరించి
జానుగుల్ఫాంశుష్టచరణతలము

గీ, నంటి తనవానిచేదాని ♦ నంటుకొలిపి
కలియనేర్చిన రతికేళిఁ ♦ గరఁగుకాంత
చంద్రకిరణంబుసోకిన ♦ చంద్రకాంత
రత్నమునుబోలి యానందఁ ♦ రసమునొందు.

తా॥ ముంగురులను చేతదువ్వి నొసలు శస్త్రులుచుంబించి పెదవిగరచి
చెక్కిలి ముద్దుపెట్టుకొని పెడ చంకలయందు నఖక్షతములుంచి కుచములబట్టి
పిడికిలిచేత టొమ్మునులంఘించి బొడ్డునుతట్టి భగవండు యేనుగులొండమువలెనే
చెయ్యిచేర్చి మదమ బొటనవేల్చి అరకాలునుముట్టి తన నేర్పుచే స్త్రీని మడులు
కొలిపి రమించిన యెడల చంద్రకిరణములుసోకిన చంద్రకాంతమువలెనే కరగి
యానందరసమునం దోలబాడును.

—♦పద్మినీస్త్రీకి ముఖ్యకళాస్థానములు♦—

క. కటి నాభి యూరుతలమును
బటుతరముగఁ గళలనెలవు ♦ పద్మినీకరయన్
గటియూరువుఁ గనుఁగొన్నను
విటపతి పాంచాలుఁ డింతి ♦ వేడుకఁగోరున్

తా॥ పద్మినీకి పిలుదు నాభి తోడులు కళాస్థానములు. ఆ కళాస్థానములను గనుగొని పాంచాలుడనే పురుషు డాస్త్రీని రమింపగోరును.

—♦ చిత్రిణికి ముఖ్యకళాస్థానములు ♦—

క. ఫాలము నలకలుఁ గన్నులు
లాలితగతిఁ చిత్రిణికి విలాసస్థలము
ల్వాలిక నునుమెఱుఁగులఁ గని
పోలఁగ భద్రకుండు యువతిఁ ♦ బొందఁగఁగోరున్.

తా॥ నొసలు ముంగురులు కన్నులు చిత్రిణికి కళాస్థానములు. వాటినుండ రమును జూచి భద్రకుడనే పురుషు డాస్త్రీని పొందగోరును.

—: శంఖినికి ముఖ్యమగు కళాస్థానములు :—

క. అధరము పిక్కలుఁ జెక్కులు
సుదతులలో శంఖినికిని ♦ జూడఁగనొప్పొ
నధరముసొబగుఁ గనుఁగొని
మదవతిఁబొందంగఁ గూచిఁమారుండు గోరున్.

తా॥ పెదవి పిక్కలు చెక్కిళ్ళు శంఖినికి కళాస్థానములు. వీటియందమును గాంచి కూచిమారుడనే పురుషుడు యాస్త్రీని పొందగోరును.

—♦ హస్తీనికి ముఖ్యమగు కళాస్థానములు ♦—

క. వక్షోజ బాహుమూలము
లీక్ష్మితహస్తినికిఁ గళల ♦ కిరవగు తావు
ల్వక్షోజముఁ గనుఁగొని య
జ్ఞాత్రీని దత్తకుండు పొంద ♦ నాత్మదలంచున్.

తా॥ కుచములు చంకలు వాస్త్రీనికి కళాస్థానములు, వీటినిగని దత్తకుడనే పురుషు డాస్త్రీని రమించుదలఁచును.

—♦ మన్మథబాణములకు స్థానములు ♦—

శ్లో॥ ఏకాకారాయుక్తా హరిహరజహరాః పంచబాణస్మృతస్య
ఖ్యాతా లక్ష్మ్యైర్మిమిషం హృదయకుచదృశో మూర్ధనుఃపౌ కృమేణ
మర్మస్వేకేషు భూయో నిజనయనధనుః పేరితైః పరద్భిః
స్యందంతే సుందరీణాంజ్వలదవలని ధైర్వివ్రవః కామవారాహమ్ ।

తా. ఏకారంబు నొకారముకొ హరిరథాధీశాత్రినేత్రాఖ్యవీ
జాకారంబులు చిత్తసంభవుని పంచాస్త్రంబు లీబాణముల్
స్త్రీకిన్ హృత్కుచ దృష్టి మస్త తనుభూనీమంబుల నిస్సంకులిం
గాకల్పంబుగఁ జూచిన నృదనతోయం బుబ్బు సత్కుష్టమై.

తా॥ మన్మథబాణములైన ఏం, ఓం, హీం, క్లీం, క్లాం, అను యీ బీజా
క్షరముల నుచ్చరించుచు స్త్రీయొక్క అొమ్మ చన్నులు దృష్టి శిరస్సు రోమ
ములను రెప్పలార్చక చూచినయెడల నుష్ణమైన రతిజలము ద్రవించును.

—♦ షోడశకళాస్థానములు ♦—

శ్లో॥ సంక్షేపాదితి నందికేశ్యవమతా తత్త్వం కిమప్యర్థధృతం
ఘోషీపుత్త్రకభాషితోఽయమధునా స క్షిప్యతే విస్తరః ।
మూర్ధోరస్థలవామనక్షిణకరే వక్షోరుహోరుద్వయే
నాభీగుహ్యలలాటజాతరకటి కృష్ణేషు తివ్రత్యసా ॥

శ్లో॥ కక్షాశ్రోణీభుజేషు చ పృథివీదం ప్రారభ్యకృష్ణామధ
శ్యేతాయాః పృథ్వీ ॥ కృమేణ మదనో మూర్ధానమారోహతి ।
అంగేష్వేషు మృగీదృశాం మనసిజపృస్తానవాపండితా
మాతాఃషోడశ చిత్తయన్తి బహుశ్శోఢిఃస్ఫులింగాకృతీః ॥

నీ. తల యురస్థలి వామదక్షిణకరములు

వలిచన్న లూడులావర్తనాభి

ఫాల జతర నితంబ స్థలంబులు వీపు

చంకలు యోనియుఁ ♦ జరణతలము

లాదిగాఁగల పదియాలు తానకములఁ

బ్రతిదినంబునఁ బంచబాణుఁ డుండు

కావున స్త్రీల యంగముల శుక్లప

క్షుంబుల నెక్కుఁ గృష్ణముల దిగును

గీ॥ విటులు తలములు పదియాలు ♦ విస్ఫులింగ

భావములుగాఁగఁ జూచి యష్టాక్షుడలఁచి

పొందనేచ్చిన మోహంబుఁ ♦ బాడముచుండు

తరుణివలపించు మందులఁ ♦ దలఁపనేల.

తా॥ తల, తొమ్మి, చేతులు, కుచములు, తొడలు, బొడ్డు, నొంపు
కడుపు, పీఱుడు, వీపు, చంకలు, భగము, కాళ్ళు మొదలగు పదియారుతావులను
వదనగా దినదినమును మన్మథుడుండును. కాన నా యంగముల శుక్లపక్షమం
దెక్కుచు కృష్ణపక్షమందు దిగుచుండును. కావున పురుషులు యీ తావులను
దెలిసి స్త్రీలను రమించినయెడల స్త్రీలకు వలపు పుట్టును. కావున స్త్రీలకు వలపు
పుట్టు మందులకొఱకు వ్రాయుత్పింప ననవసరము.

ప॥ ఇట్లు నందికేశ్వరు మతానుసారంబుఁ జెప్పి ఘోషికాప్రోక్షంబగు షోడశ
కళాస్థావమాత్రస్వరూపాక్షర భావంబు వివరించితిని. ఇంక దినభోగక్రమం
బు వివరించెద.

—♦ పాడ్యమియొక్క వివరము. ♦—

శ్లో॥ కంఠే సంక్లిష్టగాఢం కిరసి విదధతక్కుంబమౌషే రదాగై-

రాపీడ్యామంబ్యగండౌ విరచితపులకాఃపృథ్వతః పార్శ్వయోశ్చ ।

దత్త్వా నూత్నంవఖాంకం మృదుకరజముఖై రంజయన్దోనితంబ-

ప్రాగ్భారం మస్తసీతాఃప్రతిపది యువతీం నాగరాద్రావణున్తి ॥

చ. పతిప్రతిపత్తునందుఁ బ్రియభామినికంఠముఁ గాఁగలించి మ
స్తతలముముట్టి పాతెర రఁదంబులనొత్తి కపోలపాళి చుం
చితముగఁజేసి పార్శ్వములు ♦ పృష్ఠము శోణితలంబు గోళ్ళు నం
చితపులకాంకములొప్పడమ ♦ నీతృప్తినంటినఁ బల్లవింపదే.

తా॥ పాద్యమియందు పురుషుడు యిష్టరాలియొక్క మెడను గొంగలించి, తలమట్టి పెదవిగరచి చెక్కిళ్ళు ముద్దాడి చక్కలు వీపు పిలుదులయందు గన ర్పొడుచునట్లుల నఖిక్షతములుచేసి నీత్కారముతోనంటిన దగ్గించును.

—♦ విదియ సవిస్తరము ♦—

శ్లో॥ స్తనమిలననుభారో గండపాలీం విచుంబన్
నయనకుచయుగం చాకృత్య పార్శ్వం నభాగైః॥
అధగమవలిహాన్ దోహ్యులవంచన్నభాగః
కృతఘనపరింభో వ్రావయేదహ్ని యుగ్మే ॥

చ. కుచములఁబట్టి మోచివఁచిఁగ్రోలి కపోలతలంబుఁ గన్నులన్
రుచిఁగొని యొత్తి కౌఁగిటనిరుద్ధముగా బిగియించి కక్షన
ద్రచితనఖాంకురంబులను ♦ రంజనఁజేసి ద్వితీయఁ బల్లవుల్
విచికిలగంధిఁబొందుచు ద్రవింపఁగఁ జేయుచు రింపుపుట్టఁగన్.

తా॥ విదియయందు విటులు చన్నులనుబట్టి అధరముచుంబించి చెక్కిళ్ళను గన్నులను ముద్దాడి గాఢాంగన మొనర్చి చంకలయందు నఖిక్షతములుంచి పంతో పిండునట్లు స్త్రీలను రమించి దగ్గించునట్లుదురు.

—♦ తదియయొక్క విశేషము ♦—

శ్లో॥ తృతీయాంశాంత్యర్థివిడత ఏమాసాద్యపులకం
ముహుర్భాహ్వయాతే మృదులిఖితపార్శ్వః కరరుహైః॥
భుజాపీఠం కంఠే దశవశనాస్వాదతరలః
స్తనోపావ్రాజభిఘ్నరితమబాం విహ్వలయతి ॥

చ. తదియను నల్లభు ల్పతులఁ ♦ దత్తరమందఁగఁ గొంగలించి న
మృదమునఁ గక్షపార్శ్వములుఁమూర్ధవమొంద నఖాంకరాంకుము
ల్పొదవుచు మోచియాని గళఁమున్గబళించి కుచాంతరంబునన్
మొదలిటిగోరునన్ ఘరితఁము స్థటియింప ద్రవించురింపుగన్ ॥

తా॥ తదియయందు విటులు స్త్రీలను తొట్రుపాటుకొండక గొంగలించి, ప్రక్కలయందును చంకలయందును నఖిక్షతములొనర్చుచు, అధరపానముచేసి మెడనుబట్టిచన్నులవిదర మొనటివ్రేలిగోతుచే ఘరితమునీ నఖిక్షతమునుచేయుగా ప్రీతిచే దగ్గించురు.

—♦ చవితియొక్క సామ్యము ♦—

శ్లో॥ చతుర్థ్యామాలింగ్య స్ఫుటమలఘుసంపీడితకుచా
దశస్తోబింబోవ్రం నఖలిఖితవామోరుఫలకాః ।
దదస్తో దోర్మూలే ఘరితమసకృన్నీరజదృశః
శరీరే క్రిడన్తి స్మరరసవదీనిర్భరజలైః ॥

చ. చవితిని వల్లభుండు రతిచంద్రకళాననఁ గౌఁగలించి చ
న్లవవిగఁబట్టి మోవిఁ జరుఁకాటులనిల్పి తదీయమంజుళో
రువున నఖక్షతంబులు నిర్దుద్ధముఁజేయుచు బాహుమూలము
న్దవులగఁ బెద్దనేలు ఘరితంబొనరింప ద్రవించు నెంతయున్.

తా॥ చవితియందు విటుడు రతికాలమందు స్త్రీని ఆలింగనముచేసి, చన్ను
లుపట్టి పెదవియందు చిన్నిగంటులనుంచి యెడమతొడయందు దట్టముగా నఖక్షత
ములుజేయుచు, చంకలయందు పెనువేలిచేనూనునట్లు ఘరితమునే నఖక్షతమొన
రించిన ద్రవించును.

—♦ పంచమి షష్ఠియొక్క సందర్భము ♦—

శ్లో॥ పంచమ్యాం చికురానదక్షిణకరేణాకృత్య దప్త్యైఽధరం
దత్తైఃచూచకయోః సఖేలపులకం చుంచేత్కుచా భావతః ।
షష్ఠ్యాం గూఢచిగూఢగాత్రమధరం దప్త్యైఽధి నాభీతతే
ప్రారబ్ధహృదితో లిఖేత్కరదమైదగ్యోస్తటిరన్మదః ॥

క. కురు లెడమచేత నివురుచు

గురుకుచములకొనలు పుణికి ♦ గుబ్బులనెలవు

ల్పరికించుచు నధరముఁ జవి

పురిగొని పంచమిని సతులఁ ♦ బొందఁగవలయున్.

తా॥ పంచమియందు పురుషులు యెడమచేత ముంగురులు దువ్వుచు చను
గొనలను నలుపుచు, చన్నులనుబట్టి, మోవియానిస్త్రీనిరమించిద్రవించకేయవలెను.

ఆ. వె. బిగియఁగౌఁగలించి ♦ బింబాధరంబాని

నాభీయందు ఘరిత ♦ నఖమునిడుచు

తొడలు గోరనొత్తి ♦ తొయ్యలిఁగలిసిన

షష్ఠియందు మదనఁజలముఁ జిలుకు.

తా॥ పక్షియందు పురుషులు గాఢాలింగవచుకావించి, యధరపాసమును జేసి, బొడ్డునందు ఛరితమును నఖక్షరమునుజేయుచు, తొడలయందు గోళ్లతో నొత్తి రమించినవో స్త్రీ ద్రవించును.

—♦ సప్తమి: విషయము ♦—

శ్లో॥ మృదిరమదనవాసో దస్తవాసో విహాసః

కరజః కిరకంకోపాస్తవక్షః కపోలః

కృతఘనపరిరంభః సంభృతానంగరంగో

గమయతి మృదుభావం భామినీమహ్నిభానః॥

చ. అతనుగృహంబు ముట్టి యధఃరామృతమాని గళంబున న్నఖ .
క్షరములునించి వక్షమున ♦ గండతలంబున గోరులొత్తుచు
గృతపరిరంభులై మదనఃకేళిఁ బ్రవీణతఁజూపి వల్లభుల్
నతులఁ గరంగఁజేయుదురు ♦ సప్తమి మనృతవారి యుబ్బుగన్.

తా॥ సప్తమియందు విటులు యోనినంటి, మోవియాని, మెడయందును తొమ్మనను చన్నులను చెక్కిళ్లను నఖక్షరములజేయుచు, కాగలించి రతియందు సామర్థ్యమును జూపి స్త్రీలకు పలపుచుట్టించి మదనజల ముబ్బునట్లొనర్తురు.

—♦ అష్టమి: సవమియొక్క నిర్ణయము ♦—

శ్లో॥ అష్టమ్యాం పరిరంభ్య కంఠమసకృన్నాభిం నశ్చైరింతయన్

దష్టేషః పులకం దదత్కుచకిటీం చుంచేద్విమృశ్యోచ్చక్షైః॥

శ్లో॥ నాభీమాలవిగోలపాణిరధరం దృష్ట్వా ప్రసాపీడయత్

మృద్నియాన్ మదనాలయం చ విలిఖన్ పార్శ్వం నవమ్యాం నశ్చై॥

ఆ. వె. గళముఁగొంగలించి ♦ కరరుహంబులనాభిఁ

జఱచి మెడవిఁగఱచి ♦ చన్నుదోయి

ముద్దుఁ బెట్టుకొనుచు ♦ ముదితలఁ బల్లపు

లప్తమిని రమింతు ♦ రిప్తగతుల.

తా॥ అష్టమియందు విటులు మెడనుగాగలించి, గోళ్లతో బొడ్డునిమిఁకి, అధరామృతమాని, చనులు ముద్దుపెట్టుకొనుచు స్త్రీలనిష్ఠరీతి ననుభవించును.

క. నవమిని నధరామృతమును

జవిఁగొని చనులంటి నాభిఁ ♦ జప్పటలిడుచున్

గవిసి నఖంబుల నెలవులు

నివురుచు దృఢరతులసలిపి ♦ నెగడఁగవలయున్.

తా॥ నవమియందు పురుషులు మోవియాని, చన్నులనుముట్టి, నాభినిదట్టుచు నఖక్షతస్థానములయందు దడవును, కఠినరతులూనర్చినచో స్త్రీలు ద్రవించును.

—♦ దశమి నిదానము ♦—

శ్లో॥ లలాటమాచుంబ్య నశ్చైర్నిఖంతః శిరోధరాం భ్రామితవామహస్తాః।

కటిస్తనోరస్థనిపృథ్వశ్చేద్య స్కంఠం దశమ్యాం ప్రతిబోధయన్తీ॥

ఆ. నె. అశికచుంబచంబు ♦ లలరించి నఖములఁ

గంతమొత్తి వామకరమునందు

నురము పిఱుఁగు వీపు ♦ గురుకుచయుగళంబుఁ

దడవ దశమినతికి ♦ దౌనముపుట్టు.

తా॥ దశమియందు పురుషులు నుగురునుముద్దుపెట్టుకొని నఖములతో కంత మున్నొత్తి చొమ్ము పిఱుఁగు వీపు కుచములు యెడమచేతదడవగా స్త్రీకి దౌనము పుట్టును.

—: ఏకాదశియొక్క నిశ్చయము :—

శ్లో॥ ఏకాదశ్యాం కరజకలితగ్రీవమాలింగ్య గాఢం

పాయం పాయం దశపవనం కించిదాలీలబోలమ్।

ఘాతం ఘాతం హృది సహసితం మన్మథాగారమద్యా-

భంగక్రీడాతరలితకరాః కామినీ ద్వానయన్తీ॥

మ. విఱుఁ డేకాదశిఁ గాంతకంతము నఖావిష్టంబుగాఁ జేసి కాఁ గిటఁగీలించి రదచ్చదామృతముగాఁజీ భూతుఁడై కోరిలి సం ఘటితోరుస్థలవత్తుఁడై నగవుతోఁ ♦ గందర్పసందేశలం పటహస్తాంగుళుఁ డైన నీరువెడలు ♦ స్వంచాస్తుగేహంబునన్.

తా॥ ఏకాదశియందు విఱుఁగు మెడయందు నఖక్షతములుంచి కాగలించి యధరామృతమాని చొమ్మునచొమ్ముగుమ్మును, హసించుచు యోనియందు వేర్లనుదిగివచ్చుచు స్త్రీని రమించినచో ద్రవించును.

—: ద్వాదశి త్రయోదశియొక్క వినియోగము :—

శ్లో॥ ద్వాదశ్యాం పరిరథ్య గాథమపకృచ్ఛ్యుబస్కపోతా దృశో
యశ్చేషం విధిత సీత్యతిజాషో వ్యాదప్తదస్తచ్ఛదః।
చుంబనండకటీం మశోభవతిథా మృద్నక ససీత్కం కుచా
కాంతాం దానయతి దుగ్రతం కరణమైర్భిష్టన్ శనైః కందరాం॥

క. పారణను జెలినిగొంగిటఁ

జేరిచి కెమ్మోనిఁగఱచి ♦ చెక్కులపై దాఁ

గోరిశి గళరవమిచ్చిన

మారుని మదజలముఁజూపు ♦ మనసున్దనియున్.

తా॥ ద్వాదశియందు స్త్రీని కాగలించి పెదవిగఱచి కంతధ్వని పుట్టున
టుల చెక్కులపై నఖిక్షతము లుంచినచో ద్రవించును.

ఆ. వె. గుబ్బరిరియఁబట్టి ♦ గోరుల మెడయొత్తి

గళరవంముచెలఁగ ♦ గండతలము

చుంబనంబుఁజేయుచును ద్రయోదశియందు

పల్లవుండు గదియఁ ♦ బడఁతిచొక్క-

తా॥ త్రయోదశియందు విటుడు కుచములుపట్టి కంతమునందు నఖిక్షతము
లుంచి గళరవంబులుపుట్టునట్లు దండలము మద్యాది రమింపగా స్త్రీ చొక్క-
ద్రవించును.

—: చతుర్దశి పున్నమ యననలయొక్క నవిస్తరము :—

శ్లో॥ కస్తర్పానితిథా విమంభితదృశో దోర్మూలచంచన్నభాః

కామాగారవివేకేతిద్విపకరాః కీర్తిదన్తి కాంతాతనా।

దశ్యే పూర్ణతిథా చ నర్తినభాః స్కంధస్థలీరంగతోఽ

సంగాగారచుచాలికాంచితకరాః కుర్యుః స్త్రీయం విహ్వలాం॥

ఆ. వె. నయనయుగము చుంబనముచేసి చెక్కుల

గోరులొత్తి మదనఁగృహమునందు

కరికరంబునటులఁ ♦ గరములువెనఁదిప్పి

పొందవలెఁ జతుర్దశిం దరుణిని ।

తా॥ చతుర్దశియందు విటలు కన్నులుమద్దుగొని దవడలయందు నఖతరములుంచి భగమునందు యేసుగుతోడమువలె హస్తమునుదిద్దిప్రి స్త్రీని రమించిన దగించును.

క॥ పున్నమ నమవన నఖముల

వన్నియయంగముల మెలపి ♦ వలపులుగదియన్

జన్నులు కరములఁబుణుకుచుఁ

జెన్నుగ రమియింపఁ జెలులు ♦ చిక్కుదు రాత్మక ॥

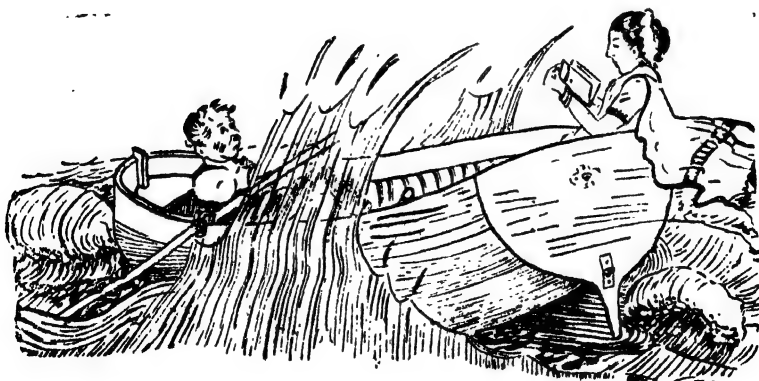
తా॥ పున్నమ నమవనలయందు పురుషులు స్త్రీలయొక్క శరీరములందు నఖతరములుంచి వలపులుగునట్లు చేతులతో చన్నులను పుణుకుచు లెస్సగా రమించిన దగివింతుడు

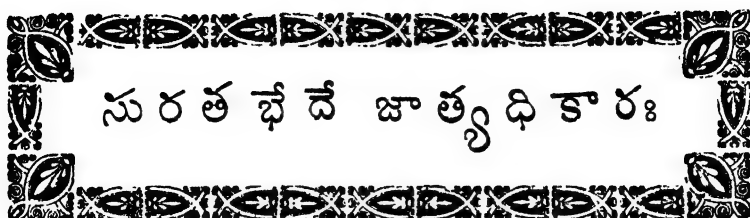
వ॥ ఇది నందికేశ్వర ఘోషికాపుత్ర మతానుసారంబు లింక వాత్సయన మార్య ప్రకారంబు వివరించెద.

ఇతి శ్రీకాళ్యాణకృతే రతిరహస్యే

చంద్రకళాధికారో నామ

ద్వితీయః పరిచ్ఛేదః ॥

సు ర త భే దే జా త్య ధి కారః

త్య తీ య ప రి చే దః

—: భగదండప్రమాణరతుల లక్షణములు :—

శ్లో॥ ఆరోహణరిజాహాభ్యాం వణ్ణవద్వాదశాంగుతైః॥

సుహ్యైశ్చో వృషోఽశ్వో నా హరిణ్యశ్వేభికాః స్త్రియః॥

శ్లో॥ హరిణీశశయోర్యోగే వడవాపృషయోస్తథా॥

హస్తిసహాయయైవ మతం సమరతం త్రియమ్॥

శ్లో॥ మృగీవృషం చ వడవాహాయుచ్ఛరతం ద్వయమ్॥

వీచద్వయం చ వడవాశశకం హస్తివీవృషమ్॥

సీ. పురుషులు శశ నృష • తురగజాతులు వీరి

శాఖలు గీర్ణ విశాలములును

నారు తొమ్మిది ద్వాదశాంగుశపరిమాణ

మయ్యెచు మతియు నయ్యతివలకును

హరిణీయుఁ దురగీయు • హస్తిని యననాపృ

సీప్రమాణమె మరుఁనింటిలోఁతు

హరిణీయుఁ గుండేలు • నశ్వీనివృషభంబు

హస్తికిఁఘోటక • మమరుపొందు

ఆ. వె. జాతిజాతికూడ • సమరతియయ్యెడి

సుచ్చమయ్యె మృగీయ • నుక్షమంబు

నశ్వీనియుహయమ్ము • నత్యుచ్చమయ్యెను

హరిణిహయము శశము • హస్తినియును.

తా॥ శశము, వృషభము, తురగము, యని పురుషజాతులుమాత్రము ఈ జాతులయొక్క శిక్షణలప్రమాణము వరుసగా, ఆరు, తొమ్మిది, పదిరెండు,

అంగుళము లుండును. హరిణి, తురగి, హస్తిన, యని స్త్రీజాతులు మూడు. ఈ జాతుల భగములు లోతు క్రమముగా, ఆకు. తొమ్మిది, పదిరెండు, అంగుళముల ప్రమాణముండును. శశము హరిణియు, వృషభము అశ్వినియు, తురగము హస్తినయు, కూడినచో సమరతియగును. వృషభము హరిణియు, అశ్వినిహయమును గూడిన నుచ్చరతమగును. హయము హరిణియు, శశము హస్తియు గూడిన నత్యుచ్చరతమగును.

శ్లో॥ అత్యుచ్చమతినీచం ధ మృగ్యశ్వం హస్తినీశశమ్ ।

ఇతి బ్రహ్మణ భేదేన నవధా రతమాచిరే ।

ఆ. వె. నీచరతము లశ్వినీశశకంబులు

హస్తినీ శశంబు ♦ లధికనీచ

రతులు హరిణియును దురగములు కరిణియు

శశకములు విరుద్ధజాతు లయ్యె.

తా॥ శశమునశ్వమును శశముహస్తినయు గూడిన నీచరతియగును. అశ్వము హరిణియు, శశముకరిణియు గూడిన అతినీచరతమగును.

శ్లో॥ ఉత్తమాని సమాన్యాహుర్మృగ్యముచ్చరతం ద్వయమ్ ।

నీచద్వయం తథా—త్యుచ్చమతినీచం మహాశయమ్ ॥

క. సమరతి యు త్తమమగు మ

గ్యమ ముచ్చరతద్వయంబు ♦ నత్యుచ్చము నీ

చము నతినీచం బధమము

క్రమమున నిదియొకటి పొందఁ ♦ గావలయు విటూల్ ॥

తా॥ ఉత్తమము, మధ్యమము, అధమము, అని రతి త్రివిధము. అరతుల యందు సమరతి యుత్తమమనియు, ఉచ్చరతిద్వయమును, అత్యుచ్చరతిద్వయమును మధ్యమమనియు, నీచరతములు, అతినీచరతములు అధమమనియు జెప్పఁబడియె గాన నీనినెఱింగి విలులు స్త్రీలకు రమింపవలెను.

—: అత్యుచ్చిస్త్రీబాధలక్షణము:—

శ్లో॥ కందులేరప్రతికారాదస్తరింగానిమర్దనాత్ ।

న దగ్ధాన్తి న తృప్యన్తి యోషితో నీచహాహనే ॥

శ్లో॥ ఉచ్చేపి మృదుగుహ్యస్తఃసంపీడాసవ్యథే హృది ।
న ద్వివస్తి న తృప్యన్తి మనస్తతో హి మన్మథః ॥

ఉ. దూలజనించు నీచరతిఁ ♦ దొయ్యలికిన్ రతితృప్తిలేక లోఁ
జాలఁగనొప్పిపుట్టునెడ ♦ జాలకయుచ్చరతంబునందు నా
కాలమునందు హృస్వశుఁడు ♦ కాముఁడుగావునఁ జిత్తతృప్తినిం
బాలనఁజేయ కెక్కుడుగఁ ♦ బారిన బాధజనింపకుండునే.

తా॥ పదతికి నీచరతీచేత తృప్తిలేక యోనియందు దురదపుట్టును. ఉచ్చర
తముచేత లోపలిభాగము చాలక భగములోపల నొప్పిపుట్టును. రతికాలమందు
బ్రయుడు తృప్తిపొందించ లేనిచో స్త్రీలకు యెక్కువ బాధకలుగును.

శ్లో॥ రక్తజాః కృమయః సూక్ష్మమృగుమహ్యోగ్రశక్తయః ।
స్మరనద్మని కంఠూతిం జనయన్తి యథాబలమ్ ॥

శ్లో॥ చణ్డఘృజాభిఘాతేన కంఠూవ్యపన యదతః ।
క్షరజాచ్చమఖం తాసాం విస్ఫుప్తేః స్వప్ననాత్మనః ॥

శ్లో॥ పారంభాత్ప్రభృతి స్యదః క్షేదాశ్చా సుఖలేశదః ।
అంతే తు నరవత్తాసాం విస్ఫుప్తేర్మూర్ఛనాసుఖమ్ ॥

ప॥ మఱియు నిదియుం గాక నీచరతీచేత సూక్ష్మజంతువులు రక్తంబులో జన్మించి
మదనమందిగమున దూలజనింపఁజేయును. ఘృజదండాభిఘాతంబున శమించి
ద్రవంబుగల్పించు, నాద్రవం బంతర్ద్రవంబనియు బహిర్ద్రవంబనియు ద్వివి
ధంబు. బహిర్ద్రవం బెడతెగక వెలుపలికి వెడలుచుండు నదియు సుఖంబునకు
దూరంబు. మొదలనుండియు నధికద్రవంబు సుఖంబునీకును. కావున గ్రీమ
క్రమంబున స్పృహయు సంశ్లిర్ద్రవంబు సుఖకారణంబును మోహకారణ బును
నగు. అంతర్ద్రవంబు కామినికిఁ బరవశత్వకారణంబు. అది మెట్లన్న వివ
రించెద

—: పరవశత్వలక్షణము :—

శ్లో॥ క్షణం రటన్తీ నృత్యన్తీ దదతీ చాతివిహ్వలా ।
నిస్సహత్వం తదా యాతి ముకుళీకృతశోభనా ॥

క. కొనదుంబల్లుకులు నలుకుచు

విసువక తపాతపానఁజించు ♦ విహ్వలయగుచుక

రసమొలుక స్తనుమూకాయును

ననురై పరవశేతనోందు రంగన రతులక.

తా॥ స్త్రీరతికాలమందు కొనరికొనరిమాట్లాడుచు శ్రమనొందక లోటు
పాటుచేత కలతపడుచు శృంగారముపొంగునట్లు నేత్రములు ముకుళింపజేయుచు
బడలికచేత రతియందు మొగురచును.

శ్లో॥ స్త్రీపుంసయోర్విసృష్టిశ్చ లఘుమధ్యచికోదయాః
నవధా రతమేవం స్యాత్ కాలతోపి ప్రమాణవత్॥

శ్లో॥ మందమధ్యమచండాః స్యుర్యేగతోఽభ్యుభయే తథా
వేగః కామకతా జ్ఞేయస్తేనాపి నవధా రతమ్॥

శ్లో॥ వీర్యం బహుతాఘాతసమాత్వం రతిలోలతా
చండవేగస్య చిహ్నాని మందవేగే విపర్యయః॥

శ్లో॥ ఏతేషాం మధ్యవేగే తు మధ్యమత్వం సమున్నయేత్
ప్రమాణకాలభావైః స్యురిత్యేవం సప్రవింశతిః॥

శ్లో॥ రతాని తత్ర సామ్యే స్యుః త్రిభిః సురతముత్తమమ్॥
సర్వవైషమ్యతస్త స్యాదధమం పశుచేష్టితమ్॥

శ్లో॥ శేషే తు మధ్యమత్వం స్యాదేకత్రాపి జాగుప్తితమ్॥
అత్యుచ్చమతినీచం చ సంక్షేపాదితి భాషితమ్॥

శ్లో॥ ఉత్తమ్యగ్యాదిభేదానామిదానీం చిహ్నముచ్చయే
స్వభావగుణభేదేన వాత్సల్యాయనమవోదితమ్॥

ప॥ ఇంకఁగాలపరీక్షాజాదులననుసరించి లఘు, మధ్య, మచిరములని రతిత్రివి
ధంబై స్త్రీపురుషులకామకత్వమున మంద, మధ్యమ, చండవేగముల ననుస
రించి నవవిధంబులగు, రతియందుండెడి యుత్సాహమున నభివ్యక్తదంతతత తా
డనంబులచేత వీర్యమును స్తంభింపజేసి వేగములనుమాన్యుకొనుట కాలభావప్ర
మాణములనుబట్టి గు రైఱుంగవలయు, అందు స్త్రీపురుషలింగంబులు సమంబగు
త్రివిధంబులు సమరతంబులగు. అన్యంబులు విపరీతములై యుచ్చసీచరతంబు
లనంబడు. జాతి ప్రమాణ కాల వేగాదు రైఱుంగక చేయు రతులు పశుచేష్టితంబు
లనంబడు. ఈయధమరతంబులు జాగుప్సములింగులగుటచే నత్యుచ్చరతుల
నియు నతినీచరతులనియు. సంక్షేపముగా వాడఁబడుచున్నవి. ఇంక వాత్స

యనమతానుసారంబుగ వణ్ణవద్యాదక ప్రమాణంబులుగల మృగాదిస్త్రీలక్షణము
లెఱింగించెద—

—: హరిణీజాతిస్త్రీ లక్షణము :—

- శ్లో॥ సమమూర్ధా కుంచితఘనకేళి తుచ్ఛోదరీ నితరాభ్యాసా
అల్పవిపరనాసాపుటవికచదుచితవత్సలాక్షీ చ॥
- శ్లో॥ అరుణాధరకరచరణా శోమలతరసరళభుజలతికా చ।
ఆమృతకర్ణకపోలగీర్వానై సతిహంసలోదుజఘనా చ॥
- శ్లో॥ సమగుల్ఫా మదగజగతిర్వ్యాకులితోన్నతపైసీ తవీప్రి
తరలమనాన్సుకుమరా లఘుకోపా సురతలంపటా లఘుభుక్॥
- శ్లో॥ కుసుమసురభిరతిసలిలా సరశాం గుళిరలసమధురోక్తిః।
నిమ్నపడంగుళగుహ్యో ఋణితసురసురాగిణీ హరిణీ॥

సీ. వట్టువలెల నీలఃపక్రకేశంబులు

కలదులేదను కొను ధ వలదవిఱుదు

ముకు గోళ్లు లఘువులు ధ వికచాబ్జములుకన్న

లరుణము ల్కరచరణాధరములు

చేతలు మెత్తన ధ చెవి చెక్కు మెడయును

నిడుదలు జఘసంబు ధ తొడలు నునుపు

సమగుల్ఫములు గుబ్బుచన్నులు గజయాన

వలఁతిరూపంబు చంఠచలపుమనసు

గీ. కోపమల్పంబు కొంచెపుఁ ధ గుడుపు రతికిఁ

బ్రేమగల దబ్బగంధంబు ధ కామజలము

నలసమధురోక్తి సరళంబు ధ లంగుళములు

హరిణీగుహ్యంబులోఁతు పడంగుళములు.

తా॥ గుండ్రమైనతలయు వల్లనైచుట్టుకొనియుండు పెంటుగలుగు చిన్న
మాక్కు గోళ్లును నన్ననినడుమును గొప్పపిఱుదులును తామరపువ్వువంటి కన్న
లును ఎట్టనైనచేతులు పాదములు అధరము, మెత్తనచేతులు నిడువగుచెవులు

చెక్కులు మెడయు, నునుగుగు పిటుదులు తొడలును సమములైనమధములు బటు
వగుచునును దంతిగమనమును మంచిరూపమును చంచలమైనమనస్సు కొంచెమగు
కోపము భోజనమును రతియంచుప్రీతియు తామరవాసనగల రతిజలమును తిన్నని
తేటమాటలును చక్కని వేర్లును ఆరుఅంగుళముల తోతుగల భగమును యాలక్ష
ణములుగలస్త్రీ హరిజీవాతిస్త్రీగా తెలియందగినది.

—: అశ్వనిజాతి స్త్రీలక్షణము :—

శ్లో॥ నిమ్నసమున్నతమార్ధా స్థూలసరళ సాంద్రశిరసిజవ్రచయా ।

ఉత్పలదళచలనయా నా స్థూలాయతకర్ణయుగళపదనా ॥

శ్లో॥ స్థూలరదనరాజి రాయతదంతచ్ఛదపీనకతినకుచకలకా ।

సులలితమాంసలబాహుః తుచ్ఛోదరీ కమలమృదుపాణిః ॥

శ్లో॥ విప్రుతహృదయకపాటా గద్గదమధులోక్తిర్నయోద్విగ్నా ।

నిమ్ననువర్తలనాభిర్వక్త్రీరుచిరజఘనసమలఘూరుశ్చ ॥

శ్లో॥ విపులకటిర్నతమధ్యా ఖేలాలసగమసరక్తసమచరణా ।

చవలహృదయ కోమలతనుర్నిద్రాహరప్రియా ప్రియపూర్వణా ॥

శ్లో॥ పృథమచరమభాత్యధికా పీతపలలగంధిసురతాంబుః ।

క్షురణమదనరణగుణిని వహతి చ పడనా నవాంగుళమగుహ్యమ్ ॥

సీ. పొడవగుతలకేశములు శిరంబును బెద్ద

యుత్పలనేత్రీ బాహువులు మృదువు

వలుదలుగళకర్ణపదనదంతంబులు

బిగిచన్ను లొక్కింత ♦ పెద్దపెదవి

గద్గదస్వర సన్నకాను వెడదటొమ్ము

కొలదిలోతగు నాభి ♦ కుపితచిత్త

సమమూరుయుగళంబు ♦ సమహస్త పదములు

వట్టివజఘనంబు ♦ విలఁతినడక

అ. వె. నీచ చవలహృదయ ♦ నిద్రాశనాధిక

వసవువన్నె మాంసరసముకంపు

ప్రీతిజలము స్లేష్మ • వాతధాతువుమేను
హయకు లోతు తొమ్మిదింగుళములు.

తా॥ గొప్ప తలవెండుకలును, పెద్దతలయు, పలుపలవంటినేత్రములు, మృదువగు భుజములు, నుండరములైన మెడ చెవి నుఖము దంతములును, కఠినమైన చనులును, కొంచెము పెద్దపెదవియు, డగ్గుతికయు, పన్ననినడుమును, విశాలమైన తొమ్మును, కొంచెమై లోతైన బొడ్డును, కోపహృదయమును, సమానమైన తొడలు కాళ్ళు పాదములును, గుండ్రమైన పిటుందును, మంచినడకయు, అల్పమై చపలమగు మనస్సును, అధికవిద్రాభోజనమును, సువర్ణకాంతిగల శరీరమును, మాంసమవాసనగల రతిజలమును, స్లేష్మవాతధాతువుగల శరీరమును, తొమ్మిది అంగుళములు లోతుగల భగమును గలస్త్రీని అశ్వనిజాతిస్త్రీగా తెలియందగినది.

—: ద్వంద్వశహస్రీని లక్షణము :—

శ్లో॥ పృగుభిరలికగండశ్రోత్రవాసాపుటైర్య
కరచరణభుజోరుద్వంద్వైర్ద్వైస్వపీనైః ।
దరవిసమితఖర్షస్థూలయా గీగ్రవయా చ
పుగ్రికటరదశిఖాభిః కుస్తలైః స్థూలనీలైః ॥

శ్లో॥ అనవతరతార్తిః కుంభిగంభీరకంఠ-
స్వరశబలశరీరా స్ఫారలంబాభశోష్ఠీ ।
విపులమదనతోయా కోపనా పింగళాక్షీ
కరిమదమదనాంబుః ప్రాయశో గూఢపాపా ॥

శ్లో॥ అతిబహుతరదోషా వాస్తినీ దండసాధ్యా ।
పహతి చ రవిసంఖ్యైరంగులైర్దుహ్యదేశిమ్ ॥

నీ. చెక్కులు పిటుందును • ముక్కు పెదవిపెద్ద
ప్రియము నిద్దుర బహు • పింగళాక్షీ
కులుచయు వలమునై • యొరంగినమెడ చాల
నిడుపైన పండ్లును • నొడలుదళము

సతతరిరంసాధ్యః సామజస్వర శీతః

లాంగి లోలాత్మ బింబాధరోష్ఠి

కరిమదమదనాంబుకణజాలవారుణీ

మదలోల జంజురుపాదలు కురులు

ఆ. వె. కఠినరతులంగాని ధ కరుంగనుమదిలోనఁ

బొగడఁదగినమేను ధ మిగులఁగుఱుచ

మరునిగృహములోఁతుఁ ధ బరికించిచూచిన

హస్తసికిని ద్వాదశాంగుళములు.

తా॥ గొప్పవైనదవడలు పిఱుందులు ముక్కును, పెద్దపెదవియు, నిద్రయం దాసక్తియు, కపిలవర్ణముగలకండ్లును, కొంచెమై మనోహరమై పంకరయైన పెడయు, నిడుపగుచుండ్లును, మందమైనశరీరమును, ఎప్పుడు రతిప్రియమును, యేనుగుస్వరమును, శీతలదేహమును, చంచలహృదయమును, ప్రేలాడుచున్న క్రిందిపెదవియు, యేనుగుమదము వాసనగల రతిజలమును, మధ్యపానప్రియమును, విరియబోనుకున్న వెంట్రుకలును, కఠినరతులకుగాని కరుగని మనస్సును, పొగడ దగిన శరీరమును, పొట్టికనమును, చదిరెండుఅంగుళములలోతుగల భగమును గల స్త్రీని ద్వాదశహస్తసిగా తెలియందగినది.

— ధ శశజాతిపురుష లక్షణములు ధ —

శ్లో॥ ఆత్మామృతస్సారశేతా లఘుసమదశనా వర్తులాస్యాః సువేషాః

మృద్వాత క్తం పవాంతః కరమతిలలితం శ్లిష్టకాఖం సువాచః।

పృత్రవ్యాలోలలీలాః సుమృదుశిరసిశా నాతిదీర్ఘాః పవాన్తే

గీర్వాణా నానూరుహస్తే జఘనచరణయోర్బిధ్రతః కార్యమచ్యై ॥

శ్లో॥ అల్పాహారాలవర్షాల లఘుసురతరతాః శౌచభాజో ధనాధ్యాః॥

మానోదీర్ఘాః శకాః న్యుః సురభిరతజలాః కాంతిమంతఃసహర్షాః।

చ. కనుగవకెంపు వట్టువమొంగంబు శరీరమునుందరంబు వ
ర్తనమునిరూఢి యల్పనమధంతము లింపగువాక్కు మానమం
డనుఁడు కటోటిజానుచరణంబులు హీనము లన్నమించుకొ
ధనవతి స్వల్పభోగి శుచి ధ తామరకంపు శశంపుజాతికి.

తా॥ ఎఱ్ఱనికండ్లును, గుండ్రమైన మొగమును నుందరమైన దేహమును
స్థిరమైనవ్యాపారము కొంచెమై సమమైనపండ్లును ప్రియమైనవాక్కును మానమే
భూషణముగాగలవాడును చిన్నవియైనలోడలు చేతులు మోకాళ్ళు పాదములును
కొద్దిభోజనమును ధనముగలిగియుండుటయు కించిదనుభవమును పరిశుభ్రతయు
తామరవాసనగల రతిజలమును గలపురుషుని శతశాతిగా నెఱుంగునది.

—: వృషజాతిపురుష లక్షణము. :—

శ్లో॥ స్ఫారాభ్యున్నతమస్తకాః పృథుతరే వక్త్రాలికే చిభ్రతః
స్థూలగీర్వా సుమాంసల శుశ్రిభృతః కూర్మోదరాః పీవరా॥
దీర్ఘప్రాన్నతకక్షులంబితభుజా ఆరక్తహస్తోదరా
రక్తాంతఃస్థిరపత్మలాంబుజదళచ్ఛాయేత్తణాః సాత్వికాః॥

శ్లో॥ ఖేలత్సింహపదకృమా మృదుగిరః పీడాపహస్త్యానో
నిద్రానక్తిభృతస్త్రాపావిరహితా దీప్తాగ్నయః శ్లేష్మలాః॥
మధ్యాస్తే సుఖినోఽతిసుజ్ఞవపుషః సక్షారమేవోధికాః
సర్వస్త్రీసుభగా నవాంగుళమితం లింగం వృషా చిభ్రతి॥

సీ. అతివిశాలోన్నత • మగుమస్తకము మెడ
వలము వక్త్రాళికంబులు ఘనములు
చెవులుచక్కన నిడుచేతులు కూర్మోద
రము కలాంగుళుల సఖిములుకెంపు
సరుణాంతనేత్రము • లలసాననము మంజు
భాషలు త్యాగి యాపదలకోర్పు
నాకలిపెద్ద నిద్రాసక్తుడతినత్వ
శాలి శ్లేష్మకుండు లంజారహితుండు

గీ. పౌండ్రవయసున సుఖ రుధి • రంబుగలుగు
మేను కారంబువలపగు మానినులకు
వలవఁదగువాఁడు తొమ్మిదంగుళులదండ
మతఁడు వృషజాతిపురుషుఁ డత్యంతభోగి.

తా॥ మిక్కిలి వికారము పొడవునైనశిరస్సును మంచిమెడయు గొప్పముఖము వొసలును చక్కనిచేవులు నిడువైనచేతులు తాబేలుకడుపును ఎఱ్ఱనిఅరచేతులు గోళ్ళును కనుగొనలయందు ఎఱుపును మందమైన నడకయు రుచికరములగు మాటలును దానగుణమును శ్రమికోర్పుటయు మిక్కిలి ఆకలినిద్రలును అధికబలమును క్షేమ్యజేహమును సిగ్గులేమిని యవ్వనమందు సుఖయు కారపువాసనగల శరీరమును స్త్రీలు కోరదగినవాడును మిక్కిలిభోగియు తొమ్మిదంగుళముల దండముగల పురుషుడు వ్యవభజాతిగా దెలియందగినది.

—: తురగజాతి పురుషలక్షణము. :—

శ్లో॥ వక్త్రశోత్రశిరోధరాధరరదైరత్యంతదీర్ఘః కృశై

ర్యేన్యః పీవరకక్షమాంసలభుజాః స్థూలర్జుసాంద్రైః కచైః
ప్రాధేర్ష్యాః కుటిలాంగజానునఃఖా దీర్ఘాంగుళి కేణయో
దీర్ఘస్థారవిలోలలోదనభృతః పాదాశ్చ నిద్రాగ్రసాః॥

శ్లో॥ గంభీరాంమధురాం గిరం ద్రితగతిం పీనోరకా బిభ్రోతో
దీప్రాగ్నిచక్రమదారతాః కుచిగిరో రేతోఽఘ్నిధాతూజ్వలాః॥

తృష్ణారా వనవీరశీతబహుత్వైరస్మరాంబుద్రావా

లింగైర్వాదళకాంగుళైర్నిగదితా అశ్వాః సమారఃస్థలాః॥

సీ. శిరమును బెదవియుఁ ♦ జెవులును మొగమును

గడుపును బండ్లు దీర్ఘములు సన్నములునాభికరకక్షములు సమభుజములు

పొందె నకచభరంబును గలాఁడు

కోపి వక్రములైన ♦ చూపులుఁ బిక్కలు

నిడువారుఁగన్నులు ♦ నిడుపుగోళ్లు

గంభీరమధురవాక్యములుఁ దిన్నని నడ

లాఁకలిపెద్ద నిద్రాగ్రసండు

ఆ. వె. ప్రాథ సత్యవాది ♦ బహుభోగనిరతుండు

మొఱపుమేను మిగులఁ ♦ దృష్టగలదు

చలువగలుగు నొడలుఁ ♦ జవలచిత్తుండు ద్వాద

శాంగుళధ్వజుండు ♦ పోయనరుండు.

తా॥ నిదుచగు తల పెదవి చెవులు ముఖము కడుపు వండ్లునూ, మెడ చేతులు చంకలు సన్నమును, సమానములగుభుజములును, ఒప్పుగుచెంట్రికలును, కోపగుణమును, వంకరచూపులు పిక్కలును, సోగకనులును, నిమ్మపైనగోళ్ళును, గంభీరమై రుచికరములగుమాటలును, మంచినడకయు, మిక్కిలిఆకలి నిద్ర భోజనమును, పౌరధత్వమును, సత్యవచనాసక్తుడును, భోగములయందాసక్తియు, కాంతిగలశరీరమును, అత్యాశయు, శీతలశరీరమును, చంచలహృదయమును, పది రెండు అంగుళముల ప్రమాణముగలదండమును గలుగుపురుషుడు తురగజాతిగా నెఱుంగునది.

శ్లో॥ ఉక్తోపస్థప్రమాణప్య వ్యభిచారేపి లక్షయేత్॥

శశస్యై గ్యాదిజాతిత్వము త్రైమాధమభేదతః॥

శ్లో॥ ఉక్తోచ్యమానసక్తవ్యలక్షణాని చ యాన్యతః॥

తత్సంకరేపి బాహుశ్యాల్లక్షణం నిర్ధాయేద్బుధః॥

ప॥ పైనఁజెప్పఁబడిన భగదండప్రమాణములననుసరించి శశ వృష తురగజాతులను సుత్రైమాధమమధ్యమాధమములని వాడఁబడుచున్నవి. స్త్రీజాతులును వదేవిధంబని తెలియందగినది. వీనివలన సంకరంబులకలిగినఁ బరికించి ప్రధానలక్షణం బొక్కటిఁబట్టి జాతినిశ్చయించునది. ఇంకపయోలక్షణములు వివరించెద.

ఇతి శ్రీకోకోకకృతే రతిరహస్యే

సురతభేదేజాత్యధికారో నామ

తృతీయః పరిచ్ఛేదః.

సామాన్య ధర్మాధికారః

చతుర్థ పరిచ్ఛేదః

—: వయోస్వభావ లక్షణము :—

- శ్లో॥ బాలా స్యాత్ప్రోడకాబ్ధాత్తదుపరి తరుణీ త్రింశతిర్యావద్దూర్ధ్వం
 ప్రాగ్ధా స్యాత్పంచవంచాశదవధిపరతో వృద్ధతామేతి నారీ ।
 దీర్ఘా కృష్ణా చ తస్మి చిరవిరహవతీ నిమ్న కక్షా శ్లథాః స్మ్యః
 స్థూలా గారీ చ ఖర్వా పతతరతిపరా పూర్వధకక్షా ఘనాఃస్మ్యః॥
- శ్లో॥ సంకల్పచిహ్నుక చ మధ్యమా స్యాదజుం చ తాసాం విదితఃస్వభావః ।
 బాలా ఘనా బాహ్యరతోచర్యా ప్రాగ్ధా శ్లథాభ్యంతరమేవాశేయ్యః॥
- శ్లో॥ శ్చైత్ర గుణతాకాయామవస్థాను క్రియా చ యా
 తామసి న్యాయసంవిత్సిద్ధత్వాదాదియామహే ।

క. పదియాలు బాలకును ము

ప్పదియగు నేండ్లవ్వనికిని • బ్రాధకునైదుక

బదియేడులు నలుమీదటఁ

దుదియేడులు లోలకయ్యె • దోడ్తోవరునక.

తా॥ ఒకటిమొదలు పదియారువత్సరములవరకు బాలయనియు, పదియారు
 మొదలు ముప్పదివత్సరములవరకు యౌవనియనియు, ముప్పదిమొదలు ఏబదివత్స
 రములవరకు ప్రాధయనియు, నేబదిపైవత్సరముల యౌదుగలవనితమ లోలయ
 నియు తెలియందగినది.

సీ. నిడుదనన్నపునల్లయొడలును సంయోగ

రహితయు శ్లథయను • రమణికయ్యె

వలము గుఱును బొండువరంబు పంతత

రతమును ఘనయను • నతివశోనరు

దశసరి నాటపాటలయందునయ రతి

పాటవంబునఁ బ్రోఢఁభామదనరు

సంతతరతిఘనఁకాంత బాలికయును

భామయుఁ దద్దోగఁ భాగ్యకరము

గీ. ప్రాథశ్లఘయును బీతులఁభ్యంతరతికి

బాల ఘనయును బ్రీతులు భావ్యరతికి

నీవిధంబులఁగలిసి రమించు తెఱఁగు

గుణపతాకాదులందుఁ బేర్కొనెను గనుఁడు.

తా॥ నిడివియై పన్నయై నల్లనై పశరీరమును మరతరాహిత్యమునుగలది శ్లఘ
యనియు, బలుపును పొట్టియు పొందుపర్ణమును నిరంతరరతిఘమునుగలది ఘన
యనియు, దశసరియైనశరీరమును నాటపాటలయందు సమర్థతయు రతిచాతుర్య
మునుగలది ప్రాథమియు, ఎల్లప్పుడురతిఘమును శుభకరమునుగలది బాలయ
నియు చెలియందగినది. వీరిలో ప్రాథమ్య శ్లఘయు అంతర్దీతులయం దిచ్చగల
వారినిగాను, బాలయు ఘనయు బాహ్యరతులనుఁదిచ్చగలవారినిగాను; తెలిసికొని
రమించునలెనని గుణపతాకాదులయందుఁచెల్పెను గాన తెలుసుకొనవలయును.

—♦ బాల లక్షణము ♦—

ఉ. నేరనినేర్పు కాఁగిలికిఁనిండనిచన్నలు సిగ్గుబాటున

నేరకచేరు దేహమును ♦ జిత్తడియైన మనోజహర్మ్యము

స్వీరములేనిపొందికలు ♦ ప్రీతివిలాసపుమద్దుమాటలు

గోరకకోరు చుంబనము ♦ కొంచెపుఁజూపులు ముగ్ధభామకృత్.

తా॥ తెలియనిచాతుర్యమును, అలింగనమునకు దగియుండిన కుచములును
లజ్జచే పొందియు పొందకయఁడు శరీరమును, లేమగలయొనియు, దిగిలేనికూట
ములును, ప్రేమతోగూడిన కృంగారపుపలుకులును, కోరియొకోరని మద్దులును,
కొంచెమును జూపులును గలప్రీతి బాలయని తెలియదగినది.

—♦ యశావన స్త్రీ లక్షణము ♦—

ప్ర॥ నెతిగలగుబ్బుచన్నులును ♦ నేర్పులుగుల్కెడి వాలుచూపులు

దరిఁగొనుమారుకేళియును ♦ దట్టపుగర్వము భూషణంబులు

స్వరవకచేయు సేతలును ♦ వీడనికాగిలి మోహకోపము
న్దుఃఖలిఁజేయు లేజెమట ♦ తోరపుమాటలు యావనాంగికిన్ ॥

తా॥ బటువగు కుచములును, శృంగారంబులగు క్రేగంటిచూపులును, యొర
కుగు రతియు, అతిగర్వమును, అలంకారమును, భయములేక చేయు కార్యములును,
దట్టముగు కాగిలియు, వలపుగలకోపము చృకాకింపఁజేయుటయు, చిరుచెమట
యు లాలనపువలుకులును గలస్త్రీని యావనస్త్రీగా దెలియఁదగినది.

—♦ ప్రాథస్త్రీ లక్షణము ♦—

చ. కులుకు మెఱుంగుచూపులును ♦ గొంఁడెపుసేతలు తియ్యమాటలు
జ్జిలిబిలిపాటలు న్గలికి ♦ చిత్తము మన్మథబంధభేదము
ద్దలకొనుచుంబనంబులును ♦ దాటవపేటవిభూషణవ్రజం
బలుకలుగల్గి పైకొనుచు ♦ నానలదేల్తురు ప్రౌఢభామినుల్.

తా॥ శృంగారమైనకాంతిగలచూపులును, కొంఁడెములు చేవ్వటయు, నుధుర
వాక్యములును, హద్దుపాటలును, చంచలహృదయమును, బంధభేదములతోగూడిన
చుంబనాదులును, కంఠహారభూషణదయంబు జక్కువడ అలుకతో పైకొని
యానచే రమించెడి స్త్రీ ప్రాథమ్యుని తెలియఁదగినది.

—♦ లోలస్త్రీ లక్షణము. ♦—

చ. సురతపుఁజొక్కులు న్వేనుక ♦ సుద్దులు సారెకు వీడెమఁదుట
లృరుపురివాడువారుటయు ♦ మందవిహారము చుంబనంబులు
న్విరివిడియైనమేను కళివీడనికూటమి చాలనవ్వులు
న్దెరలనినిద్రమోము కడుదిట్టతనంబును లోలభామకున్.

తా॥ రతిచొక్కులును, గతిచివనమాటలును, మాటిమాటికి తాంబూలము
శుములుటయు, యోనిచాడుబాగుటయు, మెల్లగారతియొనర్చుటయు, ముద్దులును,
దస్సినకరీరమును, కళిజారనిరతియు, మిక్కిలిసగవును, నిక్కతోగూడిన మొగ
మును, మిక్కిలిదైర్ఘ్యముగల స్త్రీని లోలయుని తెలియఁదగినది.

—♦ వయోబలమాస లక్షణము. ♦—

క. హేమంతంబున యౌవన

కామిని వర్ణావసంత ♦ కాలములందున్

గామించుఁబ్రౌఢ, బాలకు

నేమాసంబైన బలము ♦ నిచ్చును వరుసన్.

తా॥ యౌవనస్త్రి మార్గకిర పువ్యమాసములందును, ప్రౌఢస్త్రి శ్రావణ భాద్రపద చైత్ర వైశాఖ మాసములందును, బాలస్త్రి అన్ని మాసములందును, వయోబలమును రతిబలమును చేష్టాసత్విములును గలిగియుండును. లోలస్త్రి రతికి అనర్హంబును రతోహీనంబును గాన చెప్పబడదు.

—♦ బాలాద్యుపచార లక్షణము ♦—

శ్లో॥ బాలా తాంబూలమాలాఫలరసమకసాహారసమ్మనహార్యా,
మృద్ధాఽలంకారహరత్రముఖవితరణైః రజ్యతే, యౌవనస్థా ।
సద్భావారబ్ధగాఢోద్భటరతనుభితా, మధ్యమా రాగలుప్తా,
పృథ్వాఽలంకారైః ప్రహృష్టా భవతి గతవయా గౌరవేణాదిదూరం॥

చ. ఫలరసవీటికాకుసుమభిక్ష్యవిశేషములందు బాలికన్
గలితవినూత్నరత్నమయకాంచనహారములందు యౌవనిన్
లలితగుణానుకూలరతిలక్షణలీలలఁ బ్రౌఢ నిష్పభా
మలనలయించి లోల నిఘాజాణలు గూడుచు రింపువృట్టఁగన్॥

తా॥ పుష్పఫలరసతాంబూలాదులచే బాలను, కవకరత్నమయధూషణ వస్త్రాలంకారములచే యౌవనీ, మనోవిలాసానుకూలరతులచే పౌర్ణధనుప్రియంబగు చల్కులచే లోలను, సంతోషపెట్టి జాణలగు పురుషులు రమింతురు.
చ॥ మఱియు శ్లేష్మాదిభాతువుల వర్తిల్లు స్త్రీల లక్షణములు వర్ణించెద.

—♦ శ్లేష్మ పిత్త వాతప్రకృతుల లక్షణములు ♦—

శ్లో॥ గూఢాక్షిగంధిగుల్ఫా మృదుమధురవచాః శ్లేష్మలా పద్మమృదీన్
స్వప్తైశ్శిగ్ధిగుల్ఫా యువతిరశిరైరంగైః పిత్తలా స్యాత్ ।

యాక్షాశీతోష్ణగార్తీ వదతి బహుతరం నాతలా శ్లేష్మలాపి
హృదుష్టా నవ్యమాతా శిశిరతరతసుర్ధర్మిణీ పితృలాపి ॥

శ్లో॥ అచిరలఘుచిరోచ్యైః కాలభావావసావాః
పృథుదదహనగాఢద్వారగుహ్యైర్మృగేణ ।
సతతశిశిరకాలో శేతహేమంతవర్షా-
మధుమ నిధువ నేచ్ఛా సంపృయోగే పృథిష్టా ॥

శ్లో॥ యత్రప్రకృతీనాం లక్షణమభిహితమధికంచ గుణవతాకాయం ।
తచ్ఛావ్యనుభవసిద్ధం స్ఫుటతరమభిధీయతే కిమపి ॥

శ్లో॥ స్నిగ్ధనఖనయనదళనా నిరనుశయా మానినీ శ్ఠిరస్నేహా ।
సుస్పృశశిరమాంసలవరాంగవివరాంగనా శ్యామా ॥

శ్లో॥ భవతి విలాసచక్రకృతిః పితృప్రకృతిస్తు మధ్యమా శ్ఛేయా ।
సా భవతి గౌరవర్ణా పీనకుచారక్తనఖనయనా ॥

శ్లో॥ కటుగంధిచక్రస్వేదా త్మణం చ కుపితా త్మణం పృసన్నా చ ।
శిశిరతాఽఽతపవిముఖీసోమ్యైః పృశిలవరాంగీ చ ॥

శ్లో॥ మేధావినీ సుకుశలా వహతి రతే నిశ్చితం మృగుతామ్ ।
చవనచక్రకృతిః చయసా భ్రమణరతా శ్యాద్భూమప్రలాపా చ ॥

శ్లో॥ దరదగద్రుమధూసరవర్షీ బహుభోజనా చ కఠివాంగీ ।
స్ఫుటితాగ్రయాత్మకేఢి కఠినతరా శ్యామఃఖనయనా ॥

శ్లో॥ గోజిహ్వభస్పర్శకఠోరవరాంగాఽధమా నారీ ।
సంకీర్ణలక్షణేన చ సంకీర్ణచక్రకృతిరేవ విశ్ఛేయా ॥

ఉ. కన్నులు గోళ్లు పండ్లు నలికాంతులు మానవతీలలామ య
భృన్నతసఖ్య కోపముఁ బ్రియోష్టులఁదేరక తానతేరి పై
మన్ననఁజేయు శైత్యమును * మాంసలము స్ఫురమందిరంబు మై
వన్నియ శ్యామ ముత్తమము * వైవగు శ్లేష్మశరీరి కిమ్మహిం.

తా॥ ప్రకాశములగు కన్నులు గోళ్లు పండ్లును, అభిమానమును, మిక్కిలి
స్నేహమును, ప్రియవిహులల చేత కోపమువిడువక తనకై తానే విడిచిపెట్టి
కోపములేనిదానివలె తిరిగి విట్టుని గొప్పచేయుటయు, చల్లనై బలిసియున్న

యోనియు, శ్యామవర్ణముగల శరీరమును గలుగియు గలస్త్రీని క్షేమకృత్కృతిగా నెఱుంగదగును.

సీ. గౌరవర్ణంబును ♦ గతిన స్తనంబులు

గోళ్లును గనుగొలుకులును గెంపు

నుష్టగుహ్యస్వేద ♦ మొగిమేనువాసన

కోపప్రసాదము ♦ లొంతకొంత

యెండకుఁగాను మై ♦ యెంతయుమెత్తన

శిశిరమన్మథుకేళి ♦ జిత్రగించు

నభిమానవతి మధుఁరాలాపరాజన

మధికంబు పక్వబింబాధరోష్ణి

గీ. మతియు నేర్పునుగలుగు సీమంతినులకుఁ

బ్రియము మృదువర్తనలయందుఁ ♦ బ్రేమగలదు

పైతృదేహంబుఁ గలిగిన ♦ పడఁతిజాడ

మధ్యమయటండ్రు నందీశు ♦ మతమునందు.

తా॥ తెల్లనికాంతియు, గట్టిచన్నులును, ఎఱ్ఱనిగోళ్లు కనుగొలకులును, వెచ్చని మదజలమును, వాసనగలశరీరమును, కొంచెముకోపమును, కొంచెము దయయును, మృదువయి యెండకోర్చనిశరీరమును, శిశిరముతుప్తనందు రతిగోరుటయు, అభిమానమును, తియ్యనిమాటలును, విక్కిలిరాజసగుణమును, వొండ చుండుపంటి క్రిందిపెదవియు, బద్ధిచాతుర్యమును, స్త్రీలచేఁగిమింపబడునదియు, తిన్ననినడపడికయగలస్త్రీ పైతృదేహియని నందికేశ్వరమతమునందు బేర్కొనబడెను.

ఉ. నల్లనిచాయ క్రూరవచఁనంబులుఁ ద్రిమ్మటకత్తె భుక్తియుకొ
మొల్లము కర్కశాంగి కుచఁముల్పలువంకలు కేళివాక్యము
లొల్లలు గోవుజిహ్వా సరిగుల్కెడుగుహ్యము వాడికన్నులుకొ
గోళ్లుచుగెంపు వాతమయ ♦ కోమలికి స్వనితాధమాత్మకుకొ ॥

తా॥ నల్లనికాంతియు, కఠినమైన మాటలును, త్రిప్పటయును, అధికభోజనమును, కఠినమైన అంగముగలదియు ఎక్కువవంతుగలచన్నులును, ఎక్కువ రతి

ప్రీతి కూటలును, అత్రునారికవలెయిందుభగమును, కూరదృష్టియూ, ఎఱ్ఱవిగోళ్లు
సుగలస్త్రీ వారజేహీయవి తెలియందగినది,

క. సంకీర్ణ లక్షణంబులు
సంకీర్ణప్రకృతిఁ దెలసి + బాణాలు మఱియున్
పంకజనేత్రులఁ గవయుదు
రింకిట సత్త్వములబాడ + లే నెఱిగింతున్ .

తా॥ బాణలగు విలులు సంకరములగు లక్షణములను స్వభావములను యె
ఱింగి అనుభవించును. ఇంక చదివిధంబులగు పత్త్వములబాడ తెరింగించెద.

—: దేవ నర నాగ యక్షసత్త్వలక్షణములు :—

శ్లో॥ సురభిశుచిశరీరా సుభ్రసన్నావనా చ
చక్రమరధవజవాఢ్యా భామినీ దేవసత్త్వా ।
వృషగతగురులజ్జోద్ధావనపానార్థవాద్రా
స్పృహమతి రతిసిద్ధ్యై శోషణా యక్షసత్త్వా ॥

శ్లో॥ భవతి సరళచిత్రా వక్షిణాతిథ్యరక్తా
స్ఫుటమిహ సరసత్త్వా భిద్యతే నోపవానై॥
శ్వపితి బహుతరం యా జృంభతే భ్రాన్తికిలా
స్వపితి సతతమేవ వ్యాకులా నాగసత్త్వా ॥

—: సుగంధి :—

సురభిశుచిశరీరము స్వోశుద్ధవక్త్రకాంతియున్
గురుజనైక మైత్రిగల్గు + కొమ్మ దేవసత్త్వయా
సరళహృదయము స్వోతోపచార మానసంబులున్
బరఁగు మనుజున త్త్వ హర్ష + భావమానసంబులన్ .

తా॥ చరిత్రమును పరిశుద్ధమైనశరీరమును, విర్మలమైన కాంతిగల ముఖ
మును, అత్తమానులయందు ప్రితిగలస్త్రీ దేవసత్త్వయితయు, మృదిమగుమును

ప్రతకుశూషలయందు పీరిత్తి, సంతోషమతోగూడిన మనస్సుగలస్త్రీ
మనుజునత్వయని నెఱుంగుడు.

—: ధృవకోకిల :—

వెడఁదయూర్పులు నావలింతలుఁ ♦ బిమ్మటంబడు చిత్రముఁ
గడిఁదినిద్రయు భ్రాంతియున్గల ♦ కాంతయు స్ఫురిసత్త్వ యె
ప్పుడునుగోపము పానముఁ రతి ♦ బుద్ధిహీన వివేకముఁ
జెసివలజ్జయు యక్షసత్త్వపు ♦ సిద్ధముల్ పరికింపఁగఁ.

తా॥ దీర్ఘనిశ్వాసములు, అప్రలింతలును, తొందరతోగూడియున్న హృద
యమును, అతినిద్రయు, మోహముగలస్త్రీ నాగసత్త్వయనియు, ఎప్పుడునుగోప
స్వభావమును, మద్యపానమును, రతిప్రీతియు, అప్రమగుబాధయు, సిగ్గులేమియు
గలస్త్రీ యక్షసత్త్వయని తెలియఁదగింపి.

—♦ గంధర్వసత్త్వ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ అశేతతోషోజ్జ్వలదీప్తవేషం సృగ్గంధూపాదిషు భద్రకాగామ్ ।
సంగీతలీలాకుశలాం కళాజ్ఞాం గంధర్వసత్త్వైం యవతీం వదంతి ।

—: మత్తకోకిల :—

గర్వము స్థలహంబు నొల్లదు ♦ కాంతిగల్గిన దేహము
స్వర్వవిద్యలు సృత్యవాద్యవిశారదత్వము సారథా
ఖర్వభూషములందుఁ బ్రీతియు ♦ గల్గియొప్పెడుకాంత గం
ధర్వసత్త్వ యగు నిట్టుల్ రతి ♦ సత్త్వము స్పృకించిగన్.

తా॥ కోపమును తగవును లేకయుండుటయు, సౌందర్యమైన దేహమును
సకలవిద్యలును నాట్యవాద్యములయందు అనురక్తియు, నువాసకగల భూషముల
యంచానత్తియు గలస్త్రీని గంధర్వసత్త్వయని రతిభావము దలసిన విట్టులు
జెప్పుదురు.

—పిశాచ వానర వాయస గాగధ కూర్మసత్త్వముల లక్షణములు—

శ్లో॥ మానోజ్ఞతాఽతిమనుభుక్ప్రకటోష్ణగాతీ
భుంక్తే త మద్యచలలాది పికాచసత్త్వైః ।

దృష్టిం ముమూర్ఖమయతి ప్రబలాశనాత్
రుద్యగమతి విపులం కిల కాకసత్త్వైః॥

శ్లో॥ ఉద్భ్రాంతదృక్కరజదస్తరణపరిసక్త
స్సాద్వావరపృథ్విరస్థిరచిత్తవృత్తిః ।
యా దృష్టవిప్రియవచోరచనా త నారీ
గక్త విటపరిహరణే ఖరసాత్త్వికా సా ॥

శ్లో॥ జాతిరవస్థా ప్రకృతిః సత్త్వం యాన్యక్లాని జ్ఞేయమమిమ ।
ప్రాధాన్యం ప్రకృతేః కించైవాం సంక్షేపేణ నిబోధ గిరం వః॥

—: మానిని :—

మానవిహీనము నుష్ణశరీరము • మద్యపలానుభవప్రియమున్
మానినికొప్పు పిశాచకసత్త్వకు • మానుగవాయససత్త్వికఁ దో
డై నపలాశయము న్నలదృష్టియు • నాత్మభవంబగు చాచలతన్
వానరసత్త్వకు దంతసఖిత్వతఃవాదనదృక్పలనాదికమున్.

తా॥ అభిమానములేమియు, శిష్టమగుజేహమును, మద్యమాంసములయందు
ప్రీతియు గలస్త్రీ పికాచసత్త్వయనియు; మాంసభక్షణమును, చాచలపుచూపును,
చవలనౌదయమును గలస్త్రీవాసుసత్త్వయనియు; దంతతత్త్వములును, సఖిత్వతము
లును, వాదనయు, చవలదృష్టియు గలస్త్రీ వానరసత్త్వయని తెలియందగినది.

—: కవిరాజ :—

విటుగదియించుట విప్రియభావల • వేగమ గార్హభగత్త్వకునా
కటికచయుగ్మము దీర్ఘశరీరము • క్రూర్యపుదృష్టి యుదగ్రపులం
పటమును గూర్మపుసత్త్వకుఁ జొప్పడు • ప్రాజ్ఞతెలుంగుఁడుజాతియుఁబ
ర్యటనము సత్త్వము ప్రాకృతభావముయార్యమతంబిదిదిత్తములున్.

తా॥ అప్రియవాక్యములచేత మగనినిలాంగ దీయుటయు, త్వరితమును గలస్త్రీ గార్దభసత్వయనియు; గొప్పవై నపిలుదులు కుచములు శరీరమును, క్షూరపు చూపును, విషయాసక్తియుగలస్త్రీ కూర్మసత్వయనియు నెఱింగిపొల్లులగు వారు తమచిత్తములయందు యార్యమతంబగు నీసత్త్వములను జాతులను నెఱింగి రమిండుట శ్రేయస్కరమని వాత్యాయనుని నిర్ణయము.

—♦ సంసారమునకుందగిన స్త్రీలు ♦—

శ్లో॥ శ్యామా కఫద్రక్షృతికా పడవా మృగీవా

గధవ్యయక్షునగనిర్జరసాత్త్వికా వా।

బాలాఽ ధవాభిషయోపనభూషితాంగీ

సా భామినీ భవభుజాం పరమం రహస్యమ్ ॥

శ్లో॥ జాతౌ చసత్త్వే పయసి పృథుణే పృథావమాహుః ప్రకృతింపదూనామ్ ।

తద్దైవ తాసాముపచారమూచుః కర్ణీనుతాద్యాః కృతినో విధేయమ్ ॥

నీ. చామనచాయల ♦ జలరుహోక్షులు నవాం

గుళపడంగుళగుహ్యబిలము లమరు

తరుణులు యక్షునిర్జర నర గంధర్వ

సత్త్వలు బాలయు ♦ జన్వనియును

శ్లేష్మకప్రకృతులు ♦ చెలువుగంగలిగిన

యంగన లత్యుత్తమాంగన లిల

సంసారసుఖసారసారరసజ్ఞులు

పాటింతు రెపుడు గోప్యంబుగాను

గీ. జాతినత్తప్రమాణ లక్షణమురీతి

వయసుఁ బ్రకృతియుఁ బరికించి ♦ వారివారి

గుణము కర్ణీనుతాదుల ♦ గణనలెఱిగి

పొందనేర్చిన సౌఖ్యంబు ♦ పొదలకున్నె.

తా॥ హృద్విదరగుళములభగముగలిగి చామనచాయల తురగజాతిస్త్రీయై నను, అరణ్యంబుగలములభగముగల వారిజాతిస్త్రీయైనను, యక్ష దేవ మనుజు గంధర్వ సత్త్వస్త్రీలలో బాలగాని యౌవనిగాని యైనను, శ్రేష్ఠప్రకృతిగలస్త్రీలను,

ఉత్తమస్త్రీలని సంసారసౌఖ్యమును గోరు పురుషులు పరింతురు. కావున కర్ణిను తాదులచే చెప్పబడిన జాతి సత్త్వవర్జిమాణ వయస్సు ప్రకృతి మొదలైనలక్షణంబులదెలిసి అనుభవించినయెడల సౌఖ్యముకలుగును,

—: స్త్రీల నుపేక్షించుటవలనఁగలుగు దోషములు :—

శ్లో॥ స్వాత్మస్వం పితృమండిత నివసతిర్యాత్రోత్సవే సంగతి
గ్లోష్ఠీ పూరుషసన్నిధావనియమో వాసో విదేశే తథా!
సంసర్గః సహ పుంశ్చరీభిరసకృద్వృత్తైర్నిజాయా త్కతిః
పశ్యుర్వార్థకమిర్షితం ప్రవసనం నాశస్య హేతుః స్త్రియాః॥

శ్లో॥ దారిద్ర్యాదసహిష్ణుతామలినకార్యణ్యకాలాఽజ్ఞతా
పాదుష్యదతినిష్ఠరాత్వణయినో భూషణిషేధాదపి
మిథ్యాదోషవిశంకనాదతిశయోజ్యోగాద్వియోగాత్తథా
కార్కశ్యాద్యపుషో వ్రజన్తి నియతం వై రాగ్యముచ్చైః స్త్రియాః॥

సీ. అత్తమామలుఁ దల్లి ♦ యన్నలు మఱఁదులుఁ

గలుగకొఱికిఁ దానె ♦ కర్తయెనఁ

బుట్టినింటనెయున్నఁ ♦ బొరుగిల్లుఁదొక్కిన

తీర్థోత్సవములకుఁ ♦ దిరుగుచున్న

పరదేశముననున్నఁ ♦ బరపురుషులగోష్ఠి

ప్రియముఁబుట్టిన నాజ్ఞ ♦ బెట్టకున్న

జారకాంతలతోడ ♦ సంగతిఁజేసిన

కులధర్మమొత్తయుఁ ♦ గుటిలమైన

గీ. మగఁడుముసలైన మిక్కిలి ♦ మలినఁడైన

దూరమరిగిన దీనుఁడై ♦ చేరకున్న

కఠినరతుఁడైన నేప్రొద్దుఁ ♦ గలహియైన

సతులు పరదారలగుదు రే ♦ జాతియందు

తా॥ అత్తమామ తల్లి అన్నలు మఱదులు లేక యింటికితానేయజమాను
కాలెనన, పుట్టినింటనేయున్నను, పొరుగింటిపోవుచున్నను, తీర్థయాత్రలకు
తిరుగుచున్నను, యితరచోటనున్న పరపురుషునివిషయము కలుకనిచ్చుగించినను,

అజ్ఞ పెట్టువాడలేకున్నను, కులటలతో సహవాసముచేసినను, తనకులాచారము విడిచినను, మగడు ముసలివాడైనను లేక రూపవంతుడు కానప్పటికిని లేక దూరమందున్నను లేక ధైర్యములేనివాడై కలియకయున్నను లేక గాఢరతిచేయువాడైనను లేక నిరతము జగడమాడు గుణముగలవాడైనను సకలజాతులయందును స్త్రీ వ్యభిచరించును.

క. శివమాడినఁ గలుద్రావిన

ధవునకు దారిద్ర్యమైన ♦ దర్పకుకేళిక

సవరింపకున్న కామిని

వివరింపఁగఁ జెడదె యెన్ని ♦ విధములనైనన్.

తా॥ శివమాడినను, కల్లుత్రాగినను, మగడుదరిదుర్గదైనను, ధర్మరతిచేయకయున్నప్పటికిని స్త్రీ చెడుటకెన్ని రీతులుగలవో అన్ని విధములను చెడును.

—: విరక్తిస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ వైసం వశ్యతి నాస్య సద్దతి నుహ్యన్తి తే౪ పృతీభస్థితి-

త్యాగే సీదతి హృష్యతీవ విరహే మాన్యోననం మంబితా।

నాస్మాదిచ్ఛతి మానూర్వ్యతి సచః పృశ్యత్తరం నార్పయే-

త్సర్పాదుద్విజతే స్వపితృభగతా కయ్యాం విరక్తా సతి॥

ఉ. చూడదునాథు నెచ్చెలిని ♦ సూపాసరింపదు పిల్చిలేని మాటాడదు పాయమందుఁ దను ♦ సంటకపాసినసంతసిల్లుఁ దాఁగూడినఁగంటకించు ననుకూలములేక విరక్తికాంత మోమోడదు చుంబనంబునకు ♦ నోర్వదు నిద్దురవోవుఁబాన్పునన్.

తా॥ మగనిని చూడకయుండుటయు; స్నేహితురాలిని చూడకపోవుటయు, పిలిచినవలుకకపోవుటయు, పయస్సునఁదుతన్నఁటకయున్నచో సంతోషించుటయు, రతియందనుకూలతలేక కోపగించుటయు, మాట్లాడకయుండుటయు మద్దుబెట్టుకొనిన సహించకపోవుటయు, పాన్పునందునిద్రించుటయు గలస్త్రీని విరక్తికాంతగా చెలియందగినది.

శ్లో: ఉక్తం గుణవతకాయామశురాంగేగిరం చ యత్.

అజాతజాతభోగానాం తత్సాధారణముచ్యతే॥

వ॥ ఇంక చెప్పబడు వలపులక్షణములు ప్రియుని సంభోగమునుభవించిన వారల యందును, అనుభవించనివారలయందును, గాననగునని గుణపతాకమును కాస్త్రమునందు చెప్పబడియుండెను.

—: స్త్రీలవలపునెఱింగెడి లక్షణము :—

శ్లో॥ ఓషాగ్నిం స్ఫురతక్షణే విదలతః కూపోదరే మత్స్యవ-
ద్ధమ్మిల్లః కుసుమాంచితో విగలితః ప్రాప్నోతి బద్ధం పువః,
వగ్నిచ్చిన్నా వగ్జతః ప్రనా వగ్నికటతాం శోణితటం దృశ్యతే
నీవీ చ ఫలతి స్థితాపి నుదృఢం కామేంగితం యోషితామ్॥

చ. పెదవిగదల్పు గన్నుగవ * పింపినలారఁ బిరుందుఁజూచు ప
య్యదవిదళించుఁ జన్నులు బయల్పడఁ గొప్పుననున్న క్రొవ్విరు
ల్చెదరినఁ బల్మరుందురుముఁ * జెక్కునఁజెమ్మటనించుఁ జీరెక
ట్టదరినఁ జక్కఁగట్టుఁ జపలాక్షి మనోహరమూర్తి జూచినన్.

తా॥ ఇష్టమగువిటునిజూచినస్త్రీ పెదవిగదలించును, ఉత్సాహముతో
పిఱుందలుచూచును, చన్నులు కనుపించునటుల పైటచెంగువిదళించును, కొప్పున
నున్న పూవులుచెదరినట్లు మాటిమాటికి ముడుచుకొనును, దవడలయందు చెమట
పట్టును, చీరెకట్టు మాటిమాటికిబిగించును, ఇవియన్నియు తానువలచిన పురుషుని
యెదుటనే స్త్రీకనువచుచునని చెలియందగినది.

శ్లో॥ సాభాగ్యరూపపరిహాసగుణానురాగ

సంకీర్తనేన దయితస్య చ లభసౌఖ్యమ్॥

సంబద్ధమిత్రముఖదర్శనదత్తదూర

తోషం వరోక్షమపి కామసుకేంగితం స్యాత్॥

చ. పెనిమిటి భాగ్యరూపగుణాబృందము లేనరులైన ముందటన్
వినుతులఁజేయ సౌఖ్యమొదఁవించును నాధునియొద్దమిత్రులన్
గనుఁగొనిసంతసిల్లుఁ గలకంతి గుణంబులజూడఁబట్టి యొ
య్యనఁ జెలియంగవచ్చు మదఁనాంకురభావముభామకుండుటల్.

తా॥ తనముందెవ్వరైనను దనవిటునియొక్క యైశ్వర్యమును సౌందర్య
మును గుణములను స్తుతించగాత్మప్రీతిపొందును. విటునియొక్కన్నేహితులనుజూచి
సంతోషించును. ఈయెడలగు గుణములచేత స్త్రీదలపుయొండెనని తెలియ
వచ్చును.

—: శ్రీల సమయరతివిశేషము :—

శ్లో॥ అధ్వక్లాంతరసుర్నవజ్వరపతీ వృత్త్యక్లధాంగీ తథా
మానైకప్రసవా దతాతి సురతే షణ్మాసగర్భా మఖం
విఖ్యాతా విరహాయ్య సంగమవిధా క్రుద్ధప్రసన్నే ఋతు
స్నానే నూతనసంగమే మధుమతే రాగాస్పదంయోషితః॥

సీ. కలుద్రావి యరచొక్కుఁ ♦ గవసినఁ గమలాక్షి
దూరంబునడచిన ♦ తోయజాక్షి
యొకనాటిజ్వరము మైఁనొదవినయంగన
నాట్యమాడి యలయు ♦ నాట్యగంధి
నాలనాళ్ళుగడచిన ♦ నారీకిరోమణి
గర్భమైయారైలఁల్లలుగు కాంతఁ
గోపంబుమగనిపైఁగొన్న లతాతన్వీ
విరహాంతమునఁగూడు ♦ విద్యుమోష్ఠి

గీ. బిడ్డఁగన్నట్టి నెలనాళ్ల ♦ భీరుమధ్య
మొదలఁ బాలివోకయుండిన ♦ ముద్దరాలిఁ
గలిసినప్పటి సౌఖ్యంబు ♦ కొలఁదెఱెప్ప
నించువిల్లుఁడు నింద్రుఁడు ♦ నెఱుఁగలేరు.

తా॥ మధుపానముచేసి స్మగ్గదప్పియున్న మగువతోనైనను, దూరమునడచి వచ్చిన తోయ్యలితోనైనను, ఒకరోజు జ్వరమువచ్చిన యువదితోనైనను, వృత్త్యముచేసిపడలియున్న నాతితోనైనను, ఆరు నెలలు గర్భమైన కాంతతోనయినను మగనిమీద కోరివిన మగువనైనను, విరహముతోకలియు నెలదినయినను, ప్రసవించి నెలదినములైన చండంతినైనను, పృథమరజస్వలయైన కన్యనైనను కూడిన యెడల పట్టిసౌఖ్యము మన్మథుడుగాని యింద్రుడుగాని యనుభవించి యుండరు.

శ్లో॥ పృథమమదనయథే యోషితః స్వల్పభావాః
కథమపి చిరకాలత్వప్రియోగం లభతే ।

భృతగురుతరభావాః క్షిప్రకలా ద్విరీయే

ధవతి తు వివరతః పూయచ్ఛేష క్రిమోఽయమ్॥

శ్లో॥ ప్రాయోగనానాం పుర ఏవ తృప్తైర్భావాపసానం పురుషాలభస్తే।
 ఇదం తు విజ్ఞాయ తథోపచార్యా యథా జ్యేష్ఠ్యగృత ఏవసార్యః॥
 శ్లో॥ అభ్యర్థితా బాహ్యరతేన భూయో యా దేశకాలవ్యక్తిః పృథీత్య।
 శ్లో॥ కల్లోలినీకావనకన్దరాద్రౌ దుఃఖాశ్రయే వాప్నోతి తృప్త్యుత్తి॥
 శ్లో॥ కల్లోలినీకావనకన్దరాద్రౌ దుఃఖాశ్రయే వాప్నోతి తృప్త్యుత్తి॥
 శ్లో॥ కల్లోలినీకావనకన్దరాద్రౌ దుఃఖాశ్రయే వాప్నోతి తృప్త్యుత్తి॥

చ. మగువకఁదృప్తిలేగు పృథఃమంబున రెండవమాటుఁగూడినకొ
 మిగులసుఖంబువేగిరమె • మించుదలిర్పగ నిట్టిచందముల్
 మగనికి వీడుబాటుపృథఃమంబున శీఘ్రసుఖంబునిచ్చు నిం
 పుగరమియించినన్పుఖము • పుట్టదు రెండవమాటుఁగక్కునన్.

తా॥ స్త్రీలకు తొలినంగమమున దృప్తిగలుగను రెండవమారు రతిచేసిన
 మిక్కిలి సుఖముకలుగును. పురుషులకు తొలినంగమమున శీఘ్రముగా సుఖము
 నిచ్చును. ప్రీతిచేత రెండవసారిసంగమముచేసిన శీఘ్రముగా సుఖముపుట్టదు.
 ప॥ ఇట్లుగలంతేసి స్త్రీలకుఁ బృథమమరతంబునఁ దృప్తిగలుగునట్లు కాలకభా
 సందర్భములెఱింగిస్త్రీలవారింగవమొనర్చి మెంబనాదిబాహ్యరతుల నలయించి
 తత్తరమొండక పురుషులు పెనంగిన స్త్రీలకుద్రవంబుకలిగి తృప్తిఁబొందెదరు.
 తదీయలక్షణం బెఱింగించెద-

ఉ. కాననము ల్పగంబులును • గహ్వరము ల్పటిసీహదంబు లం
 భోనిధు లంబరంబు ద్రుమము ల్పడుదుఃఖముల నృనంబునన్
 బూనుచు వేగిరంపడక • పొందుచు వీర్యమునిల్పి నంతటన్
 మానినిఁగూడినకొ సుఖము • మానకపుట్టుఁ గ్రమక్రమంబుగన్.

తా॥ అరణ్యము కొండ కొండలము తటాకము మహాగు సముద్రము అకా
 శము వృక్షము వృక్షసము వీనిని మనమునంతుంచి త్వరపడక యింద్రియమును
 నిల్పి స్త్రీని మెల్లగా రమించుచు గూడిన కృమకృమముగా సుఖము గలుగును.
 ప॥ మఱియుఁ గూరిమి యభ్యాసయోగంబును యభిమానజంబును సంప్రత్యయో
 గంబును వైషయికంబును స్వభావసాత్మకమనునవి యైదువిధములయ్యెను.
 అవియేవియనిన—

—; అభ్యాసయోగలక్షణము :—

శ్లో॥ అభేటకే శిల్పవిధా చ సృత్యేష్యభ్యాసయోగాదుపచీయతేయా।
వీణాస్వనా దైర్ఘ్యేష్యయైర్బుధాస్తామాభావీకీం ప్రీతి ముదాహరన్తి॥

క. వేటల శిల్పక్రీడలఁ
దోటల వీణాస్వనాదితూర్యంబులచే
మాటలఁ జదువులఁ గూర్పులు
నాటిన సభ్యాసయోగ ధ నామంబయ్యెన్.

తా॥ వేటలాడుటవలనను చిత్తదువులవాయుటవలనను పనవిహారముచేతను
వీణాదివాద్యవిశేషములచేతను మాటలమూలమునను, చదువులమూలమునను పుట్టిన
ప్రేమ అభ్యాసయోగమని తెలియందగినది

— ధ అభిమానజ సంప్రత్య వైషయికంబుల లక్షణములు —

శ్లో॥ సాభ్యాసతో నో విషయాదృశేద్యా సంకల్పమాత్కాదభి మానజా సా।
క్షీబస్య నార్యాశ్చ యథోపదిప్తైః స్త్రీపుంసయోః శ్లేషణ చుంబనాద్యైః॥

శ్లో॥ సాదృశ్యతేనృస్యభవేత్కచ్ఛిచిద్యా తాం ప్రత్యయోత్థాం
ఉత్పద్యతే యా విషయైః ప్రభావైః ప్రీతిం తు తాం వైషయికీం వదన్తి॥

క. మానవికారంబున సభి
మానజమగు కూర్మియొప్పు ధ మనలకమతియ్యెన్
మానినులకు నాలింగన
పానాధరచుంబనాది ధ భావస్థితులన్.

తా॥ ఆలింగనము అధరపానము చుంబనము మొదలగు వికారభావస్థితులచే
జనించినప్రీతి యభిమానజమని యెఱుంగందగును.

గీ. వయసు గుణమును రూపంబు ధ వల్లభులకుఁ
గాంతలకు నొక్కచందమై ధ కానఁబడినఁ
బ్రభవమొందినఁగూర్మి సంప్రత్యయోగ
మనుచు నార్దులుచెప్పుదు ధ రభిమతముగ.

తా॥ స్త్రీపురుషులకు రూపవయోగుణాదులు సమానమైనటుల నిరువురికు
తోడుటవలన జనించిన నెయ్యము సంప్రత్యయోగంబని తెలియంజనును.

క. ఏయే ప్రయోజనంబుల

నాయకులకు వనితలకును ♦ నాటునుగూర్చుల్

పాయక నైషధి కం బని

చేయుదు రభిధానమిది ప్రసిద్ధముగాఁగన్.

తా॥ ఏయే సంబంధములయందు స్త్రీపురుషులిరువురకు యేకవస్తుప్రస్తు
తాదులచేనైనను పరసంగమవృత్తంబుచేనైనను సుఖప్రావర్థంబొరయినపుడు
ఆకస్మికముగా జనించు చెలిమిని నైషధి కంబని తెలియంజనును.

—: స్వభావసాత్మ్యక లక్షణము :—

శ్లో॥ స్వభావసాత్మ్యం కథితం యదేతద్యో జాత్యవస్థాదికృతో విశేషః॥
యద్యత్ప్రమాణం స్ఫుటదేశసాత్మ్యం తదాకలయ్య ప్రమదా ముపేయాత్॥

క. జాతిప్రమాణగుణంబులు

ధాతువులును సమములై నఁ ♦ దరుణికిఁ బతికి

బ్రీతిజనించిన నది ప్ర

ఖ్యాతంబు స్వభావసాత్మ్యంబున నొప్పున్.

తా॥ జాతులును గుహ్యప్రమాణములును ధాతువులును గుణములును సమ
ములైనందున స్త్రీపురుషులకు గలిగిన మక్కువయే స్వభావసాత్మ్యకమని యె
ఱుంగునది.

ఇతి శ్రీకొక్కొకకృతే రతిరహస్యే

సామాన్యధర్మాధికారో నామ

చతుర్థః పరిచ్ఛేదః.

దేశజ్ఞానాధికారః

పంచమః పరిచ్ఛేదః.

—: దేశస్త్రిల రతివిశేషలక్షణములు :—

శ్లో॥ శుచిప్రచారా నఖిదస్తమంబద్విప్రస్త్రియో మధ్యమదేశజాతా॥

తథావిధాశ్చిత్తగ్రతానురక్తా అపన్తి బాహ్యైశ్చభవో భవన్తి॥

శ్లో॥ ఆశ్లేషలోలా నఖిదస్తకృత్యైర్విరజ్యతే హృద్యతి చాతిఘాతైః॥

ఆభీరజా చుంబనహార్యచిత్తా న్యాన్మాలినీ చాపి తథావిధౌప॥

శ్లో॥ ఇరావతీస్థితమగ్నితర విపాద్వితస్తాసరిపస్తరాతే

యాశ్చస్తగ్రభాగాతటశాశ్చ నార్యస్తా జౌహరిష్టేన వినా నసాధ్యా॥

సీ. ఆచారవతులు మధ్యమదేశవనితలు

నఖిదంతచుంబనోన్ముఖతః గనరు

బాహ్యైకావంతి భూభవ కామినులు చిత్ర

రతిః గోరుదురు ఘాతఃరతికిః జొరరు

నాభీరకాంతలు • నాలింగనాది ఘా

తలఁగాని నఖిదంతములకుఁ జొరురు

మాశవస్త్రీలు చుంబనములకే కాని

నఖిదంతఘాతల • సుఖముగనరు

గీ. మతియు భగచుంబనములేక • మరులుగొనరు

చస్త్రభాగనరిత్ప్రదేశముల సతులు

వారి చుదంబెయగు నిరావతిశరద్రు

సింఘసరిదంతరంబుల • చెలువలెల్ల.

తా॥ మధ్యమదేశమం దుత్పన్నులు స్త్రీలచారాదులగలిగి నఖిత్త

దంతత్తత చుంబనముల క్షయ్యులుగాదు. బాహ్యైకావంతిదేశస్త్రీలు కఠినరతుల

ప్రవేశించనివారై చిత్రరతులనుగోరుదురు ఆభరణేశస్త్రీలు గాఢాలింగనములకే
గాని నఖిలసంతతులకులకు బ్రవేశించరు. మాళవదేశస్త్రీలు ముంబనములకేగాని
నఖిలసంతతులకులకులకు బ్రవేశించరు. చంద్రభాగ ఇరావతి సింధు శరద్యును
నదులు ప్రవహించు తీరములనుందుగల స్త్రీలు భగముంబనములకే మోహి
తులుకారు.

—: గుర్జరదేశస్త్రీలక్షణము :—

శ్లో॥ పుల్లసిధమిల్లభరా కృశాంగీ పీనస్తనీ చారువిలోచనా చ।

పిరియోక్తిరాభ్యంతరబాహ్యభోగసక్తా విరక్తాపి చ గుర్జరీ స్యాత్॥

న॥ విరిసినచెంట్లుకలచే నొప్పునదియు, కృశించిన ఆవయవములుగలదియు, గొప్ప
వైన కుచములుగలదియు, అందమైన కండ్లుగలదియు, పిరియవాక్యములు
మాట్లాడునదియు, అభ్యంతరబాహ్యభోగములనుందు విరక్తిగలస్త్రీని గుర్జరీ
దేశస్త్రీగా తెలియందగినది.

—: లాటదేశస్త్రీలక్షణము :—

శ్లో॥ మద్రాఖిఘాతైర్నఖిలసంతకృత్యైర్భృశం ద్వివస్త్రీ పరిరంభనాలా।

ప్రచండవేగా సుకుమారగాత్రీ ర్భోత్యనే షృత్యతి లాటవారీ॥

క. పరిరంభణమృదుతాడన

గురునఖరాహతులః గరఃగు ♦ కోమలియయ్యుక్

సురతమున నాట్యమాడును

సరభసగతి లాటవనిత ♦ చంచద్భంగిన్.

తా॥ అలింగనముచేతను మెల్లగా కొట్టుటచేతను నఖిలసంతతుల చేతను
ద్రవించునదియు గతినుందు మనోజ్ఞముగా నాట్యమునేయనదియు లాటదేశ
వనితగా నెఱుంగఁగినది.

—: ఆంధ్రదేశస్త్రీలక్షణము :—

శ్లో॥ చారిత్రియవ్యామిలంఘనస్త్రీ భవత్యనాచారగతా రతాన్తి॥

ప్రయుంజతి వాడవకర్మనర్మాన్యాన్తీ పురస్థీ ధృతసౌకుమర్యా॥

క. తరమెఱుంగక యాచారము

మెరమెరవారతులః గోరు ♦ మేన్నె తన యాం

ధృరమణి విభవకు వీర్యముఁ

బురికొల్పును దదనుయోని ♦ పుటములవలనన్.

తా॥ కొద్దిగొప్ప నెఱుంగనియారమును, శ్రేష్ఠును రతులగోటము, మెత్తనిదేహమును, ద్వివముగలయోనిమఖముచేత పురుషునిదండమునుబిగించి శక్తి కలుగజేయునది ఆంధ్రదేశస్త్రీగా నెఱుంగునది.

—: కోసలదేశస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ విమృద్యమానాః కృతకధ్వజేన ద్రవస్త్రీహృద్యన్తి ధృఢవ్రహ్మరైః॥

స్త్రీరాజ్యహః కోసలకాశ్చనార్యః వ్రచండకంహతిభగా భవన్తి॥

ఆ. వె. దూలఁగలిగియుండుఁ ♦ జాలగమరునింటఁ

గాష్ట లోహ దండ ♦ ఘోరనైవ

ద్రవముపుట్ట నురముఁ ♦ దాటింపవలెఁ జాల

కోసలాదిదేశ ♦ కొమ్మలకును.

తా॥ భగవంతు మిక్కిలిదురదయు, కావ్యతుల్యశిశ్నముయొక్క తాడనము వల్లగాని ద్వివముపుట్టఁ యుండుటయు, అమృతమందు బలమగు తాడనమువల్లగాని సంతసింపనివారు కోసలదేశస్త్రీలనుగా తెలియఁదగినది.

—: మహారాష్ట్ర పాటలిపుత్రదేశములస్త్రీల లక్షణములు :—

శ్లో॥ సాక్షేపసగామ్యుగితో విలజ్జా రతే చతుఃషష్టికళామరక్తః॥

నార్యో మహారాష్ట్రభవాస్తధైవ రహఃస్థితః పాటలి పుత్రికాః స్వయః॥

క. రతులఁ జతుషష్టికళా

స్వితలయును సిగ్గువిడిచి ♦ విటులను గామ్య

ప్రతికూలభావలాభిడి

యతివలు పాటలికభూ మహారాష్ట్రభవల్.

తా॥ రతులముందు జతుషష్టికళాదులం దెలిసినవారయ్యును లజ్జవిడిచి విటులను సపద్రమచే శుద్ధగ్రామ్యంబుగా హృదయించువాడు పాటలిపుత్రి మహారాష్ట్రదేశముల స్త్రీలనుగా తెలియఁదగినది.

—: చతుషష్టికళలు :—

చ. తలకొనియోపరిష్టమును ♦ దంతసఖత్తతనంప్రవేశనం

బులును గళస్వనంబులును ♦ బూరుషలీలయుఁ జంబనంబు గౌఁ

గిలియును గాఁగ నెన్నిదిటికి న్నలదొక్కటి కెన్నిదేసియై
యలవడుఁ జిత్తజాతకళ • లర్పదినాలుగు లెక్కచూచినన్.

తా॥ ఔపరిష్టము దంతక్షతము నఖిక్షతము సంపదేశనము గళస్వనము
పురుషలీల చుంబనము కాఁగిలి యాదుస్మిదియందు యొక్కొక్కదానికెనిమిది
పంతున మస్మధకళలరుపదినాలుగు యాయె.

—: ద్రివిడదేశస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ అస్తర్భూహిర్భూహ్యారతేన భుయో విమృద్యనూనాః త్రైమహోద్యోవస్త్యః।

ప్రభూతః పర్వజలా ద్రివిడ్యో రతిం లభస్తే పథమే రతేషి॥

క. వెలిరతియును లోరతియును

దలకొలుపు భగంబునందు • దర్శకజలముల్

చిలుకఁగ ద్రవిపాలగన విటుఁ

గలియఁగఁ బ్రభమమున సుఖముఁ • గైకొని చొక్కున్.

తా॥ విటుడు వెలిరతి లోరతి చేయ గా భగమునందు ద్రవముపుట్టి తొలినం
గమమునందే సుఖముపొందునది ద్రవిడదేశస్త్రీయని యెఱుంగవలయును.

—: వెలిరతి లోరతుల లక్షణము :—

క. వెలుపలి లోపలి రతములు

గల వంగజునిల్లు చొల్లఁ • గడువేడ్కఁ గరాం

గుళిరతముసలుచ వెలిరతి

యలవడు లోరతియు లింగ • మచూకించొనుచున్.

తా॥ వెలిరతి లోరతి యని రెండువిధములు. పురుషుడు తన చేతివేలితో
జేసినరతము వెలిరతమనియు, శిశ్నమును ధిగమందు ప్రవేశింపజేసి సేయరతము
లోరతియనియు దెలియందగినది.

—: వనవాసదేశస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ ప్రచ్ఛాదయస్త్యః స్వశరీరగోషం పరాంగదోషం బహుహోహస్తస్త్యః।

సగ్వంపహ మధ్యభుజేగభాజః స్త్రీయో రమస్తే పనవాసదేశ్యాః॥

క. పరదోషంబుల వెదుకుచు

పరిహాసముఁ జేయు నాత్మభవదోషంబుల్

పరికింపదు వనదేశపు

సరసిజముఖి కఠినరతుల ♦ జడిచుకనిలుచున్.

తా॥ ఎదుటివారిదోషములెన్నుచు ఎగతాళి చేయుటయు, తన దోషములు తెలుసుకొనకయుండుటయు, కఠినరతులకుగాని కరుగఁదియు వనతానదేశ స్త్రీగా చరియందగినది.

—: వంగ గౌడ దేశస్త్రీల లక్షణము :—

శ్లో॥ మృద్యంగముష్టిగృధ్రురాభిధానా సంశ్లేషచుమ్భాత్కలికాల్పవేగా।

కఠోరచేష్టా విరతారతాజౌ గౌడీ చ వంగీ చ సతంబినీ స్యాత్॥

చ. సురతసుఖంబునందుఁ దమిః ♦ జూపును మెత్తనిమేను గొంగిటన్

గఱఁగును జుంబనస్రియవిఁకారవిమూఢము మూరుకేళి య

ల్పరయాము వంగరాజ్యభవభామినికి న్వరగౌడకాంతకున్

సరసులెఱింగి వీరలను ♦ సమ్మతిఁబొందుదు రింపుపుట్టఁగన్.

తా॥ రతియందు ప్రేమమాపుటయు, మెత్తనిశరీరమును, ఆలెగనమంగు చొక్కుటయు, చుంబనమునాశలేకుండుటయు, కొంచెము వేగముగల రతిమునుగల స్త్రీలు వంగ గౌడ దేశస్త్రీలయెఱుంగుదు.

—: కామరూపజాతిస్త్రీల లక్షణము :—

శ్లో॥ శరీరమృష్టి బహుశో ద్విదంతీ రితే వలీనా కరమాశ్రింసం గాత్.

అనంగరంగైకరసా ప్రియోక్తిః స్వాత్కామరూపప్రసవా పురంధ్రీ॥

క. తను వతిమృదువగు రతికిఁ

దనివిననదు ముట్టినపుడు ♦ ద్విదముప్పటిలుకొ

మనసిజతంత్రీరసైక వ

చనకామిని కామరూప ♦ జాతిఁ దలంపకొ.

తా॥ మెత్తనిశరీరమును, రతియందు తృప్తిలేకయుండుటయు, అంటగ నే మనఁజల ముచ్చొంగుటయు, రతివిషయము మాటలాడుటయు గలస్త్రీ కామరూపజాతిస్త్రీగా తెలియవలెను.

—: ఉత్కళదేశస్త్రీల లక్షణము :—

శ్లో॥ ఉత్కళీ బహుశ రాగవిహ్వలా దస్తమాతకరజక్షతప్రేమా।

ఔషంప్తకరతా విశేషతో హ్యంగఁగయుపతిః కలింగజాః॥

శ్లో॥ వివిధసఖియకారైః ప్రోఢపాణిప్రహరైర్జన్మితపరమమోదామాపరిష్టప్రకారైః।

అవిరతరతయద్ధాకాంక్షిణీం వీరలజ్ఞం వదతి బహుశ తా గామత్కళిం మూలదేవః॥

చ. పరుషనఖప్రహరములఁ ♦ బాణితలాంగుళఘట్టనంబులన్
జరణవిఘట్టనంబులను ♦ సంతతమన్మథతంత్రభంగులన్
స్మరగృహచుంబనంబులఁ బ్రతిమత్తమధూదకపానలీలలన్
గరగి సుఖించు నుత్కృళపుఁ ♦ గామిని రాగవిహీనలజ్జయై.

తా॥ కఠినములగు నఖిక్షతములచేతను, హస్తతాడనములచేతను, రతిరీతుల
చేతను, భగచుంబనములచేతను, మద్యపానములచేతను, పీఠిలేనిసిగ్గుచేతను,
ద్రవింబిసుఖించునది ఉత్కృళ దేశస్త్రీగా తెలియందగినది.

శ్లో॥ ఇతి కిమపి యదూచే దేశసాత్మ్యం ముఁసంవో
యవతిరితరదేశ్యాపూహసీయా తగ్నైః॥
అనుభవమనుసృత్య స్వం చ సాత్మ్యం భవేద్యద్
భవతి సహజసాత్మ్యం దేశసాత్మ్యద్భవీయః॥

శ్లో॥ ఇతి కిమపి యదుక్తం యోషితాం దేశసాత్మ్యం
స్ఫుటమకథితదేశేభ్యస్తయై తద్దికా తత్॥
సహజమపి చ సాత్మ్యం భావయేత్ స్వానుభూత్య
బలవదుభయమధ్యే విద్ధి యోగిద్ధికం యత్॥

శ్లో॥ ఇతి పరిమాణం సమయం చ నేన స్వభావదేశోద్భవసాత్మ్యభేదాత్॥
స్వస్థామవస్థాం పృథక్పృథక్ ప్రయంజతే బాహ్యరతం రతం చ॥

శ్లో॥ అదౌ రతం బాహ్యమిహ ప్రయోజ్యం తత్రాపి చాలింగః పూర్వమేతత్॥
అజాతజాతస్మర కేలిభేదాద్విధా ప్రైర్వాదేశధా చ తత్ స్వాత్॥

ప. ఇవిధంబున నీశాస్త్రంబుఁ జెప్పిన దేశస్త్రీలనుభవించి తదీయూత్మల నిశ్చ
యంబెఱింగి తత్ప్రమాణస్వస్థావస్థాపృథక్పృథక్ దేశసాత్మ్యంబులఁ బరికించి కాము
కులు ఫలకుద్ధిచొరించి బాహ్యస్థింతరీతులన్నికించి పృథమంబున ద్రవో
ద్భవకారణంబగు బాహ్యరతియొనర్పించును అందులకునాడయైన యాలింగన
భేదంబులు చెప్పబడియె నందుల నజాతస్మరమనియు, జాతస్మరమనియు
నాలింగనము రెండువిధంబులయ్యె. అజాతస్మరమునంగునాటుగను జాతస్మర
మందు పదిరెండును భేదంబులుగలవు. అందుఁబ్రథమంబైన యజాతస్మరమను
నాలింగనమునందు—

ఇతి శ్రీకౌక్కుళకృతే రతిరహస్యే
దేశజ్ఞానాధికారో నామ
పంచమః పరిచ్ఛేదః

ఆలింగనాధికారః

షష్ఠః పరిచ్ఛేదః.

—♦ స్పృష్టక లక్షణము ♦—

శ్లో॥ యన్యోపి తస్య మ్మఖమాగతాయా అవ్యాపదేశాద్వ్యజతో నరస్య ।
గాత్రేణ గాత్రం ఘటతే రతజ్ఞా ఆలింగనం స్పృష్టక మేతదాహుః॥

క. ఏనురై మానినిదేహం

బెదురై యొకవంకఁబనికి ♦ నేగెడుపురుషుం

గదిసి తొలంగుట స్పృష్టక

మది యని చెప్పుదురు రసికు ♦ లాలింగనమున్.

తా॥ తనపనికైజను పురుషుని మోహించినస్త్రీ వానికెదురుగావచ్చి
యొకరి తొలగుటయే స్పృష్టకమనబడును.

—: విధక లక్షణము :—

శ్లో॥ యద్వృష్టాతీ కించన పంచితాక్షం స్థితోపవిష్టం పురుషం సైవాభ్యాష్ ।
నితంబీని విస్మయి తాం చ గాఢం గృహ్లాత్మసా విధకముత్య తేతత్ ॥

క. ఒకవంకనున్నవిభు నో

ర్వకడగ్గరి కౌగిలించు ♦ వనితను వెనుది

య్యక కౌగిలింప నది వి

ధకమను నాలింగనంబు ♦ దానై వెలసెన్.

తా॥ ఒంటరిగా నొకచోటనుండు పురుషునిగాంచి మదనవేదనకోరక
దగ్గరతేరి యాతనికౌగిలించినపనితను యాపురుషుడు వెనుదియ్యక కౌగిలించు
మేభాప విధకమనబడును.

—: ఉద్భవుప్తక నివీడనముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ యతోత్సవాదో తిమిరే ఘనే నా యద్గచ్ఛతోః స్వాచ్చిరమంగసంగః।
ఉద్భవుప్తకం తత్పునరేవ కుడ్యే నివీడనాత్పిడితసంజ్ఞకం స్యాత్ ॥

క. యానోత్సవతిమిరంబుల

మేనులు సోఁకుటయుఁ బతికి ♦ మెలఁత క్కద్భవుప్తం

బై నెగడె గోడనొత్త

గానదియె నివీడనాఖ్య ♦ కౌగిలియయ్యె.

తా॥ తీర్థయాత్రలయందుగాని, దేవాదిమహోత్సవములయందుగాని, చీకటి
యందుగాని స్త్రీపురుషులకు మేనులుతగులుటయే ఉద్భవుప్తకమనబడును. యాకా
లమువందే స్త్రీగాని, పురుషుడుగాని గోచకుకీర్చి యొత్తబడునదియే నివీడితమ
నంబడును.

శ్లో॥ భావవృద్ధిభాగ్యమజాతరత్యోశ్చతుర్విధోక్తా పరిరంభలీలా।

సంజాతరత్యోస్తవరాగవృద్ధ్యై బుద్ధ్యైరసాపత్తివిధోపనిష్టా ॥

ప॥ భావవృద్ధి, కంబులయి పురుషులచే నాచరింపఁబడు నుత్తరహితము
లగు నజాతకాలింగవంబులు నాలుగును జెప్పితిని ఇంక నుపధిర్తలగు పురుషులచే
నాచరింపఁబడు జాతిస్మరాలింగనము లెనిమిదియు జెల్లఁపెను —

—: లతావేషిత లక్షణము :—

శ్లో॥ ప్రియమనుకృతపల్లభిమా కష్టమంతి

ద్రుమమివ సరళాంశీ వస్త్రసీతా తదీయమ్।

చదనముదితఖేలాశ్చస్తమాచుంబనార్థం

సమయతి విసమస్తీ తల్లతావేష్టితం స్యాత్ ॥

చ. ఎదురుగనున్న నాయకుఁ బ్రియోత్సవరిడగ్గరి యూరుయుగ్మము

స్పదములఁజుట్టి వృక్షమునఁ ♦ బ్రాణిన తీవెయఁబోలె గౌగిటక

వదలకచిక్కనొక్కె తలఁవంచి గళధ్వనులుల్లసిల్లగా

నధరముగోలుచున్న యది ♦ యాది లతాపరివేష్టితంబగున్.

తా॥ ఎదురుగనిలిచియున్న పురుషునియొద్దకువచ్చి యతనితోడలను తనకాళ్ల
చేతచుట్టుకొని చెట్టునుట్టుకొనియున్న వీగవలె అతని యాలింగనమునర్చితవలంచి
కంఠగంధిపుడునటుల యాస్త్రీ అధరపావముచేయుటయే లతావేష్టితమనంబడును.

—౧. వృక్షాధిరూఢ లక్షణము—

శ్లో॥ రమణచరణమేకేనాంఘ్రిణాత్క్రమ్య భిన్నం
శ్వసితమవరపాదేశాశ్రియస్తీ తదూచమ్।
నిజమథ భుజమేకం వృక్షతోఽపార్శ్వమస్తీ
పునరవరభుజేన పార్శ్వయస్తీ తదంశమ్॥

శ్లో॥ సింహాదిమధ్యకృత్య పోక్తమాశ్లేషయగ్మృ
సపది త కథనీయాః మత్తపంశ్లేషభేదాః।
తదమివ కమితారం చుష్టుశార్థాధిరోధుం
యదభిలషతి శారీ తచ్చ వృక్షాధిరూఢమ్॥

చ. పతిచరణంబుమీద నొకపాదమునిల్చి ద్వితీయపాదముకొ
బటితోడఁ గీలుకొల్చి నిజ బాహువు వీపునఁబెట్టి కృమ్మకొ
బటిమొడఁజుట్టి తాళగతఁబద్ధఘటంబును గోలుబీరిఁ ద
త్పతి యధరంబుఁగోలు సతిభావము వృక్షనిరూఢమై చనుకొ.

తా॥ పురామని పాదముమీద నొకపాదమంచి నేతోకపాదముతో పరియొ
క్తతోడను వెనవైచి తనచేరిని సతివీపుమీదుగా పతిమొడనుజుట్టిచట్టి తాటిచె
ట్టునగట్టియుండిన దుర్లభోమండు కల్లునుత్రాగునీరితిగా పురుషుని యధరపాదము
చేయు స్త్రీభావమే వృక్షాధిరూఢమగును.

—౨. తిలతందల లక్షణము—

శ్లో॥ ఆసక్యదపి విగాఢాశ్లేషరీలాం వికస్యత్
జనితజఘనకాచుష్మత్కృత్యం సృష్టయేదః।
మిథునమథ మిథోఽగే రీయతే ని స్తరంగం
నిగదతి తిలహార్యం శంకులం తమ్మనీర్ద్రః॥

క. తరుణీయుఁ బురుషుఁడొక భాన్యునఁ
గతచరణాంగములు బిగియుఁ * గోగిలియిడుచుకొ
బారిపొగినదల్లును బిగియును
గరఁగుట తిలతందలంపుఁ * గోగిలియయ్యెకొ.

తా॥ స్త్రీతిలతందల మిథునమందుండి కాన్ముచేయు దేహము గట్టిగా
కాతింగనముచేయును తాటిచెట్టిమొదలుగా, విగ్రహము కాతింగనమున ద్రవించు
చున్న భావము తిలతందలమనఁబ్రస్తుతి.

—♦ క్షీరనీర లక్షణము ♦—

శ్లో॥ అభిముఖముపవిష్ట యోషిదంశేఽథ తర్జే

రచితరుచితగాధాలింగనో వల్లభశ్చ॥

పృసరదసమరాగావేశనశ్యద్విచారా

విశత ఇవ మిథోంగే క్షీరనీరం తదాచూః॥

ఉ. పానుపునందు నిద్దరును ♦ బై కొని చిక్కనఁగొనించి యా

మేనులు రెండుగూడి యొకఁమేనుగ వల్లభుఁడు నృధూటియున్

జానుగమోహమువృత్తిల ♦ సారెక్కఁజేరి భగద్వయంబు సం

స్థానములంటియున్న తమిఁసంగతి క్షీరజలంబు నాఁబడున్.

తా॥ స్త్రీపురుషులు పాహ్మనందు యొకరిపైనొకరు చండుకొని గాధాలింగనమొనర్చి రెండుశరీరము లొక్కటిగానుండ వలపులుప్పొంగునటుల భగద్వయస్థానముల ముట్టుభావమే క్షీరనీరంబవడును.

—♦ ఊరూపగూఢ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ మనసిజతరళాయాః సంభృతానంగరంగో

యది పతిరబిరాయాఃపీడయత్యూరుయుగ్మమ్॥

దరదలితనిజోదవ్యవ్యసందంశయోగాత్

తదిహ మునిమతజ్ఞైరుక్తమూరూపగూఢమ్॥

క. తనతొడల నడుమనిడుకొని

వనితామణితొడలు బిగియ ♦ వల్లభుఁ డాలిం

గనమొనరించినఁ గోరిక

ననుపమ మూరూపగూఢ ♦ మంచనఁబరంగున్.

తా॥ పురుషుడు తనతొడలనడుమ స్త్రీతొడలనుంచి బిగించి పీఠిరెట్టించ నాలింగనము చేయు భావమే ఊరూపరూఢమనంజయను

—♦ జఘనోపశ్లేష లక్షణము ♦—

శ్లో॥ జఘనకలితకాంతశ్రోణిరప్యోరుచిష్ట

ప్రాణి యదిహ శాశీ పృష్ఠతేకోత్తరీయా॥

కరజరదవశ్యతక్త్యా ధున్యుతేన నా విధిన్యుః

కథయతి జఘనోపశ్లేషమేతన్యుశ్చర్య॥

ఉ. కొప్పరవీడఁబెట్టుచును ♦ గుబ్బలఁ బయ్యెదజార మోహమున్
గప్పఁగ నాథుగుహ్యమునఁ ♦ గామిని దాజఘనంబుఁగూర్చి పైఁ
దప్పకయుండఁ జాంబనము ♦ దంతనఖక్షతముల్ రచింపఁగా
నొప్పుగఁజెప్పుచుందున్ జఘనోపరిగూహన నామధేయమున్.

తా॥ స్త్రీపశులమిది పయ్యెదజారేటట్లుగా, సగనుజారిపకొప్పు దక్క
బెట్టుచుండ వలపుపుట్టినట్టు పురుషునిమర్మస్థానమందు తనజఘనమునుంచగా పురు
షుడు దంతనఖక్షతచుంబనములుచేయుచు నాలింగనమొనర్చునది జఘనోపశ్లేష
మనంబడును.

—♦ కుచాశ్లేష లాలాటికముల లక్షణము ♦—

శ్లో॥ ఉరసి కమితుడచ్చైరావిక నీవరాంగీ
సనభగముపధత్తే యత్స్య నాలింగనం తత్.
ముఖమఖిముఖమత్తోరక్షితీ శ్యస్య హస్యా
దలికమలికపట్టేనేతి లాలాటికం శ్మౌత్॥

క. పెనిమిటియురమునఁ గామిని
ఘనకుచములఁ గదియనొత్తి ♦ కరకరలీలన్
జనువిచ్చికొసరిపల్కుల
వినుతి కుచాశ్లేషణంబు ♦ విదితంబయ్యెన్.

తా॥ స్త్రీ తనకుచములను పురుషునితోమ్మన గట్టిగానదిమి చమవిచ్చి
కొసరికొసరి మాట్లాడుచు కాగలింపినదియే కుచాశ్లేషమనంబడును.

క. నుదురును నుదురును వదనము
వదనము నేత్రములు నేత్రన్ వారిరుహంబుల్
గదియించి కౌగిలించిన
నది లాలాటిక నిరూపణాఖ్యం బయ్యెన్.

తా॥ స్త్రీతరువు లిరువురును మొగములు ముక్కులు కన్నులు యొకటిగా
చేర్చి కాగలింపినభావమే లాలాటికమనంబడును.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
అలింగనాధికారో నామ
షష్ఠః పరిచ్ఛేదః

చుమ్మనాధికారః

సప్తమః పరిచ్ఛేదః.

—: చుమ్మనస్థానములు :—

శ్లో॥ నయనగళకలాలం దస్తవాసో ముఖాస్తః

స్తనయగళలలాటం చుమ్మకస్థానమాహుః॥

దధతి జఘననాభీమాలకక్షాను చుమ్మ-

వ్యతికరనుఖముచ్చైర్దేశసాత్మ్యేన లాటః॥

ఉ. కన్నులు మోవి చన్నుగవ * కంఠముచెక్కులు ముక్కుఫాలమున్
మున్నుగఁ జొంబనంబునకు * మూలములయ్యెను గక్షయుగ్మమున్
గొన్న నవిల్లునిల్లును ద్వి*కోణముఖంబును జొంటితంబులై
హొన్నువహించు దేశహిత * మొప్పగ లాటవధూటి యింపునన్

తా॥ నేత్రములు, అధరము, కుచములు, కంఠము, చెక్కులు, ముక్కు,
లలాటము, ఇవిచుంబనమునకు తావులు. మతియు కంకలు, భగము. బొడ్డు యీ
తావులను మఱచింపగా లాటదేశపుస్త్రీలు గంకోపింతురు.

—: నిమితి స్ఫురితచుంబనముల లక్షణము :—

శ్లో॥ నిమితకమిదమాహుర్మృజితా యద్భరేన

పియముఖమభివక్త్రం వ్యస్య తివ్రత్యుదాసాన్తా॥

స్ఫురితమథ ముఖాస్తర్మ్యస్తహస్థం జిఘ్కాః

స్ఫురదధరపుటాభ్యాం యన్న గ్మహ్లాతి భర్తుః॥

ఆ. వె. తనకు నఖులుచెప్పఁ * దరుణివక్త్రము దన
కభిముఖంబుఁజేసి * హత్తుగొలువ
నందుఁ దోలుత నధర * మానఁ దానానుట
నిమితకం బటఁడు * నెగడఁ భువిని.

తా॥ తనయొక్కసఖులు చెప్పగాని తననుబొంది పురుషునిముఖమునకు సమముగా దనముఖమునుంచగా లోలుతపురుషుడా స్త్రీ అధరమును ఆకతో చుంచించుటయే నిమిత చుంబనమనబడును.

ఆ. వె. వనిత మీఁది పెదవి ♦ వరుఁడు చుంచించుచు
నధరమతివనోట ♦ నదుముటయును
నధరపానమాన ♦ నది సిగ్గువడియున్న
స్ఫురిత మనెడివేరి ♦ చుంబనంబు.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క పెదవిని చుంచించుచు తనక్రిందపెదవిని స్త్రీయొక్కనోటియందడుమగా ఆస్త్రీసిగ్గుచేత అధరపానముచేయవలసియైనదల స్ఫురితచుంబనమని తెలియదగినది.

—: ఘట్టితచుంబన లక్షణము :—

శ్లో॥ రమణరదనవాసః స్వాసశే వ్యస్తహృత్ -

ద్విరయమృదుగృహీతం యస్మిన్ జిహ్వాయాన్తః॥

కరపిహితధవాక్షీ ఘట్టయేత్ ఘట్టితం స్వాత్

శ్రిరయమపి తదేతక్తస్యకాయాం చరయోజ్యమ్॥

ఆ. వె. అధిపుఁ డధరపాన ♦ మానుచో సిగ్గునఁ
గరముతోడ నతని ♦ కనులుమూసి
జిహ్వచేతఁ బెదవి ♦ చిట్టములంటుట
కనుఁగొనంగ నదియె ♦ ఘట్టితంబు.

తా॥ పురుషు డధరపానమును జేయుచుండగా సిగ్గుచేత యాస్త్రీ పురుషుని యొక్కకన్నులన్నదనచేతులతోమూసి తననాలుకచేత యతని పెదవుల పంటుటయే ఘట్టితచుంబన మనబడును.

ప్రాంత తీర్థ్యగ వీడిత విఘట్టిత అధర ఉత్తరచుంబనముల

లక్షణములు.

శ్లో॥ యుధతిచిహ్నక్షేత్రం వల్లభః పృష్ఠవర్తి

ధృమయతి ముఖమివద్యత్కళాభ్యాం గృహీత్వా॥

అధరమథ విరీధస్తా మిథో భ్రాన్తమేతద్

క్రవతి యంత్రాచాచితావత స్తీర్ణగాభ్యామ్॥

శ్లో॥ ద్వయమిదమపీడ్య గాభ్రాతః పీడితాభ్యం

విఘట్టితమథ జిహ్వగ్గిం కృత్త్వీంశుభ్రామ్॥

అరదమధరమస్యాః పీడయేత్ స్త్రీతిక్కప్తం

దశతి కమితరి స్యాదుత్తరం తూత్తరోష్ఠమ్॥

సీ. వెనుకనొయ్యనవచ్చి ♦ విభాఁడు హస్తంబులఁ

గామినీమణి చిబుఁకంబుఁ బట్టి

యాననమొకయింత ♦ యటుత్రిప్పి సరసుఁడై

యాను చుంబనము భ్రాంతాఖ్య మయ్యె

వనిత యడ్డమునిల్చి ♦ వరు నధరోష్ఠంబు

చుంబింప తిరగఁగాఖ్యంబు చెలఁగె

పట్టి యీరెండు చుంబనములఁ బీడింపఁ

బీడితాఖ్యంబు బను ♦ పేరఁబరఁగె

ఆ. వె. తరుణి మోవిచిగురు ♦ దనచేతివ్రేళ్లకుఁ

జివరపట్టి తీసి ♦ జిహ్వఁబరపి

చుంబనంబునేయ ♦ సూరిజనంబులు

విఘటితాఖ్య మనిరి ♦ విశేదముగను.

తా. పురుషుడు స్త్రీకి చెనుకదిక్కుగావచ్చి తనచేతితో దానిగడ్డమును బట్టుకొని మొగము కొంచెము త్రిప్పి చుంబనముచేయునదియే భ్రాంతిచుంబన మనబడును. స్త్రీ యాతనిచేతులలో యడ్డముగానుండి పురుషునియొక్క క్రింది పెదవి చుంబించినదియే తిర్యగచుంబన మనబడును. ముందుచెప్పబడిన భ్రాంతి, తిర్యగ, చుంబనముల రెంటిచేతన స్త్రీపురుషులిగువురు చుంబించునదియే పీడిత చుంబనమనంబడును. స్త్రీయొక్క మోవి తనచేతివ్రేళ్లతోబట్టుకొని కొంచెము ముందుకులాగి నాలుకనుజాపి చుంబించునదియే విఘటితచుంబనమనబడును.

ఆ. వె. పల్లు మోపకుండ ♦ భామినియధరంబు

జిహ్వచుంబనంబుఁ ♦ జేసెనేని

యధరమసఁగఁ బరఁగె ♦ నల్లె పై పెదవి దా

హత్తుకొలువ నుత్త ♦ రాఖ్యమయ్యె.

తా. పురుషుడు స్త్రీయొక్క అధరమున పల్లుతనకుండా నాలుకతోచుంబ నముచేయునదియే అధరచుంబన మనబడును. పైమదిరిగి పైపెదవిని చుంబించు నదియే ఉత్తరచుంబన మనబడును.

—: సంపుట అనువదనచుంబనముల లక్షణము :—

శ్లో॥ యది పతిరబలాయాః శ్రమశ్రుహీనోఽస్య సా వా
సుమృదురదనవాసఃసంపుటం సంపుటేన।
పృణాయపరిగృహీతం మమృషం సంపుటం స్యా-
దనువదనమిదం తత్కేరీజిహ్వరణేన॥

ఉ. మీసము పుట్టినట్టి నెఱమిండడు కామినియోష్ఠయుగ్మమున్
దీసి నిజోష్ఠయుగ్మమునఁ ♦ దీవులుపుట్టగఁ గూర్చి చుంబనో
ల్లాసముఁజూపఁ గాంతయుఁ బదంపడి నాయకునందు నట్లుతాఁ
జేసిన సంపుటం బనుచుఁ ♦ జెప్పిరి చుంబనవేమలీక్రియన్.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క పెదవులు రెండునుదీసి తనయొక్క పెదవుల
యందు రుచికలుగునట్లుంచి చుంబనముచేయ నుల్లాసముచూపగా యా స్త్రీ యా
పురుషునియం దట్లుచేసిన సంపుటచుంబనమని వైదికులచించిరి.

క. ఈలాగు చుంబనంబుల

కేళిక్ జిహ్వరణంబుఁ ♦ గీలించినచోఁ
బోలఁగ ననువదనం బని
నీలించిరి చుంబనంబుఁ ♦ జెప్పెడిపట్లన్.

తా॥ ముందుచెప్పబడిన సంపుటచుంబనమునలెనె యొనరించుచు పరస్ప
రము నాలుకతో జగడమాడునదియే ననువదనచుంబనమగును.

—: అన్వితచుంబన లక్షణము :—

శ్లో॥ మృదు సమమపవీడ్వాభ్యర్థితం చేతి శేషే-
ష్వపి కధితపదేషు ప్రోక్తమన్వర్థమేతత్॥

ఆ. వె. సమము మృదువుగాఁగ ♦ సల్పెడి యాచుంబ
నంబు కంఠ గండ ♦ నయనముఖ్య
చూబనములఁ గలికి ♦ చూపులుఁ బలుకలు
నడర నన్వితాఖ్య ♦ మయ్యెఁ గృతుల.

తా॥ సమముగను మృదువుగను చేయుచుండెడి యాచుంబనమునందు పెద
చెక్కులు నేత్రములు మొదలగుచుంబనస్థానములయందు చుంబనములును శృంగార
రపు చూపులును మాటలును ఒప్పునదియే అన్వితచుంబనమయ్యెను.

—: పాత్రిబోధ ఛాయిక క్రాంతమచుంబనముల లక్షణము :—

శ్లో॥ యది సుచిరసమేతః పేయసీమగ్రనుష్టాం

రహసి కృతకనిద్యాం చుంబతి ప్రాణనాథః॥

కథితవిధమిదం స్యాచ్ఛుంబనం ప్రాతిబోధం

ద్యయమిదమపరం స్యాచ్ఛుంబనం ఛాయికాఖ్యమ్॥

శ్లో॥ అభినవమనురాగం వ్యంజితం దర్పణాదా

భృతికృతివిషయం వా చుంబనం పుంస్త్రీయోః స్యాత్॥

భృతికృతిశుచితాత్మకేషణం చుంబనం వా

ద్యయమనవీతభావం తచ్చ సంక్యాస్తమామః॥

క. దూరగతుఁడైన పురుషుఁడు

చేరినచోఁ గపటనిద్రఁ ♦ జెందినవనితఁ

గూడిమితోఁ జూచినిన

నారయఁ బాత్రిబోధ మిదియె ♦ యాయుద్ధతీకే.

తా॥ స్త్రీగాని పురుషుడుగాని యిదపురియందొకరుకార్యార్థమై దూరము పోయివచ్చినదివఱకు యింటియందున్నవారు పేలుకొనియుండియే నిద్రపోవునట్లు భిన్నయింపుచున్నవారిని 'పేమితో' అనరమున చుంబించుటయే పాత్రిబోధమంటు ననునబడును.

ఉ. కాంతునిమీఁద మోహము ప్రకాశముఁ జేయఁదలంచి చందమః

కాంతశిలాదిదర్పణ వికాసముల న్బొడనూపునీడల్

జెంతలఁజేరి చుంబనముఁ ♦ జేయుట ఛాయికమయ్యె బాలురఁ

దంతపుబొమ్మల న్సుఖరతంబులఁజేయుట కాంతమం బగున్.

తా॥ స్త్రీ పురుషునిమీదిపలపును బయలుపరచదలంచి చంద్రకాంతశిలలు అద్దములయందు కనబడుచుండు యాపురుషుని ప్రతిబింబమువద్దకుని చుంబనము చేయుటయే ఛాయికచుంబనమగును. బిడ్డలను బొమ్మలను పలపుచేత చుంబించుటయే కాంతమచుంబనమనబడును.

ఇతి శ్రీకొక్కకృతే రతిరహస్యే

చుంబనాధికారో నామ

సప్తమః పరిచ్ఛేదః॥

అ ధి క థ క రణ ము

ఈ గ్రంథమునఁ బద్మినిస్త్రీ పాంచాలుని, చిత్రిణిస్త్రీ కూచిమారుని, శంఖినిస్త్రీ భద్రుని, హస్తినీస్త్రీ దత్తుని, పేమించునని తెల్పియుండునేగాని యాయా పురుషుల లక్షణములను దెలుపకయుండుటవలన నెల్లూరుశివరామకవిచే రచింపఁ బడిన 'కామకళానిధి' నుండి భద్ర కూచిమార పాంచాల దత్తుల లక్షణము లిందుఁ జేర్చ నీయధికాధికరణ మేర్పడెను.

సీ. దివ్యనాయకులు సదీప్యనాయకులును

నుభయనాయకులన ♦ నొప్పుమొదల

నలకూబరజయంత ♦ నలినబాణాదులు

దివ్యలక్ష్మన బలదేవ ముఖ్య

లరయ వీర లదిప్య ♦ లగుదురు విక్రమా

రాధులు నుభయ నాయకులు దలఁప

నీ త్రివిధంబుల ♦ నెనయు నాయకులకు

నాల్గుజాతులు ప్రధానంబు లవియు

ఆ. వె. భద్ర కూచిమార ♦ పాంచాల దత్తుల

నాఁగనొప్పు దేవనాథుడాది

భద్రజాతి, మాణిభద్రాదు లలకూచి

మారజాతి యగుచు ♦ సౌరుగంధు.

తా॥ నలకూబరఁడు, జయంతుడు, బాణుడు, మొదలగువారు దివ్యనాయకులనియు; అర్జునుడు, బలదేవుడు మొదలగువారు అదిప్యనాయకులనియు, విక్రమార్కుడు మొదలగువారు శిభయనాయకులనియు పక్షిధి. ఈశ్వరివిధ నాయకులును భద్రుడు, కూచిమారుడు, పాంచాలుడు, దత్తుడు అను జాతులపురుషులుగా నెన్నబడిరి. దేవేంద్రుడు భద్రజాతియనియు మాణిభద్రుడు కూచిమారజాతియనియు తెలియందగినది.

ఆ. వె. పంచబాణముఖులు ♦ పాంచాలజాతియౌ
 చంద్రముఖులు దత్తజాతివారు
 ఇంక నుభయులందు ♦ నెఱిగింతు బలభద్ర
 ముఖులు భద్రజాతి ♦ ముఖ్యులరయ.

తా॥ మన్మథముఖులు పాంచాలజాతియౌ, చంద్రముఖులు దత్తజాతియనియు
 తెలియందగినది. ఇంక వీరిలో బలభద్రుడు భద్రజాతియని తెలియవలయును.

ఆ. వె. కూచి మారజాతిఁ ♦ గొమరొందు భీముండు
 రఘుకులేంద్రుడైన ♦ రామవిభుండు
 ప్రౌఢయశుఁడొకఁడె ♦ పాంచాలపురుషుండు
 తపనతనయుఁ డాదిగత్రజాతి.

తా॥ భీముడు కూచిమారజాతియనియు, రాముడు పాంచాలజాతియనియు,
 మగ్గివుడు దత్తజాతియనియు తెలియందగినది.

ఆ. వె. ఇపుడుపలికె నట్టి ♦ యీ పురుషులకెల్ల
 లక్షణములఁ గన నలక్షితములు
 నైన మనుజులందు ♦ నభిహితలక్షణం
 బుల నెఱుంగవలయు ♦ ముదముతోడ

తా॥ వైన చెప్పబడిన పురుషుల లక్షణములు తెలిసికొనజాలనివైనను మను
 ష్యులయందు యుక్తమగులక్షణములను దెల్పెదను గాన నెఱుంగవలయును.

—: భద్రుని లక్షణము :—

సీ. అతిబలసంపన్నుఁ ♦ డభిమాని పృథుకాయుఁ
 డరుణనేత్రుఁడు కోధి ♦ యతులతేజుఁ
 డతివిశాలంబగు ♦ నాస్యంబు వక్షంబు
 గలవాఁడు వక్రోక్తిఁ బలుకువాఁడు
 ఆర్ద్రదేహుఁడు వీతిఁజాలి గభీరుండు
 బవిరిగడ్డమువాఁడు ♦ బల్లిదుండు
 సాహసాంకుఁడు దాత ♦ సత్యవాక్యరతుండు
 మేరుధీరుఁడు రాగఁ మేదురుండు

గీ. వల్లులుగలవాఁడు పొడవగుఁపాండుమేన
 రోమములు చాలగలవాఁడు • రూఢిఁజెందు
 భద్రపురుషుండనంగ విభ్రమముతోడ
 విక్రమార్కుఁడు మొదలగువీరవరులు.

తా॥ ఎక్కువబలము అభిమానమును, విరివైనదేహమును, ఇంచుకయెఱు
 చగుకండ్లును, కొద్దితవ్యమును, ఎక్కువతేజస్సును విశాలముగలముక్కును జూహ్యము
 గలిగియుండుటయు, క్రూరమైనమాటలును, చెమటపట్టుదేహమును, నీతిగలిగి
 యుండుటయు, గంభీరముగలిగియుండుటయు, గుండ్రమైనగడ్డమును, మిక్కిలి
 బలమును సాహసమును గలిగియుండుటయు, చాత్పత్యమును, నిజముమాట్లా
 డుటయు, ఎక్కువధైర్యమును గాఢమైన అనురాగమును, కడుపుమీడిముడుతలు
 ను, పొడవైన తెలుపుమించిన పచ్చనికరీరమున చాల వెంట్రుకలుగలిగియుండు
 టయు గలవాడు భద్రుఁడని తెలియఁలయును. విక్రమార్కుఁడు మొదలగువీరు
 లీభద్రజాతివారని తెలియఁజనును.

—: కూచిమారజాతి పురుషలక్షణము :—

నీ. సమబలుఁ డతిఖర్వుఁ • డమలనేతుఁడు కామి
 ద్యూతపరుండు నిఁమోదరుండు
 అతినీలనర్ణుండు • నుతిశాలి తంత్రజ్ఞఁ
 డధికమత్సరి మూర్ఖుఁ • డల్పరతుండు
 మర్యాదలేమి సమృద్ధముగానియతండు
 సరనిందరతుండు నిఁమృదులుఁడెపుడు
 ఇంగితజ్ఞానవిఁహీనుండు మత్సర
 గ్రస్తుండు కఠినవాఁకృషణుండు

ఆ. వె. సంతతంబు తనదు • సంస్తుతికలరెడి
 స్వార్థపరుండు పరహితార్థవైరి
 నాస్తికుండు కోపి • ప్రస్తుతవాక్యుండు
 కూచిమారుఁడనంగ • గొమరుజెందు.

తా॥ సమానియగుబలమును మిక్కిలిసాత్వికమును, తెల్లనికిండ్లును, తాన మాడుటకుండానైక్తియు ఎత్తగుసాట్టయు, మిక్కిలి నల్లనింగుగల దేహమును, ఇచ్చనచ్చినట్లు జన్తులనువచ్చుటయు, ఎక్కువక్రోధమును, తెలిసిపెరియరి తన మును, కొద్దిపంథోగియును, ఇతరులను సహానించుటయందెనిప్పయును, ఇతరులను నిందించుటయు, కరుణలేకయుండుటయు, సాంసనమేలుమరచుటయు, త్వస్తి కలిగియుండుటయు, కిక్కిరియగుమాటయు, ఎల్లప్పుడుతనన్ను స్తుతించుకొనుట యందు ప్రీతియు, ఇతరులకు మేలుకలుగు కార్యములయందెప్పుడులేక అపకారిగా నుండుటయు. నాశ్చికత్వమును, కోపమును, మిక్కిలిస్తుతించు స్వభావముగలమాట లును గలవాడు కూచిమారుడని తెలియంగినది

—: పాంచాల పురుషుని లక్షణము :—

నీ. అతికరుణాశాలి ♦ యతిధర్మనిష్ఠుడు

ప్రియవాది మితభాషి ♦ శ్రీరహితుడు

నిడుచుచుదురుప్ర్య ♦ నెమ్మోయుగలవాడు

వేడెదకన్నులవాడు ♦ ఎనుతయశుడు

అజానుబాహుండు ♦ రాజలక్షణశాలి

మత్తమాతింగ సమానయోగి

నిమ్మపండువితాన ♦ నెక్కియగలవాడు

మంజుభాషయతుడు ♦ మానభసము

ఆ. వె. కలుగువాడు మేనుచులకచగలవాడు

సత్యకర్మరతుడు ♦ సత్యవాది

విక్రమించుచెడను ♦ వీరాధవీరుడు

పూతచరితుఁ డార్యపూజితుండు.

గీ. దేవతాగురుపూజలఁ ♦ దేలువాడు

ఏకపత్నీవ్రతుండు వివేకిశాలి

దానమును నుబ్బు విద్యయు ♦ దనరువాడు

పురుషవర్యుడు పాంచాలపురుషుఁ డగును.

తా॥ ఎక్కువకరుణయు, ధర్మాచరణమునందిష్టమును, ప్రియమై మితమైన మాటలును, వెలుపరులకోర్కెను నెరిపేర్చుటయు, పున్నవచందరు నెకసక్కె-

మాడు మేగమును. విశాలమైనకన్నులును, వినుతింపదగిన కీర్తియు, దీగ్గమైన బాహువులును, రాజలక్షణములచే నొప్పుటయు, మనించిన యేనుగునలెనడకయు, నిన్నువండునశైశవీకచాప్యాయుయు, నంచినాటలును, మర్కటకాపాదకొనుటయు, చులకనయగుశరీరమును, సత్కర్మలయందును సత్కర్మాకర్షణపాలనమునను ప్రియమును, ఎగుక్కొనునెడల వీరులలో వగగణ్యత్వమునుబొందుటయు, పరిశుద్ధమగు చరీతము గలిగియుండుటయు పెద్దలచేపూజింపబడుటయు, దేవుగురుభాజల నొసర్చుటయు, ఒక్కభార్యతోనుండుటయే వ్రతముగా గలిగియుండుటయు, ధర్మమును, సంత్వేషమును, విద్యయు, కలిగియుండుటయు పాంచాలజాతి పురుషుని లక్షణములని తెలియందగినది,

—: దత్తుని లక్షణము :—

నీ. అలసుండు మాత్సరి • యతీశయధృతిమంతుఁ

డల్పుబలుండు మిథ్యాగుణుండు

అతిదంభయుతుండు విఃహారీలుండు కామి

కటిలచిత్తుండు రక్తఃకంతలుండు

అతికృశదేహుండు • వివ్రతాధరాంగుండు

కూచిగడ్డముపాండు • కుత్సితుండు

చెక్కుల వెన్నున • జేతుల రోమముల్

మొలచనివాండు సమున్నతుండు

గీ. ముఱపుగలవాండు చింతలఁచులయువాండు

కర్కశాంగుండు దుగ్నితిఁగిలుగువాండు

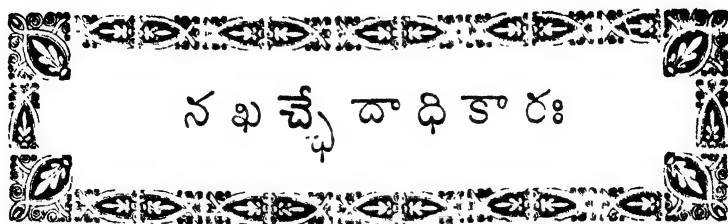
కృపణచిత్తుండు మందుండు • విపులకేధి

దత్తుఁ డని పల్కఁబడియె సమృద్ధిమూఁగఁ.

తా॥ సామరీతమును, మాత్స్యమును గలియుండుటయు, కొద్దిబలమును, గుణములేమియు మిక్కిలికపటమును, కడుక గాదిగుగటయందెత్తమును, కామకత్వమును, కుటిలమైనస్వభావమును, ఎఱ్ఱివివెంటుకలును, మిక్కిలి కృశించినదేహమును, పెద్దిపెదవియు చిన్నగడ్డమును కుత్సితస్వభావమును, చెక్కులను వెన్నునను చేసులయందును గోమములు మొలచకయుండుటయు, సాధారణమైనయెత్తును, ముఱపుజెండుటయు, కోర్కెలతోతపించుటయు, కఠినమైన అవయవములును, దుగ్నితితోపునర్తించుటయు, కుత్సితమును, మాఘత్వమును, విరివియైనవెంటుకలును గలవాడు దత్తుడని తెలియందగినది,

అధికాధి కరణము సంపూర్ణము.

నఖచ్చేదాధికారః

అష్టమః పరిచ్ఛేదః.

—: నఖక్షతస్థాన సమయలక్షణము :—

శ్లో॥ కక్షాకగోరుజఘనస్తపాక్యవృత్తహృత్కన్ధరానుసఖరాఖరవేగయోఃస్యః
అప్యస్యయోర్నవరతే విరతే చ మానే పుష్పే మనః పరిససే విరహే
పరియోజ్యః

చ. కరములు నూరుయుగ్మములు ♦ కక్షములు న్నటిపాగ్భృష్మకం
ధరహృదయస్తనద్వయవితానము తానఖరక్షతాకిం
విరహవిదేశయాన నవవిభ్రమకోపమతిమత్తలక్
నరులతిచండవేగమున ♦ నాటరు మార్చవమాచరింపుచున్.

తా॥ చేతులు, తొడలు, చంకలు, గజ్జలు, పక్కలు, పిటుదులు, మెడ
టొమ్మ, చన్నులు, యివినఖక్షతములొవరించుటకు స్థానములు. విరహిణి చాలదూ
రమునడచిన స్త్రీ భ్రాంతిపొందనస్త్రీ కోపముజెందినస్త్రీ ముట్టయినస్త్రీ మద్య
పానాదులచే మత్తుగునియన్నస్త్రీ వీరలనుపురుషులు చండవేగమున నఖక్షతములు
చేతుక మృదురీతింజేయంజనును,

—: నఖక్షతగుణ లక్షణము :—

శ్లో॥ సాత్మ్యేన వా రదవిధేగపి నిర్ణయోఽయం
చిత్త్యగ్రిహరిశిఖరా అతిచండయోః స్యః ।
సర్థిన్ధతామోనతామృదుగోజ్జ్వలత్వం
వీరేఖతాఽమృటికతేతి గుణా నఖానామ్॥

ప॥ స్త్రీపురుషులు దేశసాత్మ్యగుణానురాగంబులచే నిపుడెన్నంబడు కారణంబు
లకు స్థానంబులనెఱింగి నఖదంతక్షతములు రచింతురు. అవి చండవేగ మంద

తేగములచే స్త్రీపురుషులు పయోగించుటవలన దంతఃఖంబులచే గలిగిన ప్రణామలు పరిష్కారమున నుద్ధిష్ఠాండుస్వభావముగలదియు, అమలీనత= మానీష్యముకాదనియు, మృదుత=కఠినముగా నుపయోగించనిదియు, ఉద్యుత=కాంతిగలదియు; నిరేఖత= గీతలేనిదియు. అస్ఫుటిత= స్పష్టముగా కనుపించనిదియు, అని యారు విధంబుల వాడబడుచున్నవి.

—: నఖక్షతనామములు :—

క. ఛురి తార్థచంద్ర మండల
శరసిఖపద కుముదపత్త్రీ ♦ శశకప్లుతముల్
నరుసగ నామములయ్యెను
బరికింపంగ నఖములొత్తు ♦ పల్లెటింగింతున్.

తా॥ ఛురితము అర్థచంద్రము మండలము మయూరపదకము, శశకప్లుతము కుముదపత్త్రీయు యని నఖక్షతవికారములారయ్యె తల్లక్షణంబు లెఱింగించెద-

—: ఛురితనఖక్షత లక్షణము :—

శ్లో॥ అవ్యక్తరేఖులుకర్మ నఖైః సమస్తైః
రోమాంచకృచ్ఛటచటాభ్యనియోజితాస్తమ్।
అంగుష్ఠకాగ్రినఖతాడనగో నఖానాం
గండస్తనాధరగమాచ్ఛురితం పదన్తి॥

ఉ. అన్నినఖంబుల స్వణము ♦ లంటంగనియ్యక మీఁదమీఁదనే
సన్నముగా గగుర్పొడువ ♦ జప్పుడుగాఁగ రచించి వీరపు
న్జన్నులసంఘుల న్నగవు ♦ చల్లెడుచెక్కులఁ బెద్దవేలిపై
నున్ననఖంబున న్నదియ ♦ నొక్కటబో ఛురితంబునాఁబడున్.

తా॥ వైన చెప్పియున్న నఖక్షతస్థావములగు స్త్రీయంగములందు పురుషుడు తన అయిదుగోళ్ల చేతను అంటిఅంటనంబుల పైవైననే శరీరముజలదరించు నటులజేసి చనులసందునను చెక్కులసందునను తన పెద్దవేలిగోరుతో నొక్కునదియే ఛురితమనబడును.

—అర్థచంద్ర మండలక మయూరపాద నఖక్షతముల లక్షణము:—

శ్లో॥ పక్షార్థచంద్ర ఇతి యత్ స్తవకాఢరాంక
స్తా సంముఖౌ పదతి మండలకం మనీంద్రః ।

స్థానం చ తస్య భగమార్థకక్షుప్తకోరు
ద్విత్యంగుళోపరిత ఏవ లిఖన్తి రేఖామ్॥

శ్లో॥ అంగుష్ఠజం నఖమథో వినివేశ్య కృత్వైః

సర్వాంగుళీకరదుహైరుపరి స్తవస్య ।
యచ్చూచకాభిముఖమేత్య భనన్తి రేఖా-
స్తద్జ్ఞా మయూరపదకం తదుదాహరన్తి॥

సీ. భగముమీదను గండభాగంబు తొడలను

చంద్రార్థకంబుల ♦ స్థానములగు
చంద్రార్థకంబులు ♦ సంగతంబై రెండు
నభిముఖంబై కొనలదికె నేని
మండలకంబయ్యె ♦ మఱి తత్ప్రమాణంబు
నై యుండు రెండుమూడంగుళములు
పెనువ్రేలిగోటిని ♦ జనుగనక్రిందుగా
నూది తక్కినగోళ్లు ♦ మీదనునిచి

గీ. చంటికొనదాక రేఖపై ♦ నాగదివియ

కామశాస్త్రోక్తసరణిచే ♦ గలుగుసురత

ముగ్గడింతురు దీని మయూరపాద

మనుచు నిడిసేయుచుండు బాహ్యంతరముల.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క భగముమీదను కంఠముమీదను తొడలమీదను తనగోరుతో అర్థచంద్రాకృతిగానొక్కునదియై అర్థచంద్రము. పురుషుడు స్త్రీయొక్క మైవజిప్పిస్తానములయందు రెండుగోళ్ళచేతి నభిముఖముగా కొనలు అతుకుకొనునటుల నొక్కునదియై మండలకమును పురుషుడు స్త్రీయొక్క చంటి క్రిందిభాగమున పెద్దవ్రేలిగోరునుంచి మీదిభాగమున నాలుగువ్రేళ్లగోళ్లు నుంచి చంటి మొనవరకు గీయునదియై మయూరపాదమనబడును.

—: శశకపుత్ర కుముదపత్రినఖితుముల లక్షణము :—

శ్లో॥ సర్వైః శశపుత్రమనం కరజైః కుచాగ్రోహ్యస్వర్ణమత్పలదళం ప్రసగుహ్య
వృష్టేః రేఖా ఘనాస్త్రైవతురా జఘనే ప్రనే వా స్మర్యంప్రవాసగమనే
విధదుర్విదగ్ధాః॥

క. అన్ని నఖంబులు భామిని

చన్నులపై విటుడునాట ♦ శశకపుత్రమై

యెన్నంబడు రమణీమణి

కిన్నియుఁ దముఁదలఁచుకొఱకు ♦ హేతువులగుటకొ.

తా॥ పురుషుడు తన్ను తలంచుటకుగాను స్త్రీయొక్క చన్నులపై తన
యన్ని గోళ్లచేతను నాటునటుల నొక్కటయే శశకపుత్రమగును.

క. నలిచన్నుల జఘనంబున

నడివీపున మూఁడునాల్గు ♦ నఖరేఖలొగి

నిలుపుదురు కుముదపత్రిం

బులక్రియఁ దముఁబాసిచనఁగ ♦ బూర్వస్మృతికై.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క చన్నులు విటులు వీపు వీటియందు స్త్రీ
యెడబాసినపుడు తననుదలంచునిమిత్తము గోళ్ళతో కలువరేకులవలె మూడు
నాలుగు రేఖలుగా గీటునదియె కుముదపత్రింబనంబడును.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే

నఖచ్ఛేదాధికారో

నామాప్తమః పరిచ్ఛేదః.

దంతచే, దాధికారః.

నవమః పరిచ్ఛేదః.

—: దంత నఖక్షతముల లక్షణము :—

శ్లో॥ స్నిగ్ధిత్విషః శితశిఖానతిదీర్ఘఖర్వా
రాగస్పృశః సమఘనా దశశాః ప్రళస్తా॥
అస్త్రకృఖోత్తరరదచ్చదశేత్రవర్జం
స్థానేషు చుంబనవిధిః కశితేషు యోజ్యః॥

చ. ఘనములుగాక స్వల్పములుగాక వినిర్మలకాంతిఃఖోల్చి కో
న్మౌనలను వాడిగల్గి పలుమొగ్గులుతెల్లన మోవియెట్టనై
తనరు రదంబు లివ్వధపు • దంతనఖక్షతముల్లటింపుఁడీ
యనయము నుత్తరోష్ఠనయఃనాననముల్దొలగించి యన్నిటన్.

తా॥ గొప్పయు కొద్దియు గాక పృథాకముగాను కొనలయందురుదును
గలిగి పలుమొనలులేక కొంచెముయెట్టనైయున్న దంతనఖములచేతను మీదిపెదవి
కన్నులు, ముఖము, వీటినిగాక మిగిలినస్థానములయందు దంతనఖక్షతములొల్ప
పచ్చును.

గూఢక, ఉచ్ఛానక, ప్రవాళమణి దంతక్షతముల లక్షణము.

శ్లో॥ రాగైకలింగకుశలే కిల గూఢకం స్థా
దుచ్ఛానకం దశనవాససి వామగండే ।
స్యాత్ప్రీడనాత్తదధరోష్ఠపితేషయోగా
త్తత్ర పృవాళమణిరభ్యసనేన సాధ్యః॥

ఉ. అనుచు వాతెర స్థులుతులంటఁ గలంచిన గూఢకం బగున్
మానుగ వామగండరదశనచ్చదము ల్గదియంగఁజేర్చ ను
చ్చాసమగు స్ప్రీవాళమణి • చొప్పడు దంతగళాధరోష్ఠసం
స్థాసవిశేషయోగకృతసంభృతమా రదనక్షతంబగున్.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్కకిందిపెదవిని చుంబించుచు పంటిచే గురుతు
లంటునటుల నొక్కునది గూఢకమనబడును. పురుషుడు స్త్రీయొక్క యెడమ
చెక్కిలియందు పంటిచేతనొక్కునది ఉచ్చాసకమగును పురుషుడు స్త్రీయొక్క
క్రిందిపెదవిని చెక్కులను పంటిచేతనొక్కునది చువాళమణి ఊనంబడును.

—: బిందువు, బిందుమాలదంతక్షతముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ మధ్యేఽధరం తిలక ఏవ ఖండనే స్యాద్
బిన్దూ రదవ్యయకృతే సకలైః కృతేతుః
స్యాత్తాం కి తాగృదశనైగృణిన్దమాతే
కక్షాలలాటగళపక్షణభూపణే తే॥

అ. వె. పెదవినడుమ నొక్క • బిందువునిల్పిన
బిందువంబుగాఁగ • నందమయ్యె
నళిక కక్ష గళము • లందున రదములు
చాలమోప బిందుమాలి కయ్యె.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క క్రిందిపెదవినడుమ నువ్వుగింజవలె లెండు
పండ్లచేతనొక్కునది బిందువనంబడును. పురుషుడు స్త్రీయొక్క నుడుడు, చంక,
గళము, వీటియందు అన్ని పండ్లచేతను నొక్కునది బిందుమాలయని తెలియందగినది

—: ఖండాభ్రక, కోలచర్వితదంతక్షతముల లక్షణము :—

శ్లో॥ ఖండాభ్రకం ప్రసతపే దశనాగ్రశ్శృంగ
స్యాన్మండలాకృతియాతం విషమైశ్చ కూటైః ।
తామ్రస్తరా రదనరాజరఖర్వసాన్ద్రా
స్యాన్కోలచర్వితమియం ప్రసవృష్టభూషా॥

క. వాటపుగుబ్బల సందున

నాటిన ఖండాభ్రాంతి కంబు ♦ నామంబయ్యెన్

గాటముగఁ బండ్లునాటిన

ధాటిగ నది కోలచర్మితం బనఁ బరఁగున్.

తా. పురుషుడు స్త్రీయొక్క చన్నులసందున పండ్లచేతనొక్కడయి ఖండాభ్రాంతిమనంబగును. పురుషుడు స్త్రీయొక్క చంటివెనుకవొక్కడు దట్టముగా పండ్లచేతనొక్కడని కోలచర్మమనంబడును.

క. జాతిస్వభావచేష్టిత

చాతుర్యగుణేంగితాదిసంపూర్ణకళా

స్వీత శుభమూర్తివై భవ

నీతిసురాచార్యవై రిన్మృపహతశౌర్యా.

ఇతి శ్రీకాకోకకవితే రతిరహస్యే

దంతచేదాధికారో నామ

నవమః పరిచ్ఛేదః.

గద్యము:— ఇది శ్రీమదష్టభాషాకవితాప్రవీణ నవఘంటా

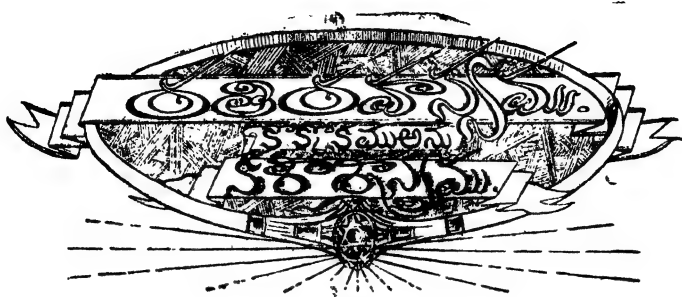
సుత్రాణ మాచనామాత్యపుత్త్ర సుజనకవిమిత్ర సజ్జన

విధేయ యెఱ్ఱయనామధేయ ప్రణీతంబైన

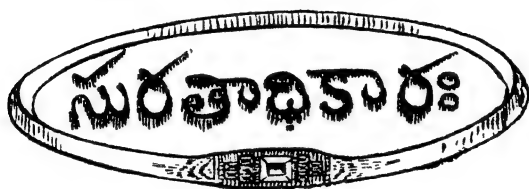
కాకోకకంబను గళాశాస్త్రంబునందుఁ

బ్రథమాశ్వాసము సంపూర్ణము.

ద్వితీయాశ్వాసము

క. శ్రీ వనితావల్లభపద
సేవా హేనాకవిజయ ♦ శృంగారకళా
భానజ్ఞ సకలవిద్యా
ప్రావీణ్యా కుంటముక్త ♦ భైరవమల్లా.

జ్ఞో. విలసదమలదీపే పుష్పదామావకీర్ణే
ప్రసృతసురభిధూపే ధామ్ని కామీసువేషః ।
సహ సహచరవర్తైర్ధామపార్శ్వే నివేశ్య
ప్రియముపహితభూషాం భావయే స్మర్మగోష్ఠీమ్.

జ్ఞో. కృతలఘుపరరంభో వామదోష్ఠా పటాంతాం-
చలకుచయుగకాంచీః సంస్పృశేద్భూయ ఏవ ।
కలితలలితగాఢాగీతిత్వత్పద్యైః శైవం
యువతిహృదయరాగం, భగ్నుగోష్ఠీప్రబంధః.

శ్లో. అలికచురుకగండం నాసికాగ్రం చ చుమ్ముక
 పునరుపహితస్కీం తాలు జిహ్వం చ భూయః ।
 ఛరితరీభితనాభిమాలఃక్షోరుహారుః
 శ్లోభయతి ధృతదైర్యః స్వావయిత్వాఽథ వీవీమ్॥

సీ॥ పట్టమంచము దూదిపలుపు ముక్కలిపీట
 యగరుధూపము వెలుగై నదివ్వె
 పూవులు గంధపుఁబొడి పునుబరిణెయు
 జాలవల్లిక వన్నెమేలుకల్లు
 తమ్మపడిగమును ♦ నలగడ చిటిచాప
 సానతా యడపంబు ♦ సంచి గిండి
 గొడుగు పావలు గాజుగుడిక సున్నపుఁగ్రావి
 గంధంపుఁజుప్ప బొగలబరిణె

గీ॥ చిన్నిబిందెయుఁ జరుతెర ♦ గిన్నెబోన
 నిలువుటద్దము వీణెయుఁ ♦ జలుకసురటి
 మిద్దెయిల్లును ముంజూరుమిగిలినట్టి
 పంచయును గల్గు కేళికాభవనమందు॥

తా॥ పట్టమంచము దూదిపలుపు మూడుకాళ్ళుగలపీట అగరుఁబుట్టపొగ
 వెలుతురుగల దీపము పువ్వులు గంధపుసాడి పునుగులబరిణెయు చిత్రపువనిచేసిన
 తమలపాకులకట్ట పన్నియగలిన తలిమము కళాంజి తలగడ చిటుచాప సాన
 తాయి వక్కలాకులంచుకొనుసంచి సన్న పుమెడగలచెంబు గొడుగు పావకోళ్ళు
 గాజుగుడిక సున్నపుకాయ గంధపుగిన్నె వక్కపొడిబరిణె చిన్న బిందె చిన్న తెర
 భోజనపల్లెము నిలువుటద్దము వీణె శుకము వట్టువదినకట్ట మిద్దెగలయిల్లు ముందు
 మారుగలపంచయు గలగిన కేళికాభవనమందు.

సీ॥ పొగకంపుగలుగక ♦ మిగుల వెచ్చనగాక
 తెలియైననీటను ♦ జలకమాడి
 కరముపల్చనయునుగాక పిప్పియుఁగాక
 మృదువై నగంధంబుమేననలది

గడిదంబుఁజిలుఁగును ♦ కాక మేలై యున్న
పంచెపై వలిపదుఁప్పటముగట్టి
చెమ్మలేకయు వన్నెఁచెదరక వాసన
గులుకు పువ్వులతోడఁ ♦ గొప్పముడిచి

గీ॥ మదనరతికోవిదులు వీతఁమర్దకాది
విటలు సల్లాపములఁజేసి ♦ వేడ్కఁజేయ
మోహనాకారుడై మరుఁమూర్తివోలె
పల్లపుఁడు కేళిమందిరాభ్యంతరమున॥

తా॥ పొగవాసనయు మిక్కిలివేడియులేని తేటయును నీటితో స్నానము చేసి పల్పనయు పిప్పియుకాక మెత్తనిగంఢమును శరీరమునపూసి ముదుగును అల్పమును కాని మేలగు పంచెకట్టి పరిశుద్ధమై వెలగల సన్నపాటి వెడల్పు వస్త్రము వైసవై చుకొని తడిలేక రంగుమారక పరిమళోపేతమును పువ్వులను ముడిచి రతికళావేత్తలును వీతమర్దకవిదూషకులును పరస్పరసంభాషణములతో సంతోషమును గలుగజేయ శృంగారరూపము గలవాడై మన్మథునివోలెనున్న పరుడు ఆ కేళిగృహమునందు—

నీ॥ పలిపపయ్యెదలోన ♦ నిలువక వలిగుబ్బు
చనుదోయిమెఱుఁగులు ♦ చౌకళింపఁ
బగడంపువాతెరఁపై నొకించుకదాఁగి
మొగమునఁ జిలునవ్వు ♦ మొలకలెత్త
కొలకుల నునుగెంపుఁ ♦ జిలికించు గ్రొవ్వాడి
దిట్టచూపులు తలఁచుట్టుఁ దిరుగ
నునుకొప్పలోపల ♦ నునిచిన పువ్వుల
తావిపై కొని తుమ్మెదలను బిలువ

గీ॥ తొడపులకునెల్లఁ దొడవైన ♦ యొడలితోడ
వలపులకునెల్లఁ దనమేని ♦ వలపుఁ దెలుప
పరఁగుకామిని దన వామఁభాగమునకుఁ
గదియఁగా వేడ్కలెంతయుఁ ♦ గడలుకొనఁగ॥

తా॥ గుబ్బచన్నులియొక్కరీతి పయ్యెడలోనిండి యచ్చటనేయుండక కనులకు మిటుమిట్లుగొలుప, ఎట్టివికాంతిగల పెదవులపై దాగియుండిన మొలక నవ్వు మొగమున కనుపించు, కనుగొలకులపెట్టినిఱాయను భక్తికాశించుచేయు వాడి చూపులు తలచుట్టును దిరుగ, కొవ్వనముడిచిన పువ్వులయొక్క పరిమేశము తుమ్మెదలను బిలువ, భూషణములకన్నిటికిని భూషణమును యొడలితో, మోహములకన్నిటికిని తనదేహమందలమిన వలపుపూత మదనోపశ్లేషముచే పొంగిస్రవించుచు విటునకు వలపుదెలుపునట్లుండిన కాంతను తన యొడమదిక్కునకు దీసికొని కోరికలీరికరెత్త సంతసమున—

ఉ॥ సన్నపుఁబాటఁ బాడి రతిఁసంభ్రమమొప్పఁగఁ గాఁగిలింపుచు
స్వన్నులు చీరెకొంగు కచఁసంచయముఁ రచనాకలాపముఁ
మున్నుగ వామహస్తమున ధముట్టుచు హస్తముగీలుగొల్ప నా
సన్నయెఱింగి యొండొకఁడు ధజరిన నెచ్చెలికాండ్రు సంతటఁ॥

తా॥ పురుషుడాస్త్రీని సంతోషమున కాగిలించుచు కుచములును చీరె కొంగును కొవ్వను ముందుగ యొడమచేతముట్టుచు చేసన్నజేతు చెలికాండ్రుం దరు తెగిసికొని యొక్కొక్కరాస్తలమునుబాసిన తరువార—

చ॥ పొలఁతుకనాసికాగ్రము కఠిపాలమును న్నుబుకంబు ఫాలముఁ
జెలు నలరంగఁ జుంబనముఁ ధజేసి పదంపడి తాను జిహ్వాలఁ
గళరవమొప్పఁ జుంబనవికారముల స్ఫుటియించి మన్మథ
స్థలనకుఁ జేరఁజొచ్చి రతిఁసంగతిఁ జేసి ద్రవింపఁజేయుచుఁ॥

తా॥ పురుషు డాస్త్రీయొక్క ముక్కుకొన దవడ చుబుకము నొసలు ముద్దాడి పఱియు తాను కంఠధ్వనియొప్పనట్లు చుంబించుచు పాన్పునందుజేర్చి రతిసాంగత్యముచేత ద్వివింపజేయవలయును.

—ధ రతిప్రేరేపణక్రియా లక్షణము. ధ—

శ్లో॥ యది విమతిముపేయాద్ గణ్డపాలం విచుంబ్య
స్మరగృహమపి లింగాగ్రేణ సంపీడ్య దత్త్వా ।
మఖమభిమఖమస్యా అంగమాలింగ్య దోర్భ్యాం
మదనసదసహస్తక్షోభలీలాం విదధ్యాత్ ॥

ఆ॥ వె॥ అతివ రతికి విముఖమైనను బురుషుండు
చెక్కుచుంబనంబుఁ ♦ జేసి మదన
గృహము లింగమునను ♦ గీటుచుఁ గాంగిట
హత్తి చేత గుహ్య ♦ మలమవలయు॥

తా॥ స్త్రీ రతికి సమ్మతింపకయుండునపుడు పురుషు డా నాతిదపడలు
ముద్దాడి మదనగృహమును కామదండముచేత తాకింపుచు కాగిలింబుకొని చేతితో
మదనగృహమును గవియవలయును.

—♦ భ గ భే ద లక్షణము . ♦—

శ్లో॥ సరసిజమ్బుడురత్నః కోపి కీర్ణోఽగురీభి-
ర్భవతి చ పరితోన్యః కోపి గోజిహ్వాకాభిః ।
ఇతి మదననివాసో యోషితాం స్యాత్పృథుర్థా
వ్రజతి కిథిలతాం చ క్షాప్యతాం పూర్వపూర్వః॥

సీ॥ నాల్గుచందములు మఁన్మథమందిరములందు
నుండు తామరరేకు ♦ నోజ నొకటి
పులినసంగతిమించి ♦ పొడవున మిక్కిలి
తరులచాయలుగల్గి ♦ తనరు నొకటి
విరివిలోతై చేతివేళ్ళన్ని గూడంగఁ
జొనుపక పన్నుకాదనెడి దొకటి
వరుసనై గోజిహ్వ ♦ తెఱఁగున నథమమై
యేపట్ల కందక ♦ యెసఁగు నొకటి

ఆ॥ వె॥ యిందులోన మొదల ♦ నెన్నిన దెయ్యది
యదియె ద్రవమునించు ♦ ననుగుణముగఁ
గొడువమూఁడు నొకటికొకటికి నథమమా
నెన్నిచూడఁ దనరు ♦ నన్నులకును॥

తా॥ స్త్రీలకు భగములు నాలుగు తెరంగులైయుండు. అందొకటి తామర
రేకువలె మృదువుగానుండును. మఱియొకటి యిసుకదిన్నెవలె పొడవుగా మడ
తలుగలిగియుండును. వేరొకటి మిక్కిలిలోతై చేతివేళ్ళన్నియు బ్రవేశింప

జేయక పరిచయముగాకయుండును. ఇంకొకటి అత్రునాలికవలెనే అధమమై యేవిధముగాను స్వీకృతయొందును. ఈ నాలుగువిధముల భగవంతులలో మొదట చెప్పిన తామరరేకువంటిది పురుషున కనుకూలముగా దగ్గరించును. కదమము దును వరుసగా నొకటికంటె యొకటి అధమమని యెరుంగవలయును.

శ్లో॥ నివసతి భగవద్భ్యే నాదికా లింగతుల్య
మదవగమనదోలా ద్వ్యంగులక్షణితా సా ।
స్వజతి మదజలైఘం సా చ కామతవత్సరిం
ద్వయమిహ యవతి నామిన్ద్రియం నిర్దిశన్తి॥

ఉ॥ కామినిగుహ్యమధ్యమునఁ ♦ గల్గిననాడియు లింగతుల్యమై
కాముకుఁడోలఁ జేసి యది ♦ కామగదల్పియు నంగుళియక
భ్రామిక మాచరించినను ♦ బట్టఁగఁగెండు తెఱంగులందు న
కామగృహంబు భేదిలినఁ ♦ గామజలం బుదయింపకుండునే॥

తా॥ స్త్రీయొక్క భగవద్భ్యమందు లింగమునకు సమానమై మేధ్యమునకు నుయ్యెలగా నొకనాడియొందును. ఆనాడిని కామముగా దలంచి వ్రేళ్ళచేత తిప్పిన ద్వివిధములైన నా కామగృహ ముల్పొంగి రతిదగ్గరముఘట్టును.

శ్లో॥ మదనసదవరస్థాదూర్ధ్వతో నాసికాభం
సకలమదకిరాభ్యం మన్మథభృత్యకృమాహుః ।
వసతి మదనరస్థస్యాస్తరే నాతిదూరాత్
స్మరజలపరిపూర్ణా పూర్ణచంద్రేతి నాదీ॥

క॥ మరునికి ఛత్రం బనఁగా
మరునింటికిమీఁద ముక్కుఁమాడ్కి నెనంగు
న్నరమొకటి చంద్రనాడియు
పొరుగుననేయుండు నుదకఃపూర్ణం బగుచున్॥

తా॥ మన్మథునికి గొడుగువలెగా యొనికి మీదిభాగమున ముక్కువలె యొకరముండును. దానికిసమీపముననే జలపూర్ణమైన చంద్రనాడియొందును.

శ్లో॥ నివసతి బహునాడీవక్రమస్యత్ప్రధానం
త్రయమిదమహోక్తం హస్తకాభానిమద్దే॥

కరికర ఫణిభోగా ర్థస్తుకామాంకుకాద్యై

రలమిహ కరకాభా యోగభేదాభిధానైః॥

శ్లో॥ కిలయతి కళోకాం తద్దనీమధ్యమాభ్యా

మసక్పడుదికనాడీం వోభయిత్వా యథోష్టమ్ ।

ఇతి నఖరదమహ్నుశ్చేషగుహ్యోపచారై-

ర్విలసతి మదకాశ్యే యస్త్రయోగం విదధ్యాత్ ।

సీ॥ సవరించు బహునాడి ♦ చక్ర మంగజమంబది

రంబులోపలను నశరంబుఁ గూడి

చంద్రనాడి స్మరఁచ్ఛత్రంబులును బహు

నాడిచక్రము ప్రధానత్రయంబు

కరికర ఫణిభోగ ♦ కామాంకుశార్థేందు

పులుగాఁగ వ్రేళ్లు సంఁగుభుల కయ్యె

నీవ్రేళ్లలోపల ♦ నిన్నిటికంటెను

ముఖ్యంబు పెనువ్రేలు ♦ మొదటివ్రేలు

గీ॥ గాన నీరెండువ్రేళ్ళను ♦ గదియఁగూర్చి

మొదటఁజెప్పిన త్రిత్రయంబు ♦ నదిమి పుణికి

మెదపి కలయించి యలయింప ♦ మదనజలము

వొడము భవీయందు నెటువంటి ♦ పొలఁతికై న॥

తా॥ భగములోని పరమునుగూడి బహునాడిచక్ర మని యొకటి యుండును. ఇదియు చంద్రాదీయు మిన్నఘనిగొడుగును ఈ మూడును ప్రధానములు. కరికరము, ఫణిభోగము, కామాంకుశము, అర్థేందిము, అని వేర్వేళ్ళకు పేరులు. ఈవేర్వేళ్ళలో అన్నిటికంటె పెద్దవ్రేలును మొదటివ్రేలును ముఖ్యము ముగావున యీరెండువ్రేళ్ళను యొకటిగాచేర్చి ముండుచెప్పిన చంద్రాదీయు కామాంతత్రము బహునాడిచక్రమును యీమాడింటిని యీరెండువ్రేళ్ళ చేపదిమి మెదిపి, కలయఁచెట్టి అలియవటులజేసిన యేలాటికఠినమైన స్త్రీకై నను మదన ద్రవము పుట్టును.

క॥ ఈరీతిని నఖదంతప

రీరంభణమంబనాదిఃరీతుల మదనా

గారోపచారములయెడ

నోరించి మదురాజ్యతంత్రం + యోగోన్ముఖుడై ।

తా॥ ఈవిధముగా సఖత్వ దంతత్వ మంబన యాలింగన కరకరిక్రీడలు మొదలగు భగోపచారములయందు సహించి మదనరాజ్యతంత్రములయం దాసక్తి గలవాడై—

శ్లో॥ అధపాత్యవకాత్కృతభావ్యారతః కరతః ప్రమగాం కలయేత్సమదామ్ ।
స్మరమందిరమావసమానగతిః స్మరయన్తస్యవిధిం విదిధీత పతిః ॥

చ॥ హితమగుదేశరీతి సతి + యిచ్చయెఱింగి విటుండుభావ్యపుష్క
రతులంగలంచి కామగృహ + రంధ్రచరత్పరిమాణకోశుడై
యతనుకభావిధిజ్ఞు లగు + నార్యులు చెప్పినభంగి నుల్లస
త్ప్రతికరణప్రసక్తుల వి + రాజతుడై రతి సల్పగావలె ॥

తా॥ విటుడు తనకనుకూలమైన స్త్రీయొక్క మనస్సును దేశాత్మీయ
మును తెలిసికొని సఖత్వ దంతత్వ ఆలింగన మంబనాదిభావ్యారతులచే స్త్రీని
కరగించి యోనిసమానమైన పరిమాణముగల శిశ్నముగలవాడయి మన్మథకాస్త్ర
వేత్తలు చెప్పినప్రకారము బంధనాదులచే రతిచేయవలయును.

శ్లో॥ శిఖిస్మరరన్ధ్రఘనీకరణం యది సంయమితోరు భవేత్కరణం ।
నుభువే జఘనే శిఖీకరణం విప్యతోరుకమేవ మతం కరణమ్ ॥

ఆ॥ వె॥ పెద్దమదనగృహము + పిన్నగాఢజేయను
బిన్నగృహము మిగుల + బెద్దసేయ
విటుండు సంవృతోరు + వివృతోరువులనెడి
కరణముల నెరింగి + కవయవలయు॥

తా॥ విటుడు స్త్రీయొక్కభగము పెద్దదిగానుండిన చిన్నదిగాచేయను
చిన్నదిగానుండిన పెద్దదిగాచేయను సంవృతోరు వివృతోరువులను బంధములను
దెలిసికొని రమింపవలయును.

శ్లో॥ ఇహ నీచరతే ఘటయత్యఘనం జఘనం ప్రమదాతిమదాతులితా ।
ఘృనముచ్చరతే చ్చరణాలయతే ప్రగుణం సమమేవ సమే వ్యపితి॥

గీ॥ నీచరతియందు మదమెక్కి ♦ నీరజాక్షి
సంకుచిత మొనర్చును దన ♦ జఘనతలము
ఒడ్డుగా నుంచు జఘనంబు ♦ నుచ్చరతిని
చాన కదలక నిదురించు ♦ సమరతాన॥

తా॥ స్త్రీ సీచరతమందు మదోద్రేకముగలదై జఘనమును సంకుచితమును జేయును. ఉచ్చరతియందు వికాలమును జేయును. సమరతియందు నిద్రించు చున్నటుల కదలక పరుండును.

—♦ బంధభేదములు. ♦—

శ్లో॥ ఉత్తానకతిర్యగధాపితకం స్థితనానతమిత్యపి పంచవిధమ్ ।
సురతం గదితం మునినా క్రమశః కథయామి విశేషమశేషమతః॥

ప॥ మఱియు నాకరణంబుల లక్షణంబులెఱింగించెద— శారీరత్నము పర్యంకంబున చెల్లకలగాఁ బడుండినపుడు తత్పాదంబులు కరంబులం నృప్తి పట్టుబంధంబులు లుత్తానకరణంబు లనఁజను— పువ్వుతోడి పక్కవాటుగా నెడను పార్శ్వంబుగానైనఁ నుడిపార్శ్వంబుగానయినఁ బవళించియుండఁ బురుషుఁడభివృక్షముగాఁ బవ్వళించి పట్టుబంధంబులు తిర్యక్రణంబు లనంబడు— అంగనామణి కూర్చుండియుండఁ బురుషుండుపైకొని పట్టుబంధంబులు స్థితకరణంబులని యనంబడు— మగువ నిలిచియున్నపుడు స్తంభమద్యాదు లాని కగా నుంచి పురుషుండుపట్టుబంధంబు లుద్ధితకరణంబు లనఁ జను— కోమలాంగి పాదంబులు కరంబులు పాదుపుననాని తిర్యగ్జంతువులరీతి వాలియున్నపుడు పురుషుండు వెనుకభాగమున నిలిచి పట్టుబంధంబులు వ్యానకరణంబు లనంబడు— నివి యైదును బురుషకృత్యంబులగు నింకఁ బురుషుండు రతివిక్రాంతుఁడయి పవళించియున్నపుడు ప్రేమాతిశయంబునఁ దనివినకలతాంగి పురుషుని దైకొని పట్టుబంధంబులు విపరీతకరణంబులు నాఁ బరఁగె. వీటికి యథాక్రమంబుగా లక్షణంబులు వివరించెద.

శ్లో॥ ఉత్తానరతప్రచయే కరణ ద్వయమత్య సమే, త్రియముచ్చరతే ।
కర్మమతోధ చతుష్టమల్పరతే గదితం మునినాథ విశా నియతే॥

గీ॥ కరణములు గ్రామ్య నాగరకములు రెండు
జృంభి తోత్ఫల్ల నింద్రాణి ♦ చెలఁగుమూఁడు

వీడి బాడబ సంపుట ♦ వేష్టి నాల్గు
సమరతులను నీచోచ్చలఁ ♦ జనును వరుస॥

తా॥ ఉత్తానరతసమాహమనందుగల గ్రామ్య, నాగరకబంధములురెం
డును సమరతమునందును, ఉత్కుల్లక, జృంభిత, ఇంద్రాణికబంధములుమాడును
నుచ్చరతమునందును, సంపుటకము, వీడితము, వేష్టితము, బాడబకబంధములు
నాలుగును నీచరతియందును నుపయోగించవలెను

—♦ 1 గ్రామ్య, 2 నాగరక బంధముల లక్షణములు. ♦—

శ్లో॥ ఉత్తానరతయోషిత ఏవ భవేదుపప్లవనోరుగమూరుయగమ్ ।

తద్గ్రామ్యమథాస్య బహిః కటితో యది యతి తదా కిల నాగరకమ్॥

చ॥ చిలుకలకొల్కి పాన్పువయి ♦ జల్పమరం బవళించియుండఁగా
నలువుగ దానియూరువులు ♦ నందకుమారుఁడు నై జజానునీ
మలఁ దగనిల్చి పల్మరును ♦ మారునికేళినిగూడఁ గావున
దెలియఁగ్రామ్యబంధమనితెల్పిరి దీని ముదంబుమీఱగక॥

తా॥ స్త్రీ పానువునందు పండుకొనియుండ నాస్త్రీయొక్క తొడలను
కృష్ణమూర్తి తనయొక్క మోకాళ్లయందుంచుకొని చలువూరు రతినల్పెను కనుక
నాభాసమును వాత్స్యయనాదులు గ్రామ్యబంధ మని తెల్పిరి.

మ॥ యమునానై కతనీమలందుఁ గడు నొఁయ్యారంబునకరాధికా
రమణి నూపులసెజ్జఁ జేర్చి చెలువాఁరం దత్పదాంభోజయు
గ్మముఁదాగజ్జలఁజేర్చి యూరువులఁ దఱ్ఱాంతోరువుల్పేరమో
దమున స్నాడిన నాగరాఖ్యమను బంధం బంద్రు ధాత్రీజనుల్॥

తా॥ కృష్ణమూర్తి యమునానదీతీరమునం దున్న యిసుకదిబ్బలయందు
శ్రష్టవేదికవయి రాధికఱుంచి యారాధయొక్క పాదములురెండును తనగజ్జల
యందుంచుకొని తనయొక్క రెండుతొడలచే నాపెయొక్క తొడలను బిగించి
రమించినభావమే నాగరాఖ్యబంధ మందురు.

—♦ 3 ఉత్కుల్లక బంధలక్షణము. ♦—

శ్లో॥ కరయ్యగృధృతత్రికమార్ధ్వలసజ్జఘనం పతిహస్తనివృత్తుచమ్ ।

స్ఫింబంబహార్ధ్వరేపార్షియుగం హ్యుత్కుల్లకముక్తమిదం కరణమ్॥

ఉ॥ కామిని కించిదున్నతముగా జఘనంబెగనెత్తి తత్కటీ
 సీమలక్రింద బాదములు ♦ చేరిచి కృష్ణ కటీద్వయం బొగి
 బ్రేమను జేతులందు నిడ ♦ బీతి విభండు కుచంబులాని యు
 ధామగతి రమించినది ♦ ధారుణి పుల్లకనామబంధమా॥

తా॥ స్త్రీ కొంచెము ఎత్తుగా మొలనెత్తి తనపిరుదులకింద పాదములను
 జేర్చుకొని కృష్ణనియొక్క రెండుపిరుదులను తనచేతులతో పట్టుకొనియుండ
 పరుషుడాస్త్రీయొక్క కుచములనుబట్టుకొని యేళుగానమించుభావమును పుల్లక
 బంధమనియు నుత్పల్లకబంధమనియు శాస్త్రజ్ఞు లెరింగించెదరు.

—♦ 4 జృంభిత బంధ లక్షణము. ♦—

శ్లో॥ యది తిర్యగుదంచితమూయ్యుగం దధతీ రమతే రమణీ రమణమ్ ।
 విహితానసృతిర్విపృతోఽథగా భువి జృంభితము క్త మిదం కరణమ్॥

మ॥ అరులంబోణి నిజోరువు ల్కరములందడముగా సాచి ని
 శ్చలమైయుండగనెత్తి కామునిలు ♦ విస్తారముగాగ న్నిరుం
 దులందోడ్డోనెదురొడ్డుచుండ హరి చేతారాగ ముప్పొంగ జె
 న్నలరం గూడగ జృంభితాఖ్యమగు బంధంబయ్యెజ్జితంబుగన్॥

తా॥ స్త్రీ తనయొక్క తొడలను చేతులయందడముగా సాచి కపలకుండున
 టు లెత్తియుంచి యొని విరివించెడునటుల పిరుదులను చంటనంటనే యెదురొడ్డు
 చుండు కృష్ణమూర్తి యుల్లాసముతో నాస్త్రీని రమించినభావమే జృంభితబంధ
 మనబడును. ఈబంధము బాడబాపృషభులకు ప్రియము.

—♦ 5 ఇంద్రణిక, రే ఇంద్రక బంధముల లక్షణములు. ♦—

శ్లో॥ నిజమూయ్యుగం సమమాదధతీ ప్రియజాను వియోజయతి ప్రిమదా ।
 యది పార్యుత ఏవ చిరాభ్యసనాద్విద్రాణికము క్త మిదంకరణమ్॥

ఆ॥ వె॥ తొడలుసమముజేసి ♦ తొయ్యలిపిటుస మో
 కాలిమీఁదఁ బారఁ ♦ గీలుకొల్పి
 ప్రియుని చంక నిడుద ♦ పిక్కలునిలుప నిం
 ద్రాణికంబు నృత్యరమణి కయ్యె॥

తా॥ స్త్రీ తనయొక్క చలన సమయముచేసి పురుషుని మోక్షార్హుని బారచాచి ప్రియునియొక్క చంకలరెండుపార్శ్వములయందు తనపిక్కలనుంచి రమించినభావమే ఇంద్రాణికబంధ మగును. ఈబంధము కాట్యస్త్రీకి యొప్పి యుండును. ఇది హరిణీతురగులకు వియంబు.

చ॥ సతి తనబాహుమూలముల * సందున గట్టిగనాత్మజానువుల్
వేలికిలఁబెట్టి పాన్పుపయి * వెల్లకిలగా బవళించియుండఁగా
మితిగ మురారిపాదముల * మీఁదను దత్కటియుగ్మముంచి యు
న్నతకుచయుగ్మమావి రమణా రమియించిన నిద్రకంబగున్॥

తా॥ కాంత తనచంకలసందులలో తనయొక్క పిక్కలను గట్టిగాపట్టి పానుపువీధి వెల్లకిలపరుండియుండ కృష్ణమూర్తి తనపాదములవీధి నాస్త్రీ యొక్క పిఱుదుల నుంచి కుచంబులను బట్టి రమించుభావమే యింద్రకబంధ మగును. ఇది కరిణీజాతిస్త్రీకిని శకజాతిపురుషునకును వియము.

—*7 పార్శ్వసంఘటిత, 8 ఉత్తానసంఘటిత, 9 వీడిత
బంధముల లక్షణములు. *—

శ్లో॥ సరళీకృతజంఘముభా మిలితౌ యది సంఘటణో భవతి స్త్రివిధః॥
ఉత్తానకపార్శ్వసకాద్ యవతేః స త వీడితమూరునిపీడనతః॥

క॥ చిక్కన్నిక్కల నాధుని
ప్రక్కలబిగియించి పాన్పు * పైఁ బవళింపఁ
జక్కెరవిల్చునికేళిఁ
జక్కఁగవారిఁ గూడఁ బార్శ్వసంఘటిత మగున్॥

తా॥ స్త్రీ తనయొక్క పిక్కలచే పురుషునియొక్క పక్కలను బలముగా బిగించి పురుషునియొక్క పురుషుడు రతిసంభావమును పార్శ్వసంఘటిత బంధమనితి.

చ॥ చెలి తన రెండుపిక్కలను * శ్రీహరిగొను బిగించిపట్టి భూ
తిలమునఁ జేతులనుకొని * తల్లడమీఁదను జేరియుండఁగా
గులుకుమెఱుంగు గుబ్బలను * గోదలనొక్కుచు మోవియానితా
నలరుచుఁ గ్రీడ నల్ప నది * యౌత్తనసంఘటితంబు నాఁదగున్॥

తా॥ స్త్రీ తనపిక్కల రెంటిచేతను కృష్ణమూర్తియొక్క నడుమునుబిగించి పట్టి భూమిమీద చేతు లాడుకొని తలగడమిడును. జేరియుండగా నాస్త్రీయొక్క చన్నులను గోళ్లతో నొక్కుచు నధరపాన మామయ క్రికృష్ణుడు రమించుభావ మును యులైనసంఘటితబంధ మునిరి. ఇది హరిచీశకులకు వినియమైనది.

చ॥ జలజడభాగ్నీపాదములు * నక్కంగ రెండునుగూర్చి సాచి పూ దలిపుమున న్బరుండ ప్రమోదంబునఁ బైకొని యముగారా బోర్లలఁ బనలించియుండ మృదు * రీతిగ నూరువుల న్నదీయ ని శ్చలమదనధ్వజంబు సరస నిర్మియించినఁ బీడితం బగున్॥

తా॥ సతి తనయొక్క రెండుపాదములను సమముగాచేర్చి బాచుకొని పాశువుపై బసలించియుండగా కృష్ణమూర్తి యాసతిపై బోరగిల్లుగా నుడుకొన నాసతి తనయొక్క తొడలతో కృష్ణమూర్తి శిశ్నమును బిగించి మురారి రతి సల్పినభావమును పీడితబంధమునిరి. ఇది శశబాతియుపతికిని తురగబాతి పురుషునకును వినియమ.

—* 10 వేష్టిత, 11 బాడబక బంధముల లక్షణములు. *

శ్లో॥ పరిపత్తితమూరుయుగే తు భవేదిదమేవ హి వేష్టితనామధరమ్।

గృహ్లాతి భగోష్టపు టేవ యది ధ్వజమస్ఫురమిత్యపి బాడబకమ్॥

మ॥ నల్లినీలోచన యూరుకాండముపయిఁన్నాథోరువు లుట్టి దోర్బలత నే నిర్మిగియారఁ గొంగిటను జేర్చు శౌరియు మోహమ గ్గలమై క్రమ్మఱి మీఁదవ్రాలి ధరమోకా భూనియు న్మోవియు న్గళల న్నట్టుచుఁ గూడ వేష్టితసమాఖ్యంబైన బంధంబగున్॥

తా॥ స్త్రీ తననాథునియొక్క తొడలను తనయొక్క తొడలతోచుట్టి యాకిని శరీరమును గట్టిగా యాలింగనముజేయ కృష్ణుడు మోహమురెట్టింప భూమియందు మోకాళ్లనుంచి నా సతిపైవ్రాలి యధరపానముజేయుచు కళలను ముట్టి రతిసల్పుభావమును వేష్టితబంధ మనబడును. ఇది బాడకావ్యవధులకు వినియమ.

మ॥ మితిగాఁ గాళ్లు గుడించి పాదములు భూమి న్నిల్పి మేనెల్ల నా యతశయ్య గదియించి మన్మథగృహప్రాంతంబున న్నటిగాఁ

బతిలింగంబు బిగించి పల్లరు నితంబుబెత్తుచు న్నాంత యు
ధతిగాఁగూడిన బాడబాఖ్యమను బంధంబయ్యెఁ జిత్రంబుగఁ॥

తా॥ కాంత తనపాదములు భూమిమీద నానునటుల మితముగా కాళ్లను
మడుచుకొని పరువుమీద నిడుపుగా శరీరమంతయు నానునటుల నుడుకొని
పురుషునిదండమును తన యొనివృత్తమునందు గట్టిగాబిగించి పిడుదులను మాటి
మాటికి నెత్తుచు నేరుపుగా రమించుభావమును బాడబాఖ్యబంధమనిరి. ఇది
బాడబాప్యవధులకు బ్రయము.

—♦ 12 ఉద్భగ్న, 13 ఉరస్సుట బంధముల లక్షణములు. ♦—

శ్లో॥ యది సంహతమార్ద్రగమూరుయంగం యవతీం పరిరథ్య రమేత నరః।
తద్భగ్నమూరస్సుటసం తు భవేదురసి ప్రమదాచరణద్వయతః ।

మ॥ తరుణీలోకభివాతంసము కరఃప్రద్యంబుచే నూరుపు
ల్పరిగా రెండునుగూర్చి పట్టుకొని లీలాహాసము స్త్రీఱఁగా
విరిసెజ్జం బవలించియుండ హరి పృథ్వీస్థాంతకుూర్చుండి మే
నొరువంకఁ రమియింపఁగా నదియె తా ♦ నుద్భగ్న బంధం బగు॥

తా॥ సతి రెండుచేతులతో తనయొక్కతొడలను సరిగా జేర్చి పట్టుకొని
పుష్పశయ్యపై బవళించియుండ కృష్ణమూర్తి యానెజ్జపయి గొంతుకూర్చుండి
యొకవృక్కకు రమించుభావమును ఉద్భగ్న బంధమనబడును. (వృక్కకురమిం
చుటయనగా—సతి పడమరవైపునకు తలదెట్టిపండుకొనియుండ పురుషుడు
నైరుతిమెగంబుగాకూర్చుండి రమించుట.) ఇది కరిణీప్యవధులకుప్రియము.

చ॥ వనిత నిజోరుకాండములు ♦ వంచి సమంబుగరెండుగూర్చి నా
ఘనియురమందు నించిన మృదుక్రియదోషఁ బ్రయంవమందు చ
య్యనఁ జెలి రెండుమూపులు కఠరాబ్జయుగంబునఁ బట్టి లాఘవ
మున మురవై రిగూడునది ♦ భూమి సురస్సుటబంధమై తగు॥

తా॥ కాంత తనయొక్కరెండుతొడలను సమముగాజేర్చివంచి పురుషుని
యొక్కరొమ్మపయభాగమునం దానింతగా నత దా సతియొక్క రెండుభుజ
ములను తనరెండుచేతులతో బట్టుకొని నెమ్మదిగారమించుభావమును ఉరస్సుట
బంధమని తెలియందగినది.

—♦ 14 అర్థాంగనిపీడిత, 15 జ్యంభక, 16 ప్రసారిత
బంధముల లక్షణములు. ♦—

శ్లో॥ అర్థాంగనిపీడితమేకపదపృస్థతాపథ జానుయుగం యువతేః॥
స్కన్ధే యది జ్యంభకమేకమధః ప్రసృతం యది సారితము క్తమిదమ్॥

మ॥ ఒకపాదాబ్జము నాథుపే రురమునందొప్పార మై వంచి వే
తొకపాదంబు తదీయహస్తతలమందద్వత్క్రియసాచి బా
లిక పూసెజ్జను బండియుండగను బాళిక శౌరి పైకొన్న సా
ర్థక మర్థాంగనిపీడితాఖ్యమగు బంధం బయ్యె నిద్ధారుణిక॥

తా॥ కాంత తనకాలాకటి పురుషునిొమ్ముమీదను బెట్టి తేలికపాదము
నతనిచేతియందుంచి పాస్వలయివసలింపగా మోహముతో కృష్ణమూర్తి తనకొ
మ్మునందున్న యా సతియొక్కపాదమును నడచివధముగావంచి పక్కగాతాను
యొగగి చేతియందున్న పాదమును మట్టేసంచి పిలుదులక్రిందుగా నింకొక చెయ్యి
వీపు ననుసరించి భుజమునుబట్టి స్త్రీపాదమునుబట్టివచ్చేతితో తొడయుపాదమును
ననించి తానుగొంతుకూర్చుండి యొక మోకాలువరుగుగాయించి రమించుభావ
మును యర్థాంగనిపీడితబంధమనిరి. ఇదిబాడబాతురగులకు బిళియము.

మ॥ చెలి జానుద్వయమున్ భుజాగ్రములచేఁ ♦ జిక్కన్నిగన్ బట్టి యం
ఘ్రిలమీఁద న్నటియుగ్మ ముంచుకొని వత్సోజద్వయిన్ రెండుచే
తులచే గట్టిగఁబట్టి మో నధరమందు న్దంతముల్ ప్నిల్పుచున్
గలచున్ జ్యంభకనామబంధ మని విఖ్యాతంబు లోకంబులన్॥

తా॥ కాంతయొక్కకాళ్లను తనభుజములయందు బెట్టుకొని మెడచేచిక్క
బట్టి గొంతుకూర్చుండి తనయొక్కకాలివేళ్ల నాసతియొక్కపిట్టలనుదాటి మొల
కట్టుకొనును బోవునట్లునొపి నభ్యులేకుండుట్లుగట్టిగా రెండుచేతులతో కుచ
ములను బట్టుకొని దంతక్షతములనుజేయుచు రమించుట జ్యంభకబంధ మందును.

చ॥ చెలువుని ఫాలభాగమునఁ ♦ జేపిచి యొక్కపదాంబుజాతమున్
దలిమముమీఁద వేతొకపాదంబొగిఁజూచి పరుండిన న్మృదం
బలరంగ, దత్కుచద్వయము ♦ నైన భుజంబులనైనఁ బార్శ్వస్థీ
మలనయినన్ గరంబుల నమర్చి రమింపఁ ప్రసారితంబగున్॥

తా॥ సతి తనపాదయొక్కటి పురుషునియొక్క మొగమునందుంచి రెండవ కాలును పానుపువై జాచుకొని చండుకొనియుండ పురుషుడా సతియొక్క చన్నులనయినను భుజములనయినను చక్కిలనయినను బట్టుకొని రమించిన భావమును చక్రిపారితబంధమనిరి.

—♦17 వేణువిదారిత, 18 శూలచిత బంధముల లక్షణములు.♦—

శ్లో॥ చరిత్రనతో బహుళః చక్రితం కథితం భువి వేణువిదారితకమ్।
జంఘాగ్రమథో యదశ్చోర్ధ్వగతం శిరసో యవతేర్యది శూలచితమ్॥

గీ॥ అతివపదయొక్కటి భుజంబు ♦ నందునిల్చి
శౌరి రెండవపదముపై ♦ గూరుచుండి
మాటిమాటికి నీగతి ♦ మార్చిమార్చి
కలియ వేణువిదారిత♦కం బటండ్చు॥

తా॥ సతి తనయొక్కకాలు పురుషుని భుజంబునందుంచి రెండవకాలు జాచుకొనియుండ నాకాలుమీదపురుషుడుకూర్చుండి కుచంబులనుబట్టి మాటిమాటి కిని నా సతియొక్క కాళ్ళనుమార్చుచు రమించుభావమును వేణువిదారితకబంధ మందురు.

గీ॥ ఒక్కపాదంబు శిరముపై ♦ నుంచి యొకటి
భుజముపై నుంచి కీడింపఁ ♦ బుడమినదియు
శూలచితబంధమనఁగను ♦ సాంపుమీతె
నచుచు వదిలించె మొదల వాతాస్వయనుండు॥

తా॥ సతి కాలాకటి పురుషుడునెత్తిపయిదెట్టుకొని రెండవకాలును భుజ మునయిననుచుకొని రమించుభావమును శూలచితబంధమని వాతాస్వయనుడనెను.

—♦19 మార్కటక, 20 పేంఖాయత బంధముల లక్షణములు.♦—

శ్లో॥ యది కుంచితపాదయుగం యవతే
ర్నరనాభిమదంచతి మాద్కటకమ్।

(పేంఖా భవతి పృసభం యవతిః

చక్రిమదా స్వభదా యది తంవ తదా॥

మ॥ తెలియన్బాసుపుమీఁదఁ జంద్రముఁ పోడినావ్రిలి పాదాంబుజం
బుల నడ్డంబుగ నాకునాభిపయి సాంఘ్యమైఁగా నుంచినన్
జలజాతాక్షుఁడు వానిపై నదిమి మించ న్నత్కటి స్పృటి తా
నలువై కూడి రమింప మార్కటకబంధం బయ్యెఁ జిత్రింబుగన్॥

తా॥ కాంత సజ్జపయిపవరించి పాదములనడ్డముగావంచి పురుషునియొక్క
బొడ్డునందుంచగాకృష్ణమూర్తి వాభిలోదానిపాదముల నదిమి దానిపిలుదులను
తనచేతులతో బట్టుకొని రమించినభావమును మార్కటకబంధమందును.

మ॥ చిగురుంబోణి పనద్యయాంతరమునన్ ♦ శ్రీకృష్ణమధ్యం బొగి
న్దగఁగా నిల్చి కరద్యయి న్దరము లంట న్నట్టి యుయ్యాల లూ
గు గతి స్పల్బరుచండ వేగమమరన్ ♦ గూడ న్మూరారాతి చె
ల్వంగఁప్రేఖాయతబంధ మండ్రుజనముల్పూవిల్తుశాస్త్రంబునన్॥

తా॥ సతి తనయొక్కపాదములను కృష్ణునియొక్కమధ్యమమునం దుంచి
తనచేతులతో పురుషునియొక్క చేతులనుబట్టుకొని యుయ్యాల యూగునటుల
చండవేగమున రమించుటయే ప్రేఖాయతబంధమనిరి. ఇదిహరిశిష్యవధులకు
చిహ్నము.

—: 21 పద్మాసన, 22 అర్థపద్మాసనబంధముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ జంఘాయుగళస్య విపర్యయతః పద్మాసనముక్తమిదం యువతే॥
జంఘాకవిపర్యయతస్తు భవేదిదమేవ తద్ధర్మపదోపపదమ్॥

చ॥ సరసిజనేత్ర దక్షిణభుజంబున దక్షిణపాదముంచి యూ
చరణముమీఁద నడ్డముగఁ ♦ జూచిన వామపదాంబుజాత మ
చ్చెరువుగ వామబాహువునఁ ♦ జేర్చి పరుండిన లేమఁ గూడినన్
హరువుగఁ బంకజాసనము ♦ నా సుతిగాంచినబంధమై చనున్॥

తా॥ కాంత పురుషునియొక్కకుడిభుజమందు తనయొక్కకుడికాలుంచి
యాకాలుపై నడ్డముగాజూచిన యెడమకాలు పురుషునియెడమభుజమునందుంచి
పండుకొనియుండగా పురుషుడు దామెయొక్క కాళ్ళునడ్డముగామడువ వియోగించి
సం దున్నంతవరకు తాను ముందునకుజేరి యోనియుండు చండముంచి ఆనెయొక్క

రెండుతోడలసందునుండి తనచేతులనుదూర్చి చండ్లనుబట్టి రతినేయుమండ నాసతి తనకాళ్లుజరిపిపోకుండ, పురుషునిభుజములయందుంచిన పాదములచేర్చితో పురుషుని మెడనుబట్టియుండుభావమే పద్మాసనంబగును. ఇదిబాడతా శశులకు బ్రీయము.

గీ॥ పతిభుజముమీఁద నొక్కపదంబుసాచి

దానిపై నడ్డముగను బదంబుఁదాల్చి

పడఁతిపవళింప శ్రీహరి ♦ పై కొనంగ

నర్థపద్మాసనం బన ♦ నమరియుండు॥

తా॥ లేమపురుషునియొక్క కుడిభుజమందు కుడికాలుంచి రెండవకాలు నాకాలువైనడ్డము గాయించి పండుకొనియుండగా కృష్ణమూర్తి వైవిధ్యముగా ఆరెండుతోడలసందునుండి తనచేతులనుపోనిచ్చి చండ్లనుఁట్లుకొని రమించుభావ మును యర్థపద్మాసనమనిరి.

—: 23 బంధురిత, 24 నాగపాశబంధముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ నిజజానుముగా న్రనిర్నిమితౌ స్వభుజౌ పతికంఠమసానయతే

రమణీ రమణోఽపి తమేవ భుజద్వితియేవ చ బంధురితం కురుతే॥

తత్కూర్పరమధ్యగతేన తనః ఫణిపాశవిదం ముఁయో జగదుః॥

మ॥ సతి దా సాధనఁజేసినట్టిసగమోఽచ్చన్ మోహముప్పొంగ సం గతిమోచేతులరెండుసందులను మోఽకాళ్లు స్థగన్ గ్రుచ్చి హస్తతలంబుల్పడిఁ గూర్చినట్టి మెడక్రిందనేర్చి పన్నుండఁ గా జతురుం డప్పుడుకూడ బంధురితసంజ్ఞం బైన బంధంబగున్॥

తా॥ సతి తనయొక్కమోచేతులరెంటిసందులలో తన మోకాళ్లను గూర్చు కొని చేతులురెండును గూర్చిఁట్లుకొని తనకంఠముక్రిందగానుంచుకొని పండు కొనియుండగా పురుషుడురమించుభావమును బంధురితబంధమనిరి. ఇదికరణీ శశులకు బ్రీయము.

మ॥ చెలిమోకాళ్లను బై కిజాఁచుకొని మోఽచేతులగన్మధ్యఁ జేతులు రెండొక్కటిగాఁగఁ గూర్చి మెడక్రిందనేర్చిపన్నుండ నె

చ్చేలి ముంజేతులురెండు శౌరితనమోచేతులబ్రహ్మార్పి చె
న్నలరన్నాడిన నాగపాశ మనుబంధంబయ్యెఁ జిత్రింబుగన్॥

తా॥ కాంత తనయొక్క మోకాళ్ళను మోచేతిసందులలోఁగ్రచ్చి పైకిజాచు
కొని చేతులరెండునూ యొకటిగాగూర్చిపట్టి మెడత్రొందుగాజేర్చి వండుకొని
యొండ పురుషుడామెయొక్క ముంజేతులరెండును తన మోచేతులసందులయొందు
గూర్చి రమించుభావమును నాగపాశబంధమనిరి.

— 25 సంయమనబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ అంగుత్థనమర్చితపాణిభృతో

జంఘాయగళం యవతేః పురుషః ।

నిజకూర్పరయోర్నిదధారి భుజౌ

తత్కంత ఇదంతిల సంయమనమ్॥

ఉ॥ ముద్దులగుమ్మ పానుపున * ముందుగఁ దాఁ బవళించి పాదముల్
ముద్దుగఁజేతులందిడిన * మోదమునన్ హరి రెండుచేతులూ
ముద్దియజానుసందుల సముజ్జ్వలవై ఖరిగూర్చి కంతమున్
బద్దుగఁ గౌఁగిలింప నది * బంధము సంయమనాఖ్యమై తగున్॥

తా॥ మగువ తనయొక్క కాళ్లను మితమగాముడిచి కాళ్ల వెలుపలనుంచి
చేతులను రానిచ్చి పాదములనుబట్టుకొని వండుకొనియొండ పురుషుడు గొంతు
కూర్చుండి తన మోకాళ్లతో దాఁలొడలనదిమి తనచేతులను తొడలత్రొందుగా
చంకలసందులలో నుండిపోనిచ్చి మెడకిందజేర్చి రతిసల్పుభావమును సంయమన
బంధమనిరి. ఇదికరిచీ శకులకు ద్రియమా.

26 కూర్మ, 27 పరివర్తిత, 28 నివీడనబంధముల లక్షణములు.

శ్లో॥ భుజయోర్భుజమాశనమాననతో జంఘామభి జంఘమసౌ రతుతే ।

విశ్వస్య నతో యది కాశ్యమిదిం వరివతికాతమాధ్యాగతోయ యుగమ్ ।

యదివీడితమాదియగం తు భవద్వనితోయశరాంఘ్రినివీడతతః॥

చ॥ మొగము మొగముల్మూఁదభుజములన్నియుగ్మముమూఁదజంఘికా
యుగళముః జంఘులందు నిడియొక్కటిగాఁదగగూర్చియుంచి య

న్మగునవయి స్మధారి గరిమంబునఁ బైకొనఁ గూర్మబంధమై
నెగడు ధరిల్లిసాధనకు ♦ నేరనివా రొనరింతురింతయున్॥

తా॥ పురుషుడు సరినిమైకొని ముఖముముఖముమీదను భుజములనుభుజము
లమీదను పిక్కలనుపిక్కలమీదను యొక్కటిగాజేర్చి చండుకొనిరమించుభావ
మును కూర్మబంధమనిరి. ఇది బంధములంజేయటను అకత్తులగునా రుపయో
గింతురు.

ఆ॥ వె॥ మొగముమొగముఁజేర్చి ♦ భుజములు విగియించి
చానరెండుతొడలు ♦ సాచి శౌరి
నడుమువిగియ నదిమి ♦ ముడివేయఁ బరివర్తి
తాఖ్యబంధమై నయంబు గాంచు॥

తా॥ పురుషుడు సరిముఖముతో ముఖముజేర్చి భుజములనుబట్టుకొనియొండ
ఆపెతనరెండుతొడలనుజూచి పురుషునియొక్కవడుమును విగించి మెలివేయగా
రమించుభావమును పరివర్తిరబంధమనబడును.

గీ॥ ముదిత యూరువు ల్నిజసాదములును బార్శ్వ
ములనొదుగఁ ద్రొసి యందుపై ♦ మోవనిల్చి
కూడెనేనియు నిదియ నిపీడనాఖ్య
బంధమగు గామశాస్త్రప్రపంచసరణి॥

తా॥ కాంతయొక్కతొడలు తనమోకాళ్ళసంఘపార్శ్వములయందు యొడు
గుటలునొగిసి పురుషుడు తనపాదములయందుమానికనిల్చి రమించుభావము నిపీడ
నబంధమగును

—♦ 29 ఉపవీతబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ ఏకం యవశ్యా వృద్ధయః స్వపాదౌ తదాస్థితం తల్పగతం తదవ్యయమ్॥
ప్రాధాన్యకా వల్లభః ఏష బద్ధః ఖ్యాతః పృథివ్యామపహితకాఖ్యా॥
(ఇతి చంచసాయకః.)

గీ॥ బిలివతొడలమధ్యగఁ జేరి ♦ యతనుతండి
యాపెహృదయ ముంజొకసాద ♦ మమర నిల్చి

వే తొకపదంబు ధరనూని ♦ వేడు కలర
నమితరతిఁ జేయ నుపవీత ♦ మనిరి మునులు॥

తా॥ పాస్పపై పవళించియున్న కాంత తొడలసందునఁ బురుషుండుచేరి
యాపెవత్తస్తలమున తనకాలాకటియుంచి రెండవకాలును పాస్పపైనుంచి రతి
సల్పుభావము తీచువీరబంధ మనిరి.

—♦ 30 సమపాదబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ నిధాయ పాదౌ రమణాంసయోక్త్యేదుత్తాననుప్తౌ రమతే పురస్థీ॥
ప్రతిప్రబంధం సమపాదసంజ్ఞా పోచ్చుస్తదా భోగవిధానదత్తః॥
(ఇతి అనంగరంగకః.)

క॥ తరుణి తనపాదయుగళము
వరునూరువులందు నిల్చి ♦ పవళింపంగా
నురమురముఁ జేర్చి పైకొనఁ
బరువడి సమపాదనామ ♦ బంధంబయ్యెన్॥

తా॥ కాంత తనయొక్కరెండుకాళ్ళను కృష్ణనియొక్క తొడలయందుంచి
పాస్పపయిపండుకొనియుండ కృష్ణమూర్తి యా సతియొక్కతొమ్మిదో తన
తొమ్మిదనుజేర్చి పైకొనిరమించుభావము సమపాదబంధమందురు.

—♦ 31 త్రివిక్రమబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ ప్రయోంఽఘ్రిమేకం వినిధాయ భూమా
పవ్యం స్వమాతా నిపాదయుగ్మం॥
వృధ్యాం సమాధాయ రమేత భర్తా
త్రైవిక్రమాఖ్యం కరణం తథా స్యాత్ ॥
(ఇతి అనంగరంగకః.)

గీ॥ సతిపదంబొకటి ధరిత్రి ♦ సాచి యొక్క
పదము బురుషుండు తనతల ♦ పై ననిల్చి
రెండుచేతులు భువినాని♦ యుండఁగూడ
నిది త్రివిక్రమకరణమై ♦ యింపుఁజెందు॥

తా॥ స్త్రీ తపకాలాగతి శయ్యయందుసాచి రెండవకాలు పురుషునితలకు సమముగాసాచి రెండుచేతులతో భూమికానుకొని యుదిరియిండగా పురుషు డాకాంతను రమించినభావము తిరివిక్రమబంధమనబడును.

—♦ 32 వ్యోమపదబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ తల్పప్రమత్తా నిజపాదయుగ్మమార్ధ్వం విధత్తే రమణీ కళాభ్యామ్।
స్తనా గృహీత్వాఽథ భజేత్ కాన్తో బద్ధస్తదా వ్యోమపదాఖ్య ఉక్త॥
(ఇతి అంగరంగకః.)

గీ॥ కాంత తనరెండుపదములఁ ♦ గాంతుశిరము
నందునను నిల్చి పవళింప ♦ నతఁడుపేమఁ
గుచయుగము రెండుచేతులఁ ♦ గూర్చివట్టి
కలియ నిది వ్యోమపదనామ ♦ కరణమయ్యె॥

తా॥ పతి తనయొక్కరెండుకాళ్లను పురుషునితలమీదయించి చుండుకొని యుండగా పురుషు డాసరియొక్క కుచలములబట్టి రమించుభావమును వ్యోమ పదబంధ మనిరి.

—♦ 33 స్మరచక్రబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ కాన్తోరుయుగ్మాస్తరగః స్వహస్తా విధాయ భూమా రమణీ చరిశ్చేత్।
బద్ధస్తతోక్తః స్మరచక్రనామా శేష్ఠః సదా కామిజనస్య లోకే॥
(ఇతి అంగరంగకః.)

గీ॥ నలినముఖ రెండుపదముల ♦ నడుమనిలిచి
విభుఁడు చేతులరెండు పృథ్వీతలంబు
నానుకొని క్రీడయొనరించె ♦ నేని నదియుఁ
దనరు స్మరచక్రనామ బంధంబు జగతి॥

తా॥ సరియొక్క రెండుతోడలనడుమును బురుషుండుండి చేతులురెండును భూమియందానించి రమించుభావము స్మరచక్రబంధమని దెలియిందగినది.

—♦ 34 అవదారితబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ నారీ స్వపాదౌ దయితస్య పక్షాన్ధితౌ సమాఖింగ్య కయ్యుత్థితౌ॥

కించిన్నతోరూ రమతే తగాసా పోక్తో మునీంద్రైరపదారితాఖ్యాః॥

(ఇతి ఆనంగరంగకః.)

గీ॥ తామరసనేత్రే తనదుపాదములురెండు
నధిపునుదరంబుపైఁ జేర్చి ♦ యాపెయూరు
పులనువంచి భుజద్వయి ♦ నొకటకొంగ
లింప నవదారితాఖ్యమై ♦ పెంపుఁజెందు॥

తా॥ సతి తనయొక్కపాదములరెంటిని పురుషునియొక్క కడుపుపయి నుంచి యాపెతనతోడలనువంచి పురుషుని భుజములను రెంటిని తనభుజములతో కలిపిపట్టుకొనియుండ పురుషుడాసతిని రమించుభావమును అవదారితబంధమనిరి.

—♦ తిరీ సౌమ్యబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ ఉత్తానితోరుద్యయమధ్యగామీ దృఢం సమాలింగ్య భజేత యత్ర ।
కాస్తాం విలాసీప్రియ ఏష బంధః సౌమ్యాఖ్య ఉక్తః కవిభిః పురాణైః॥
(ఇతి ఆనంగరంగకః.)

గీ॥ కాంత తనయూరువులురెండు ♦ గగనమునకు
నిలిపిపనలింప విభుండుచేతులను రెండు
నూరువులమధ్యమందుంచి ♦ తారుకొన్న
సౌమ్యకరణంబునా నగు ♦ సంజ్ఞ నలరు॥

తా॥ స్త్రీ తనతోడలురెండును మీదికెత్తుకొనిపండుకొనియుండగా పురుషుడు సతియొక్కతోడలమధ్యగా తనకేతులనుబోనిచ్చి కుచంబులనుబట్టి రమించుభావము సౌమ్యబంధమగును.

—: తిరీ జృంభితబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ ఊరుద్వయం పక్తముదంచితంచ కృత్వాంబుజాక్షీ భజతే వతించేత్
అపండితా తరుణీజనానాం బన్ధోఽయుముక్తః కిల జృంభితాఖ్యః॥
(ఇతి ఆనంగరంగకః.)

అ॥ వె॥ చిగురుఁబోడి యూరుయుగళంబు తనఘాల
భాగమందుఁజేర్చి ♦ వట్టియుండఁ

బిఱ్ఱియుఁడు దానిగూడి ♦ పిఱుఁదులంబట్టఁగ
జృంభితంబనంగఁ ♦ జెలువుమీఁతె॥

తా॥ ప్రీతి తనరెండుతోడలను ముఖముదగ్గఁజూపచ్చునటుల చేతులతో
చేర్చి పట్టుకొనియుండఁ పురుషుడు దానిపిఱుఁదులనుబట్టుకొని రమించుభావము
జృంభితబంధ మనఁబడును.

—: 37 నౌకాబంధ లక్షణము :—

గీ॥ ఒకరొకరిప్రక్కసందుల ♦ నొక్కరొకరి
పాదయుగళంబుఁగీలించి ♦ పన్నళించి
యొకరొకరిహస్తములఁబట్టి ♦ యొప్పుమీఁఱఁ
గూడ నౌకాఖ్యబంధమై ♦ రూఢిఁగాంచు॥

తా॥ పురుషునియొక్క నడుము ప్రక్కసందులో ప్రీతియొక్కపాదము
లును సతియొక్కప్రక్కసందులలో పురుషునియొక్కపాదములనుంచి పురుషుని
హస్తములసతియు సతిహస్తములను బురుషుడును బట్టుకొనిరమించుభావము నౌకా
బంధమనిరి

—: 38 ధనుర్బంధ లక్షణము :—

చ॥ తరుణియు మొగ్గవ్రాలిన విధంబున నుండి కరద్యయంబునన్
జరణములానియుండ సరసస్వఘనంబునఁదత్కటిద్వయిన్
హరుప్రగఁగూర్చి మధ్యము కఠరాబ్జములన్నిగఁబట్టి కూడినన్
ధరపయిఁ జూపబంధమను ♦ నామముగాంచుమహాద్భుతంబుగన్॥

తా॥ సతి పాన్పుపయి వోరగిలవండుకొని మొగ్గవ్రాలినటుల తన రెండు
చేతులతో పాదములు పట్టుకొనియుండఁ బురుషుడు తన మొలకుననుసరిగా నాసతి
యొక్క మొలకునుంచుకొని సతిపడుమును తన రెండుచేతులతో గట్టిగాపట్టుకొని
రమించుభావము ధనుర్బంధమనిరి.

—: 39 కరపాదబంధ లక్షణము :—

అ॥ వె॥ ఉపదబారసాచి ♦ యూరువులాగతిఁ

నొకరొకరి కాన ♦ నొకరినొకరి

బట్టి పాన్పుపైని ♦ బవళింపఁ గరపాద
నామ బంధమయ్యె ♦ సామువలన॥

తా॥ సతి తనయొక్క చేతులను బారసాచుకొని తనయొక్క తొడలను
నూడ బారసాచి కాలి బొటనవేళ్ళను చేతివేళ్ళతో బట్టుకొనియుండగా
పురుషుడు రమించు భావము కరపాదబంధ మునిరి.

—: 40 సాచీముఖబంధ లక్షణము :—

క॥ పదములుతిరుగఁ బిరుందులఁ
గదియించి శీరంబు రెండుకరములు శయ్య
గదియించి యున్న తరుణిం
గదిసిన సాచీముఖంబు ♦ గా నుతికెక్కు॥

తా॥ సతి తనయొక్క పాదములను ద్రిప్పి పిఱుదులక్రింద నుంచుకొని తనము
చేతులను పరుపుపయియించి పండుకొనియుండగా పురుషుడు రమించుభావము
సాచీముఖబంధమునిరి.

—: అర్థచంద్రబంధ లక్షణము :—

ఆ॥ వె॥ ఊదయుగముమింట ♦ నున్నతంబుగసాచి
కరయుగంబు చేతఁ ♦ గటియుగంబుఁ
బట్టి మీఁదికెత్తి ♦ పవళించుచెలిఁగూడ
నర్థచంద్ర బంధ ♦ మనఁగనొప్పు॥

తా॥ సతి తనయొక్క తొడలను పాదవుగా మీదికెత్తి చేతులతో పిఱు
దులను బట్టుకొని మీదికెత్తి పండుకొనియుండ పురుషుడు రమించుభావము అర్థ
చంద్రబంధ మునిరి.

—: 42 ఉపాంగబంధ లక్షణము :—

ఉ॥ నారివరాంగమందు హదఃనధ్వజముంచి బిగించి యూరువుల్
చేరిచి చక్కఁగా శయనఃసీమఁ బరుండిన దానిమీఁదుగా
శౌరియుఁ బవ్వళించి నిజఃజానువుజానువు తొమ్ముతొమ్మున
జేరిది మోముమోముపయిఁ ♦ జేర్చి రమింప నుపాంగకం బగు॥

తా॥ తనయొక్క యోనిలో పురుషునిదండ మంచుకొని రెండు తోడలను దగ్గరగాజేర్చి దిగించి పండుకొనియుండిన స్త్రీని పురుషుడు వ్రేకొని సమముగా బండుకొని ఆ స్త్రీయొక్క పిక్కలమీద పిక్కలను తొమ్ముమీద తొమ్మును ముఖముమీద ముఖమునుంచి రమించుభావము ఉపాంగబంధమని తెలియందగినది.

శ్లో॥ ఉత్తానరతాని గతాని పదాన్యుథ తిర్యగహంసురతద్వితయమ్।
మధ్యేపరితోరు నరోదగతా కథితో ముసభిస్తు సముద్గ ఇతి॥

ప॥ ఈ బంధములు నలువదిరెండును ఉత్తానబంధ భేదములని తెలియందగినది. ఇంక పువ్వు బోడి ప్రక్కవాటుగా నెడమపార్శ్వంబుగా నైన గుడిపార్శ్వంబుగా నైన బసలించియుండఁ బురుషుం డభిముఖముగాఁ బ్రవేశించి పట్టు బంధములగు తిర్యక్కరణంబులను రెండవవికైన బంధములం దెల్పెద.

—: 43 సముద్గకబంధ లక్షణము :— .

చ॥ కమలదళాక్షి తా నభిముఖంబుగఁ బార్శ్వముగాఁగ శయ్యపై సమముగఁ బ్రవేశింప హరి ♦ సంతసమందుచుఁ గాఁగలించి చి త్రముగఁ దదూరుమధ్యమునఁ ♦ దాను నిజోరువులుంచి కాంతయా సములనుబట్టి కూడఁ గరణంబు సముద్గకనామమై తగున్॥

తా॥ సతి తనకదురుగా ప్రక్కవాటుగా బాన్పుపై సమముగాపండుకొని యుండ కృష్ణమూర్తి సంతోషముతో గాఁగలించి యాసతియొక్క తోడలసందున తనతోడలనుజొనిపి యాసతియొక్క కాళ్ళనుబట్టుకొని రమించుభావము సముద్గక బంధమగును.

—: 44 పరివర్తనబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ అవిభజ్య సముద్గకయస్త్రిమిదం
యవతిర్యగి వా పురుషో భజతే।
పరివృత్తమితి స్ఫుటమాభ్యసనాల్లఘు
పూర్వతనోః పరివర్తనకమ్॥

క॥ జగతి సముద్గకనామం

బగు కరణమువలెఁ బురుషుని ♦ యంకద్వయ మ

ధ్యగ్మై త దూరువులపై

వగగా నూర్చువుల నునుపఁ బరివర్తమగున్ ||

తా॥ సతి మనువుజెప్పియున్న సమర్థకబంధమువలెనే పురుషుని లోడల నడుమ నున్నదై యతనిలోడలలో తనలోడల నుంచి రమించుభావమును చరిత్రవబంధమున తెలియదగినది.

—; 45. సమాంగకబంధ లక్షణము :—

చ॥ ఒక రొక రూరుభాగముల ఁ నొద్దికతోఁ దొడలుంచి గట్టిగా నొక రొక రాభిముఖ్యముగ ఁ నుండియుఁ గొఁగిటగుచ్చిపట్టి తామొక రొక రూరు మధ్యముల ఁ నూరువుఁజొన్నిరమింపఁగా సమాంగకమను బంధమయ్యె హిమఁకాలములని దిది యోగ్యమైతగున్ ||

తా॥ సతీవతులు యొకరొకకడరై తలలాద్దికగానుంచి కాఁగలింతుకొని యొకరిలోడలనడుమ యొకరిలోడలనుంచి రమించుభావము సమాంగకబంధమగును. ఈబంధము చలికాలమగు దువయోగింప శ్రేయస్కరము.

—: 46. అభిత్రికబంధ లక్షణము :—

చ॥ పోలయలుక న్లతాంగి తన ఁ మోము నొసంగక పార్శ్వభాగసంవలితముగాఁ బరుండ బహు ఁ వారమృదూక్తుల సంతరింపుచున్ జెలువుఁడు వెన్కభాగమునఁ ఁ జిన్నైలఁజూపుచుఁ బల్కిగూడినన్ జెలఁగు నభిత్రికం బనఁగఁ ఁ జెల్వగుబంధము శాస్త్రవైఖరిన్ ||

తా॥ సతి పురుషునిపై పగ్గిణముతోపముచే ముఖమివ్వక వెనుదిరిగి పగ్గిల వాటుగా బండుకొనియున్నకాంతను మంచిమాటలచేతకుడరింపుచు వాపెలోడల సందుగా తనలోడలనుజొనిపి వెనుకదిక్కుననుండి రమించుభావము అభిత్రికబంధమనబడును.

—: 47 నాగబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ పార్శ్వస్థితాయః శృంగకాచకాశ్చః పృష్ఠావలంబీ రక్షణః పగ్గినుప్తః॥
లింగస్మరాగారనివేశయోగాద్ ఇహోపదిప్తః ఖలు నాగబంధః॥

గీ॥ బోరగిల్లగఁ బండిన ♦ పొలఁతివీపు
తనదువక్షంబున స్వాత్తి ♦ వనజభవుఁడు
అతివ యూరులమధ్యగా ♦ నతను గృహము
నాటునటుల రతి యొనర్ప ♦ నాగమగును ॥

తా॥ పొలయల్కచే వెనుదిరిగి పక్కగా పరుండియుండిన కాంతను పురుషుడు మంచిమాటలచే కృతఃకరించుచు యాపెరిపునుకాగలింపుకొని యాపె తొడలసందునుంచి యొనిలోనికి తనకిచ్చుమును బ్రవేశించుకేసి రతిసన్నిభావమే నాగబంధమనిరి.

—: 48 సంపుటబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ పార్శ్వపశుప్తా శ్రమదోషరితః కాస్త్రం సమలింగ్య రతిం కరోతి |
యశ్చ పశ్చిష్టో మునిభిః పురాణై ర్బద్ధస్తదా సంపుటనామధేయః ॥
(ఇతి ఆనంగరంగః.)

మ॥ చెలిపార్శ్వంబుగఁ బవ్వళింపఁగుదురై ♦ చెల్వొందు తాఁడ త్రరం
బొలయ న్దానికడ న్బరుండి యొకకాళూర్ధ్వంబుగా జాను సం
ధులమీఁద స్థితియించితత్కటితటిఁన్నాల్కొన్న మోహంబు రం
జిలఁ బాఁడిద్వయింబట్ట సంపుటితమై ♦ చెల్వొందు నిద్ధారుణిక్ ॥

తా॥ సతి పక్కవాటుగా పండుకొనియుండ పురుషు డాసతికదురై పక్కవాటుగాబసలించి సతియొక్క పైకాలును పొడుగుగా తనపక్కలపైనుంచుకొని సతియొక్కపిరుదులను బట్టుకొని రమించుభావము సంపుటిత బంధ మన బడును.

—: 49 వేణుదారణబంధ లక్షణము :—

ఆ॥ వె॥ పురుషు మూఁపుమీఁద ♦ బొందించి యొకకాలు
కాళ్ళక్రింద నొక్క ♦ కాలుఁజూచి
నప్పుడపుడు గదియ ♦ నదియును వీడ్వడఁ
దరుణిఁగూడ వేణుదారణంబు ॥

తా॥ సతి పురుషుని వీపుమీదుగా నొక కాలునుజూచి యతని కాళ్ళు క్రిందుగా నొక కాలునుజూచి రెండు కాళ్ళను పెనవేసియుండగా పురుషుడు మాటిమాటికి యాపెకాళ్ళువీడుచుండరతిసేయుభావమును వేణుదారణబంధమనిరి

—: 50 కర్కటబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ యద్యంగనాకుంచితపాదయుగ్మం స్సనాభిజేతే పరికల్ప్యభర్తా ।
రతిం పృథుర్యా దితి కర్కటాఖ్యం తదా మనీంద్రైః కరణం పృథివ్యమ్ ॥
(ఇతి అనంగరంగః)

చ॥ ఎదురెదురై సతీపతు లఃహీన మందంబునఁ బవ్వళింప నా సుదతి పదద్వయం బురము † సోకఁగనిల్చి కటితటి న్నుదం బొడవఁగఁ గొగలింప నలఁయుగ్మలిన్జై జగళంబు కౌఁగిటఁ గదియవిగించి కూడునది † ఖ్యాత మగు న్ధరఁగర్కటాఖ్యమై ॥

తా॥ స్త్రీపురుషులు సంతసముతో నొకరికొక రెదురుగా పండుకొని స్త్రీ యొక్క రెండుకాళ్ళను తన తొమ్మనకు తగులునట్లు గాయించి తనపిటుదులను స్త్రీ పట్టుకొనియుండ పురుషుడు విల్లరీతిగావంగి సతియొక్కకంఠమును కొఁగ లించి రమించుభావము కర్కటబంధమనును

—: 51 మానితబంధ లక్షణము :—

చ॥ సతియొకవంక వాటముగ † శయ్యపయిగ బవళించి యుండగా సతివ నిజోరుమధ్యమున † నడ్డముగాఁ బవళించి తత్పదం బొలికిలఁ బెట్టి యొక్కటి మఱొక్కటి మేనిపయిన్బట్టించి సం మృతిరతిఁజేయఁ జెల్వగను † మానితబంధమగు న్వసుంధరక

తా॥ స్త్రీ ప్రక్కవాటుగా పానుపువై పండుకొనియుండ పురుషుం డెదు రుగా పండుకొని తనతొడలు నా స్త్రీయొక్క తొడలనడుమదూర్చి నాస్త్రీ కా లాకటి తనదేహముపైవైచుకొని రెండవకాలును తనకాళ్ళతో చెనుకకుత్రోచి పట్టి విల్లంబురీతిగా స్త్రీని చెనుకకునంచి రమించుభావము మానితబంధమనబడును
ప॥ పైన చెన్నంబడిన తొమ్మిదిబంధములను దిర్యక్కరణములని తెలియందగినది ఇఁక నంగ రామణి కూర్చుండియుండఁ బురుషుండుపైకొనిపట్టు బంధంబులగు స్థితకరణంబులను మూడవవిధమైన బంధములను దెల్పెద—

—: 52 యుగ్మపదబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ సితమాసితసుందరి పాదయుగం యది కుంచికమేకత ఏవ భవేత్ ।

లఘుతిర్యగధో పురుషోఽపి తథా మిలతీతి మతం కిల యుగ్మపదమ్ ॥

చ॥ ఒకపద మొరగాముడిచి ♦ యొక్కటిచాచి లతాంగి శయ్యపై
నొకటవసంపద దత్పదము ♦ నొయ్యనఁజాచిన దానిపై నిజాం
ఘ్రికమటుచాచి కుంచినది ♦ క్రిందుగఁ దా ముడుచునల్లపుంగిట
సకలవిలాసము దైలియ ♦ సంగతిగా యుగపాద మై తగున్ ॥

తా॥ సతి యొకపాదమును ముడుచుకొని రెండవపాదమును జాచుకొని
పాస్పునైకూర్చుండియుండ పురుషుడాసతి జాపియుంచిన కాలుక్రిందుగా తన
కాలునుజాపి రెండవకాలును సతి ముడిచియుంచిన కాలుక్రిందుగాతాముడుచు
కొని సతి కడుటగాకూర్చునికొగలించిరమించుభావముయుగ్మపదబంధమనబడును.

—: 53 విమర్దిత, 54 మర్కటబంధముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ యదిసుందరికూర్పరమధ్యగతః స్వకటిం భ్రమయన్పురుషోఽమతే ।

భవతీవా విమర్దితం తదిదం కిల సమ్మాఖసంగతిమర్కటకమ్ ॥

మ॥ చెలి కూర్చుండఁగఁ గొఁగిటన్నిలిచి ♦ సార్వభౌతదేహంబుతో
చెలువుం డున్న మితాంగుండై కటితటికై ♦ శ్రీఘ్రంబుగాఁ ద్రిప్పచున్
బలుమారు న్నళలంటుచున్ గలయువోఁ ♦ బ్రాధాంగనాకల్పితం
బలరున్ ధాత్రి విమర్దితాఖ్య కరణం ♦ బత్వంతసౌఖ్యాధ్యమై॥

తా॥ శ్రీపురుషునితోడయందు మొరగాముగను పెట్టికూర్చుండ పురుషు
డాసతిని గొఁగఁగించుకొని తాను కొంత దినుకకువారి యొనియందు లింగమును
పెట్టి సతియొక్క నడుమనుగాని కుచములనుగాని పిటుదులనుగాని బట్టుకొనిమిత
కరీరముగలవాడై పిటుదులనుద్రిప్పచు కళలంటుచు రమించుభావము విమర్దితబంధ
మనును. ఈ బంధము ప్రాధాంగనచేయందగినది.

క॥ పురుషుఁడు తన జఘనముపైఁ

దరుణి న్నూర్చుండఁబెట్టి ♦ తంత్రజ్ఞుండై

సురత మొనరింప సతి వె

ద్దిరిగిన మర్కటమనంగఁ ♦ దెల్లంబయ్యెన్ ॥

తా॥ పురుషుడు తనవడిలో తనకెదురుగా నతిని కూర్చుండబెట్టుకొని రతి చేయుచుండ సతివెనుకకునుట్లునటు లొనరించి ముందువైపాసతిచూచుచుండ రతి సల్పుభావము మర్కటబంధ మనజెల్లును.

—: 55 ఘట్టితబంధ లక్షణము :—

క॥ కరములు కరములచేతన్
వరుసస్పట్టుకొని రెండు ♦ పదతలములు త
చ్చరణతలముల నానఁగ
గరిమన్గూర్చుండి కూడ ♦ ఘట్టిత మయ్యె॥

తా॥ పురుషుడు తన చేతులతో స్త్రీయొక్క చేతులనుబట్టుకొని తనపాదములురెండును స్త్రీ పాదములకు సమముగాజేర్చి కూర్చుండి రమించుభావము ఘట్టితబంధ మనబడును.

—: 56 సమ్ముఖబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ తథా స్థితాయా నాయక్యాః పాదమేకం ప్రసారితమ్ ।
సకూర్పరేణ విప్రభ్య రమే త్తత్సమ్ముఖం రతమ్ ।

(ఇతి రతిరత్నచరీషికా)

ఆ॥ వె॥ తరుణి పాదయుగము ♦ దన భుజంబులవైచి
నడుము బిగియఁబట్టి ♦ పడఁతికెదురు
గొంతుకూరుచుండి ♦ కూడిన సమ్ముఖ
కరణమనఁగ వినుతి ♦ గాంచు జగతి॥

తా॥ స్త్రీయొక్క పాదములు రెండు తనభుజములమీద నుంచుకొని చేతులతో దానినడుము బిగించిపట్టుకొని పురుషుడు స్త్రీకెదురుగా గొంతుకూర్చుండి రమించుభావము సమ్ముఖబంధ మనబడును.

—: 57 ప్రస్ఫటబంధ లక్షణము :—

ఆ॥ వె॥ ఉవిద పాదయుగళ ♦ మురముపై నుంచుచు
గదలకుండబిగియఁ ♦ గాఁగిలించి

జఘనసీమఁ దవదు ♦ చరణములిడి కూడఁ

బ్రస్ఫుటాఖ్య మైన ♦ బంధమయ్యె॥

తా॥ కాంతయొక్క పాదములుగొండును తనతొమ్మమీదనుంచుకొని పురుషుడు సతిచంకలపరిధిగా తనచేతులనుబోనిచ్చి భుజములనుబట్టి కదలకుండ రమించుభావము చిన్నస్ఫుటబంధ మనఁబడును.

—: 58 ఉద్గీర్ణబంధ లక్షణము :—

ఆ॥ వె॥ గొంతుకూరుచుండి ♦ కోమలిచేతులు

వెనుకభాగనుందు ♦ వేగనిల్చి

యూర్ధ్వముఖముగాఁగ ♦ నుండఁగఁ గూడ ను

ద్రీవబంధ మనఁగ ♦ దెలియఁ బడియె॥

తా॥ కాంత గొంతుకూర్చుండి చేతులు తనవెనుకదిక్కున పాన్పునానుకొని ముఖము నాకాశమువై పునకు సాచియుండగా పురుషుడురమించు భావము ఉద్గీర్ణబంధ మనిరి.

—: 59 జఘనబంధ లక్షణము :—

ఆ॥ వె॥ నారితొడలమీఁదఁ ♦ కూరుచుండి గళంబుఁ

గ్గాఁగిలించి మేను ♦ గదియఁజేర్చి

శౌరియుండఁ దరుణి ♦ జఘనమెత్తి రమింప

జఘన మనెడి సంజ్ఞ ♦ జగతి వెలయు॥

తా॥ సతియొక్కతొడలపై పురుషుడు తనతొడలనుంచి యెదురుగా కూర్చుండి శరీరము దగ్గరకు చేర్చి కాఁగలింప కాంత తన పిఱుదులనెత్తుచు రమించుభావమే జఘనబంధ మనఁబడును.

శ్లో॥ ఉక్తమేతదివా యుక్తసంగమే భేదబాతమథ చిత్రమోహనమ్।

స్తంభకుడ్యపుధవా సతాశ్రితామూర్ధ్వగా యది తదా చతుర్విధమ్॥

ప॥ ప్రైశ్చెవ్యఁబడిన యెగ్గిదిబంధములును స్థితకరణములని తెలియదగినది. ఇంక మగున నిల్చియున్నపుడు స్తంభకుడ్యాదులొనికగానుంచి పురుషుండు పట్టుబంధములను ఉద్ధితకరణములను నాల్గవవిధమైన బంధముల నెఱింగించెద-

—: 60 జానుకూర్పరబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ కూర్పరేణ పరివేష్ట్య యోషితో జానుకంతమపలంబ్యయత్పదా ।

ఊర్ధ్వమున్నదవరస్య మేహనం యోజయే త్తదిహ జానుకూర్పరమ్॥

మ॥ సతిభి త్తిస్థలిః జేరియుండ విభుః డచ్చులైన పేమంబున
నృతియాన్లదముగూర్ప జానువులపై ♦ నైజాంఘ్రులన్నిల్పి కం
తతలంబాయ్యనఁ గొంగలించి యటుకూ ♦ డన్గమశాస్త్రజ్ఞు లు
న్నతిగాఁగూర్పరజానుకం బనఁ దగు ♦ న్నవ్యప్రమోదంబుగన్॥

తా॥ కామిని గోడయొద్దజేరి నిలిచియుండగా పురుషు డా స్త్రీయొక్క
మోకాళ్లకు దన మోకాళ్లను దగిలించి యాపె కంతమును గొంగలించి రతిసల్పు
భావము జానుకూర్పరబంధ మనిరి.

—: 61 హరివిక్రమ, 62 ద్వితలబంధముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ యోషి దేకవరణే సమచ్చితే జాయతేచ హరివిక్రమావ్యాఘ్రమ్ ।

భిత్తికప్రియకరస్య సుద్ధరీ పాదయోర్ద్వితలసంజ్ఞకం రతమ్ ॥

ఆ॥ వె॥ కంబమొద్దనిలిపి ♦ కామినియొకపాద

మిలఘుటించి యొకటి ♦ యెత్తిపట్టి

యదిమి గళముకూడ ♦ హస్తీ కౌగిటఁజేర్చి

విటుఁడు గవయ సింహావిక్రమంబు॥

తా॥ సతి స్తంభమునకు పీఠనానుకొని యొకకాలు భూమిమీదనుంచి
మఱియొకకాలు చేతితో నెత్తిపట్టియుండగా పురుషు డాసతికంతమును గొంగ
లించి పక్కవాటుగా యదిమి రమించుభావమును హరివిక్రమబంధ మనిరి.
దీనినే సింహవిక్రమ మందురు.

మ॥ కళుకున్నంగరుభిత్తిభాగముల నా ♦ కాంతుండు తాఁ జేరి ని
శ్చలభంగి స్థరయుగ్మమందు సరసీజాతాక్షి పాదద్వయి
న్నిలువంబట్టిన నైజకంతము బిగ ♦ న్నిండారఁ గొంగిల్లఁ దొ
య్యలిగూర్చన్ ద్వితలాఖ్యబంధ మగు సాంధ్రానందసంపాదియై॥

తా॥ పురుషుడు స్తంభముయొద్ద నిలిచియుండి కాంతయొక్క పాదములను దనచేతులతో బట్టియుండగా నాసతి పురుషునికంతమును గొగలించుకొని రమించుభావమును ద్విత్వలబంధ మునిరి.

—: 63 కీర్తిబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ కృతే భుజాభ్యా మవలంబ్య ధర్మః శోభిణి నిఖోర్వోఽర్చ్యగళేన గాఢమ్ |
సంచేద్య కుర్యా ద్రితమంగనా చే దుక్తః కపిన్ద్రో రతి కీర్తిబంధః॥

(ఇతి అనంగరంగః)

చ॥ కలికి విలాసభంగిఁ దన ♦ కంతము గొఁగిటఁ బట్టియుండఁగా
నల జఘనప్రదేశముల ♦ నాచెలి యూరువునిల్పి నేర్పుగా
సలలితలాఘవం బమర ♦ సాంద్రవినీతలనీమలందుఁ బెం
పలరఁగ శౌరిగూడ నిది ♦ యార్యసుతం బగు కీర్తి బంధమా॥

తా॥ కాంత శృంగారముగా పురుషునికంతమును గొగలించుకొని పురుషునిమొలయం దాపెతోడనుంచి గోడకొరగగా పురుషుడు రమించుభావము కీర్తిబంధ మనబడును.

—: 64 పార్శ్వవేష్టిత 65 ధృతబంధముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ భిత్తిగన్య కరపంకజే స్థితా ప్రేయసో విధృతకంఠదోర్లతా |
ఊరుపాశపరివేష్టితప్రియశ్శోణిరంఘ్రితలతాదనాశ్రయా |
దోలతి శ్వసితి నీతక్రృతాకులా యోషి దేవమవలంబితం మతమ్॥

చ॥ సతి జఘనప్రదేశమున ♦ జాతుఁడెమిఱఁగఁ గూరుచుండి సం
స్తుతగతిఁ బార్శ్వభాగమున ♦ సాంపులుగుల్కఁగ రెండుచేతులు
న్నతముగఁగంతమందముగ ♦ నన్లదియించి కడంగికూడిన
జ్ఞతురిమఁ బార్శ్వవేష్టితము ♦ నా వచియింతురు దీనినెంతయు॥

తా॥ కాంత పురుషునియొక్క మొలయందుకూర్చుండి చేతులతో సతనికంతమును గొగలించి ప్రక్కలకుదిగుచూ రమించుచుండ పురుషు డొక స్తంభమని కగా నిలిచియుండుట పార్శ్వవేష్టిబంధ మగును.

అ॥ వె॥ అబల జఘనదేశమందుఁ బాదములుంచి

కరయుగమున గళముఁ ♦ గొఁగలించి

డోల యూచినట్లు ♦ లీలగాఁ గూడినఁ

బరఁగు నది ధృతాఖ్యః బంధ మంచు॥

తా॥ కాంత గోడకునానుకొనియుండ యాపెతోడలనందుగా పురుషుని కాభ్యుచి కంతమునుకాగలించుకొని యయ్యలయూచినట్లు రమించుభావము ధృతబంధ మనబడును.

—: వ్యాసకరణముల లక్షణము :—

శ్లో॥ వ్యాసతం రతమిదం యది ప్రియా స్యాదభోముఖవతుష్టవాక్యతిః

తత్కృతిం సమధియన్య వల్లభః స్యాదప్యపాదివకుసంస్థితిస్థితః॥

చ॥ పాలతుంక పాణిపాదములు ♦ భూమిపయి న్దగ నిల్పియుండఁగాఁ

జెలువుఁడు వెన్నభాగమునఁ ♦ జిన్నెలుచూసిన వ్యాసతంబుతో

నలఘుబహుప్రకారముల ♦ నార్యులుబిల్కి రవెట్టివైన నే

నెలమినిగొన్ని బంధముల ♦ నే రదియింతు సచితనెంతయు॥

తా॥ కోమలాంగి పాదములు, కరములు పానుపునవాని తిర్యగ్దంతువులరీతి వారియున్నపుడు పురుషుడు వెనుకభాగముననిలిచి చట్టుబంధంబులు వ్యాసకరణంబు లనఁ బడును. ఈ వ్యాసకరణములను పెద్దలనేకవిధములుగా జెప్పిరి. అవియెట్టివైనను నందుకొన్ని బంధములమాత్రమే తెల్పెదను.

—: 66 నిషీడితబంధ లక్షణము :—

క॥ తిరుణీమణి వెనుచక్కిన్

బిఱుఁదులు కరయుగముచేత ♦ బిగఁబట్టి రహిన్

హరి యానుచుఁ గ్రీడించిన

హరువమరు నిషీడితాఖ్యః మరు బంధమగు॥

తా॥ కాంత తనయొక్క కాళ్లు చేతులు నేలనానుకొని ముందుకువంగి యుండగా పురుషుడు దానివెనుకచేరి పిఱుదులుపట్టుకొని రమించినభావమే నిషీడితబంధ మనబడును.

—: 67 నిఘాతకబంధ లక్షణము :—

గీ॥ సాధనల నేర్పుఁజూపుచు ♦ జలజనేత్ర

వెనుకభాగంబునకు నీడ్చి ♦ వేఱుగతులఁ

గదిసి రమియించిన నిఘాతకం బనంగఁ

గరణమగు శాస్త్రుసరణి విఘ్నాతిమీట ॥

తా॥ స్త్రీ మనుషటివలెనే పంగియుండ దానిపాదములను తన చెనుక భాగమునకు లానుకొని దానికాశ్చమధ్య నిలిచి తొడలనుబట్టుకొని రమించుభావము నిఘాతకబంధ మనబడును.

—: 68 చటకవిలసితబంధ లక్షణము :—

క॥ తరుణీమణి తనపదములఁ

కరములఁ గూడంగఁ జేర్చి ♦ కడువంగినచో

మురవై రి నిలిచినిలిచియుఁ

బెరిమకొ రమియింపఁ జటకవిలసితమయ్యెన్ ॥

తా॥ సతి తనకాశ్చతోకూడా చేతులను జేర్చుకొని పంగియుండగా పురుషుండా సతినెనుకదిక్కున నిలిచి రమించుభావము చటకవిలసితబంధ మనిరి.

—: 69 జుప్పబంధ లక్షణము :—

క॥ పడఁతి పిఱుందులపైఁ దన

కడుపానిచి చంద్రవదన♦కడుపునఁగరముల్

గడుబిగియఁగూర్చి కడలక

నడరకొ రమియింపఁ జుప్ప ♦ మనఁజెలువొంచున్ ॥

తా॥ సతి మనుషటివలె పంగియుండ యాపె పిరుదులపై తన కడుపు నానించి యాపె కడుపును కడలకుండా పురుషుడు తనచేతులతోబట్టి రమించు భావము జుప్పబంధమనబడును.

—: 70 వరాహఘాతకం బంధ లక్షణము :—

క॥ వనితపిఱుందులఁ గృష్ణుండు

తనచేతులు బిగియఁబట్టి ♦ తద్దయునేగం

బొనరఁగఁగ్రిందునఁ దాకులఁ

గనఁగూడ వరాహఘాతకం బనఁ బరఁగున్ ॥

తా॥ పనిత మునుపటివలెవంగి పాదములను బట్టుకొనియుండగా పురుషుడా సతియొక్క పిలుదులను దన చేతులతో గట్టిగాబట్టుకొని క్రిండుగా తాకులు తాకుచు రమించినది వరాహాఘాతబంధ మనబడును.

—: 71 వృషాభిఘాతబంధ లక్షణము :—

క॥ ఇరు పార్శ్వంబులఁ బదములు
పరిపరిగతి మార్చిమార్చి * పై భాగమునకొ
గుటిగాఁ దాఁకులు దాఁకుచుఁ
గరమురమింపకొ వృషాభిఘాతకమయ్యెకొ॥

తా॥ సతి పూర్వమువలెనేయుండగా పురుషుడా సతిపదముల రెండువైపుల నుంచి తన పాదములను మార్చుచు గుటిగా పైభాగమునకు తాకులు తాకుచు రమించుభావము వృషాభిఘాతబంధ మగును.

—: 72 ధేనుకబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ వృష్టపాస్తముగళా నిశే పదే యోషిదేతి కటిరూఢపల్లభా ।
అగ్రతోయది శనైరఘోముఖీ ధేనుకం వృషపదున్న తేపిర్యే ॥

చ॥ చందనగంధి భూమిపయి * సంగతిగాఁ గరపాదపద్మము
ల్పొందుపడంగనిల్చి కనుబొమ్మలఁ జూపుచుఁ గాళ్ళసందులకొ
గ్రిందుగఁజూడ నాయకుఁడు * కేవలము స్పృయినిల్పిచేతు లిం
పొందఁ దదీయహస్తములఁనూని రమించిన ధేనుకంబగుకొ ॥

తా॥ సతి భూమిమీద తనకాళ్ళను చేతులనుయొనివంగి తనకాళ్ళసందుగా వెనుకపార్శ్వమును జూచుచుండ పురుషుడాసతి వెనుకనిలిచి యాపెచేతులతో చేతులనుతేర్చి వంగి రమించినభావము ధేనుకబంధ మనబడును.

—: 73 గజబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ అవనిగతస్తనమస్తకపదనా మాన్నిత్యకస్త్రిజం శేతా ।

లిప్యేత్ కరణ యోనిం పూర్వం విష్కోభయేద్రోమేదైభవమ్ ॥

(ఇతి రతిరత్నచ్రదీపికాః)

చ॥ స్తనములు మోము బొహువులు*ధారుణిపై దగఁజేర్చి యానుచు
వైపుకటిభాగమూర్ధ్వముగఁనిల్చి వధూమణి శ్రోణిచేతమం

దునువసింఁచి యొక్కకయితో మదనధ్వజమూననిల్పుచు
స్థియఁగఁగూడ దంతికరణం బన నొప్పు విచిత్రవై ఖరిఁ ||

తా|| స్త్రీ తనయొక్కచన్నులను భుజములను ముఖమును భూమిమీద
నానేటట్టుగా చుండుకొని వెనుకభాగమును పొడవుగాయెత్తియుండగా పురుషు
డాపె పిరుదులయొద్దవిలించి తన చేతితో శిశ్నమును యోనిలోదూరునట్లునిలుపుచు
రమించునది గజబంధ మనబడును.

—: 74 మార్జాలబంధ లక్షణము :—

క|| చేతులు కాళ్ళను జాపుచు

వాతెర నయనములు పూలఁపానుపునకునై

నాతిపిఱుం దిడ కూడిన

నాతత మార్జాలకరణ ఁ మనఁగాఁ బరఁగెఁ ||

తా|| సతి వెనుకటివలె బోరగిల్లచుండుకొని కాళ్ళను జాపి పిఱులను కొంచె
యైత్తుగా నాపెపిఱులపద్ద పురుషుడుకూర్చుండి రమించుభావము మార్జాలబంధ
మనబడును.

—: 75 హరిణబంధ లక్షణము ;—

శ్లో|| అఘోముఖస్థాం రమయేచ్చ నారీం తత్సృష్టవర్తీ చతుర్మూర్తయః |

భర్తా పరిక్రీడతి భావహీనో నిర్దిశ్యతే హరిణబద్ధ ఏషః ||

(ఇతి చంచసాయకః.)

గీ|| ముందునకు వంగి యుండిన ఁ ముదితవెనుక

భావహీనతఁ జెందిన ఁ భర్తజేరి

పశువుచదంబునను రతిఁ ఁ బరపెనేని

యదియ హరిణబంధ మటందు ఁ రవనిజనులు||

తా|| ముందునకువంగియున్న సతియొక్క వెనుకభాగమున పురుషుడు
నిలచియుంకి భావహీనుడై చతుర్ముఖమున రతివప్పుట హరిణబంధమనందగును.

—: 76 చాటుకపేలుకబంధ లక్షణము :—

శ్లో|| నితంబబింబం కిల నామకప్య నార్యాస్త్రీకం హస్తయోగేన దృశ్య |

గుణౌ నిదాయా స్థిత ఏవ తస్మాబద్ధోఽప్యసా చాటుకపేలుకః స్వాత్ ||

గీ॥ ననుభవ జూచుచు నెదుటకు ♦ వంగి భామ
వెనుక నిల్చినమాధవు ♦ వెన్నుబట్ట
నాపెపదముల మునిగ్రేల్ల ♦ నదీమివట్టి
కలియ “చాటుకపేలుక” ♦ కరణ మనిరి॥

తా॥ కాంత ముందునకువంగి వెనుకకు చేతులనుజూపి వెనుకనున్న పురు
షుని బట్టుకొనియుండ పురుషు డామెమడములను తనపదములయొక్క మునిగే
ళ్లతోబట్టి గణియొనర్చిన చాటుకపేలుకబంధ మగును.

శ్లో॥ భూగతి సైనిభూజన్య మస్తకామున్నతస్థిచమభోమభోమస్త్రీ యమ్ ।
కామతీ స్వకరకృష్ట సేహనో స్వల్లభః కరిష్యైభముచ్యతే ।
ఏణగార్దభికశౌనసైనిభపాత్రియమేవమపరం చ కల్పయేత్ ॥

ప॥ మతీయు నీ వ్యానకరణములయందు ననేక భేదంబులు గలవు. అందుఁగొన్ని
నామంబు లెఱంగించెద- సృగాలంబును, గార్దభంబును, యాష్ట్రంబును,
జౌండరీకంబును, మండనంబును, విపరీతంబును, సైనింబును, భారావతంబును,
మయూరంబును, మాషికంబును, భేరుండంబును, గారుడంబును, ననునవియు
నింకనధికంబులుంగలవు. అవియున్నియుభావధూషితంబులుగానఁబలుకఁబడవు
అవియున్నియుఁ దత్రనాకార పరిమాణంబైయుండు. కళాకోవిదులగువారలు
తది స్వేషణరూపంబులును వ్యత్యసతులుగావించిన క్రియాగుణకార్య నిర్వాహ
కుడై వ్యావతంబురీతిగా నాకారవికారంబెన్నుచు సంతతంబుగాఁ గన్వచిత్యం
పూర్ణంబుపయోగింప శ్రేయస్కరంబు. ఇంకవిపరీతంబుల పెరింగించెద.

—: 77 పురుషాయిత్రబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ జాతశ్చమః వీర్య పతిం పురస్థీ స్వేచ్ఛాశ్చయైనాథ రతే ప్రవృత్తిమ్ ।
కందిర్పవేగామతీతా నితాంతం మర్వంతి తుప్త్యై పురుషాయితం తత్ ॥

(ఇతి అనంగరంగః)

చ॥ పురుషుఁడు భౌంతిఁజెందఁ బువ్రఁబోఁడిచివాలునలేచి యూరువు
ల్విరళముఁజేసి పైకొని చలింపఁ గుచద్వయము నిట్టుందుల
య్యరమురముఁ మొగంబుమొగఁమూని విభుండెదురానుచుండఁగా
హరువమరంగఁగూడఁ బురుషాయిత్రబంధ మన న్నుతిన్మొను ॥

తా॥ పురుషుడు రతివలనవలసి శయ్యయందు వసించియుండ నతి తటా
లునలేచి పురుషునిపైకొని తొడలను వికాలముచేసి చండ్లును పిరుదులు కదులగా
రొమ్మ రొమ్మనను ముఖముముఖమునను యంచి పాస్పుపైచేతులాని యానతి
రమించుభావము పురుషునిక బంధమని తెలియదగినది.

—: 78 భ్రామరబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ సుప్తస్య పుంసో జఘనోపరిస్థితా సంభ్రామయంత్యంఘ్రియుగం వికుం
చితమ్॥

చక్కాకృతిః స్త్రీ పరవద్యచేష్టతే తద్ భ్రామరాఖ్యం కరణంసమీతమ్॥

(ఇతి అనంగరంగః)

చ॥ నిదురతమిన్ మురారి తనఁనేరుపుఁజూపక పవ్వళింపఁగా
ముదితవరాంగమధ్యమునఁమోహమున స్త్రియులింగముంచి స
మ్మదమునఁ జక్కోమట్లు తనుఁమధ్యమున న్గటిసీమఁద్రిప్పుచున్
గదలుట భ్రామరాఖ్యమనఁగాఁదగు బంధమగున్ జగంబునన్॥

తా॥ పురుషుడు నిద్రాసక్తరచేత తనరతిచాతుర్యమునుజూపక నిలువుగా
పండుకొనియుండ కాంతిమోహముతో నాశనియైకొని యోనియం దాతనిదం
డను నుంచుకొని తనచేతులును మోకాళ్లను శయ్యయందానించి పిరుదులను
చక్కాకృతిగా ద్రిప్పుచు నతనికి నిద్రాభంగము కలుగకుండునట్లు రమించుభా
వమే భ్రామరబంధ మనబడును.

—: 79 ఉత్పలీతబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ క్రేవ్య విభ్రమనతీ స్మరాలయే భర్తృలింగముపథాయ పురస్థి॥

భ్రామయేత్కటిమనంగవిలోలా స్వాత్తదా కరణముత్పలీతాఖ్యమ్॥

(ఇతి అనంగరంగః)

మ॥ చనుదోయి స్వతితొమ్ముపై నదిమి మిఁచన్గొఁగిటన్బట్టి మా
రునియింటన్ ధ్వజమూననిల్పి పలుమాఁరున్ ధూర్తసామీధవా
యనుచున్ మోవిచురుక్కుమన్నఁగురులాఁయాసంబుదానీడ్చినన్
దనివిన్ దిట్టుచుఁ గొట్టుచున్ గలియు బంధంబుత్పలీతంబగున్

తా॥ శ్రీ వసుకటిరీతిగా పురుషునిపైకొని తనపదములు పురుషునిపార్శ్వములందుంచి చేతులను యాతనిచంకలక్రిందుగాపోనిచ్చి భుజంబులనుపట్టుకొని చన్నుల నాతనితొమ్ముభాగమున నదిమి మోవియానుచు రమించుభావము ఉత్కలితబంధ మనబడును.

—: 80 ప్రేఖాయతబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ ఉత్తానశయితస్యోపర్యుపవిష్టా వధూస్తదా।

కిమప్యాలంబ్య హస్తాభ్యాం రమేత్ప్రేఖోలితం హి శత॥

(ఇతి రతిరత్నచరితముః)

గీ. శౌరి మిఁగాళ్ళపైఁ దన ♦ చరణయుగము

నిల్చి కరములు భుజములు ♦ నిక్కఁబట్టి

రతికిఁబైకొని తోరణ ♦ గతినిగూడ

వసుధఁ బ్రేఖాయతం బను ♦ బంధమయ్యె.

తా॥ పురుషుడు పాస్సువైచందుకొనియుండ శ్రీ తనపాదముల నతనిపాదములపైభాగముననుంచి యతనిభుజములను చేతులతోబట్టుకొని తన శరీరమతనికి తాకింపక తోరణాకృతిగా రమించుభావము ప్రేఖాయతబంధ మనఁదగును.

—: 81 సంఘాటక 82 ఉపపదబంధముల లక్షణము :—

శ్లో॥ యన్మిత్రస్తు విపరీతసక్తికం శ్రీయగం యుగపదేతి కాముకః।

కాముకావపి మదాకులాబలా సంపదోపపదఘాటకం విదుః॥

శ్లో॥ ఇతమన్యదపి యోషితైకయా రమ్యతే నరచతుష్టయం యది।

కాముకేన యుగపచ్చ ఖండనాద్వక్త్రీహస్తపదలింగసంగతః॥

సీ. మరుమదంబునఁ జొక్కు ♦ మగువలిద్దఱు నొక్క

పాస్సుపై నిర్భరభంగినున్నఁ

బురుషుఁడందులనొక్క ♦ పొలఁతి రమించుచుఁ

దరువాతి జవరాలి ♦ మరునియింటఁ

జేతిప్రోలెనను ♦ జిహ్వయైనను బెట్టి

తిప్పు నొఘాటక ♦ మొప్పుఁ బుడమి

నీరీతి నే నాడు ♦ లిరువురు పవళింపఁ

గాంతయొక్కతి రతికౌశలమున

ఆ. వె. సుపరతంబునందు ♦ నొక్కనినలరించి

యొకని బాహ్యరతుల ♦ నుబుసుపుచ్చి

విహగశశుమ్మగాది ♦ విహ్వలరతులచేఁ

బరఁగునదె యుపపదబంధ మగును.

తా॥ ఇద్దరుస్త్రీలు కయ్యపైఁ బవళించియుండ పురుషుం డందొక స్త్రీతో రతిచేయుచు రెండవదానిధిగమందు చేతివ్రేళ్లునను నానుకయైననుబెట్టితిచ్చుచు రమించుభావము సంఘాటకబంధ మనబడును. ఆలాగుననే పాన్పుపై పురుషు లిద్దరు వండుకొనియుండ యొకస్త్రీ యందొకనితో సుపరతిచేయుచు రెండవపురు షునిదండయును చుంపించుచు బాహ్యరతిచే రమించుభావము ఉపపదబంధ మన బరగెను.

—: 83 గోయాధకబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ పరస్పరం విశ్వసనీయోషిత్సంఘాటకేన క్రమశోయువాఽధ

రమేత గోయాధక మేతదేకా క్రాంతాఽపి కాంతైర్బహుభిస్తథా॥

(ఇతి రతిరత్న పృథీపికః)

గీ. కాంతు నొక్కనిజరి పెక్కండ్రు స్త్రీలు

పడక టింటను జేర్చియా ♦ పడఁతు లెల్ల

నొకరితరువాయినరుస నిం ♦ కొకరు వానిఁ

గలసి రతిసల్ప గోయాధ ♦ కరణ మయ్యె.

తా॥ స్నేహితురాండ్రైన స్త్రీ లనేకమందిజేరి యుమ్మడిగా రమించుటకు బురుషు నొకనిని జేర్చుకొని యొకరితరువాతనొకరు వరుసగా రమించుట గోయా ధకబంధ మనంబడును. ఇదేవిధముగా పురుషులనేకు లొకస్త్రీని రమించినను గోయాధకబంధ మనంబడును.

—: 84 జలకేళితబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ కరి జలక్రిడకారే కరిణీయాధమధ్యగః॥

క్రమేణ రమతే సర్వాస్తద్భవత్స్యో వారివేళితమ్॥

(ఇతి రతిరత్న పృథీపికః)

గీ. జలక మాడుచుఁ గొలనులో ♦ సంచరించు
గోపికలఁ జీరి కృష్ణుఁడు ♦ కూర్మిపాచ్చు
నొకరితరువాయివరుస నిం ♦ కొకరిఁ గూడి
కేళిఁ దనిపినవిధి జలకేళి యందు.

తా॥ ఆడయేనుగులను నీటియందు వంతులు ప్రకార మొకదానివిడిచి మొక
దానిని మగయేనుగు రతిసన్నివహితకారమే కొలనులో జలకమాడుచున్న గోపిక
లను నొకరితరువాత శాకరింపున వరుసగా వాగోపికలతో గృష్ణుఁడు రతిసన్నివ
భావమే జలకేళి యనబడును.

—: మన్థపీడితము మన్థవరాహముల లక్షణము :—

శ్లో॥ చిత్రయంత్రవిధిరష భాషితో లింగయోనిపరిఘట్టవానిధా॥

మంథపీడితవరాహఘాతః ద్యుక్తయోఽనతిఫలా మయోబ్ధితా॥

శ్లో॥ ఉర్ధ్వతోఢ పరిగోఽధస్తథా పీడనాహనః ఘట్టినానిధా॥

మన్మథాకులనితంబిసీధగే యోజయేత్కరస్థితం ధ్వజం పుమాన్॥

సీ. మన్థపీడితమును ♦ మన్థవరాహఘా

తంబును ననంగ నత్యంతయుక్తు

లప్రయోజనము లీ ♦ యనువులు కరకరి

క్రీడనంబును మంద ♦ కృత్యమరయ

మీఁదఁగ్రిందును రెండు ♦ మేరల యోనిలోఁ

బీడింప నది మన్థపీడితంబు

చేత లింగముఁ బట్టి ♦ స్త్రీ యోనిలోఁ బెట్టి

కరముఁదిద్దిప్పు వరాహఘాతంబు

ఆ. వె. సీచరతులఁ దృప్తిని గవని కాంతకుఁ

దనివిగాఁగఁ దారు ♦ దండమునను

నుచ్చరతులఁ బ్రీతి ♦ నొందెడు నెలనాగఁ

జూచి యువరతికిని ♦ జూనువవలయు.

తా॥ మంథపీడిత మంథవరాహఘాతలు రెండును అత్యంతయుక్తులును
ప్రయోజనము లేనివియైన యున్నవి. మఱియు నీయఘాతములు కూరమైన

యాటలును యలసకృత్యములుజెయ్యవచ్చి. పురుషుడుకాంతయొనిలోదండముంచి
మీదకును క్రిందకును దిగివృట్ట మంథపీడిత మనబడును. సతి తనచేతితో పురుషు
నిదండమునుబట్టి తనయొనిలోనుంచుకొని మీదకునుక్రిందకును దిగిప్పినయెడల
మంథపరాహఘాతక మనబడును. నీచరతులతో తృప్తినొందనికాంతను తమదండ
ముచే మంథపీడిత మంథపరాహఘట్టనంబులజేయ దృష్టినొందును. ఉచ్చరతుల
వలన సంతసించుకాంతను యుపరితి చేయునటు లాసతిని పురుషుడు లాలించవలెను.

క. ఏకరణమునకుఁబ్రియమై

యోకామినిచొక్కు దాని ♦ యింగితమునకై

యాకరణంబున నాయకుఁ

డాకామిని గూడవలయు ♦ ననురాగమునన్.

తా॥ ఏబంధమువలన సతి సంతోషపడునో దాని హృదయరంజనమునకు
గాను పురుషు డాబంధముచే నాసతిని యనురాగముతో గూడవలయును.

శ్లో॥ యోజయేన్న విపరీతమేహనే నూతనపర్యవసపుష్పయోగినీమ్।

గర్భిణీం చ హరిణీం చ పీపరాం కన్యకామపి కృశాం చ వర్జయేత్॥

క. తిరముగ విపరీతంబులఁ

బరివర్జింపంగవలయు ♦ బాలక్ స్థూలక్

హరిణీన్ గర్భిణీః బుష్పిణీః

దరుణిం బాలెంతరాలిఁ ♦ దనుతరదేహన్.

తా॥ బాలయు, బలపినవారకరీరముగలదియు, హరిణీజాతిపతియు, గర్భము
ధరించినదియు, ముట్టయిగదియు, బాలింతరాలును. కృశించిన దేహముగలదియు
నీరలను విపరీత బంధములను జేయువట్ల వర్జింపవలయును.

—: రతిత్వప్తి లక్షణము :—

శ్లో॥ యేన సా భృమితదృష్టిమండలా స్యాత్తతస్తు సుపీడయేద్భృశమ్।

స్రిస్తతా వత్సుషి, మాలవం దృశో, డ్మార్షణా చ రతిభావలక్షణమ్॥

క. గాత్రంబు పరవశంబగు

నేత్రంబులుమూయుఁ జెమట ♦ నిండును సూక్ష్మ

చిత్రగతిఁబాలయుఁ బలుకఁ బ

చిత్రఫలములాను నుతికి ♦ వీర్యమువొడమన్.

తా॥ నెలంతకు యింద్రియపతనమగునపుడు దేహస్మరణకట్టటము, నేత్రములు మూతపడుటయు, చెమటపట్టుటయు, నుచ్చాస్వసనిశ్వాసము లధికమగుటయు, చిత్రముగ మాటలాడుటయు సంభవించును.

శ్లో॥ క్లేషయేత్స్వజఘనం మమూర్ముహః సీత్యోతి మదగర్వితామలా।
భావసిద్ధిసమయస్య సూచకం పక్ష్యమాణమరతేస్తు లక్షణమ్॥

అ. వె. జఘనఘట్టనంబు ♦ సలుపును బలుమారు
గళరవంబు చెలఁగఁ ♦ గన్నమూయు
సోలయుఁ దిట్టుఁ గొసరు ♦ సుందరివీర్యంబు
వొడమువేళ మనసు ♦ బట్టునెపుడు.

తా॥ మఱియు నెలంత కింద్రియపతనమగునపుడు మాటిమాటికి భగముతో బురుషునిదండము బెనగకుండునటుల నమముటయు, పావురపుపల్కులు పల్కుటయు, కన్నులుమాయుటయు, పరవశమునొందుటయు, తిట్టుటయు కొసరుటయు, మనస్సును లిగబట్టుటయు సంభవించును.

—: రతియందు దృష్టినొందని స్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ హస్తమాధుఃకీ హన్తి నో దదాన్యశ్చేతుం భటితి లంఘయేదితి।
నేచ్ఛమా శ్శ్రిణోతి వల్లభే—భవా యోషిదాచరతి పూరుషాయితమ్॥

క. రతి తృప్తినొందకుండిన
నతివ విభునిఁదిట్టుఁ జేతుంలాడించు రతిన్
బతియలసినఁ బురుషాయితే
రతిఁగై కొని తనదుగుహ్య ♦ రతులఁబెనంగున్.

తా॥ రతియందు తృప్తికొందనిగాంత పురుషుని తిట్టుటయు, చేతితో నతనినిపట్టి యాడించుటయు, యథండలయచో బైకొని రతిచేయుటయు గలుగును.

శ్లో॥ అదితో ఘటితము ప్రమేవ వారం నిపాత్య సరవద్విచ్ఛేదే।
చక్రవర్త్యునతి క్షుదితాంఘ్రికా భాగ్నిమరం సృజఘ సేసముద్ధతే॥

శ్లో॥ సర్వభావ కటిపరిభ్రమా యది శ్శ్రిణోతిపూర్వమిదము క్రమార్థికమ్॥
తాడనం చ విదధిత సీత్యతన్య ప్రసక్తిరముఖీ వశేదనమ్॥

శ్లో॥ పాతికోఽసి కితవాధునా మయా హన్త్రి సంవృణు కృతోఽసి నిర్మదః॥

నిఘ్నతీ కృణీతకంకణం ముహుః కృప్తకుస్తలవిచుంబితాధరా।

సాస్త్రోదోలితనితంబమాకులా కర్కణశ్చ విగమేదపి స్వయామ్॥

చ. చరణయుగంబువంచి ఘటచక్రముభంగిఁ బరిభ్రమించుఁ గం
ధరనినదంబుఁ బెంచు జఘనస్తలఁదోలన మాచరించు వా
క్కరణవహించుఁ బేరురము ♦ ఘట్టనచేనదలించుఁ గుంతల
స్ఫురణకుదుర్పు వీరరతి ♦ దుంబనఁజేయు లతాంగి నాథునిక.

తా॥ రతిత్వప్రీతీనికాంత పురుషునిపైకొని తనకాశ్చనురంచి వక్రాకృతిగా
దిరుగుటయు, పాపురపువల్లులైపల్కుటయు, కటిపురోభాగము నుయ్యిలవలె
నాడించుటయు, కిక్కుమునుచుంబించుటయు, తొమ్మునకొట్టుటయు, ముంగురులు
చక్కజేయుటయు, ముద్దుపెట్టుటయు, పురుషాయితబంధములను జేయుటయు
కలుగును.

శ్లో॥ సశ్రమామథ విభాష్య పాతయేత్ సంపుటం చ గుటయేద్విస్తజ్జనే।

తృప్తిమేతి యపి నైవమవ్యసావాచశేధదితమంగుళీరతమ్॥

క. సురతమునఁ గ్రిందుమీఁదగుఁ

దరుణియుఁ బురుషునిబెనంగుఁ ♦ దత్తద్రౌతులన్

బరితృప్తి బొందకుండిన

సరసుం డంగుళీరతంబు ♦ నలువఁగవలయున్.

తా॥ రతిత్వప్రీతాందనికాంత సంభోగమావక్రింశుమిదై బంధములతో
తృప్తికొందనియెడల పురుషుడా స్త్రీని యంగుళీరతముతో తృప్తి నొందిన
వలయును,

శ్లో॥ మోహనం మదనముద్ధమాచరే తస్య తాడనమిహంగ మిష్యతే।

ఆర్తిరూపమపి తత్ర సీక్ష్మతం తచ్చ భూరివిధముచ్యతే బుధైః॥

శ్లో॥ తాడనం రమతలాపహస్తతో ముష్టివా వ్రీసృతకేవచోదితమ్।

చృత్తపార్శ్వవిభునస్తనాస్తరే మూర్ధ్ని, తే హి మదనస్య భూమయః॥

శ్లో॥ హింకృతం ప్రసితసీక్ష్మతోక్ష్మతం భూక్ష్మతం శృంగీర రోదనాదికమ్।

ముంత వీడయ గృహణ చీవయ తాగ్రహి హి ధిగ్భక్తిక్ష్మతంబు॥

ప॥ మఱియుఁ బ్రబలరతికుపయుక్తంబులగు సీత్యతతాడనంబులను రత్నంగములు
బహుప్రకారంబులైయుండు నవి వివరించెద—

సీ. తాడనంబున సమతలము ముష్టియు నన
నవి రెండుభావంబులయ్యె వాని
నెలపు తెయ్యవియన్న ♦ నెత్తియు నెడతొమ్ము
పార్శ్వంబులును వీపు ♦ భగతలంబు
సీత్యతంబులు రాగఁ ♦ జెప్పంగ నెనిమిది
హంకృతంబులు సీత్యతొత్కృతములు
లగభూత్యత శ్వసితంబులు రోదన
స్తనితము ల్భూత్యతంబుని యనంగఁ

ఆ. వె. బట్టు విడుపు కొట్టు ♦ ప్రాణంబు రక్షించు
చిక్కిరిని మఱేమి ♦ నేయుదునని
మొక్కు వనరుఁ జేతంబుట్టనీకుండుట
సీత్యతంబునకును ♦ జిహ్వామిదియ.

తా॥ తాడనము, సమతాడనమనియు ముష్టి తాడనమనియు రెండువిధములు.
నెత్తి, తొమ్ము, పార్శ్వము, వీపు, యోని, యివియైదును తాడనమునకు స్థానములు.
రతినమయమందు ధ్వనులు యెనిమిదిగలవు. అవి, హంకృతము, సీత్యతము,
ఉత్కృతము, భూత్యతము, శ్వసితము, రోదనము, స్తనితము, భూత్యతము
లనన్వేషులు. బట్టు, విడుపుము, కొట్టు, పాణిముకాపాడు, నీకులోబడితి నీకేమి
నేయుదు, మొక్కు, యేడ్పు, ముట్టనీకయుండుటయు, నీయెన్నిదియు వైధ్వను
లకు చిహ్నములు.

శ్లో॥ తచ్చ లావకకపోతకొకిలాహంపకేసిదృశై రుతకృమైః॥
మిత్రతం పృహరణే ప్రయుజ్యతే హ్యన్యదాపి రుతమిష్యతేవై॥

క. కేకి కలహంస లావుక

కోకిల. పారావతములు ♦ కులికెడిపలుకుల్

గై కొని తాడన సీత్యత

పాకంబుల నెలయవలయుఁ ♦ బతియుక్ సతియుక్.

తా॥ స్త్రీపురుషులదువుడు రతిసేయకాలమునందు నెమలి, హంస, కోకిల, పావురములవలె చలుకులుచలుకుడు వైనకెప్పియున్న సీతక్కతతాడనంబులతో పెంలంగవలయును.

శ్లో॥ ఊర్ధ్వముచ్చరతి కంఠవాసికా హింకృతం ప్రనిత మభ్యుహాషవత్ ।

వంశవిస్ఫుటనవంచ సీతక్కతం పూతక్కతం బదరసాతవజ్జలై॥

శ్లో॥ తోదనధ్వనికరం కరాహతిం హృత్ప్రయోజ్యమపహస్తకం విదుః॥

మష్టిరక్క విదితస్తు పృవ్యతో మూర్ధని చక్రస్యతకం ఫణాకృతి॥

సీ॥ స్తనితంబు హంసుంకృతధ్వనియును మేఘుని

రోషంబునకు నెనఁగూడియుండుఁ

గంఠవాసికలతోఁ ♦ గలియంగ నుదయించు

నినదంబు సీతక్కతం ♦ బనఁగఁ బరఁగఁ

నెదురువ్రక్కల నూప ♦ నుదయించునేధ్వని

యటువలె పూతక్కతి ♦ నతిశయిల్లు

జలముల బదరికాఁఫలములు పడువేళఁ

బాదవెమధ్వనితోడ♦ పూతక్కతంబు

ఆ. వె. ఊర్జితంబులై న ♦ యోజనువర్ధిల్లు

నతివపల్కు రోదఁనాఖ్య మయ్యె

నిట్టిపలుకుతోడ ♦ నింతిని గరతాడ

నంబు సేయవలయు ♦ నాలు గవియు.

తా॥ ప్రనిత హంకృతధ్వనులు రెండును యటుమునకుసరిగానుండును.

సీతక్కధ్వని కంఠధ్వనియు వాసికధ్వనియు గలియునటులగలుగుధ్వనికి సమానముగానుండును. పూతక్కతధ్వని వెదురుబద్దలను కడుచుగా వగుకబ్బమునకు సరిగానుండును. పూతక్కతము నీటిమందు రేగెనుండునడునమయమున పుట్టుధ్వనితో సమానముగానుండును, శ్వసితమన శ్వాసమును, రోదనమన రోడ్డుటయు, సీతాడునుచక్రసిద్ధములు. వైకవేన్రుబడిన ధ్వనులుచేయుచు పురుషుడురతియందు స్త్రీకరతాడనము చేయవలయును.

శ్లో॥ హస్తతాళనాననం చ జాఘనే పార్శ్వయోః సమకలం చక్రయజ్యతే ।

కర్రరీచపృతి దక్షిణావధే తాడనం తదిహ దూషితం బుధైః॥

శ్లో॥ తాడయేద్యువతిమంక గామినీం పృథ్వుతః ప్రియతమః స్వముష్టినా।

సాభ్యనూయమివ సాపి తస్తథా క్రస్తతి శ్వసిత కాముకాతరా॥

శ్లో॥ అనమాప్తి హృదయే వ్రయుజ్యతే యుక్తయస్రయవతేః పుమాన్మనైః।

పర్థమానతుపనాస్తతాడనం సాపి నీత్యైకమిహాదరేన్ముహుః॥

సీ. హుంకృతధ్వనితోడ ♦ నురమునఁ దనహస్త

మిడిచేయవలయుఁ జఁప్పు డొగివిధుఁడు

ఘట్టింపవలె ముష్టిఁఘట్టిన నెదుటొమ్ము

స్తనితకూజితవిధాఁతములచేతఁ

బాముపడగరీతిఁ ♦ బట్టినచెయి వంచి

తలవేయవలయు నీతొక్కారమునవ

దవడలొయ్యన హస్తతాడనఁ గావించి

జఘనపార్శ్వములందు ♦ సమతలంబు

గీ. మోపి కలహంసలావుక ♦ ముఖరవంబు

గదుర మోచేత వీపు వక్షస్థలంబు

తాడనమునేయ దక్షిణత్యమునఁ గాని

యన్యకరమున వేయరాదనిరి మునులు.

తా॥ పురుషుడు హుంకృతధ్వనిచేత ప్రీతిఁజూపున దనచేతితో కొట్టుటయు, స్తనితధ్వనిచేత నెదుటొమ్మున పిడికిలిచేత కొట్టుటయు, సిక్మకృతధ్వనిచేత చేతిని పాముపడగనలెవంచి తలయందుకొట్టుటయు, శ్వసితధ్వనిచేతదవడలయందుజేతితో కొట్టి మొలకురెండువైపులను సమతలముగాయుంచి హంసవలెపలుక మోజేతితో వీపును సత్కస్థలమును కొట్టవలెను కుడిచేతితో కొట్టవలెనుగాని యెడమచేతితో కొట్టరాదని వాచ్యమైనాదులు పల్కిరి.

శ్లో॥ తత్ర చేద్వివదతే శిరస్తదా తాడయేత్ పృస్థతకేన కాత్మకైమ్।

పూత్కృతం యవతిరాచరేద్భృశం తాడనే శ్వసితరోదితే లపి॥

శ్లో॥ సత్వరం సమతలేన తాడయేదానమాప్తి జఘనే చ పార్శ్వయో॥

రాగపాతసమయే నీతంబిసీ హంసలావకరుతం సమాచరేత్॥

ఉ. చేరువనున్న కాంత పతిచేత నిజాయతముస్థిఁ జీరినన్
 నీరజనేత్ర నిబ్బరము ♦ నివ్వెఱపాటును రోదనాబు ని
 ట్టూరుపుఁదోఁపఁ గొఁతఁడి ♦ నొయ్యన ముష్టిగడల్చి కేళికిన్
 జేరి తదీయతాడన విశేషముఁజూపును నీత్యైతంబుతోన్.

తా॥ స్త్రీ పురుషునియొక్క పిడికిలిచేత కొట్టుబడి రోదనమును, నివ్వెర
 పాటును, నిట్టూర్పులనించుచు, నీత్యైతధ్వని చేయుచు, తనపిడికిలిచే పురుషుని
 గొట్టును.

శ్లో॥ కన్ద్రితం శ్వశితమాచరేన్ముహూన్మహానాన్తసమయే నిరంబిన్ |

అన్యదాపి విగతాద్రినిఃసహా కంఠకూజితవతీ విరాజతే॥

చ. శిరమునఁ గుంచితాంగుళముఁ జేయుచు పూర్వైతియాచరింపఁబం
 కరుహదళాక్షి యూర్పులను ♦ గగ్గిందనమున్లు టియింప నంత న
 త్వరమునఁ బార్శ్వగుహ్యములుఁ ♦ తాడనఁజేయఁగరఁగి లావుహం
 సరతము లాచరించు ననఁసానరతంబునఁ దృప్తివుట్టదే.

తా॥ పురుషుడు పూర్వైతిరధ్వనిచేయుచు చేతివేలునువంచి స్త్రీయొక్క
 నెత్తిపైకొట్టుచు రతినేయ నూర్పులును యూర్పులను నేర్పడును. వెంటనేపార్శ్వ
 ములు భగమును తాడనముచేయ సతి నగ్గించి హంసపక్షులతో రతియొనర్చి
 దృప్తినిొందును.

శ్లో॥ సానురాగవరువత్సవంకతాం పూరుషేషు దధతి స్త్రీయో రతే |

రాగతో భవతి సాత్మ్యతః క్వచిద్వ్యత్యయోపి న చిరంమచోవారః॥

శ్లో॥ పంచగూ గతిమకేత్య వీత్యతే పాణువారితకురంగమో యథా!

కాముకావపి తథా రతాహవే ఛేదఘాతకదసం న కళ్యతే॥

శ్లో॥ కింతు సాత్మ్యమభిచిన్త్య యోషితాం తీవ్రమన్దమువచార మాచరేత్ |

ఔపరివృత్తవిధానదర్శినా నిన్దితా చ మునిశేతి కిం రియా |

నీ. రతికాలమెఱుంగక ♦ రమణుండుపై కొని

కొనరులఁ బల్కిన ♦ విసుపు పుట్టు

గతిచండమందచేగంబులఁజూపక

సత్వరీతులఁ గూడ ♦ సమ్మతించు

మధుమదంబుననున్న ♦ మానిని నఖదంత
కరఘాతములచేత ♦ గరఁగుచుండు
తనసత్వమునఁబొంద ♦ దరుణిసత్వంబును
దెలియక రతిసల్పుటలవికాదు

ఆ. వె. కానసత్వమెఱిగి ♦ కళలంటి చుంబన
భూషణాదిగతుల ♦ జూపనేర్చి
కామశాస్త్రనిధుల ♦ గాంతలు పతులును
దలఁపులొప్పు దెలియ ♦ గలియుదు రిల.

తా॥ పురుషుడు లాలనాదిక్రియలనుజేసి సతిని దగ్రివింపజేయక పైకొనిన
సతి విసుగుకొనును. రతిసేయునపుడు చండ మందివేగములనుజూపక సమరతి
చేసిన సతి సమ్మతించును. సతి కల్లుత్రాగి మత్తుతోనున్నయెడల నఖదంత కర
ఘాతములచేత ద్రవించును. పురుషుడు సతినాలింగనాదివిధులతో దానిబలమును
దెలిసికొని దానికి తగినబలమునుజూపుచు రమించిన దగ్రించును. అట్లుకానిచో
వికటమగును. కావున సతియొక్కబలము తెలిసికొని కరలనుబట్టుచు నఖతంతదంత
తీత చుంబనాదిగతులనుజేయుచు నీశాస్త్రమున జెప్పబడినప్రకారము దేశకాల
పాత్రంబులను దెలిసి సతీపతులు యొకరియొద్దేశములొకరు తెలియుచు గలియు
దురుగాత.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే

సురతాధికారో నామ

దశమః పరిచ్ఛేదః .

క న్వా వి శ్రం భ ణా ధి కారః

ఏ కా ద శః ప రి చే దః.

—: కన్వావర లక్షణము :—

శ్లో॥ త్రిగణమవికలార్థం సాధయన్నాదు లోకః
పరిణయతు సవర్ణాం కాస్త్రతోఽనన్యపూర్వామ్ |
పరిణయసహవాసకీర్తితాదీని మైత్రీ
మధమసమధికాభ్యాం వైప కుర్వన్తి సన్తః ||

ఆ. వె. సంతతార్థధర్మసౌఖ్యాభిమతసిద్ధి
కరము పెండ్లిగాన ♦ ఘనుడుడెలిసి
తనకులంబుదాని ♦ మును వివాహముగాని
కన్య పరిణయంబు ♦ గాంగలయు.

తా॥ ఎడతెగని ధర్మార్థకామసౌఖ్యమతసిద్ధికొరకు పురుషుడు తనకుల
మునబుట్టినదానిగా మునుపు వివాహముకానిదానిని గాజూచి యట్టికన్యను పెండ్లి
చేసుకొనవలయును.

—: సత్కన్వాలక్షణము :—

శ్లో॥ కుసలయదశకాన్తిస్సర్వ గౌరద్యుతిర్వా
కరచరణనఖేష స్నిగ్ధరక్త తథాఽఞ్జోః |
సమమృదుపదయుగ్మా స్వల్పభుక్స్వల్పవిద్రా
కమలకలశవక్త్రాద్యంకితా పాణిపాదే ||

సీ. హేమవర్ణం బైన ♦ నిందిరాద్యుతి యైనఁ
గుండనకాంతి యం♦దగద మైనఁ

జరణంబులును హస్తజలజంబులును గోళ్ళు
 కనుగొన లరుణిమఁ ♦ గలిగియున్న
 సరసంబు మృదువునై ♦ చక్కాబ్జకలశాంకి
 తములై న కరపాద ♦ తలయుగములు
 సమము బింకెములై న ♦ చనుదోయి నల్లనై
 కళ లొక్కకొలఁదై న ♦ కచభరంబు

గీ. భోజనము నిద్రయును గొంచెమును మొగమ్ము
 నుదరమును జాలపలుచనౌ ♦ మృదులతెనువు
 సధికశీలంబు గలకన్య ♦ నర్హగాఁగఁ
 జాటిచెప్పిరి పరిణయ ♦ శాస్త్రనిదులు.

తా॥ శరీరము బంగారుచాయ శ్యామలవర్ణము కుండనపుకాంతిని పోలి
 యున్నదియు, తామరనుబోలినపాదములును, చేతులును గోళ్ళును కనుగొనలును
 యెటుపుగలిగినదియు, మృదువులై శంఖుచక్రాదిరేఖలుగల చేతులు పాదములు
 గలిగియుండినదియు, చను మొనలు నల్లగాయుండి సమమును బింకెమునుగల చప్పు
 లుగలదియు, ఎక్కువజాట్టును, భోజనమును నిద్రయు కొంచెముగాగలదియు,
 పలుచనగు మొగమును కడుపును, మెత్తనిదేహమును, ఎక్కువ యాచారముగల
 దియు, ఈగుణములుగల కన్యను వివాహమాడవలయునని పరిణయశాస్త్రవేత్తలు
 పలికియుండిరి.

—: దుష్కన్యాలక్షణములు :—

శ్లో॥ అకపిలకవపాశా చాప్రళంబోదరాస్యా
 వరణవిధిషు కన్యా శస్యతే కిలసారా।

బహిరథ దుదతీ యా జృంభతే యా చ నుప్తా
 వరణవిధిసమేతస్తాం బుధా వర్జయన్తి॥

క. వాకిటనిలిచిన నేడ్చినఁ
 గాకాడిన నిదురచాలఁ ♦ గలిగిన పలుకుల్
 గైకొనక యాపులించిన
 నాకన్నియ వర్జనీయ ♦ యనిరి మునీంద్రుల్.

తా॥ ఎల్లప్పుడును వాటినిలుచుటయు, యేడ్చుటయు, కోపముగలిగి యుండుటయు, నిదురగలిగియుండుటయు, చెప్పుమాటలనువివక అపులించుటయు నీగుణములుగల కన్నియ పెండ్లిచేసుకొన తగదని మునీంద్రులు చెప్పిరి.

శ్లో॥ గిరితరుతటినీనాం నామభిః పక్షిణాం వా

సమధికపరహీనా వ్యాతః తమూరగాతీర్ని

అధరమధికలంబం కోటరం పింగళం వా

నయనమథ సహస్రీ కర్కశం పాణిపాదసే॥

నీ. పర్వత తరు నది ♦ పక్షి నామంబుల

నేకస్యచిలుతు రఽయ్యింటివారు

పాడవు కొంచెము దళంబును నల్పమునుగాఁగఁ

దనరు నేకస్య వక్త్రమును దొడలు

పెదవియునధికంబు ♦ పింగళమై గుంట

కన్నులుగలిగి యేకస్యమెలఁగు

కరతలంబులు పాదకమలంబులును గడు

కఠినంబులగుచు నే ♦ కన్యయొప్పు

గీ. నిదురఁబోవుచు నవ్వెడి ♦ నిడుదయూర్పుఁ

బుచ్చు నేడ్చెడినేకస్య ♦ భుక్తివేళ

మీసములుగల్గి చనుదోయి ♦ మీఁదరోమ

ములునుగల్గిన కన్నియఁ ♦ దలఁపవలదు.

తా॥ కొండయు చెట్టును నదియు పక్షియు వీటిపేరులును, కొంచెము పాడవగు మొగమును, కొంచెముమందముగలదొడలును, పెద్దపెదవియును, గోకో జనమువంటి వర్ణముగలిగిన గుంటకన్నులును, కఠినములయిన కాళ్ళుచేతులును, నిదురబోవుచు నేడ్చునదియు, భోజనసమయమందు నిట్టూర్పులవిడుచుచు నేడ్చి డిదియు, మీసములుగలిగినదియు, చన్నులపై వెండ్రుకలునుగలిగిన కన్యకలు వివాహమునకు దగనివారు.

శ్లో॥ శ్వసిత హసతి రోదిత్యేవ యా భోజనేపి

స్తనమపి పతితోర్ధ్వం విభ్రంశీ శ్రమ్యుగ్రా వా॥

విషమకుచయుగా వా వామకా శూర్వకర్ణీ
కుదశనపరుషోక్తిర్దిర్భవక్తాఽతిదీర్ఘా॥

ఉ. చన్నులొకింతగాక పరుఁసంబులఁబలుచుఁ గర్ణయుగ్మమే
చెన్నునులేక రోమములఁ ♦ జెందినపిక్కలు చేతులు స్లఱు
స్సన్నపురూపు దీర్ఘవదఁసంబును గందినపండ్లుగల్గు నా
కన్నియఁ బెండ్లియాడఁ గొఱఁగాదనిపల్కిరి శాస్త్రుకోవిదుల్.

తా॥ కొద్దిపాటి చన్నులుగాక, నిఘ్నరములనుపలుకుచు, చెవులు అంద
ముగానుండక, పిక్కలయందును చేతులయందును వెండుకలుగలిగి, శరీరము
సన్నమై, ముఖము పొడుగుగాను, నలుపురంగుగలపండ్లును, కలిగిన కన్నెను
వివాహమాడ తగదని శాస్త్రవేత్త రెఱింగించిరి.

శ్లో॥ విటవిషయరతా వా లోమకా పాణిపార్శ్వే
స్తవపరిసరవృష్టే జంఘయోరుత్తరోష్ఠే॥
భ్రమణవిధిషు యస్యాః కంపతే త్మృతలం వా
పతతి హసనకాలే గండయోర్యా తరంగః॥

శ్లో॥ భవతి సమధికా చేత్పాదజాంగువతోఽస్యా
స్తదుపవసతిరన్యా హీయతే మధ్యమా వా॥
పతతి భువి కనిష్ఠాఽనామికా వా ద్వయం వా
న యన్. వరణకృత్యే కన్యకా వర్జనీయా ॥

క. ఏకన్నె విట విదూషక
లోకమునకుఁ బ్రీతిఁజేయు ♦ లోలుపమత్తియై
యేకన్నె నడువనధిక
త్మృకంపమునొందు దాని ♦ మానఁగవలయున్.

తా॥ విటవిదూషకలోకమునకు ప్రీతిచేయుటయం దాసక్తిగలదియు,
నడుచునప్పుడు భూమియధికముగావచ్చడగునట్టియొకన్నెనువివాహమాడకూడదు.

క. కాలి పెనువేలుచేరువ
వేల్చధికంబైన నడిమివ్రేలు కృతంబై

వ్రాలిన నవ్వులివేళ్ళును

వ్రాలక యిలమోపకున్న ♦ వనితను విడుమీ.

తా॥ పాదమయొక్క పెద్దవేలుకన్న పక్కనున్నవేలు పొడుగుగా నున్నను మధ్యవేలు నన్నముగానుండి వ్రాలియున్నను చివరచెండువేళ్ళును కిరిం దికి వ్రాలియుండుక భూమిమీదమోపకున్నను యట్టికన్నెమవివాహమాడంజనదు.

క. చెక్కులు నవ్వినవేళల

స్రుక్కుచు నిరవైన నుదుట ♦ సుడియున్నను బై

చెక్కనమైనను వట్టువ

ముక్తైనను గన్నెమీఁది ♦ మోహంబేలా.

తా॥ నవ్వుచున్న సమయమున చెక్కిళ్ళు లోనికి లాగుకొనియున్నను ముఖమునందు సుడియున్నను గుండ్రమయిన ముక్కుగలిగినను యట్టి కన్నెపై మోహమును విడువలయున.

—: వి వా హా నం త ర ము . :—

శ్లో॥ అభపరిణయరాత్రౌ ప్రత్రమేన్నైవ కించిత్

తిస్మషు హి రజనీషు తైభతా తాం దునోతి।

తీర్ధినమిహ న భిద్వాద్విహృత్పూచర్యం నచాస్యా

పృథయమనసురుధ్య స్వేచ్ఛయా నర్మకుర్యాత్॥

చ. సురుచిరకన్యకామణిని ♦ శోభనలితూణఁ బెండ్లియాడి యూ పరిణయరాత్రియందుఁ బయిఁబొటొకయింఁచుకలేక మూఁడువా సరములదాఁక సంగమవిఁసర్జనుఁడై సురతేచ్ఛలేక య వ్వరుఁడు చతుర్థరాత్రి తగు ♦ వాంఛితకేళికి నానఁజెందుచున్.

తా॥ మంచలితూణములుగల కన్యయును జూచి పెండ్లిచేసుకొని యారాతిఁ నుండి మూడురాత్రులవరకు దానితో రతిచేయక నాలుగవరాత్రియందు సంభ గముచేయ నిష్కరింపజనును.

శ్లో॥ కుసుమమృదుశరీరా విద్విషన్తి పర్యయాగా-

ననధిగతరహస్యోహోషితో యుజ్యమానా॥

ప్రథమమిహ సఖీభిః క్షేమ యంతీత తస్యా-

స్తవధికమిహ కుర్యాత్ప్రకృయం యేన ధన్యే॥

చ- తరుణులు పుష్పకోమలులు * తల్లెటపాటన నేమిచేసినన్
గిరిసముప్పుట్టు గావున విశేషమునం బరువూడు తత్సఖి
పరిచితిధాని రాగరసభాభంగులై యెటు నేమిచేయవలసం
బు, రమణికిష్టమూ నదె యుపూర్వముగా నొడంబెంబడియుచున్

తా॥ స్త్రీలు మిక్కిలి సుకుమారులు కావున పురుషుడు తొందరపడి
యేమిచేసినను వారునిరసించుదురు. అందువలన పురుషుడు యెక్కువపరిచ
యుచుచేసుకొని యున్న రాగముగలవాడై స్త్రీలకభిప్రయోజనములను జేయుచు
లాలింపవలయును.

శ్లో॥ ప్రథమపరితాపాం బాలికాయాం చ చేష్టం

తమసి గహసి చాహుః సంస్తుతాయాం తరుణ్యామ్॥

తుణమిహ పరిరంభం పూర్వకాయేన కుర్యాద

మఖుమభివదనేన స్వేన తాంబూలదాః మ॥

శా. ఏకాంతంబునఁ జేకత్తైన నిశిత్యం * దిండివరాక్షి న్సుగో
లాకాంత స్థగబుజ్జగించి చతురాలాపము న్నెల్లఁగాఁ
గై కోనొక్కుచుఁ బూర్వకాయమునఁ జక్కన్లొంగిటన్దేర్చి యా
మూకత్వంబెడలించి వక్త్రగతతాంబూలంబునం బంచుచున్

తా॥ రహస్యస్థలమున చీటిగానున్న రాత్రియందు స్త్రీని మంచిమాటలచే
బుజ్జగించుచు మాటలన్నేపుచే నంగీకారముచుబడయుచు కాలగించి జంతును
బోగొట్టి నోటియందుగల తమ్మును పురుషుడు పంచియిచ్చుచు మెలంగవలెను.

శ్లో॥ ప్రణయకపథసామవ్యాప్తైః పాద్యైః-

స్తవనయవిధానైర్గ్రాహయేచ్ఛ ప్రితీపామ్ ।

విశదమ్మదు విదధ్యాద్బుంబనం తత్ప్రసంగా-

క్మలమృదుభిరగ్రైవాం యోజయేత్కేలివాదైః॥

శ్లో॥ అవిదిత ఇవ పృచ్ఛేత్కించదల్పాత్కార్యం

ప్రతిగిరతువదంతీం భూయ ఏవానురధ్య ।

అహమభిరుచితస్తే తన్ని నో వేతి పృష్టే
ప్రతివచనపదే సా మూర్ధ్ని కంఠం చ కుర్యాత్ ॥

శ్లో॥ ప్రణయముపగతా చేష్టన్దమన్దం పయస్యాం
ప్రతి కథితరహస్యా స్మేరనమృనసా స్యాత్ ।
కథితమిదమిదం తే ధీరసౌభాగ్యమిత్యా-

ద్రుతమపి త పయస్యా చాభీదధ్యాత్ ప్రియస్య ॥

శ్లో॥ ప్రకటపచసి సఖ్యాం నాహమేవం వదామి-
త్యవిశతతదవర్ణాన్ధోక్తిరీలాం విదధ్యాత్ ।
వర్ణయవికసనే చ ప్రాధితా పూగపుష్ప-
ద్యుపనయతి సమీపే స్థాపయేచ్ఛోత్తరీయే॥

శ్లో॥ స్తనముకుళమథాస్యాః సంస్పృశేత్పాణిజాగ్రైః
కరతలముచగూహ్యైః సాభిషిత్వా వికర్షేత్ ।
తదథ యది నిరుధ్యాత్ సంస్పృశేత్స్తనముక్తాన్
సుముఖి న కరవాణి క్లిశ్యసి శ్వం యదీతి॥

సీ. పలుకకయున్న నాఁపైఁ గోపమాయని
బుజ్జగించుచుఁ జెక్కుఁ ♦ బుణికి పుణికి
యధరపాసం బించుఁకై ననిమ్మని యొట్టుఁ
బెట్టుచు దండముఁ ♦ బెట్టి పెట్టి
యెఱుంగరాదీమాట ♦ యింతని చెవిలోనఁ
జెలువై న ప్రియములఁ ♦ జెప్పి చెప్పి
మదనకేళికి నర్మమర్మగర్భంబుల
ననునయాలాపంబు ♦ లాడి యాడి

గీ. వాదమేటికి నే లెస్సఁవాడ నాకుఁ
దగుదువీనని శిరమును ♦ దడవి తడవి
కొన్నిపలుకులఁ జొక్కించి ♦ కన్నునన్న
తెఱిగి చుంబింపఁ గన్నియ ♦ కింపుపుట్టు.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీపలుకఁబడిన నాపై గోపమాయని మంచిమాటలచే
బుజ్జగించి చెక్కులబుణుకుచు, దెడవిపానకమిమ్మని యొట్టుబెట్టుచు, ననుస్కరిం

చుచు రహస్యము చెప్పెదనని ప్రియమగుమాటలను చెవిలోనచెప్పచు, రతికొఱకు నగోక్తిలగు సరసములాడుచు మనయిద్దరికి వాదమెందులకు నాకు నీవుతగుదువు నీకు నేనుతగుదుననుచు యాపెతలను దగ్గరకుజేర్చుకొని మాటలచే నాపె పగవశ మగునటులొనరించి యాపె యంగీకారముఘ్రహించి ముద్దాడినయెడల నాకన్ని యకు ప్రియముకలుగును.

శ్లో॥ ఇతివృదుపరిపాట్యోత్సంగమానీయ యుంజ-

న్నధికమధిక మేవం యేచ్ఛ కృమేణ।

నఖిదశనపదై స్త్వామంకయిష్యామి వామే

విజవపుషి వికారం కిం చ కృత్యాత్మనైవ ॥

చ. ప్రియముదయింప బాలిక యశ్శీష్టముగా నొకమారు మెల్లఁగాఁ బ్రియునిమొగంబుఁజూచి యధఃకీకృతవక్త్రముతోడనున్న కన్నియతగునంచు దంతహతి • నించిన మోవిలోలంగనాడి తన్నయనముఁజూచి సిగ్గువడి తానిటులాడితినంచు నిట్టిరిలుక.

తా॥ ఈవిధముగా యింపుపుట్టి నాకన్నియ పురుషుని మొగ మొకసారి చూచి తలవంచియుండ నాపె తగినవనియెంచి యాపె మోవినొక్కిన యాపె కసరును. అందులకాతహారకయున్న తానొనర్చినవనికీ యాస్త్రీయేనొచ్చుకొనును.

శ్లో॥ త్వదుపజఃతమిత్యావేద్య సంప్రత్యహం త్వం

సుయఖి సఖిసమాజే వీరీడయిష్యామి భూయః ।

ప్రతివపురథ మంజేదూహసంవాహీలాం

కృమశిథిలజ్ఞాం సంప్రయేక్యేఖలాం చ ॥

ఉ. ప్రియమనటింప వీడియముఁ • బెట్టుచుఁ బూవులదండలంచు నబ్బామిని పాన్పుఁజేరునెడఁబయ్యెదఁబట్టి కుచంబులంటి యా నీమకుఁజేర్చి దాబిగువుచీరెవదల్చి కరంబుఁబట్టి నె మ్రోమలరించి కోర్కెతుడఁముట్టఁగనిమ్మని గారవింపుచుక.

తా॥ ప్రేమతోప్రవర్తించుచు తాంబూలంబు పంచిచ్చుచు పూలదండ నిచ్చెదనని యాస్త్రీ వైట్రికొంగునుబట్టిలాగి దగ్గరకుదీసుకొని చన్నులనంటుకొని పాన్పుమీదికిలాగి కోకముడివిప్పి చక్కిలిగింతలువెట్టి నాకోర్కె సఫలముకాని మ్మని పురుషుడు యాపెను యాదరింపవలెను.

శ్లో॥ ఉచితఘటితమంతోఽరంజయేచ్ఛ కృమేణ
 ప్రణయవిధివిధూతే సాధ్యసధ్యాస్తతోమే॥
 ఇతి విషమగభీరే కన్యకానాం రహస్యే
 దిగిమవిహ మయోక్తా కామనూతార్థదృష్ట్యా॥

ఉ. బాలికనీగతిక్ మృదుల + భావలదేర్చి నిజాంకపీఠిక్
 గీలనఁజేసి మాటుపలికింపఁదలంచి నఖంబులక్ భుజా
 మూలములందుఁ జన్నులను + మోపుదునా యటుగాక వాతెరక్
 నాలుగుమూఁడు దంతముల + నాటుదునాయని భీతిఁ బెట్టుచుక్.

తా॥ ఈవిధముగా స్త్రీని పురుషుడు మందిమాటలచే లాలింపుచు తన
 తొడలయందు కూర్చుండబెట్టుకొని యాపెప్పగిసవనముల యందాసక్తిగలవాడై
 నీ చన్నులయందును చంకలయందును గోళ్లచేకొక్కుదునా? అటుగాక మోవి
 యందు దంతములచేకొక్కుదునా? యని కొంచెము బెదరించినటులమాట్లాడగా-

చ. అనివెఱపించి సిగ్గువడ + నాడి ప్రియోక్తులఁబల్కి మోచించుం
 బనఁమొనరించి చన్నుఁగవఁ + బట్టి తొడల్లదిలుంచి నీవిబం
 ధనమువదల్చి మన్మథనిధానముపైఁ జెయిసాంచి బాలికక్
 బెనఁగుటమాన్ని లజ్జవిడిపించి రమించుట శాస్త్రపద్ధతిన్.

తా॥ పురుషు డాస్త్రీ కావిధముగా బెదరించి యాపె సిగ్గుపడువటుల
 వల్కి మందిమాటలనాడుచు పెదవిగఱచి చన్నులబట్టుకొని యాపెతొడలు దిగ్గ
 రకుడిచ్చుకొని కోకముడివిప్పి భగమునకైచేయించాచి యాపెపెనగులాటనుమానిపి
 లజ్జవిడువటులొనర్చి కామశాస్త్రపద్ధతిగా రతిచేయవలయును.

శ్లో॥ నాత్యస్తమానులోమ్యేన సచాతిప్రతిలోమకః॥
 సిద్ధిం గచ్ఛన్తికన్యాసు తస్మాత్ప్రధ్యేన సాధయేత్॥

క. నీ సకియలముందట నీ
 చేసినపనులన్ని నేను + జెప్పెద మదనా
 భ్యాసములఁజూపి మఱి యటు
 గాసిం బెట్టించి పలుచఁగాఁ జేయింతుక్.

తా॥ నీ చెలికత్తెలముందట నీవువచ్చుచేసిన పనులన్నియును జెప్పి నిన్ను వారు చులకనజేయుచుట్టొనర్చెదనని కొన్ని రసవంతములగు పలుకులచే నాస్త్రిని సంపూర్ణముగా లోబరుచుకొనవలెను

శ్లో॥ ఆత్మనః ప్రీతిజననం యోషితాం రాగవృద్ధతం ।

కన్యావిశ్రంభణం వేత్తి యస్య తాపాం ప్రియోభవేత్ ॥

ఆ. వె, అల్పరతముగాక ♦ యధికంబుగాక య

బృలహితమెఱింగి ♦ బంధురముగఁ

బొందిరేని సుఖముఁ ♦ బుట్టుచు నుబ్బుచు

దినదినాభివృద్ధి ♦ తేజరిల్లు.

తా॥ అతిగాగాక స్వల్పముగాగాక యాబాలమువ్వునుగుర్తించి యొప్పిదముగ రకులనొనర్చినయెడల ప్రతిదినమును సుఖించుచు ప్రేమవృద్ధిపొందించుకొనుచు పరికాసిం చెదరు.

శ్లో॥ సహసా వాప్యవకాంతా కన్యాచిత్తమవిందతా ।

భయం త్రాసం సముద్వేగం సవ్యో ద్వేషం చ గచ్ఛతి ॥

శ్లో॥ సా ప్రీతియాగమప్రాప్య కేనోద్వేగేన దూషితా ।

పురుషద్వేషిణీ వా న్యాద్విద్విష్టే వా తతోఽన్యగా ॥

ఉ. ఈగతిబాలలనైనయ ♦ కెంతయు నాయకుఁడెట్లకేళికిఁ

వేగముఁజూపెనేని సతి ♦ విహ్వలభావము భీతియు న్నము

ద్వేగము రోషమునొడము నప్రియమాత్మజనించుఁ గానఁ గా

మాగతవేడులీరతిరహస్యము చిత్తములందు నిల్పుఁడీ.

తా॥ పైన చెప్పియుండినప్రకారము పురుషుడుపరిపక్వతనయొక్క సుఖముకొరకు స్త్రీని రతికిఁగొండజేసి యొత్తుడుకలుగజేసినయెడల నాస్త్రి చంచలహృదయయై భయముపొంది పారిపోవుటయు మనస్సునందు రోషముచెంది ప్రేమలేకయుండుటయు సంభవించును కావున కామముదీర్చుకొనదలచినవారు ఈ రతిరహస్యమును మనస్సునందుంచుకొందురుగాత.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే

కన్యావిశ్రంభణం నామో

ఏకాదశః పరిచ్ఛేదః.

భార్యాధికారః

ద్వాదశః పరిచ్ఛేదః.

—: పతివ్రత లక్షణము :—

శ్లో॥ యువతిరపి విహాయ ప్రాతికూల్యం స్వనాథం

వచనమ్మదయకాయైః పూజయేద్భక్తదైవమ్ |

గృహపసతిమథాసౌ చింతయేద్భర్తృవాచా

ప్రతిదినమతిమృత్వం వేశ్మ కుర్యాత్సుశోభమ్ ||

శ్లో॥ గురుషు సఖిషు భృత్యై బంధువర్గే చ భర్తృ

ర్వ్యపగతమదమాయా వర్తయేత్ స్వం యథార్హమ్ |

సితపరిమితవేషం కేరీవిహరహేతోః

ప్రచురమరుణమాహుః ప్రేక్షసో రంజనాయ ||

సీ. వనరుహానన మనోఽవాక్కాయములచేత

ధవుని దైవముగఁగఁ ♦ దలఁపవలయుఁ

బ్రతుత్వ తరం బీక ♦ పనియేమిచెప్పినఁ

జెవిజేర్చి వేగంబె ♦ చేయవలయు

సత్తనూములతోడ ♦ నాష్టభ్యత్యులయెడ

మాయాప్రచారంబు ♦ మానవలయుఁ

బ్రతివాసరంబు శోభనసిద్ధికై నిల

యంబు గోమయమున ♦ నలుకవలయు

గీ. నెపుడు తనుఁజూచునో విభుఁడిందువచ్చి

యనుచు నిర్మలమైన దేహంబుదనర

పెనిమిటికి నిష్టమైన భోజనవదార్థ

చయము కడుభక్తితోఁ దాను ♦ నలుపవలయు.

తా॥ స్త్రీ తనభర్తను మనస్సునందును మాటలచేతను దైవముగతలంపవలయును. భర్తయేవని చెప్పినను మారాడకవిన్నదై యాకార్యమును శీఘ్రముగా జేయవలయును. అత్తమామలతోడను యిష్టులయిన పనివాండ్రునుడును కనుటయు లేక యుండవలయును. ప్రితిదినమును కుభముకొఱకు ఆపుపేడచే నిల్లులుకవలయును. భర్తవచ్చి తన్నెప్పుడుచూచునోయని పరిశుభ్రముగుశరీరముతో యుండవలయును. భర్తకిష్టమైన భోజనపదార్థములను భర్తతో వండిపెట్టవలయును.

శ్లో॥ మరువక, నవమాలీ, చూలతీ, వస్త్ర, మల్లీ,

తిరుణనద్యశుష్కా వీరధః సారభాద్యాః।

సుమధురఫలవృక్ష మాలకాలాబుభాండ-

పృథ్వివిటపకాదీనర్పయేద్వాటికాయామ్॥

శ్లో॥ సకృదపి కులటాభిశ్యోగినీభిక్షుకాభి-

ర్నటవిటకుటితాభిః సంస్మరేన్మాత్రికాభిః

రుచిరమిదమముష్టైః కథ్యతేతన్నవేతి

ప్రతిదినమపి భర్తశ్శోభనేచ్ఛాం విదధ్యాత్॥

తా. పూవులదోటల వృక్షవాటికలలోఁ ♦ బంపారభాండావభుల్ గావింపవలయున్ విదూషకనటకాంతాంగనా భిక్షుకక దైవజ్ఞక వ్యభిచారిణిక వివిధమంత్రప్రక్రియాయోగినీ భావంగూడుట భాషణంబును ననందభావ్యంబు భూమిస్థలిక.

తా॥ వాసవగల పుష్పలనీయపాదలను మంచిఫలములనీయ వృక్షములను కురగాములనిచ్చు పాదలను దొడ్డియందు పెంచవలయును. విటవిదూషక సహ వాసముజేయుకాంతను భిక్షుమేత్తుకొని జీవించుదానిని శోష్యముకెప్పుదానిని వ్యభిచరించుదానిని మంత్రోత్తంత్రిములునేర్చిన యోగిని మొదలగు స్త్రీలయొక్క సహ వాసముచేయుటయు తుదకుమాటలాడుటయు పరివ్రేతయగు స్త్రీయొనర్పజనదు.

శ్లో॥ పచనమపి నిశక్యూగచ్ఛతో వేశ్యమగ్నే

తదుపకరణసజ్జా సంవసేదాగతిస్య।

చరణయుగళమస్య త్కాలయేదాత్మవాఽసా

తహానీ చ పరబోధ్యో విత్తవాశే త్రనక్తాః॥

శ్లో॥ అనుమతిమువలభ్యాధిష్ఠితాన్యత్రయాటూ-

త్ప్రయనమువిదధ్యాద్భుద్భుత్తానమగేగ్ని

శయినమపి న మంచేన్నాస్య ముస్త్రాంతం విభిన్నాభి
వృతని మమవిధానం స్వేన చాస్యానుగచ్ఛేత్ ॥

సీ. విభుఁడువచ్చినరాఁక • వినివేగ మెదురుగా

నింటివాకిటికిఁ దా • నేగవలయు

నతివచ్చిన్మట్టఁ దేఁపాఁసంగ్రహింప

నది లోనికన్యఁడు • నడువవలయుఁ

గాఁతునిచరణము • ల్లడిగి వీరముఁబెట్టి

యనుమతి గృహకృత్య • మందవలయు

నతిరహస్యములై న • యాయవ్యయంబులఁ

దెలియంగఁ బతికి బో•ధింపవలయుఁ

గీ. బురుషుననుమతిలేకయే • పుట్టినంటి

కొక్కత యరుగుటయును దా • నుడుగవలయు

వ్రతములును దానములును దై • వములపూజ

లభిపునానతిఁ బొంది చే•యంగవలయు.

తా॥ పెనిమిటిరాకను విని వేగముగా నింటివాకిటివరకు వెళ్లుటయు, భర్త తెచ్చినపదార్థము లెంతకొద్దివైనను యవియంగుకొని లోనికి వెళ్లుటయు, భర్త పాదములనుగడిగి కూర్చుండుటకు వీరమంచి యతని సమ్మతినిబొంది యింటి ననులను చేనుకొనుటయు, గోప్యముగానుంచతగిన ఆదాయములను వ్యయములను భర్తకు తెలియకెప్పటయు, పెనిమిటియొక్క నుపాందక పుట్టినింటికి ఒక్కతెయు పోకుండుటయు, వ్రతములును దానములును దేవపూజలును భర్తవనజ్ఞురొందనిదే చేయక యుండుటయు, మొదలగు నీచర్మణములనుగలిగి పతివ్రత ప్రవర్తింపవలెను.

శ్లో॥ క్వచిదపి నిభృతే వా ద్వారి వా నైవతిష్ఠే -

చ్చిరమథ గిరమస్మిన్విప్రియాం న వ్రయచ్ఛేత్ ।

న విరళజనదేశే మస్త్రయేన్నిష్కృతే వా

న పురుషమథ పశ్యేన్నస్త్రహేతుం వినా చ ।

శ్లో॥ నుఱుతిరబహుభాండం కాత్మమృచ్చగృహోపైః

సమయమభినయోక్త్యై పాదదీతాలఁకామృతం ॥

నిభృతమనులభాని స్థావయేభ్యేషణాని

వ్యయమవహితచిత్తా చిన్తితాయాం చ కుర్యాత్॥

శ్లో॥ తృణతుషకకాస్థాంగారభస్మోపయోగం

పరిజనవినియోగం కర్మణః పృథ్వీవేత్తమ్॥

ప్రియతమపరిభుక్తత్యక్తస్త్రాదిరక్షం

శుచిభిరవసరే తైర్మానసం భృత్యవర్గే॥ (పాతాంతరము)

క. ఆయంబు కొలఁదిదెలియక

నేయంగావలదు వ్యయము ♦ సీమంతినికీ

నేయంగవలయునేనియు

నాయర్థమునందుఁ బాద ♦ మైననునొప్పు.

తా॥ పురుషునియొక్క యాదాయము తెలియక వ్యయమొనర్పగూడదు. వ్యయమునేయవలసివచ్చినయెడల పురుషునియాదాయములో నాలుగింటనొకపాలు వ్యయమునేయుట చతివృత్తుడగును.

మ. కనువు న్నట్టెలు నూకలు న్నుముక యంగారంపుభస్మమ్ముయ

మసలంబాయక చేర్చి దాసులకుఁ గర్తవ్యాప్తిపాలించి దు

ర్వ్యసనంబున్జనజేసి భర్తవిడువన్ ♦ వస్త్రాదిసంరక్షయై

వెస భామామణియున్న నందమవు సద్భృత్యావళి శుద్ధియై.

తా॥ కనువు, కట్టెలు, ఊకలు, ఉముక, బొగ్గుపాడి యివి పారవేయక భద్రపరుచుటయే, భృణ్యులకు పనిపాటలు చెప్పి తగినట్లు పరిపాలనచేయుటయు, పురుషుడు కట్టిబిడిచినబట్టలు సంరక్షించుటయే మొదలగు సద్గుణములుగలిగి చతివృత్త ప్రవర్తింపవలయును.

శ్లో॥ పరిజనపరిరక్షం వాహచింతం పకూశాం

కపిపికకుకళారీపారసాదేర వేత్తమ్॥

గురుషు పరవశత్వం లేషు వాచం యమత్వం

స్ఫుటహానితనివృత్తిం శిలవృత్తిం చ కుర్యాత్॥

శ్లో॥ పృణయసహచరీభిస్తుల్యయాశాం సవర్తీం

నగ్నానాం కళాశాస్త్రము

గతవతి దయితే ఈ క్వాప్తి మాంగల్యమాతా
 బ్యుపచితగురువిప్రా ధారయేన్మండనాని॥

సీ. పరిజన వాహన ♦ పశు పిక శారికా

సార సంరక్షణ ♦ సలువవలయు

గురుజనంబులయెడ ♦ బరమభక్తివహించి

చెప్పునూడిగమును ♦ జేయవలయు

సవతిపట్టున మహాసౌజన్యయై కూర్చి

సోదరిమాటుగా ♦ జూడవలయు

సవతిబిడ్డలగాంచి ♦ సంతసిల్లుచు మదిఁ

దనదుబిడ్డలవలె ♦ దలఁపవలయు

గీ. మగఁడు పరదేశమరిగిన ♦ మంగళంపు

సూత్రమేకాని శృంగారమాత్రముడిగి

యత్రమామలచేరువ ♦ యందుఁ బొన్న

నందు శయనింపవలయుఁ గులాంగనకును.

తా॥ తనయింటియందుండు పశుపక్షి వాహనాదులను సంరక్షణమున శ్రద్ధతో
 విచారించుటయు, అత్రమామలయందు భక్తితో సంతరించుచు వారుకొనినకుశూఢ
 లానర్పణయు, సవతియెడల సతిస్తేహముంచి తోబుట్టువువలె చూచుటయు,
 సవతిబిడ్డలను ప్రేమతో జూచి తనబిడ్డలవలె ప్రేమించుటయు, భర్తకార్యాధి-
 యై యూరువిడిచి వెళ్ళినమంగళసూత్రముమాత్ర ముంచుకొనిమిగిలినయలంకారము
 లనువిడిచి రాత్రులందత్తమామలకెదురుగా పడుకొనుటయు, పతివ్రతయగుస్త్రీ
 చేయందగును.

శ్లో॥ ఉపగురు శయనం చ స్వల్పతాం చ వయస్య

ప్రతిదినమపి కుశ్యాదస్య వార్తానుసారమ్॥

అనవసితవిధానేవ్యస్య నిర్వాహయత్నం

వృతనియమవిధిం చ తేమసిద్ధ్యై విదధ్యాత్॥

శ్లో॥ స్వజనగృహముపేయాత్ పృత్రమే సద్వితీయా

న చిరమిహ వసేచ్ఛ ప్రేయసి త్యాగతే సా॥

అవికృతవపుషం స్వం దర్శయేదుత్సవాదా
పృథమమపి విదధ్యాదాహ శచ్చోపచారమ్॥

ఆ. వె. పుట్టినింటనున్న ♦ ప్రౌద్ధులఁ బ్రియురాక
వినినయపుడు తొంటి ♦ వేషముడిగి
సఖులు దాను నెదురు ♦ చనుదెంచి నీరాజ
సంబుఁజేయ నుత్సవంబుదనరు.

తా॥ పతివ్రతయగుస్త్రీ పుట్టినింటనున్న సమయమందు పెనిమిటిరాకను
వినినతోడనే యలంకరించుకొని చెలికత్తెతో నెదురేగి హారతిసేయ కుభమ
గలుగును

క. పరదేశమునకు నాథుం
డరిగిన తత్తేమవార్త ♦ లరయుచు నాయా
వెరవున వృతములు దై నత.
పరిచర్యలఁ జేయవలయుఁ ♦ బతిమేల్కొఱకున్.

తా॥ భర్తా పరదేశములకుబోయినప్పుడు అతనిక్షేమవార్తలను చెలిసికొ
నుచు యతడు తేమచుగానుండుటకు వృతములు మొదలగు దేవతాపరిచర్యలను
జేయుచు పతివ్రత పృవర్తింపవలెను.

శ్లో॥ యదిబహుయవతిః స్వాత్పూరషః సామ్యవృత్తి
ర్నిపుణమతిరుజేయాన్న త్నమేతాపరాధమ్।
వపుషి వికృతిమేకాం సంప్రయోగే రహస్యం
వహతి వదతి యచ్చ ప్రేమతోషేణ కించిత్॥

శ్లో॥ కథమపి చ తదన్యాం క్రావయేన్నో కదాచి
త్రసరమపి సవత్సీగోచరే క్వాపి దద్యాత్
యది నిగదతి దోషం కా చిదేకా వరస్యా
రహసి చ నిపుణో క్తైర్భూషణైః సైవ యోజ్యా।
పృథుదవసవిహర ప్రేమసమ్మానదానై
ర్భూదయమిహ యథార్థం రంజయేద్వల్లభానామ్॥

సీ. పెనిమిటి పెక్కండ్ర ♦ వనితలఁ గై కొన్న
సమమైనవర్తన ♦ సలుపవలయు

రమణుడేగతి సపరాధంబుఁజేసిన

యెగ్గొప్పరక ఁక్షమియింపవలయు

నేకాంతమునఁబ్రయుఁ డిచ్చగించినఁ దన

సురతనై పుణ్యంబుఁ డ జూపవలయు

సఖునితోనొనఁగూడు డ సవతి గోచరమైన

కోపంబుమాని కై డకొనఁగవలయు

గీ. నెట్టినిండలు సతులపైఁ డ బుట్టెనేని

యొర్చి పలుమాటునుడువక యుండవలయు

వనవిహారంబులను మనోవాంఛితార్థ

దానములఁ బ్రియుననిశంబుఁ డదన్పవలయు.

తా॥ పెనిమిటి చాలమందిస్త్రీలతో సాంగత్యముచేయుచున్నను సహించి యుండుటయు, భర్తయేవిధమగు నపరాధముచేసినను తప్పెంచక యొర్పుకలిగి యుండుటయు, పల్లభుడు రహస్యముగోరినయెడ తనరతిసేర్పును చూపుటయు, భర్తతోకలియు సవతికనుపించిన కోపమువొందక తనతో సమానముగా చూచుటయు, యేస్త్రీలపైనయినను నిందకలిగినయెడల నానిందను తాను మాటిమాటికిని యెంచకయుండుటయు, వనవిహారములయందును యతనిమనస్సునందిచ్చగించు పదార్థచయమునిచ్చుటవల్లను భర్తనెప్పుడును సంతోషపెట్టుటయు మొదలగు గుణము లనుగలిగి పతివ్రత వ్యవర్తింపజనును.

ఇతి శ్రీకొక్కొక్కతే రతిరహస్యే

భార్యాధికారో నామ

ద్వాదశః పరిచ్ఛేదః.

పారదారికాధికరణమ్.

త్రయోదశః పరిచ్ఛేదః

—: పరస్త్రిగమనిషేధా నిషేధముల లక్షణము :—

శ్లో॥ భార్యాధికారికమిదం గదితం సమాసా

ద్యత్వైమి సంప్రతి పరప్రమదాభియోగమ్.

అయ్యుక్తోరిపురధర్మనుష్ఠాత్ స చాఱం

కార్యో దళావిషయ హేతువశాన్న కామాత్ ॥

క. పాపములనెలవుఁ బుణ్యయ

శోపాయము విభవహాని ♦ యాయుష్యహర

వ్యాపారమునాశము పర

చాపలనేత్రీలరతంబు ♦ చన దెవ్వురికిన్.

తా॥ పరస్త్రిగమనమువలన పాపమును, పుణ్యనాశనమును, కీర్తివశించుటయు, అనాచారముసంభవించుటయు, ప్రాణాపాయముసంభవించుటయు, ఉద్యోగనాశనమును, మొదలగుకష్టములుప్రాప్తించును. కాన పరస్త్రిగమనమును వినర్జించినచో పురుషుడు సుఖమునొందును.

క. ఐనను గామాతురతే

హానియగుకౌబ్రాణములకు ♦ నని మును దివిజుల్

మానక ప్రార్థనములకు

గాన్మిమ్మని రట్టితెరువు ♦ గామాసక్తుల్.

తా॥ పరస్త్రిగమనమువలన నత్యంతమైనపాపము సంభవించినను కోరిన స్త్రీని రమించనియెడల వదికామాతురతకోర్వక బ్రాణత్యాగము సంభవించిన బ్రాణత్యాగపాతకముగలుగును కాన స్త్రీ తన్ను ప్రార్థించినయెడల నాస్త్రి సంగమము తగునని కామమువందు ప్రీతిగలవారనిరి.

వ॥ కావున నన్యోన్యస్నేహమోహంబులం బొందినఁగాని పరస్మైసంగము
దోషంబు పొరయకుండదని చెప్పెదయ. అన్యోన్యస్నేహమోహంబు లత్యంతసుఖ
కారణంబులని కామకాస్త్రజ్ఞులు చెప్పెదయ. అట్లగుటకు ముందు శ్రీరణరూపం
బున బుద్ధిని జలంపజేయు నవస్థాదిశకంబు నెఱింగించెద.

—: దశావస్థల లక్షణము :—

శ్లో॥ నయనప్రీతిః ప్రథమం చిత్రాసంగస్తతోథ సంకల్పః॥

నిద్రాచ్ఛేదస్తనతా విషయనివృత్తిస్త్రుపానాశః॥

శ్లో॥ ఉన్మాదో మూర్ఛా మృతిరిత్యేతాః స్మరనకా దత్తైవ న్యుః॥

తాస్మాదోపాతిమహే యాయాత్మరయోషితం స్మరజ్ఞయైః॥

క. చూచుట తలచుట కోరుట

కాచుట కృశమాట రుచులఁగానమి సిగ్గున్

దోచుట వెఱియు మూర్ఛా

ప్రాచుర్యము మరణమనఁగఁ బదియునవస్థల్.

తా॥ చూచుట, తలచుట, కోరుట, కాచుట, చిక్కిపోవుట, అరుచి
పుట్టుట, సిగ్గువిడుచుట, చిత్తవిభ్రమము, మూర్ఛనొందుట, ప్రాణముపోవుట, ఈ
పదియు దశావస్థలని తెలియందగినది.

సీ. ఒంటిమోహమునఁ గన్గొంటిఁ జక్షుఃప్రీతి

పలుమాట నదితలఁపంగఁ జింత

యుడుగనికోర్కెతో ధనుడుట సంకల్ప

మొగిగుణస్తుతి నిద్రా యుడిగియుంట

విరహతాపంబుచే వేగి డస్సియునుంట

యరుచి యేమిటిమీఁద నాశలేమి

యెన్నియాడెడివారి నెఱుంగమి నిర్లజ్జ

యున్మాదమున నింటి నొల్లకుంట

గీ. వలపు దలకెక్కి మదితన వశముగాక

పరవశత్వముచే డీలపడుట మూర్ఛ

పొందులేకున్న బ్రాణంబు పోవుననుట

మృతియునయ్యె దశావస్థ లెఱుంగఁజొప్పు.

త|| చూచుటయనగా, ఒంటరిగా స్త్రీపురుషులు పరస్పరమోహముచే కనుగొనుట. తలంచుటయనగా, చూచినతరువాత యాచూచినవిషయమునమాటి మాటికితలంచుట, కోరుటయనగా, స్త్రీపురుషులు పరస్పరమును సాంగత్యము చేయవలయునని కోరుట. కాచుటయనగా, ఒండొరులు స్వరూప స్వభావములను దలంచుకొని నిద్రపోకయుండుట. చిక్కిపోవుటయనగా, విరహతాపాలముచే డస్సిపోవుట. అరుచిపుట్టుటయనగా, విరహతాపజ్వరమువలన దేనిమీదయు నాశలేకయుండుట. సిగ్గువిడుటయనగా, తప్పునిందించువారిని గుర్తెఱుంగక యుండుట. చిత్తవిభ్రమమున, వెఱ్ఱియై తినట్లు యింటియందుండుట కిష్టపడక తిరుగుట. మూర్ఖయన, ప్రేమమెక్కువయై మనస్సును పట్టియుంచుట తమ పశ్యముగాక పరపశ్యమునొంది డీలుపడియుండుట. పాణిముపోవుటయన, సంభోగము కలుగకపోవుటవలన స్త్రీపురుషులిరువురును పాణిములుపడలుట. మోహము క్రిమముగా నీడకావస్థలకు మూలమగునని చెలియందగినది.

సీ. మొదటియవస్థను ♦ మోహనాకారంబుఁ

జూడంగఁ జింతించు ♦ చుండుటయును

రెంటు వగపువ్వు ♦ రేయునుబవలును

మూఁట నిట్టూర్పులు ♦ మొనసియుండు

నాలుగింటఁ దలంచి ♦ నడిరేయించింతించు

నేనింట జ్వరమునే ♦ మెఱుంగకుండు

నారింట నన్నంబు ♦ నరుచియైయుండును

నప్రమంబున లజ్జ ♦ సరవీజనును

ఆ. వె. నష్టమమున నాలుకలు తొట్రువడియుండు

తొమ్మిదింట జీవి ♦ తొలఁగియుండు

పదిటఁ బ్రాణముచనుఁ ♦ బతికై న సతికై న

మరునిచేతనుండు ♦ నరులబ్రతుకు.

త|| చూచుటయను మొదటియవస్థయందు స్త్రీపురుషులిరువురును యొకరి చక్కదనమొకరు చూడవలెననుకొందురు. తలంచుటయను రెండవయవస్థయందు రాత్రింబగళ్లును దుఃఖముకలిగినట్లుండును. కోరుటయను మూడవయవస్థయందు నిట్టూర్పులుకలుగును. కాచుటయను నాలుగవయవస్థయందు రాత్రులయందు

నిద్రజెందక యొకరినొకరు తలంచుకొందురు. చిక్కిపోవుటయను నైదవయవస్థ యందు జ్వరముకలిగియుండును. అదచిపుట్టుటయను శారవయవస్థయందుభోజన పదార్థములు నోటికింపుగానుండవు. సిగ్గువిడచుటయను నేడవయవస్థయందు కృమముగా సిగ్గునువిడుపును. చిత్తవిభ్రమమును నెనిమిదవయవస్థయందు పలు పలు తడబడును. మూర్ఛయను తొమ్మిదవయవస్థయందు ప్రాణంబులు హీనంబులై చలించును. మరణమును పదియవయవస్థయందు చనిపోవుటయు సంభవించును. కావున స్త్రీపురుషులయొక్క బ్రతుకు మన్మథాధీనమయి యుండును.

శ్లో॥ పునర్దారాః పునర్విత్తం పునః క్షేత్రం పునః సుతః |

పునః శ్రేయస్కరం కర్మ న శరీరం పునః పునః ||

గీ. సతీయు, ధనమును, క్షేత్రము ♦ సంతతియును

మంగళం బగు కర్మలు ♦ మఱలమఱల

బోయినను బొందవచ్చును ♦ పుడమిదనదు

బొందివోయిన మఱలదాఁ ♦ బొందలేడు.

✓ తా॥ భార్యా, ధనము, క్షేత్రము, సంతానము, మంగళప్రదమయిన కర్మములు, ఇవియన్నియు గలించినను మఱలమఱల సంపాదించవచ్చును కాని శరీరముమాత్రము సంపాదించఁజాలదు.

—: కామితానర్హ స్త్రీలు :—

శ్లో॥ అసంగృహీతభార్యాం చ బ్రహ్మస్త్రీం యశ్చగచ్ఛతి |

మాతకం సతతం తస్య బ్రహ్మహత్యా దినేదినే ||

క. భూమిసురసతిఁ గన్నెను

గామింపఁగరాదు మున్ను ♦ కామిని తన్ను

గామించినను సుకృతముల

సేమంబును జెడును లోక నిందయుఁ దనకౌ.

✓ తా॥ బ్రాహ్మణులభార్యలను, అవివాహిత స్త్రీలను కాముకులు కామింప జనదు. వారు తమంతకామేవచ్చినను పురుషులు పుణ్యాపాయమునకు లోకనిందకు జంకి వారిని త్యజించుజనును.

శ్లో॥ అద్విజభార్యావిషయః సావీ న దుష్టైర పంచవరభుక్తః |

శ్రోత్రియసఖసంబంధిక్తివతిభార్యా నిషిద్ధే ||

శ్లో॥ పతితా సఖీ కుమారీ ప్రవృజితాఙ్గిణీ చక్రకటా।

ఉత్తతై దుర్గతా వృద్ధపూయా రహస్యభిక్ష్కపిలా॥

శ్లో॥ అతికృష్టా నిశ్చిప్తా కదాచిదేతా న గమ్యాః స్వ్యాః।

విషయే-గమ్యేపి బుధాః కారణతః పారదారికం ప్రాపూః॥

క. శోత్రియునిభార్య నృపుసతి

మిత్రునియెలనాగ మామః మెలతయును గురు

క్షేత్రం బిలబొందఁ దగ ద

పాత్రంబగుఁ దామెవలచి ♦ వచ్చిననై న్.

తా॥ శిష్టనిభార్యయు, రాజభార్యయు, స్నేహితునిభార్యయు, మామ
భార్యయు, గురునిభార్యయు. వీరలు కామించి వైబడినను పురుషులు కామ
వశులుకాక వారపాత్రులని దలంపవలెను.

ఆ. వె. మత్త పతిణుచెలియ ♦ మానవిచ్ఛేదిని

కన్య సునతాత్మ ♦ కపిలవర్ణ

పూతిగంధ ముసలి ♦ బూతురోగముదానిఁ

గాక యన్యసతులఁ ♦ గవయవలయు.

తా॥ మత్తురాలు, పాపండునిభార్య, మానహీనుతాళు, బుతుమతికాని
పడుచు, నీమముగలకాంత, నల్లని శరీరముగలది, దుర్గంధపతి, వృద్ధస్త్రీ, సుఖ
సంకటములుగల స్త్రీ మొదలగు స్త్రీలను, తమమేలుకొఱకు కాముకులు పొం
దం జనదు.

—: పరస్త్రీగమనహేతులక్షణము :—

శ్లో॥ మద్వైరిసంగతోస్యాః పతిరియమస్మాన్నివర్తయేదేనమ్।

మత్సంస్పృష్టా బలిశం ప్రకృతిం వా మాం జిఘాంనుమానేతీ॥

శ్లో॥ గమనమనపాయమస్యాం మమ నిఃసారస్య పృత్తిహేతుర్వా।

మర్మజ్ఞా మయి రక్తా విముఖం మాం చూషయేదథవా॥

శ్లో॥ మామభిరిరంసురయమితి మిథ్యాదోషేణ కపటఘటితేన।

కర్తాస్మి మిత్రకార్యం మహదనయా వా సహగమ్య॥

సీ. నాశత్రుఁగూడె నీ ♦ నాతినాథుఁడు దీనిఁ

బొందిన నదివానిఁ ♦ బొందఁజేయు

బలవంతుఁ డీనాతిఁపతి దీనిఁ గదిసిన

చెలువ వానికి నాకుఁ ♦ జేలిమిఁజేయు

ధనికురాలీకాంతఁ ♦ దగిలినఁ దనసొమ్ము

చేరలకొలఁది నా ♦ చెంతఁజేర్చు

మర్మజ్ఞురాలు ప్రేమముగల్గు నామీఁదఁ

జొరకున్న నామర్మ ♦ మొరులకిచ్చు

గీ. దీనినేవేళఁ బొందిన ♦ దీనికతనఁ

జాలఁదలఁచిన పనులెల్లఁ ♦ జక్కనొను

మేలుగాకని యన్యకామినులఁ దగిలి

రతులు సల్పుదు రెటువంటిఁరసికులై న.

తా॥ తమ శత్రువులకు స్నేహితులైనవారి భార్యలనుబొందిన శత్రువులకును దమకును స్నేహముగలుగునని కొందఱును, బలవంతులైనవారి భార్యలను పొందినబలవంతులగువాఁతో స్నేహముగలుగునని కొందఱును, ధనికురాలగు కాంతను బొందిన దమకు కావలసినపుడు ధనమయిచ్చునని కొందఱును, తమ మర్మములను దెలిసిన పరకాంతలను బొందిన తమ మర్మముల నితరులకు దెల్పకుండునని కొందఱును, నీతినిదెలిసిన పరకాంతలను బొందిన తాముతలంచిన కార్యములు నెఱవేలునని కొందఱును పరస్ప్రేమంగమమునకు పురుషులిచ్చుగింతురు.

శ్లో॥ ఇత్యుపలక్షణమిథ్యం కారణమాలోచయన్న రాగతో యాయాత్.

కారణనిచారణాసహమధవా స్వం వీక్ష్య మన్మథోన్ముఖితమ॥

క. ఈకార్యంబులలోపల

నేకార్యంబునునొనర్తు ♦ రిటుగాకున్నన్

భీకరమన్మథబాణా

స్తోకాహతిని నఁజొచ్చి ♦ దొరకొందురొగిన్.

తా॥ కాముకులు నైన కెప్పియుండిన కారణములచేనైనను మన్మథబాణములకు లోనైయైనను పరదారాగమనమున బ్రవర్తింతురు.

శ్లో॥ జిగమిషుభిః పరదారా నిస్సద్ధ్యాయతి పృత్యపాయపరిహారాః॥

ప్రాగేవ చిన్తనీయాః లభ్యవృసో హి దుర్జయో మదనః॥

క. తలఁవఁగవలయును ధర్మము

తలపోయఁగవలయు వృత్తి ♦ ధనములు మొదట

వలరాజుఁ బిదపగెలువ

న్నలవియె? పరవనితమీఁద ♦ నాసేమిటికిఁ.

తా॥ కాముకులైనవారలు కాంతలనుగోరునెడ యీకాంతను బొందుట ధర్మమా! అధర్మమా యని విచారించి సిద్ధి, అర్థము, పృత్తి, జీవనము, అపాయ పరిహారమును విచారించవలయును. అట్లుగాక యిచ్చవచ్చినటుల ధర్మములను దెగనాడి మేలు కీర్తించనియెడల మన్మథబాధతీరువా? బుద్ధిమంతులగువారు సాధ్యమైనంతవరకు పరస్త్రీలను వర్జించుటమేలు.

శ్లో॥ సప్రకృత్యవాయదుర్లభ నిషేధవిషయశ్చ యో విషయః॥

కామః స్వభావవామః ప్రసరతి తత్రైవ దుర్వారః॥

ఆ. వె. తలఁవరానిచోటఁ ♦ దలఁ పెల్లఁజేర్చిన

మరుఁడునంతసించి ♦ మదముఁబెంచి

యిచ్చవుట్టఁజేయు ♦ నింతులఁ బురుషులు

చూచినపుడె వేయు ♦ సుమశరములు.

J

తా॥ కాముకులు పరస్త్రీల నిచ్చగించిచూచినయెడల మన్మథుడు మదమును బెంచి మన్మథోదేకము కలుగజేయును.

శ్లో॥ ఉజ్వలవపుషం పురుష కామయతే స్త్రీ వరోపి తాం దృష్ట్యా॥

అనయోరేష విశేషః స్త్రీ కాంతతి ధర్మనిరపేక్షా॥

శ్లో॥ అభ్యర్థితా చ పుంసా సహసా న స్వీకరోతి సహజేన॥

సుకృతసమయాద్యపేక్షీ ప్రవర్తతే వా నవా పురుషః॥

చ. పురుషులు కామబాణహతిఁ ♦ బొంది రసస్థితిగోరి వేడిన
దరుణులు సమ్మతింపక యదల్తురు చేరఁగనీరు, మెచ్చునుం
దరతరమూర్తియైన నరుఁ ♦ దారెతగుల్కొనఁజూతురేని ని
బ్బరముగ ధర్మము న్గులము ♦ వావియుఁజూడరు మన్మథోద్ధతిన్.

తా॥ కాముకులు మన్మథబాణములకులొనై స్త్రీలను మోహించి దఱిజేరి వేడినను సమ్మతించును. దగ్గరకురానీయక యెంచెదను. సుందరరూపుని తామె తగులుకొనుటకు దలంచిరేని ధగ్గమును కులమును వరుసమును త్యజించియైనను వానిని పొందగోరుదురు. పురుషులట్లుకాక ధగ్గమును పూర్వాచారములను పాటించును. కావున పురుషుడు ధగ్గనియమముడై స్త్రీవలె సులభముగ ధగ్గమును త్యజించి వరదాగమనమునకుం జొగిడడు.

శ్లో॥ సులభామనమనుతేఽపి కామయతే దుర్లభాం హృషాభియంతే చ॥

ఇతి సరి వారీశీలం నార్యా వ్యాప్తికారణం వక్ష్యే॥

అ. వె. చేరి వేడుకొనిన ♦ చేయిక యడియాసఁ

జూపి యపుడెయట్టి ♦ సుదతి నొక్క-

పురుషుమీఁదనలపుఁ ♦ బటపెనంచును గల్గ

నిందఁబటపి వెటపు ♦ నింపనలయు.

తా॥ స్త్రీ తనయొద్దజేరి పార్థింపినను పురుషుడుబడక యా స్త్రీ యొక పురుషుని మోహించెనని నిందవేసినయెడల నా స్త్రీకి వెటపుగలిగి తన్నిక జేరదలంపదు.

—: కామినులు వ్యభిచరింపకుండుటకుఁ గారణములు :—

శ్లో॥ భృశమనురాగః పత్యాపవత్యవాత్సల్యమతివయస్త్వం చ॥

వ్యతికరనిర్వేదిత్వం ధర్మాపేక్షాపి కస్యాశ్చిత్॥

శ్లో॥ భర్తరవిరహః స్వాత్మని దోషజ్ఞానం యయాసురస్యయా రక్తః॥

ఇయమస్య మన్నిమిత్రా మా భూత్వీదేత్యసామర్థ్యమ్॥

సీ. పతిభక్తికలదు నాఁపైఁ జాలబిడ్డలఁ

గంటిగా యని యన్యుఁ ♦ గవయదొకతె

నాపోడిమెఱిగినఁ ♦ జేపట్టకధిపతి

విడుచుగాయని చేర ♦ వెటచునొకతె

పెనిమిటిఁగనిన సీతనికి నాకతమునఁ

జేటునచ్చునటంచుఁ ♦ జేరదొకతె

యిరుగుపొరుగువార ♦ లెఱిగినఁ గులహాని

వాటిల్లునని చొరఁ♦ బారదొకతె

గీ. వీనినెఱువలె బొందుదు ♦ వీడునాకు
వఱుడుకాడని తమకంబు ♦ వదలునొకతె
యిచ్చగలిగినకామిను ♦ లేమిచెప్ప
నిట్టివిధముల జారుఁ జేపట్టరెపుడు.

తా॥ పరిశ్రయనిపించుకొంటిని చాలామంది పిల్లలనుగంటి ననుకొని
సంతృప్తి చెందునదియు, ఆవిషయము భర్తకు తెలిసిన తన్ను విడిచిపుచ్చునని భయ
పడునదియు, భర్తకు బాగునిగనిన తనవలన జారునకు అపదగలుగునని కీడును
శంకించునదియు, ఇరుగుసొరుగువారు చూచినయెడల కులమునుండి వెలిగావలసి
వచ్చునని శీలమును ప్రేమించునదియు, జారుడు తననుసాందుటకు వీలుండదని
నిరాశ చెంచునదియు, స్త్రీలకు జారవాంఛయున్నప్పటికిని నీకారణములచే జారుని
చేపట్టజాలరు.

శ్లో॥ దుర్లభ్యో నాగగ ఇతి సుహృదితి పత్యా ప్రయుక్త ఇతి గరిమా।

ఇంగితమూఢః పలితో నీచః శుష్కభియోగ్యదేశకాలజ్ఞః ॥

శ్లో॥ ఇతి లఘిమా సుహృదర్పితభావోఽచిత్తజ్ఞ ఇతి ఖేదః।

తేజస్వ్యనిభృతభావో జ్ఞాతా జ్ఞాత్యర్థుతా భవేయమితి భీః॥

శ్లో॥ ఇచ్ఛాయామపి సత్యాం స్త్రీణాంవ్యాప్తృతికారణాన్యాహుః।

పృథమోక్తపంథకారణవారణమనురాగవర్ధనం కార్యమ్॥

సీ. సంకటములుగల్గ ♦ సామి విరక్తినిఁ

జెందుననుచుఁ దాల్చి ♦ నొందియుంచు

దుర్లభ్యుడు పతిమిఁత్రుఁడు నాగరకుఁడగు

జారుఁడంచును మది ♦ స్థారవించు

వేశకాలంబులఁ ♦ దెలియని మూఢుఁడు

పలిత నీచుండని ♦ పరిహరించు

ప్రియునిసతినగు నా ♦ ప్రేమనెఱుంగక

కామింపరాఁ డని ♦ ఖేదముంచు

గీ. కులమువారలుఁ గాంచిన ♦ వెలియటంచు

భయముఁజెందియు న్యభిచరింపఁగఁ దలఁపదు

పై నఁజెప్పిన కారణఃపంచకమునఁ

గాన వాటిని వారించి ♦ గవయవలయు.

తా॥ తనయొక్క శరీరమువలనఁబుట్టఁబడిన లోగముచే భర్త విరక్తిభావమును జెందుననిన యసామర్థ్యమును, జారుడు నాగరికుఁడు దుర్లక్ష్యుండు భర్త స్నేహితుఁడు సనిగౌరవమును, జారు డింగితమూఁడు పలికుఁడు నీచుఁడు దంభాలాపి దేశకాలపాత్రంబులను దెలియనివాఁడని లాఘవంబును, స్నేహితుని భార్యనగు నన్నుఁగోరకయుండెనే హృదయాభిప్రాయమును దెలిసికొనలేని వాడని భేదమును, బంధుజనాదులకుఁ దవవ్యభిచారము తెలిసిన బంధుతిరస్కారము కలుగునని భయమును, నీయైదు కారణములవలన స్త్రీవ్యభిచరింపఁజాలదు. కావ వాటిని నివారించి యనురాగమును వృద్ధిచేయవలయును.

శ్లో॥ కార్యముపాఠ్యవ్యంజనమకృత్తి హేత, యథాయోగ్యమ్।

అతిపరిచయతో గరిమా, లఘిమా వైదగ్ధ్యభోగయోః ఖ్యాతా।

భేదః పగ్గితేస్త్రాసోప్యావ్యాసనతో నివర్త్యా స్యః॥

చ॥ అలయకపల్మరుకొ దిరుగులాడి యగౌరవమౌజ్జగించు నేర్పులుపచరించి భావములు ♦ పొందుగఁజెప్పిన లాఘవంబు చంచలమగు భేదభావముఁ బ్రశాంతముఁబొందు నమస్కరించినకలభయమెల్లఁబోవుఁ దమిగల్గిలిన నూరటమాటలాడినకొ.

తా॥ స్వసామర్థ్యప్రకటనవలన కామినిహృదయమందు విశ్వాసమునగులుగ జేసి పగ్గిథమమైన యసామర్థ్యమును దొలంగింపజేయుటయు, అతిపరిచయము వలన రెండవదియైన గౌరవమును తొలంగింపజేయుటయు, కార్యకుశలుడు భోగి యనుభావమును తనపట్ల స్త్రీయందుకలుగ చేసి మూడవదియైన లాఘవమును దొలంగింపజేయుటయు, నమస్కరించుటవలన నాల్గవదియైన భేదమును, ఊరడించుటవలన నైదవదియైన భీతియు తొలంగింపజేసినచో స్త్రీలు వశులగుదురు

—: పురుష దూతలు :—

శ్లో॥ శూరః సముచితభాషీ రతితంత్రజ్ఞః ప్రియస్య కర్తా చ।

ప్రేక్షణకారీ సాహసరసికః పోద్ధామయావశ్రీకః॥

శ్లో॥ అతాల్యాజాతసఖ్యః కీర్షనకృత్యాదినా జాతవిశ్వాసః।

అఖ్యానశిల్పకుశలః కస్య చిదవ్యవృత్త కృతదూత్యః॥

శ్లో॥ అప్యగుణో మర్మజ్ఞః సఖ్యా పృచ్ఛన్నసంస్పృహః!
ఉత్తమయా సంభుక్తః సుభగః ఖ్యాతాన్వయశ్చ జామాతా॥

శ్లో॥ పరిచారః స్మరకీలః తాదృశః ప్రాతివేశ్యపి,
ధాతేయికాపరిగ్రహ ఉద్యోగత్యాగకీలశ్చ॥

శ్లో॥ ప్రేక్షణరసికో వృష ఇతి విఖ్యాతః సద్గుణాధికః పక్ష్యుః!
అభిమతమహర్షా వేషచారః సిద్ధా ఇమేనరాః స్త్రీషు॥

సీ. శూరుఁడు ప్రియవాది ♦ మారతంత్రజ్ఞుఁడు
శోధకుండును సాహసండు భోగి

యశావనుండు ధనాధ్యుఁ ♦ డాబాల్యముగఁదాను
గూడంగఁబెరిగిన ♦ కూర్మిసఖుండు

నేర్పరి విశ్వాసఁసీతుఁడు మర్మజ్ఞుఁ
డనుకూలప్రచ్ఛన్నుఁ ♦ డతఁడు దూత

యుత్తమాంగననై న ♦ నొడఁబాటు గొననేర్చుఁ
బక్కినివాఁడు ప్రశస్తదిక్కు

ఆ. వె. క్రొత్త పెండ్లికొడుకు ♦ కుసుమాస్త్రశీలుండు
బంటు దాదికొడుకు ♦ పరమహితుఁడు
వలవఁదగినవాఁడు ♦ వలనింటివాఁ డిట్టి
తంత్రములకు మిగులఁ ♦ దగెడువారు.

తా॥ పౌరుడు, ప్రియముబలుకువాడు. కళాశాస్త్రము తెలిసినవాడు, శోధించువాడు, సాహసముకలవాడు, సుకవాసి, మంచిప్రాయముకలవాడు, దృవ్యముగలవాడు, చిన్నతనమునుండికూడంగ పెరిగిన స్నేహితుఁడు, నేర్పుగలవాడు, విశ్వాసము గలవాడు, గుట్టుగలవాడు, అనుకూలముగా వడచువాడు, ఉత్తమసంశసంజాతనైనను వలలో వైచుకొనగల దేహసౌందర్యముకలవాడు, గొప్పయింటి క్రొత్త పెండ్లికొడుకు, కనుసన్నలయందు నేర్పరి, నౌకరు, దాది కొడుకు, పేలుకోరువాడు, కామింపదగినవాడు, పక్కయింటివాడు వీరలు దూతకృత్యమునకు అర్హులు.

—: జారులకు వశులగుస్త్రీల లక్షణము :—

- శ్లో॥ ద్వారాపస్థితీలీ దృష్ట పార్వం విలోకే యా చ।
రమణద్విట్టర్భగా వా నిరవత్యా నిరవరాధపరిభూతా॥
- శ్లో॥ లంఘితలజ్జా పంధ్యా గోష్ఠీలీ మృతావత్యా।
పరిహరతి నావరాధేప్యభిభూతా వా పృథా సపత్నీభిః॥
- శ్లో॥ బాలా మృతపతికా యా బహూపభోగా దరిద్రా చ।
న్యూనపతిర్భయమానా మూఢవోద్వేగినీ కళాకుశలా॥
- శ్లో॥ శ్రేష్ఠా బహుదేవరకా పోషితధర్మైః ధరీకృతా సమానాభిః।
నిత్యం జాతికులస్థితిరీర్ష్యాభిః పతిసమానశీలా చ॥

- సీ. ఇంటివాకిట నిల్చి ♦ యిటునటునుంజూచు
పొలఁతి నాధునితోడ ♦ బోరునతివ
గొడ్డ్రాలు దుర్భగ♦గోష్ఠీసమాచార
బహుభోగవనిత యా ♦ బాలవిధవ
పగలు నిద్దరపోవు ♦ పడఁతి కరూపిణి
సిగ్గులేనిది కళా♦శిల్పనిపుణ
విగతనాయక యవి♦వేకిసకియ యల్ప
భోగిని మూర్ఖయు ♦ బూమెకత్రై
- గీ. యత్తయును మామయు సవతి♦యాలు దన్ను
నెవములేకయె దండించు ♦ చపలనేత్ర
కరముమఱదులు నధికంబు ♦ గలుగునతివ
సురతసాధ్యలు జారతా ♦ పురుషులందు.

తా॥ తలవాకిటనిలిచి యటునిటుజూచునది, భర్తతోపోట్లాడునది
గొడ్డ్రాలు, నీచమగునల్లాచములాడునది, పృతంతములను తెలియజేయునది,
మిక్కిలి భోగముగలది, బాలవిధవ, పగలునిదిరించునది, రూపహీనురాలు, సిగ్గు
విడిచినది, చిత్తభ్రవులవాయునది, మగనిచేవిడువబడినది, అవివేకునిభార్య, కొల
దిభోగములనుభవించునది, మూర్ఖవతి, కేవలత్రై, అత్త మామ శవతి వీరలు తన
యందునీరములేకున్నను నీరమునుమోపి దండించుటవలన చపలముగానుండునది.

సీ. జారులకు వశులగుదురు.

శ్లో॥ కన్యాకారే యత్నాద్వరితా వ్యూహా కుశోపి కారణానైవ।

యా యోవశీఽభియక్తా ప్రకృతిస్త్రిగ్ధా చ యా యస్మిక్ ॥

శ్లో॥ చారణవిరూపవామనదుర్గన్ధిగ్రామ్యరోగిణాంభార్యా ।

కుపురుషబద్ధక్షీబప్రమదా ఏతా అయత్నసాధ్యాః స్యుః॥

చ. పెనిమిటి రోగియైన మఱి ♦ పెండ్లియునాడిన కన్నెనాడు చుం
బనమును యౌవనంపునును ♦ బల్కులఁదేలిన భృత్యునింట దా
మనఁగలదంగమంగళిత ♦ మత్తకు పూరుషుకాంత నృద్ధునం
గనయును యోగికాంతయును ♦ వల్తురు జారుఁబ్రాయత్ని మేటికిఁ.

తా॥ భరణరోగియైనను లేక మఱియొకతెను పెండ్లియాడినను, కన్న
యగానున్నప్పుడు చుంబనములు యౌవనపుమాటలచే పరవశమయినది, సేవకుల
యింటికి చను దెంచునది, వెట్టిపానిభార్య, ముసలివానిపత్నియూ, యోగాభ్యాస
ముచేయువానిభార్య వీరు జాగులయొక్క ప్రియత్నములేకనే మోహింతురు

శ్లో॥ అంగస్తాదధికాగ్ని వామపదే స్యాత్ప్రజేశినీ యస్యాః।

హీనాగ్నిమద్యమా వా స్పృశతి న భూమిం కన్తిష్ఠా వా॥

క. కాలి పెనువేలునకుఁ జెలి

వేలిధికంబయిన మగ్నఃప్రేలు కృశంబై

వ్రాలిన నవ్వలివేల్లున్

వ్రాలక నిలమోపకున్న వ్యభిచారిణియౌ.

తా॥ కుడిపాదముయొక్క పెద్దవేలుకన్న పక్కిననున్న వేలు పొడుగు
గానుండిను, మగ్నవేలు సన్నముగానుండి వ్రాలియున్నను, చివర రెండువేర్
ళును క్రిందికి వ్రాలియుండక భూమిమీదమోపకున్నను యట్టికన్న వ్యభి
చరించును.

శ్లో॥ తిదనంతగద్వయం వా కేకరదృక్పింగళాక్షీ చ।

తాం పుంశ్శ్రీమితి విదుః సామదర్శివిరో హసనతుడ్డీ చ॥

గీ. ఓరగంటఁజూచు నువిద, ♦ యూరక నగు

గలికి, పచ్చనికన్నులఁ ♦ గలుగుబోటి,

శాస్త్రములఁ దెల్పువ్యభిచారిఁజాడ లెల్లఁ

గలుగుసతి వశ్య మగు నని ♦ తలఁపవచ్చు.

తా॥ కడగంటిచూపుగలది, కారణములేకనే నవ్వుచుండునది, పచ్చని కన్నులుగలది. సామద్యికకాస్త్రవేత్తలచేజెప్పబడిన వ్యభిచారలక్షణములుగల స్త్రీలను వ్యభిచారిణులుగా గుర్తింపదగినది.

శ్లో॥ సిద్ధతామత్మనో జ్ఞాత్వా లింగాన్యస్త్రియ యోషితామ్।

వ్యాప్యత్తికారణోచ్చేదాన్నరో యోషితున్ సిద్ధతి॥

క. ఈలాగులక్షణంబుల

నీలాలక జారగాఁగ • నిశ్చితమతియై

వేళయుఁ గాలము నయ్యె

పాళముఁ దానెఱిగి విటుఁడు • పైకొనవలయున్.

తా॥ కామకులు వైనచెప్పియుండిన లక్షణములుగలస్త్రీలను చారిణులుగా నెఱింగి దేశకాలపాత్రలననుసరించి పర్యాయము నేయవలయును.

శ్లో॥ ఇచ్చాన్యభావతో బాతా క్రియయా పరిబృంహితా।

బుద్ధ్యా సంకోధతోజ్యేగా స్థిరా స్యాదవసాయినీ॥

శ్లో॥ యాసాం పరీధమం సాహసమథవా నిర్యంత్రీణం వచో యాను।

తాః స్వయమభియోక్తవ్యాప్తవిపరీతాస్తు దూతీభిః॥

ఉ. ఇచ్చదనంబువల్లఁ దగ • నించుకదాని దృఢంబుఁజేసి తా నచ్చపుబుద్ధిచేత తిరమయ్యెడు లీలఘటించెనేని యే యొచ్చెములేక నిల్చువిటుఁగూఁచి సాహసమండఁజేసి తా నచ్చులసిద్ధికై తగుసహాయముచేయుదు రిష్టభృత్యులన్.

తా॥ కామః పురుషులు జారకాంతల యిష్టమును గుర్తించి వానలసంఘా నమునకు తగు స్నేహితులను బంపఁడను

—: వ్యభిచారిణుల గుర్తించుట :—

శ్లో॥ స్వయమభియోగే కారోఽపరీణయం ఘటయేదలంపటః పరీధమమ్।

అహతమదనలేఖాం దృగ్దూతీం శ్రీరయేద్బహుళః॥

క. దూతికలచేత జారిణి

చేతోగతి గానరాక • చిక్కనిరూపుల్

దూతికలఁజేసి పలుమరు

నాతరుణులు చూపువగల ♦ నరయఁగవలయున్.

తా॥ కాముకపురుషులు దూతికలనుబాపి నారివలన జారఁస్త్రీలు సమ్మతిఁ
చనియెడల నాజారఁస్త్రీలు చూపువగలను గాంచుచు తామే ప్రయత్నించి కృత
కృతులు కావలెను.

శ్లో॥ కేశవసంపదసంయచుచుంగే నిజ ఏవ కరదుహైశ్చరణమ్ |

ఆభరణనాదమసకృద్ మర్దవమధరోష్ఠయోః కుర్వాత్ |

శ్లో॥ ఉత్సంగసంగతశ్చ ప్రియసుహృదః సాంగభంగమపి జృంభేత్ |

విస్మజ్జద్గదవాక్యం భువమేకా ఏహ్యయేద్భూయః ||

శ్లో॥ అన్యాపదేశతస్తత్కథయా సఖిభిః సమం తిష్ఠేత్ |

సాదరమస్యా వచనం శృణుయాద్ బూరియాద్ మనోరథం వ్యాజాత్ ||

శ్లో॥ సుహృది శిశౌ వా జవయేత్తామేవోద్ధిశ్య చుంబనాశ్లేషమ్ |

ఉత్సంగమంగమస్యా లఘు స్పృశేద్బాలలాలనవ్యాజాత్ |

శ్లో॥ బాలక్రీడనకానాం దానాదానే కథాం చ తద్వ్యాజాత్ |

తత్సంవాదిని లోకే ప్రీతిం సంస్పృజ్య సంచరమ్ ||

శ్లో॥ శృణ్విత్యామపి తస్యామరిదితవద్విశదమనతస్త్రైకథాః |

కుర్వాదుద్యతి చైవం ప్రణయే నిక్షేపమాదధ్యాత్ ||

నీ. తలవిప్పి ముడుచుట ♦ తనశరీరము గోళ్ల

నలముట యొడలి సామృంతుకొనుట

చేరువ గూర్చున్న ♦ చెలికానిపై నీల్లి

యావలించుట యొయ్యసలిగికొనుట

తనుగనుఁగొన్నచో ♦ దండంబుఁబెట్టుట

యన్యాపదేశంబు ♦ లాడుకొనుట

నామాటవినుమని ♦ సయముగా నొకరితోఁ

బలుకుట యొకనినిఁ బట్టుకొనుట

గీ. విడమునేయుట శిశువునోరొడిసిపట్టి

తమ్మఁబెట్టుట పసిబాల ♦ నెమ్మిఁబట్టి

యందియిచ్చెడిగతి దేహ ♦ మందుకొనుట

జారగుణములనతుల లక్షణములయ్యె.

తా॥ తలవెంటుకలనువిప్పి ముడివేసుకొనును, గోళ్లతో తనశరీరము గీచుకొనును, శరీరముననున్న నగలనుసరిచేసుకొనును, దగ్గరగా కూర్చుండియుండున్న హితులపై నీర్తి ఆవలించును, అతివేగముగ కోపమును గాంచును. తనవైపునకు చూచిన నమస్కరించును, గూఢోక్తులను పలుకును, ప్రేమతో తనమాటవినవలసి నదిగా యితరులతో పలుకుచు వారిచేతినిపట్టుకొనును, తాంబూలమును వేసుకొని బిడ్డనోటియందుబెట్టును, బిడ్డను అందిచ్చులాగున నటించి ముట్టుకొనును, ఈపనులు జారస్త్రీ తాను కోరినపురుషునియెదుట నొనర్చును.

—: జారస్త్రీలను సమ్మతింపజేయు లక్షణము :—

శ్లో॥ పృతిముహురహరహరభవా యస్య గ్రహణేన భవతి సంక్షేపః।

అథ యోజయేన్నిజైస్తాం దారైర్వ్యక్త్యాసగోష్ఠీఘ॥

శ్లో॥ క్రయవిక్రయాయామశ్యాం స్వం యోజయేత్తదాపక్తః॥

పరబుద్ధిరధరోధం కుర్యాత్ప్రణామసుబంధం చ॥

ఉ. మాటలసమ్మతింపకయ ♦ మచ్చిక నేసిన జారకాంతకుఁ బేటముఁబుట్టఁ జేయుటకుఁ ♦ బ్రేమబయల్పడ సంచరించుచుఁ బూటకుఁ బూటకుఁ గుసుమఁపున్నవగంధఫలాదు లిచ్చుచుఁ జీటికిమాటికిఁ గథలు ♦ సెప్పుచుఁ గూర్చి జనింపజేయుచుఁ.

తా॥ జారకాంత రతికిసమ్మతించుమాటలను పలుకక పీల్చిని గనుపరచిన కాంతకు తనపై ప్రేమపుట్టుటకు నాపెపై యెక్కువ ప్రేమను కనుపరుచుకట్లు సంచరించుచు పువ్వులు గంధము పండ్లు మొదలయినవి యిచ్చుచు రతిప్రయోక్తమైన కథలు చెప్పుచు తనపై యామెకు ప్రేమకలుగునటుల జూరుచు పునర్తింపవలెను.

శ్లో॥ ఇతిహాసాదికథాయాం నృప్యగుణే వా వివాదముత్పద్య।

తత్పరిజ నైస్తయా వా వార్తాస్తాం కృతఫణః పృచ్ఛేత్॥

శ్లో॥ ఏవం పృణయం పృణయన్నింగితమాలోచయేదస్యాః।

అభిముఖనాలోకయతే లజ్జామాలంబతే నుచూర్తం చ॥

శ్లో॥ రుచిరం న చిరం వ్యాజద్యవక్తి గాత్రం, పదా భవం లిఖతి।

గుప్తం సస్థితమసకలమవిరళమథవా విలోకతే మన్దమ్॥

శ్లో॥ భావాదంకగతం శిశుమలింగతి మంబతి బ్రూతే।

కించిత్సప్తప్రాభోముఖమవిశదవర్ణకృమం స్థితప్రాయమ్॥

శ్లో॥ పదతి తదన్తికసంస్థితమనుసరతి వ్యాజతో దీర్ఘమ్।

మాం పశ్యత్వతి భావాద్యత్కించిద్వ్యాప్తహరతువైప్రః॥

సీ. ఇతిహాసములలోన ♦ నేకధలడిగినఁ

గొనకొని తనదు సద్గుణమె చెప్ప

నుందరీమణి తను ♦ జూచిన కనుతెప్ప

వెట్టక నెమ్మోముఁ ♦ బెగడఁజూచు

లజ్జఁబొందినదానిఁలాగున నొక్కింత

తలవంచి కాలు భూతలము వ్రాయు

నేమేమీ పనికిన్తే ♦ యెవ్వరోపిల్చినా

రని తలయెత్తి యానలనుజూచు

ఆ. వె. నవ్వాకింతసలిపి ♦ నయమునఁగన్నెత్తి

చూచి పిన్నవాని ♦ చుంబనంబుఁ

జేసి క్కొంగలించి ♦ వాసియాపలుకులఁ

గొంతిగొంతజారఁకులము వలుకు.

తా॥ ప్రబంధములలోని యేకధతెప్పచున్న ను యంనున్న సద్గుణములు తన గుణంబులతోబోల్చుచు, విటుడు తన చూచినకనురెప్పవేయకయే యతని మొగము చూచుచు, సిగ్గుపొందినదానివలె కొంచెముతలవంచి భూమిపైపాదముతో వ్రాయుచు, ఏపనికో ఎవ్వకో తనకు పిలిచినటుల తలయెత్తి విటునివైపునకుకాక నింకొకవైపునకుచూచి చిరునవ్వుకనబరచి విటుని మొగముచూచి దగ్గరనున్నకుర్రవానిని ముద్దుచెట్టుకొని కాగలించుకొని మఱొత్తులనుమాట్లాడును. ఇట్టిపనులు జారింబలు తాను ప్రేమించు జారలను గాంచునప్పుడొనర్తురు.

ఉ. నమ్మికచేయునట్లు తన ♦ నాతుకఁబంచి విశేషగోష్ఠితా

నిమ్ముగఁజేసి ప్రీతిమెయి ♦ నెంతయు నాత్మనివాసభూమికిఁ

రమ్మని పిల్చి తెచ్చి ప్రియురాలును దానును నన్యభుష్పగం
ధమ్ములువెట్టి యన్నయును ♦ దమ్ముడటం చనివానిసేయుచున్.

తా॥ పురుషుడు తానుమోహించిన కాంతయొద్దకు తనయొక్క భార్యను
బాపి దానితో యొక్కవన్నీహముచేయించి తనయింటికి పిలిపించుచు వచ్చిన
పుడు పుష్పములు మొదలగువాననద్రవ్యముల నిచుచ్చు నాపెభర్తను యన్న
తమ్ముడను వరుసలతో బిలుచుచు తనయందు ప్రేమపుట్టునట్లు సంఠరింపవలెను.

శ్లో॥ పశ్యతి యత్ర సదాసౌ తత్ర కథావ్యాజమాచరతి।

తద్దత్తం వహతి సదా కిమపి సమీక్ష్యన్తికే హసతి॥

క. ఏసామ్ము జారగనునో

యాసౌ మృమ్మునటులఁ గొనియరుగం దానిం

కాసామ్ములఁగని జారిణి

నేనర నాత్మీయమనుచు ♦ వివరింపఁగనున్.

తా॥ జారిణికి యేసామ్ము అందినై హ యాసామ్మునమ్మువానివలె యాపె
పద్మజన యాపెయతనినిజాది తనమనస్సెరింగి పువర్తింపువాడని యిట్ట
పడును.

శ్లో॥ న దదాతి తస్య దర్శనమవలంకారాథ యాచితా లేన।

వితరతి సఖ్యా హస్తే కుసుమపీడాది సాలస్యమ్॥

శ్లో॥ నింశ్చసితి తిర్యగాలోకయతి విమృశ్నాతి పాణినా స్వకుచమ్।

సంశుచ్ఛతే చ వసనం కరకాఖాసోటనం కరుతే॥

శ్లో॥ ద్వ్యర్థం పదతిసలజ్జం జనయతి జ్యృభానిహన్తి కుసుమాదై।

రుచిరం రచయతి తలకం సఖ్యాఃశ్రోణీం చ సంస్పృశతి॥

శ్లో॥ తారం కాసతి కేశాన్ముంచతి తద్వేళృగవృతి వ్యాజాత్ ।

కరచరణాంగులిపదినే స్విద్యతి సమృద్ధి భుజపల్లామ్॥

సీ. ప్రియునిసద్గుణములు ♦ ప్రేమయు రెట్టింపఁ

బడఁతి దూతికలతోఁ ♦ బ్రస్తుతించు

శృంగారవతిగాక ♦ చెలువునిజూడదు

సఖిచేతఁ బుష్పనంజయముఁ బంపు

నుసురసురనుచు నిట్టూర్పులు నిగుడించుఁ
దనచన్నగవ దానె ♦ తలఁగఁబట్టు
లలికటాక్షము దిక్కులఁబరామర్పించుఁ
జిలుకనాథునికంచు ♦ జిట్టవిడుచు
గీ. పలుకలజ్జించుఁ బువ్వులఁ ♦ బట్టికొట్టి
పిఱుదుముట్టును దిలకంబుఁ ♦ బెట్టుసతిని
జూచు తలవిచ్చివానిల్లు ♦ చొరఁగఁజూచు
జార జారునిపొడగన్న ♦ సంభ్రమించు.

తా॥ తాను ప్రేమించినవాని మంచుగుణములను కూర్చి దూతికతో పొగ
డును, శృంగారముచేసుకొని ప్రియునికి కనిపించును. దానిచేత్రవృత్తులు పంపును
ప్రియుసంగము మెచ్చడుకలుగునాయని నిట్టూర్పులవిడుచును, మోహము బయ
ల్పడ తనచన్నులనదుముకొనును, కీగంట దిక్కులను పరికించును, ప్రియునితో
మాట్లాడుటకు సిగ్గుపడును, విచారముగా పువ్వులతో వాతనికొట్టును, బొట్టు
పెట్టిదాని మొగము పరికించును. ప్రియునిగృహమున కేరీతిపోవునునాయని తల
పోయును. యాతనినిచూచి సంతోషించుచుండును.

క. కరచరణాంగుళవదనాం

బురువాంబు లొకింతచెమట ♦ పొడమినఁదుడుచుకొ
దరుణీమణి జారుడు తను
బూరిపారిపీక్షింప నలుకఁ ♦ బొడముకొ దెలియకొ.

తా॥ తన మొగమునందుగల చెమటను చేతివేళ్ళతో తుడుచును, ప్రియుడు
తన్ను మాటిమాటికి కాంచుచున్న యెడల కార్యభంగముకలుగునని యతడు తెలుసు
కొనునట్లు కోపించును.

శ్లో॥ ఉత్సంగసంగతా చ ప్రియసఖ్యా వివిధవిభ్రమం తనుతే ।

ప్రీతిం ద్యూతం చ కథాం తత్పరిచారై సమం కురుతే॥

శ్లో॥ తత్పరిజనాశ్చ శృణుతే తస్య కథాం స్వమిత తం సమాదిశతి ।

విశ్వసీతి తస్య సఖిభు స్నేహాత్తద్వాచమాచరతి॥

ఉ. ఈగతినున్న జారునకు ♦ నింగితభావముమాన్ని వేడి యు

ద్యోగిని దత్సమీపమున ♦ నుండి ప్రసంగముసేయుచు స్మృత్యో

రాగుడుచూచె నిన్ననుచు ♦ రంజిలఁజేయు తదీయదూతిహ
స్తాగతరత్నభూషలు క్రియాళిగదల్చి వచించి మొక్కుచున్.

తా॥ ఈవిధముగానున్న జారునకు తనభావము వర్మోక్తులతో నెఱింగించి
వేడుకొనుచు నాతనికి కనుపించునంతచేరువగానుండ నీప్రియుడు నిన్ను చూచు
చుండెననుపల్కు చెలికత్తెను బెగ్గఱగామాట్లాడవలదని మొక్కును.

క. నవ్వుచుఁ జేరువనుండిన

జవ్వని యే మేనిబలుక ♦ సన్నలునేయున్

దవ్వననుండిన దూతిక

నివ్వటిలున్ బలుకఁ బ్రియము ♦ నేరుపులొలయున్.

తా॥ జారులు చేరువనుండినయెడ హాసభావములచే తమకొక్క నెఱిం
గింతురు. అట్లుకాక దూరముననుండిన దూతికలమూలమున నెఱింగింతురు.

శ్లో॥ కతి యువతయోఽస్య భవ్యాః కతహః కస్యామసా సదారమతే |

ఇత్యాది తస్య లోకం పృచ్ఛతి నిర్భతే చ సాకూతమ్ ||

క. పెక్కండుకామినులు గడుఁ

జక్కనివారుండ నాదు ♦ సాంగత్యంబున్

మక్కువఁజేసియు నాతం

డక్కరపడెనా యటంచు ♦ నడుగున్ బ్రీతిన్.

తా॥చక్కనిస్త్రీలు చాలమందియుండ నాకూటము నతడుగోరి నిత్తు
పంచెనా యని ప్రియుడుపరిపీడనదూతి నడుగును.

శ్లో॥ ఇతి దర్శితేగితాయాం సన్లేషం స్పృష్టకాదినా యాంశ్యాత్ |

అకలితమంబువిహారే స్తవభ్రమం సతిస్పృశేదస్యాః ||

ఉ. బారిణియింగితంబు సరఃసజ్జఁడుకాంచి తదీయసంగతుల్

గోరిపయోవిహారమునఁ ♦ గొమ్మలతోనొనగూడి యెవ్వరున్

జేరినివేళఁ బట్టెఱుగఁ ♦ జేసి నిలెంబకుచస్థలంబు లొ

య్యారముతోడఁబట్టి యొకఁయందముచూపుట జారుచందమా.

తా॥ ఈవిధముగా కాముకపురుషుడు కారస్త్రీయిచ్చనెఱింగి యాపె
న్నానమునకై యొంటరిగానున్న సమయమును తెలిసికొని యాపెనుడాసి చమలను
పిఱుదులనుబట్టికాగలించి ప్రేమను గనుపరచవలయును.

శ్లో॥ అపకార్య కామపి రుజం వార్తావ్యాజేన తత్ర వీతాయా॥
అలంబ్య పాణిమస్యాః శిరసి దృశోః స పులకం దద్యాత్ ॥

ఆ. వె. దోడ్డలెవులుపుట్టఁ + దోయ్యలి సీచేత
నమృతముండు జమరు + మనిన కన్ను
దోయి మస్తకంబుఁ + దొలుతనెముట్టఁగఁ
బులకలెత్తు జారఁపురుషునకును.

తా॥ కామకుడు వాకోకవిధముగు జబ్బుకలిగినది. సీచేతియందమృతముం
డునుగాన నన్నముట్టుమన వాచారిణి యతనికిఁజ్జులను శిరస్సును యుట్ట నాతని
శరీరము గగుర్పొడుచును.

శ్లో॥ అనురాగ పేశలం చ బ్రాహ్మదుభయార్థహిద్యకం వాక్యమ్ |
శమయ మమ నుముఖ! పీడాం కలయ నిమిత్తం త్వమేవాస్యా॥

శ్లో॥ సుతను! మదనాదకోఽయం యుక్తం కిం త్వద్భుగస్య ఫలమ్ |
ఇత్వోషధాదిపేషణవిధిషు వ్యాపారయేజేనామ్ ॥

శ్లో॥ సనఖస్పర్శం కుర్యాద్దానాదానం చ పూగకుసుమాదేః |
కరజరదనపవలాంభితమన్యైః పల్లాదికం దద్యాత్ ॥

శ్లో॥ అథ సన్నిధావ్య రహసి పౌఢాశ్లేషుదినుఖరసం విన్యాత్ |
నుచిరమనోరథపంచితమన్యథగురుదీక్షయా క్రమశః॥

ఉ. సుందరి సీకనుంగొనలఁ + జూచిన రోగముమాను నాకు నా
మందునునూరియిచ్చి యది + మాన్పుము నాయెడనాదరంబు నే
యందగుఁ జేయకున్న ఫల + మయ్యది తేటగునంచు జారుఁడి
చందముమాటలాడు రతిఁసంజ్ఞలుగాఁ బరకాంతతోడుతక.

తా॥ పీకజ్జులతో నన్నోరగాచూచినగాని నాకుకలిగిన మదనజ్వరము
కుననట్లున్నది. సీతతో నామందుయిచ్చి వాకోకముకుచూపు సమర్థులాలపు
నీవేనుమా. నీవట్లాన్పనియెడల నందువలనగలుగు ఫలమును నీవుకాంచగలవు.
అనగా ప్రాణములుపోవునని కాఘ్రము జారణితో గూఢోక్తులనుబట్టినను.

ఉ. అకులు పోకలుకొ గెనలకయ్యాదులుకొమ్మని యందియిచ్చుచో
జేకొనఁగోరనంటి మఱి + చిలేనఖిలైదంలలాంఘనా

స్త్రీకృతవల్లికాదిదళఃచిహ్నము లిచ్చి రహస్యమైనచోఁ
జేసొని కొంగలించి సుఖఃసిద్ధికి దీక్ష యొనర్చు నయ్యెడన్.

తా॥ జారుడు జారునికి తాంబూలమునిచ్చుచు యాచకరమునుబట్టి దగ్గ
ఱకుజేర్చుకొని నఖిక్షరవంతక్షతాలింగనాది బాహ్యరతులాచరించి రతి కుపకృ
మించును.

శ్లో॥ నివిడతమసి నిశి నాశోఽప్యవసితరతయో భవన్తి రాగిణ్యః॥

అభియక్తాస్తత్కాలే త్యజన్తి పురుషం న తాః ప్రియః॥

ఆ. వె. కొంగలంతసుఖము ♦ గని జారకామిని

యతి రహస్యకాంత ♦ నరసి దూత

చేసిపుత్తు నెల్లి ♦ చీకటిరేయిని

బయలుసేయవలదు ♦ పట్టవగలు.

తా॥ జార జారుని కొంగలంతసుఖ మనుభవించి యివ్వడు చగలు కావున
రతికాలముకాదు, రేపుకాత్రి దూతికవలన వర్తమానము పంపెదననియు రతి
కుపకృమించవలదనియు బ్రతిమాలును.

—: సంకీర్తమున కుపయుక్తముకాని స్థలములు :—

నీ. మునలియకాకామిని ♦ యొసఁగెడిచోలును

వేల్పుసానిగృహము ♦ వీధుపట్టు

జారసతీగోష్ఠి ♦ జరుగుకామినికొంప

దుర్జనప్రియమైన ♦ దూతిగృహము

వీధికొండెముఁజెప్పు ♦ వెలఁది గేహాబును

జూదరియిలు దరిఁచోటి నెలపు

యగసాలివాని నెఱయ్యుంబై న గుడిసెయు

మంతురసానిదా ♦ మనికిపట్టు

ఆ. వె. కలుత్రాంగుసాంత ♦ కలుమాత్మలమతంబు

లంజెవాడయందు ♦ లాస్యక్లాంత

మందిరములుకావు ♦ మర్మకర్మప్రీతి

జరుగు జారపురుష ♦ సుగతికిని.

తా॥ ముసలిదియ్యో కామము ననుభవించు స్త్రీ యిచ్చెడిచోటును, బోగముదానియిల్లు, జననమాహమతిగనుచోటు, బారస్త్రీలు గుంపులుగూడి మాటలాడుకొనుయిల్లు, దుష్టులకుప్రియురాలైన దూతికయిల్లు, వీధివారిపై కొండె ములు చెప్పుదానియిల్లు, బాడమాడువాని యింటిపారుగున, స్వర్ణకారునికి ప్రియ మగుయిల్లు, మంత్రసాని నివసించుచోటు, కల్లుత్రాగుటకేర్పడినయిల్లు, పాపాత్ములమతము, భోగమువీధి, నృత్యముచేయుదానియిల్లు, యివి బారస్త్రీ పురుషుల సంబంధములకు దగనితావులు.

శ్లో॥ పృథ్వానుభూతవిషయా యత్ర వనే తద్విదూరతో వర్ణమ్।

యత్రైకామభియుంక్తే తతాన్యాం లంఘయేన్నైవ॥

గీ. ప్రాథమ్యగుకాంత నివసించు ♦ పార్వతీ మందు

నేది గౌర్యంబుగా నుండఁబోదు మఱియు

నొకతె భోగించునెలపు నిం ♦ కొక తెచేరి

క్రీడ యొనరింప నెప్పుడు ♦ గూడరాదు.

తా॥ ప్రాథాంగన నెలపుచేడువ రహస్యగోపనముకలుగడుగాన నటకేర రాదు. ఒక తె భోగించుతావున నింకొక తె గూడరాదుగాదా!

శ్లో॥ అభియోగే సతి నార్యా భావపరీక్షా ప్రయత్నతః కార్యా।

యది గృహ్లాత్కభియోగం రతిభావం న ప్రకాశయతి॥

ఆ. వె. దూతిఁబిలిచి తలఁపు ♦ రీతి యెఱింగింప

నదియు దానిభావ ♦ మరసికొనుచు

నియ్యకొని రహస్య ♦ మెచ్చరు నెఱుంగక

యుండఁజేసె నేని ♦ యుత్తమంబు.

తా॥ బారస్త్రీ దూతికను రహస్యముగా పిలిచి తన మనస్సులోనిసంగతి యెఱింగింప అది దానియిష్టము నెరవేర్చనిట్టిరది యితరులకు తెలియనీయక యొనగూర్చిన దూతికాభావము తమము.

శ్లో॥ దూతిసాధ్యాం విద్యాదభియోగం యాతు నాదత్తే।

సంగృహ్యతే చ దోషాయితదత్తా సాధ్యతే కృతకః॥

గీ. నమ్మతిని జూపఁ జాలనినతిని విఱుఁచు

దూతివలన ప్రియత్నింప ♦ దొరయఁగలదు

అతివ డోలాయమానస ♦ యైనయెడలఁ
దానె వశ మగు నిష్టము ♦ దాచియున్న.

తా॥ అంగీకారముఁజూపని కామినిని దూరికవలన గ్రహింపవలయును.
అంగీకారమును బ్రకటింపుచుట్ల డోలాయమానమానసముగు స్త్రీ తనకుఁదానే
కారునివశమగును.

శ్లో॥ అగృహీత్వావ్యభియోగం సవిశేషాలింగితం వివిక్తేయాః ।

ధీరా దర్శయతి స్వం గ్రాహ్య మాహుస్పశేనైవాహుః॥

గీ. విటునికోర్కిఁ దెలిసి ♦ వీలుచేయక యుండి

యొంటిపాటు జిక్కి ♦ యున్నతెలిసి

సరస మాడు చుండు ♦ చానను జారిణి

యనుచు దెలిసి బల్కి ♦ నగుట వలయు.

తా॥ తాత్కాలికాంగీకారమును జూపకపోయినను శేకాంతప్రదేశమం
వారింగనాదిభావప్రకటనములను జూపినస్త్రీని బలాత్కారముననైన జారుడు
ప్రసాదపడగును.

శ్లో॥ మిలతి సహ కేఽభియోగం ప్రణయచ్చేదేన సా సాధ్యా ।

వరిహరతి యాభియక్తా న మిలతి పునరాత్మగౌరవతః॥

గీ. కోరిపైఁ బడునతిని దాఁ ♦ గూడవలయు

ప్రేమ యున్నట్లు నటియించి ♦ విటునివశము

కాకయుండెడిసతి యాత్మగౌరవంబు

కల దటంచు నా యువతిని ♦ వలచవలను.

తా॥ ఎవ్వతె కోరఁబడినదై లభించునో జారుఁదామెను బ్రేమింపంజనును.
ఎవ్వతె కోరఁబడియును జారునివశమగుటకీర్తనపడదో యానె యాత్మగౌరవతాం
క్షిణియు జారుడెంచి విసర్జింపవలయును.

శ్లో॥ సచ వాయుకశౌరవతః ప్రత్యాపప్రేతివివియాత్సాధ్యా ।

ప్రత్యాపకృతీ తీర్తిం యా పా మసాధ్యైవ॥

గీ. ధన్వనిగౌరవమును పుని ♦ దలచివిటుని

పొందనినెటంత పరిచయంబున నడంగు

కోరికను దీర్చుఁ దెగడియుఁ ♦ గూర్చి జూపు
పొలఁతి వశే మగు నని నెంచవలయు విలుడు.

తా॥ ఎవ్వతె భతక గౌరవమును మనమునందుంచుకొని వ్యభిచరింపదో
యాపె నతిపవిత్రములన జారుడు పొందవలెను. తిరస్కరించియుఁ బ్రీతిని
జూపుస్త్రీ సాధ్యమగునని తలంపవలయును.

శ్లో॥ ఆకారితా చ నూత్నం వ్యజ్ఞయతి స్పృహ తరం సిద్ధా ।
యా స్వయమాకారయతి పృథమం, సా పృథమసిద్ధైవ ॥

గీ. సర్మగర్భములను బల్కు ♦ నాతిప్రీతిఁ
దెలపి యాపెను గూడంగ ♦ వలయు విలుడు
ఎవతె జారునిపైఁ బ్రీతి ♦ నెంచె మొదలఁ
గూర్చి జూపి తనంతఁ దాఁ ♦ గూడునాపె.

తా॥ ఎవ్వతె పరులకుఁ దెలియకుండువలుల సర్మగర్భములైన పలుకులతో
స్పృహమగు పృథ్వు తరములను బ్రదురించుచున్నదో యాపెజారునకుసాధ్యరాలు.
ప్రపథమమునఁ దానే జారునివలచుచో యాపెయే జారునికిఁ బ్రథమమున వకు
రాలగును.

శ్లో॥ ధీరాయామపగల్భాయాం పరీక్షిన్యాం చ యోగితి ।
ఏష నూత్నోవిధః ప్రోక్తః సిద్ధా ఏష స్ఫుటాః స్త్రీయః ॥

ఆ. వె. పైనఁ జెప్పి నట్టి భావము ల్గరనులు
బాల ముగ్ధ లందుఁ ♦ బరువవలయు,
భావవిస్ఫుట మగు ♦ భామలయెడ నిట్టి
శ్రీమము లేక వశ్య ♦ మమరఁ గలదు.

తా॥ నూత్నమగు నీయంగితాకారచేష్టాపరీక్షావిధానమును గంభీరప్రకృతి
గలిగిన బాలయందును, ముగ్ధయందునుమాత్రమే చెప్పఁబడినది. విస్ఫుటమైన
భావముగలస్త్రీలు పైనఁజెప్పఁబడిన పరీక్షాదికవిధానములు లేకయే జారులకు
స్వాధీనమగుదురు.

—మూతికాముఖ్యలక్షణము—

ఉ. ఎవ్వతె గౌరవములను నశింపఁజేసి జరియించు మాటలం
దెవ్వతె యాత్మదంబుఁ దగ్గఁబెట్టుకఁ జూపుఁ బ్రియానుకూలయె

యెవ్వతె ధీరప్రీతిగతి ♦ నింగితభావము నిర్వహించు నా
జవ్వని దూతిచేసినను ♦ సాధ్యమగు స్వరదారికారతుల్.

తా॥ ఎవ్వతె గొప్పబుద్ధి కలిగియుండునో, ఎవ్వతె ప్రియులకనుకూలమగు
మాటలను జెప్పగలదో, ఎవ్వతె జూలయొక్క చువస్సులను దెలిసికొనునో, అట్టి
కాంతను దూతికగా నొనరించినయెడల పరస్త్రీలు సాధ్యులగుదురు.

శ్లో॥ దూతివిధేయమధునా యద్యగ్యత్యామి తదపి సంక్షేపాత్.

పృథమమతిశీలయోగాదాఖ్యానాద్యైర్విశేషయేదేనామ్ ॥

శ్లో॥ కుశలసాభాగ్యదమస్త్రావిధికావ్యరతిరహస్యానామ్.

ఘటయేత్కథావిసంగాత్ బ్రూయాద్విశ్వాసమత్పద్య ॥

శ్లో॥ రూపకభావిజ్ఞానం శీలే క్వ తప క్వ చాయమిద్యుతో భర్తా.

ధిగైవముచితవిముఖం తాదృశ్యం తే విడంబయతి ॥

శ్లో॥ ఈర్ష్యాకురకృతవేదీమృదువేగః కాత్యవసతిరవిదగ్ధః

దాసోపి తే న య క్తః పతిరయమాః కష్టమిత్యాద్యైః ॥

శ్లో॥ పతిదూషణగణపచనైర్వైరాగ్యం లంభయేదేనామ్.

యస్మిన్నుద్విజతే సా దోషే భూయస్తమేవ పల్లవయేత్ ॥

సీ. మొదలనింటికేబోయి ♦ ముదిత సంశీలనృ

త్తాచారములగూర్చి ♦ యభినుతించి

రతిరహస్యాది కాఃర్యంబులు వాక్రుచ్చి

సాభాగ్యకరమంత్ర ♦ సమితియొసంగి

యశాషధమణులిచ్చి ♦ యంతటఁ దనయెడ

నమ్మికఁబుట్టించి ♦ నాతిఁజేర్చి

నిరుపమసత్కథానిపుణభావమునకు

దైవమీతని నెల్లు ♦ ధవునిఁ జేసె

గీ. గోపకాఁడు కృతఘ్నుండు ♦ గుణవిహీనుఁ

డల్పరతుఁడును మూఢుఁడు ♦ నైనవాని

బెనిమిటినిగూడ నీకెట్లు ♦ ప్రియమువుట్టుఁ

దరుణి కొరగాదు నీచక్కఁదనమునకును.

తా॥ కామకపురుషునిచేత పంపబడిన దూతిక కామకపురుషుడు కోరి యున్న స్త్రీయింటికిజని యాపె యాచారవ్యవహారములనుగూర్చి యాపెను స్తుతించి స్నేహముచేసుకొని రతిరహస్యకార్యములను బోధించి సంపత్కరమగు మంత్రోపదేశములనొప్పరి కొన్నిమందులిచ్చి తనయందాపెకునమ్మికగలుగునటుల పరీవర్తింపించి, తరువాత నీరూపురేఖావిలాసచాతుర్యములకు దైవము తగినభరణ నొసరింపకపోయెను. నీభరణ మక్కొపి, కృతఘ్నుడు, గుణవంతుడుకాడు, మూ ధుడు, అల్పరతుడు, ఇటువంటిమగనితోపాండు నీకేమంతస్మియము? నీచక్క దనమునకుమాత్రముతడు మగడగుటకు తగడు.

క. ఈలాగున సతి వినుతియు

నాలోననె మగనిదూషణాలాపములక

బోలించియుఁ దాల్చినిలుకడఁ

దూలించి పతిరోయఁజేయు ధూతికమటియుక.

తా॥ దూతిక యీవిధముగా నాస్త్రీనిస్తుతించి దానిభరణను నిందించి దానికి దానిపెనిమిటియందు కోరికలుగునటులచేయును.

శ్లో॥ నాయకగుణగణభజితం కుర్యాదేవం పరీసంగేన ।

ఉత్పాద్య సామనస్యం బ్రూయత్సుభగే కృణుష్య యచ్చిత్రిమ్॥

శ్లో॥ చిత్రం కిమపి వ్యతికరమాసౌ యావా కుసుమసుకుమరః ।

దృష్టిభుజంగీదప్తస్తన సఖి! సదేహమరూఢః ॥

ఉ. బారునిరూపరేఖలుఁ ప్రసంగముఁ జేయఁదలంచినప్పు డా

వారిరుహస్య కిట్లనును ఁ వామవిలోచన యొక్కిచ్చిత్రమే

చేరువఁగంటి నొక్కయెడఁ ఁ జిత్రరూపుఁడు యకావనుండు నా

తారవిలోచనాహితముఁదంబును జేసె నటంచుఁ జెప్పఁగన్.

తా॥ అనంతరము దూతిక కారపురుషుని రూపురేఖావిలాసములయొక్క ప్రశంగము చేయదలంచి దానితో నేనునీవద్దకు వచ్చునప్పుడు ఇక్కడకు చేరు వగా నొకచోట మన్మథునివంటి చక్కనిపురుషుని నాకన్నులు కరుణదీర చూచితివను.

శ్లో॥ కృసీతి స్విద్యతి ముహ్యతి సత్తావస్తవ్యకోపి దుర్వారః ।

త్విన్ముఖచంద్రోమధారనమప్రాప్య పోజితా నాసౌ ।

శ్లో॥ స్వప్నేఽపి తస్య మభగః కదాపి నేద్యగ్వికారోఽభూత్ ।
ఇత్యుక్తే యది సహతే పునరపరేద్యుః సమేత్య సంకథయేత్ ॥

ఉ. తావముపొందు లేజెమటఁ ♦ దాల్పునుదేహము, నిద్రొఁబోవ నా
రూపముదోచిన నైదరు ♦ రోజు తదీయముఖేందుసాధధా
రాపరిషేచనంబు తన ♦ ప్రాణసఖ్యగనుఁగొన్న నాత్మన
ల్లాపములుజ్జగించుటకుఁ ♦ దన్నిచను ముఱివచ్చువేకువన్ ॥

తా॥ దూరిక చెప్పినపురుషుని మోహించి యాస్త్రీ పరితాపమును
పొందును. దేహమున జెనుటపట్టును. నిద్రించుసమయములయందాతని కలల
యందుగాంచి బెడరును. నాతడెక్కడైనను కనుపించునాయని సాధభాగముల
యందుండి చూచును, దూరికవలన నాతనిభృసంగములను వివజనును.

శ్లో॥ వృత్తమహాల్యాడీశాం క్లాఘ్యం స్త్రీసంగమభియోక్తుః ।

ఏవం ప్రియుజ్యమానే లక్షయితవ్యస్తదీయ ఆకారః ।

శ్లో॥ దృష్ట్యా బ్రవీతి సస్మితమన్రిక ఏవోపవేశయతి ।

వృత్తతి భోజనకయనే ఆఖ్యానం దిశతి రహసి వామిలతి ॥

క. ఏకాంతంబున నోయ్యన

నాకామినితోడ మాట ♦ లాడుచుఁ బూర్వ

శ్లోకములు కథలు చదువుచు

వాకొను దాసురమునీంద్రవర్తనగతులన్ ॥

తా॥ ఈవిధముగా యాస్త్రీ తిరుగుచుండ దూరిక యేకాంతమున దానితో
మాటలాడుచు పూర్వముజరిగిన రంజితధలను జెప్పచు దేవతలు మునులు జారత్వ
మున బూర్వము సంపరిచినారు కనుక జారత్వమున దోషములేదని తెలుపును.

సీ. గౌతమమునిరాజఃకాంతగాదె యహల్య

దేవేంద్రుతోఁగోర్కె ♦ తీర్చుకొనియె

నాదిత్యగురువత్తి ♦ కాదె తారాజేవి

శిష్యుఁ జంద్రునిఁ బ్రియుఁ ♦ జేసికొనియె

దాశరాజతనూజ ♦ దాఁగాదె యోజన

గంధి పరాశరుఁ ♦ గవిసిమనియె

బరమపావనికాదె ♦ భాగీరథీదేవి

శంతనుతో రతి ♦ సల్పుకొనియె

గీ. ద్రాపదీదేవి కేవురు ♦ ధవులుకారె

గొల్లెతలు కృష్ణుతో నొనఁ ♦ గూడిమనరె

కానఁ దొల్లిఁటివారును ♦ గవిసినారు

బారుఁబొందిన నేమి దోఁపంబునతికి.

తా॥ అహల్య యిందుగినిపొందలేదా, తార చంద్రునితో కలియలేదా? యోజనగంధియును దాశరాజుమూర్తై పరాశరుడను మునిని పొందలేదా? పురమ పవిత్రమగు గంగ శంతనుని పొందలేదా? ద్రౌపదికి యైదుగురు మగలుగదా? గోపికలు కృష్ణునితో సుఖించలేదా? పూర్వకాలపువారగు యట్టిమహనీయులే పరదారాగమనంబు దోషంబులేదని కూడినపుడు మనకుమాత్ర మేమిదోషము గలదని తెల్పును.

శ్లో॥ నిఃశ్వసితి జృంభతే వా స్వనిత్రుమన్యై దదాతికించిద్వా।

యాస్తీమేష్యసి పునరితి పదతి, కథం సాధువాడిసీ భవతీ॥

శ్లో॥ పక్తి కిమష్యసమంజసమిత్కుక్త్వా తత్కథాం భజతి।

కిన్న కరోమి వచస్తవ కిన్తు శతోఽసావతీవ మే భర్తా॥

శ్లో॥ హనతి చ తస్య వికారం శుశ్ర్వా భూయన్తు సోపహాసేవ।

ఇత్యాకారప్రకటనమాలోక్య ప్రాధృతం యుంజ్యాత్॥

ప. ఆదూతి తెల్పుచుటలను వినిపతరువారే యాపె నిట్టూర్పులుచెడుచును. దూతికిఁగొంచెము లందమడుచు. తనయొద్దనుండి చెడలుదానిని మరల చెతకకుఁ బిలుచును. ఇంకొకమాటయని మరల మరల వెనుఁదిగ్రివ్వను, నీవనిట్లునానాని మరల పక్కించును, దూతి చెప్పదానిలోఁ గాఁగూడనిదేమో యొన్నదనుచు నాయకపృత్తమును మరలవివఁగోరును, నీవన్నట్లేమిచేయను నాపెనిదిటి మిక్కిలి కొపియాయెననును, తద్భర్తృకొపస్వభావాది ప్రకటనమాలకించి దూతికవివృ తానును నట్లేయన్నదై యామాటవలన నాయంతి మనోగతమును గుర్తించి యాపా యినదానాదికము నుద్ఘోషించును.

శ్లో॥ తాంబూలకుసుమలేపనదానై రుచబృంహయేద్భూయః।

ఇతి సుఖటితసద్భావా వ్యసవవివాహోత్సవపార్యే॥

శ్లో॥ ఉద్యానపానయాత్రాజలాపతాచే హుతపహోత్పలే |
ప్రవిచిన్తి తాత్యయే వా కేశ్మిని నిజ ఏవ తౌ యంజ్యత్ ||

సీ. తాంబూలకుసుమగంధంబులు ముంగిట

నుంచు నాథుండు నీకుఁ ♦ బంచెననుచు

వనజాక్షి నీకంపె ♦ నని పుష్పగంధంబు

లిచ్చి నాయకునిచే ♦ మెచ్చుచుడయు

నుత్సాహసంపాతఁడొద్యానసీమల

కేళీస్థలంబులఁ ♦ గీలుకొల్పు

ననుకూలగృహము లేదని విచారించినఁ

దనమందిరంబిచ్చి ♦ తలఁగియుండు

అ. వె. నొకరిహృదయమెఱిగి ♦ యొకరికినెఱిగించి

యొకటఁదలఁపుఁజెప్ప. ♦ నొకటఁదనకుఁ

జెప్పకున్న వారి ♦ చేష్టలఁ బరికించి

యొకరి కొకరిమతము ♦ నొనరఁబలుకు.

తా॥ దూతిక జారస్త్రీముందు తాంబూలపుష్పగంధములుంచి నీప్రియుండు పంపెననును. అవిధముగానే పుష్పగంధములను జారపురుషునికిచ్చి నీ ప్రియురాలు పంపెననును. జారస్త్రీపురుషులకు పరస్పరము అధికమయినమోహము పుట్టునటులొనర్చి రహస్యస్థలమలయందు వారు తారసిల్లినటులొనర్చును. వారిరువురు రతిక్రీడలకు తగినతావులేదని విచారించుచుండ తనయిల్లిచ్చి దూతిక కాపాడుచుండును. వారిచేష్టలనలన యింగితమును గ్రహించి యొకరిభావము లొకరికిఁజెల్పునదియే దూతికాకృత్యమునకు దిగినది.

—: త్రివిధ దూతికాలక్షణము :—

శ్లో॥ బుద్ధైకస్య సమీహితమాత్మధ్యయైవారి భేత యా కార్యమ్ |

సా హి నిస్పృహ్యోక్తా లింగోన్మీయ యా కార్యమ్ ||

శ్లో॥ కేవలం సంపాదయతి స్వయమేవైవా పరిమితాథోక్తా |

సంస్పృహయాన్తు కేతీర్ని సద్దేశం చ త్త్రహరి స్యాత్ ||

చ. ప్రహితయనంగ నిద్దటికిఁ ♦ బల్కులుపొందుగఁజెప్పు దూతి, యు
ద్విహిత సుఖోపభోగముల ♦ వేడుకఁజెప్పు, మితాగ్ధపత్త్రీ సం
గ్రహణమునందు నిద్దటికిఁ ♦ గార్యముఁదెల్పును బత్త్రీహరి నా
విహితులు దూతికాతతికి ♦ వీరలుమువ్వరు నెన్నిచూడగన్.

తా॥ జారులగు స్త్రీపురుషులకు పొందికగా మాటలుచెప్పుదూతికను ప్రహి
తయనియు, విటేవిటులకు సంభోగవిషయములను దెల్పుదూతికను యుద్విహిత
యనియు, లంజమిందలకు హావభావసౌజ్ఞార్థములను దెల్పునది బత్త్రీహరియనియు
వీరలు తిరివిధదూతికలని తెలియందగినది.

శ్లో॥ దాత్యమి షేణావ్యప్య నాయకమేత్యాత్మగుణభావాన్ |

వ్యాజీవ వేదయ నీస్వార్థం ఘటయేత్స్వయందూతీ॥

శ్లో॥ ముద్గాం నాయకభార్యాం యత్నాద్విశ్వాస్య యా రహఃపృష్టే |

అభిలాషలింగమాదా తేన ద్వారేణ నాయకం గమయేత్॥

శ్లో॥ అపి నాయకః స్వభార్యాం ప్రియోజ్య తద్వత్ సమయోజ్య |

ప్రకటయతి నాగరత్వం తాం భార్యాం దూతికాం ప్రియా॥

శ్లో॥ బాలాం పరిచారికాం వా దోషజ్ఞాం ప్రేషయేత్సతతమ్ |

తత్ర సజి కర్ణపత్త్రే గూఢం సన్దేశమలిఖ్య॥

శ్లో॥ అవిదితకార్యాకార్యా బాలాలంకారపత్త్రీ సంకాశ్చై॥

సఖదళసలేఖపత్త్రేః ప్రిహితా చేన్మూకదూతీ సా॥

శ్లో॥ ద్వ్యర్థం పూర్వప్రస్తుతమథవా దుర్లభ్యమగ్రేవ |

యశ్చగ్ధయా కయాచిత్ శ్రీవ్యక్తా వాతదూతీ సా॥

తత్రావిశంకముత్తగమపి దద్యాన్నాయికా తద్వత్॥

సీ. పురుషుండువచ్చినఁ ♦ బొలుపొందఁగాఁజేయు

సతివ భావనదూతి ♦ కనఁగఁబరఁగు

మదనపత్త్రీకఁబెట్టి ♦ మగువకన్నియుఁ బంపఁ

దొయ్యలి పత్త్రీకాదూతి యయ్యె

దంతసఖతులఁజేరి మచ్చి దూతిక

నాతిఁబంపిన మూకదూతి యయ్యె

వరునిగాఁజూచి భావములు పొందులుతోఁప

పొసఁగించునది స్వయంబదూతి యయ్యె

ఆ. వె. తానునేయుకార్య ధ తంత్రంబు మఱియెవ్వ

రై నఁడెలిసిరేని ధ యట్టివేళ

వారి కింపువుట్ట ధ బొంకింపనోపెడి

యతివ భావదూతి ధ యనఁగఁబరఁగె,

తా॥ జారజారిణిలుపచ్చవరకు శయ్యాదులమర్చియుంచి వారియిష్టములను నెరవేర్చునది భావదూతికయనియు, స్త్రీపురుషులకు మన్మథపత్రికల నందించునది వత్తికాదూతియనియు, జారిణి జారునకు దంతనఖిత్తములుంచిన తమలపాకుల చుట్టలనుబంపగా పట్టుకొనిపోవునది మూకదూతియనియు, పురుషునియొక్క యిష్టమును గుఱించి యాతనిభావముచక్రకారము పొందిక చేయునది స్వయంబదూతి యనియు, తానొనరించుకార్య మితరులకుతెలియగా వారునమ్మునట్లు బొంకునది భావదూతిక యనియు తెలియందగినది.

సీ. కాంతబింబాధరక్షతము నాధుఁడుగన్నఁ

జిలుకమద్దాడె నీ ధ చెలువయనుచు

కొమ్మచెక్కిలియొత్తుగోరు నాధుఁడుగన్నఁ

గేతకిగోసె నీ ధ నారాయనుచు

సుదతికేశములు జుంజురులు నాధుఁడుగన్నఁ

బూఁబొదదూరె నీ ధ పొలఁతియనుచు

రమణినెమ్మొములేఁజెమట నాధుఁడుగన్నఁ

నీరెండఁగాఁగె నీ ధ నారాయనుచు

గీ. నబ్జముఖిదస్సి ప్రాణనాయకఁడుగనినఁ

గొలుచు గంపెడుదంపె నీ ధ పొలఁతియనుచు

లలన జారునిఁబొందిన ధ లక్షణములు

పురుషుఁడీక్షింప దూతిక ధ పోలబొంకు.

తా॥ జారిణియొక్క మోవియందు వంతక్షతముండుటను దాని భతకా
గాంచిన చిలుకను ముద్దాడుటవలన గలిగిన గంటును నియు, చెక్కుల నఖిక్షతములను
వీక్షించు మొగలిపువ్వులను గోసినది గాన మొగలికకుల గీతలనియు, లేగయున్న
కుదులను జూచిన పువ్వులగోయుటకు పొదరిండ్లమూరుటవలన లేగననియు, మొగ
మునగల చిలుకెముటలను గనిన నింతవరకు నీరెండయందుండెననియు, సురతబడ
లికవలన దప్పిగొనియుండుటను గ్రహించిన గంపెదుధాన్యముదంపెననియు, నీవిధ
ముగా భర్తగ్రహించిన సంభోగానంతరలక్షణములను మరుగుపడునటుల దాని
భతకా సమృద్ధిమనటుల బొంకునదియే దూతిక.

—: దూతికా కార్యనిర్వాహకులు :—

శ్లో॥ దాసీ, సఖీ, కుమారీ, విధవేశ్వరికా, చ నైరర్థి॥

మాలికాగ్ధికరజకస్త్రీ, ప్రవృజితా. చ వస్తువిశ్రేణీ॥

శ్లో॥ ధాత్రీ, ప్రతివేశ్వరికా, స్థిరభావా దూత్య ఏతాః స్మృతాః॥

కుకళారీకాదయోపి భృతిమాప్రాయా విదగ్ధానామ్॥

ఉ. బానిస కన్నె నెచ్చలి విభర్తృక చాకెత గంధకారికా
మానిని పుష్పలావి యుసమాత గృహజ్ఞ జలాదులమ్మున
జ్ఞానసవత్ప్రకారి రచనాంగన భార్య పథిప్రవేశ యా
ఖ్యానవిధిజ్ఞ లీపనికి + నర్హులుగా శుక శారికాదులు.

తా॥ దాసీ, కన్య, చెలికత్తె, విధవ, చాకలిది, గంధముమ్మునది, పువ్వు
లమ్మునది, మాడతల్లి, యింటిపెత్తనకత్తె, నీరుపమ్ముకొనునది, చిత్తరువులు
వ్రాయునది, భార్య, రతివ్రేళముకలది, కథలుచెప్పనది, చిలుక, గోరువంక
వీరలు దూతికాకార్యనిర్వాహకులనియు పోడకదూతికలనియు పలుకుదురు.

శ్లో॥ అంతఃపురముపి శేచిద్దాసీభిః కథితసదుపాయాః॥

భృవిశన్తి తత్ప్రకారా లోకద్యయన్నితా నోక్తాః॥

క. అంతఃపురములలోపల

జింతల నిహవరసుఖంబు + చేడియపలుకుల్

పంతములుకావు గావున

మంతనమున దూతపనులు + మానగవలయుల్.

తా॥ అంతఃపురములలోని! దూతికచెప్పుటకు సదుపాయముండినను ఇహ
వరలోక సుఖంబులకు దూరలగుదురు కావున అంతఃపురస్త్రీలపై చింతపడలి
దూతనుబంపుట కాముకులు మానవలయును.

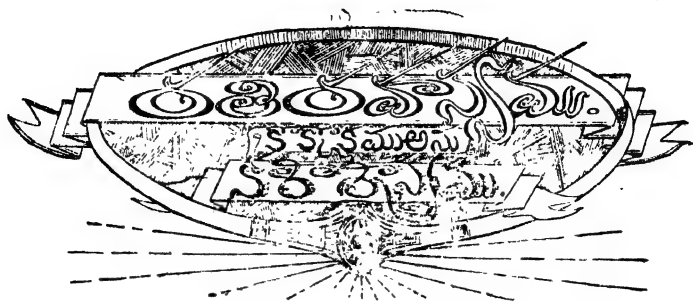
చ. వితరణకర్ణ కర్ణపదఃపీగతరత్నవిశేషవాక్పతి
ప్రతిఘతిరమ్యవాక్యచయఃబంధురమోహితరామ రామభూ
పతిపరపంకజభ్రమరభంగురలోచన లోచనామనో
రతినిజరూప రూపగుణరాజితభైరవమల్ల ధీమణి.

ఇతి శ్రీకొక్కొక్కతే రతిరహస్యే
పారదారికాధికారో నామ

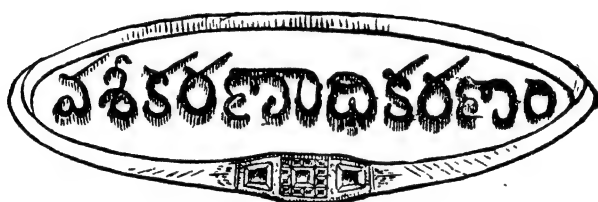
త్రయోదశః పరిచ్ఛేదః ॥

గద్యము: ఇది శ్రీమదష్టభాషాకవితాప్రవీణ నవఘంటాసుత్రాణ
మాచనామాత్యపుత్రి సుజనకవిమిత్ర సజ్జణనవిధేయ
యష్టయనామధేయ ప్రణీతంబైన కొక్కొక్క
కంబను గళాశాస్త్రంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

తృ తీ యా శా వ్స న ము

క. శ్రీనిత్యభవ్యమందిర

మానిత రేఖావిలాసః మండన నానా

స్థాననుతచతురవితరణ

భానునిభా కుంటముక్తః భై రవమల్లా

—యోగప్రకరణము—

శ్లో॥ దృష్ట్యానేకవిధాని మన్మథకళాశాస్త్రాణి శబ్దార్థసం

సౌష్ఠ్యం హర మేఖలాంచ నిఖిలాం యోగావళీసాంశతమ్ ।

తీప్రో చైద్యకసంహితా బహువిధానాలోచ్య కైవాగమా

యోగాధ్యాయమహం మహాజనమతం పశ్యామి సంక్షేపతః ॥

శ్లో॥ యూనోమ్నిథోఽసురాగాధరణం కామోఽధిపతి రతికేళిమ్ ।

సహజాధేయవిభాగాదనురాగశ్చ ద్విధా భవతి॥

సీ. శై వాగమము వై ద్యసంహితయును మన్మ
 థాగమములును శబ్దార్థవంబు
 నొడ్డామరంబును ♦ నొడ్డికమును హార
 మేళనంబును నాదిమీననాథ
 కచ్చపుటాది నాగార్జునమతములఁ
 బరికించి బహువిధభంగులై న
 మంత్రోషధక్రియామతములు తత్ప్రయో
 గంబుల నెఱింగి యా ♦ కృమముడెలిసి

గీ. సకలజనసమ్మతంబుగా ♦ సంఘటించి
 పురుషులకుఁ గాంతలకుఁ బరఃస్వరగుణాను
 రాగభూషణమైన యీ ♦ రతిరహస్య
 తంత్ర మెఱింగింతు సంక్షేపతరనిరూఢి.

తా॥ శైవాగమము, వైద్యసంహిత. మన్మథాగమము, శబ్దార్థవంబు, ఒడ్డా
 మరము, ఒడ్డికము, హారమేళము. నాగార్జునము, మొదలగు పుస్తకములనుండి
 యనేకవిధములగు మంత్రోషధక్రియలను వానియుపయోగముల నెఱింగి సర్వజను
 లును దెలుసుకొని పురుషులు స్త్రీలు యొకరిపై యొకరు ప్రేమగలిగియుండుటకు
 సంక్షేపముగా యీరతిరహస్యతంత్రము నెఱింగించుచున్నాడను.

శ్లో॥ వేగాదీని తదంగాశ్యపృథంగీకుర్వతే ద్విధా వృద్ధాః।
 తస్య తదంగాశామితి మంత్రోషధవిధయ శిష్యస్తే॥

క. మంత్రోషధంబు లనఁగాఁ
 దంత్రజ్ఞులు వీనిఁ దెలిసి ♦ తాత్పర్యమునక
 మంత్రులు గావున నీ
 మంత్రపువిధిఁ జెప్పి పిదప ♦ మండువచింతున్.

తా॥ మంత్రోషధములైన తంత్రముల నెఱింగినవారు వీనిని తెలిసికొని
 దృఢాభిప్రాయమున మంత్రులుగురు. శిష్యుల మంత్రములను తెలిపి పిదప మండు
 లనుగుఱించి చెప్పెదను.

శ్లో॥ లక్షం జప్త్యా హుత్వా తద్దశమాంశేన కింకుతైః సిద్ధః
తదను చ దీపశిఖాభః పృషేతితో రేచకేన భగవత్ ।
గత్వా శిరస్సరోజం గలదమృతం కామకమలహగచ్ఛత్
ధ్యాతో ద్రవయతి వశయతి క్షణి కామేశ్వరః కాస్తామ్॥

క. కామేశ్వరాఖ్యమైన ము
హోమంత్రము లక్షచేసి ♦ యందు దశాంశక
హోమము మోదుగపువ్వుల
చే మలపిన మంత్రసిద్ధి ♦ చేకూలునంతక.

తా॥ కామేశ్వరమంత్రము లక్షపర్యాయములు జపముచేసి మోదుగపువ్వు
లచేత పదివేలపర్యాయములు హోమముచేసిన కామేశ్వరమంత్రసిద్ధికలుగును.

సీ. ప్రణయపూర్వకముగా ♦ బలియించి యేకాక్ష

రంబైన యామంత్ర ♦ రాజవిద్య
విధిఁ బునశ్చరణఁ గావించి యంతటనల్ల
మంత్రంబు దీపాగ్ని ♦ మాడ్కిఁగాఁగ
ధ్యానంబుచేసి యంత్రరుణి గుహ్యమున రే
చకమార్గమునఁ బ్రవేశమునుజేయు
నదిమీఁదికెక్కి మూర్ధాంతంబునందున్న
వెలిదమ్మ నొయ్యన ♦ విరివిఁజేసి

ఆ. వె. యందులోని యమృత ♦ మల్లనఁగరఁగించి
మరునిజలము వరుస ♦ దొరలునట్లు
వలఁపుఁ బుట్టఁజేసి ♦ వాంఛింపఁగాఁజేసి
వశయసేయు నెట్టి ♦ వనితనైన.

తా॥ ఓం, క్లీం, నమః, అను శ్రేష్టముగు నీకామేశ్వరమంత్రమును విద్యు
క్తముగా జపమొనరించి పిమ్మట యామంత్రమును దీపాగ్నివలెప్రాథించి స్త్రీ
యొక్క భగవంతు రేచకమార్గముగా ప్రవేశింపజేయుగా నది శిరస్సునకెక్కి
అందున్న కమలమును విడిసింపజేసి అందున్న యమృతమంతయు కరిగించి మదన
జల ముప్పొంగునటులొనర్చి ప్రేమకలుగునటులబన్ని యిచ్చకొడమజేసి ఎటు
పంటి స్త్రీనయినను వశముచేయును.

—: కామేశ్వర మంత్రవిధానము :—

శ్లో॥ ఆవౌ కామేశ్వరతః సాధ్యానామ ద్వితీయయా యుక్తమ్ ।

అసయ నయ వశతామితి పరతః క్షంకారమోకారాత్ ॥

శ్లో॥ అయుతం జప్త్యా హుత్వా తద్దశాంశేన కింశుకం కదంబ వా ।

సాధిత ఏవ నిశాయాం కర్నతి పరవర్ణిసీం జప్తః ॥

చ. మొదలను గామరాజమిడి ♦ ముందట రుద్రుని పేర బీజము

ల్లదియఁగనిల్చి యానయయుఁగింబిడుచుం బ్రణవాక్షరంబుల

నొప్పదవుచుఁ దత్సహస్రజపమున్ జపయుక్తమునర్చి వేలిమి

స్పదియవపాలు బ్రహ్మకుసుమంబులఁ జేసినఁ దెచ్చుఁగామినిన్.

తా॥ ఓం అను కామేశ్వరమును, క్లీం, అను బీజాక్షరమునుకలిపి యుచ్చరించుచు తానుకొరు స్త్రీపేను నుచ్చరించి, మానయ, నయ, యను ఋదములను గూర్చి వశతాం యను యాకర్షణబీజమును, ఓంకారమేళము నుచ్చరించుచు నీవిధముగా పదిపేలు జపమొనరించి మోదుగుపువ్వులచేత వెయ్యిహోమము చేసిన నాస్త్రీ వశురాలగును. ఇందుకు ఉదాహరణము; — ఓం, క్లీం, ... మానయ నయ వశతాం ఓం క్షం నమః, మత్రీయు నీమంత్రము తుదను జపకాల మందు నమః అనియు హోమకాలమందు స్వాహాఅనియు నుచ్చరించునది.

శ్లో॥ శ్చరసి లలాటే మన్మథ సద్యసి సంచిన్తితా చ కుండలినీ ।

ధృవమాకర్నతి వశయతి విద్రావయతి జ్వలద్రూపా॥

శ్లో॥ కాస్తాసు కామదేవో వాచి చ వాదస్పతిర్గతే గరుడః ।

జప్తైః స ప్రభిరస్యా లక్షైస్సాక్షా తస్మిన్ భవతి॥

శ్లో॥ వింశతీసహస్రజాపాత్తద్ధి హోమేన పాటలాయాశ్చ ।

సిద్ధిః ప్రజతి సజ్జిద్ధః స్వగోప్తః సర్వసిద్ధికరః॥

నీ. ప్రణవనూయోనమః ♦ పదములఁగూడఁ గుం

డలినామమంత్రంబు ♦ వెలయుచుండు

నీనుమాడువర్ణంబు ♦ లింశులకుచముల

ఫాలంబునను గుహ్యభాగమునను

హస్తంగదలఁచిన ♦ నాకర్షణంబును

వశ్యంబు నధికద్రవంబుఁజేయు

నీమంత్రజపమొక యోడు లక్షలజేయ

మన్మథుండొ నెల్ల మానినులకు

గీ. వివిధవాగ్విద్యగురుడగు విషయమునకు

ఘనఘనమునకు బిందురూపమోంకారమొక్క

జ్ఞమువొలగెతిసాహస్రసంఖ్యచేయ

వేలువది కలగొట్టులు వేల్వమేలు.

తా॥ ఓం, హ్రీం, వసు, ఇది కుండలీమంత్రము, ఈమాడుపల్లంబులగు కుండలీమంత్రము స్త్రీని ధ్యానించి దాని చస్తులయందును ఫాలభాగమునను భగవదేశమునను కూడువేటుల దలంచిన కుండలీశక్తి స్త్రీకి ఆకర్షణమునవశ్యమును పరవశత్వమును కలుగజేయును. మఱియు నీమంత్రమును వీడులక్షలు జపముజేసిన సర్వకాముక స్త్రీలకు మన్మథునివలె లోయను, మఱియు నీమంత్రమును ఇరువదివేలు జపమును కలిగొట్టుపుష్పలలో పదివేలుహోమముచేసినవ్రతులకారియై యానముగలవాడును అగును.

శ్లో॥ పితృతనీతరక్షే కంఠస్పృదయవదనమదనసదృశేషు

ఈశం ద్విపంచ వాణీం వశయతిరమణీమపి ధ్యాతః॥

శ్లో॥ ఓంచాముండే హుళహుళు చుళు చుళు వశమానయాముక్తిం స్వాహా ।

అభిమన్వ్రీ సస్తక్యో వశయతి తాంబూలదానెన ॥

నీ. పనుపువర్ణంబును శారదవర్ణంబును

నలుపును రక్తవర్ణములుగాంగ

నవ్వునుస్వదముఃఖ్యంబును నెలకొల్పి

కంఠముఖి హృదయం కామగృహము

లలితదుఃగ్రమతలును బొందించి ధ్యానంబు

సరసితోజేసిన దరతరంబు

పృథు శత్రుధనికుల భామినీమణులను

వశముగాజేయు భావముగలంచి

గీ. ప్రణవచాముండలుజ్వలపదయుగరంబు

సరవి వశమానయంక్తిముస్వాహా యనుచు

నేడుమార్గటు మంత్రించి ♦ వీడెమిడిన
మించి చాముండ వశము గావించుచు బ్రీయను॥

తా॥ పనుపు, తెలుపు, నలుపు, యెఱుపు, ఈవర్ణములను వరుసగా మెడ, ముఖము, అొమ్ము, భగము, వీటియందు ఋం అనే అక్షమస్వరసహితముగా కాశ్యోరమంత్రమునుధ్యానించి జపించి ప్రయోగించినయెడల నెట్టిస్త్రీనయినను వశముచేయును. మఱియు “ఓం చాముండే హుళుహుళు చుళుమళు వశమాన యాముకిం స్వాహా” అను ఈచాముండ మంత్రముచేత తాంబూలమును వీడు మార్లు కుంతించి స్త్రీకిచ్చిన చాముండ యాస్త్రీని వశముకావించును.

శ్లో॥ లక్షైకాపతూర్ణం దశాంశతిల హోమసిద్ధహృల్లేఖా ।

అకర్నతి దుర్గమపి సూర్యోదయసమణాహేన ॥

చ. జపమొకలక్షచేసి తిలఁజంబునవేర్చిల్లిదశాంశఁజేసి యా
తపనుఁడువచ్చువేళ నిది♦ చాల్చిన దుర్గఁదలంచి తెచ్చుఁబో
రపమున మంత్రీముస్వరణవఁరాజముతోఁ గదియింపఁజేయుఁడి
విపులతహృద్యలేఖ యనువిద్య మహామునినమ్మతంబుగఁ.

గీ. ప్రణయహృల్లేఖసంబుద్ధిపరమునిల్చి
కడఁకతోడ మదద్రవఁకామరూపి
ణీ పదంబకస్వాహాను ♦ నీతమైన
మంఁగివేదులు హృల్లేఖమంత్రమనిరి.

తా॥ “ఓం హృల్లేఖే మదద్రవే కామరూపిణీ స్వాహా” అను యీహృల్లే
ఖమంత్రము నొకలక్షజపించి నువ్వులచే పదివేలు హోమముజేసిన నీహృల్లేఖమం
త్రము సిద్ధిపొందును. మఱియు సూర్యోదయకాలమందు నీహృల్లేఖమంత్రము
జపించిన దుర్గాదేవి పృథ్వీమగును.

శ్లో॥ ఓంమదమద మాదయమాదయ హంసాంప్రీం యాపిణీం స్వాహా ।

సాధ్యోఽయమయతజాపాదక్షుకుమమదశ మభాగహోమేన ॥

శ్లో॥ అథ కామధామనినిహితవామక కానామితేన పరిపఠితః ।

భటితి ప్రపఠతి. యవతీం నివీడితామిక్షుణ్ణప్రవిశతి ॥

చ. మదయనుమాదయద్వయమమర్చయసోమ్యను హింకృతంబున
నొద్దవుచు రూపిణీపదము ♦ పొందఁగ న్నాహపదంబు గూర్చినన్
మదయనుమంత్రమయ్యె జపమార్గముగాఁ బదివేలు హోమమున్
బదియవసాలు ర క్తదళపద్మములన్ జనవశ్యసిద్ధికిన్.

తా॥ “మదమదమదయమాదయ, హం, సోం, హీం, రూపిణీస్యాహ,”
ఇదిమాదయమంత్రము. ఈమంత్రము బదివేలుజపముచేసి యెఱ్ఱతామరపువ్వు
లతో వెయ్యిహోమముచేసిన సిద్ధికలుగును.

క. ఈమంత్రంబునఁ బురుషుఁడు

కామినిభగమున ననామికాంగుళమిడుచోఁ

గామించిన ద్రవముబ్బును

బ్రేమంబునఁజేరు కోల ♦ పిడిచినభంగిన్.

తా॥ పైచెప్పిన మాదయమంత్రమును జపించుచు స్త్రీభగమందు తన
యంగరపువేలునుపెట్టి తిప్పిన చెఱకునుపిడిచిన రసముకలుగునటలులా‘స్త్రీభగ
మున ద్రవముపట్టును

శ్లో॥ జప్తం లక్షద్వయమథ శదంబకునుమార్గహోమసంసిద్ధమ్ ।

తూష్ణిం జప్తం తత్త్వం సతీమపి వశం క్షీణ్యమానయతి ॥

ఆ. వె. లక్షయుగముజపము ♦ లక్షహోమము కదం

బ్రసనూనములను ♦ బరఁగజేయ

కాదిమాంతతత్త్వం మగునక్కరముతోడ

జపమునందుఁ దెచ్చు ♦ సతులజాడ.

తా॥ హృల్లేఖమంత్రమునకు అంత్యమున ౧౧ కారమునుతీసివైది క కారమును
జేర్చి రెండులక్షలవరకాయములు జపముచేసి కడిమిపువ్వులతో లక్షహోమము
జేసిన ఎట్టిస్త్రీయైనను వశతుగును.

శ్లో॥ నాదీం చ తాడనీజం సరోవనం శవ్యయా చ పరిపిప్లవమ్ ।

వశయతి మూర్ఛి విక్షిల్లం సప్రాక్షరమన్త్రితం భటితి ॥

క. వేదాదిమక్యాంశారము

నాదిమహామాయాశీయం నైతత్త్వాహ

నాథయుతంబౌ మంత్రము

నాదిగ. సప్తాక్షరాఖ్యమై విలసిల్లెన్.

అ. వె. నేలతాటిగడ్డ ♦ నెలయంగ గోరోజ

నమునఁ గన్యచేత ♦ నలియనూరి

యదియునియ్యదాని ♦ నభిమతిత్రణముజేసి

తల నునిచిన పతుల ♦ కలముమెచ్చు.

తా॥ “ఓం. ఓం, హీం, క్రిం, థం, స్వాహా” ఇదిసప్తాక్షరీమంత్రము. ఈమంత్రమునుజపించుచు నేలతాడిగడ్డయును, గోరోజనమును కన్యచే నూరించి యామందును, స్త్రీలకుఁబిచ్చినను లేక, తలవూడపులిమినను, వశులగుదురు.

శ్లో॥ ఓంచాముండే జయ జంభే మోహయ వశమానయానుకీం స్వాహా ।

అభిమన్య పుష్పద్వానాత్ పృథివాదిరయం వశీకరణః॥

గీ. పృణవచాముండజయజృంభ ♦ పదముమోహ

యవశవశమానయాయస్వాహా యటంచు

మంత్రితముచేసి పువ్వులు ♦ మగువకనుప

వశ్యమగుఁజూడ నెలువంటి ♦ వనితయైన.

తా॥ “ఓం చాముండే జయ జంభే మోహయ వశమానయా అనుకీం స్వాహా” ఇదిమోహనమంత్రము. ఈమంత్రముఫలన పువ్వులనుమంత్రించి స్త్రీకి వంపిన నాస్త్రీవశమగును.

శ్లో॥ శవశీరసి శీతమాల్యం జీవంజీవకమయారయోరసి ।

సన్యక రేణ గృహీతం వాత్యావర్తాత్థరిం పత్తిమ్ ॥

శ్లో॥ చూర్ణం వికీర్ణమేషం వశయతి నారీఫరా శిరఃపదయః ।

దత్తం ధవళం కుసుమం కృష్ణాక్షి త్యాగిమప్రేణ ॥

సీ. వీనుఁగలతలయందు ♦ బెట్టినపువ్వులు

నమిలియెముకయుఁ బొండ్నింగిముడుసు

నుడిఁగొన్న గాలిలోఁ ♦ జడితూలు నాకును

గూడఁ జూర్ణముజేసి ♦ కొమ్మెతలను

బురుషునిపదములఁ ♦ బొందింప వశ్యులై

యలరుదు రికను గృహ్లాక్షియనెడు

మనువునసితకును మంబులు మంత్రించి

యనుపుడు ప్రణవకృష్ణాక్షి కృష్ణ

గీ. ముఖయుఁ గృష్ణాంగియును నన్యముఖపదములు

పరఁగ పుష్పంబు దాస్యామి ♦ పరమవశ్య

వశ్యవశమానయది నభవతియదాది

బ్రహ్మరుద్రాదిభవతి నాఁ ♦ బరఁగె మనువు.

తా॥ పీఠగతలయంతుంచిన పువ్వులు, నెమలియెముక, పాన్నంగిపిట్ట
యెముక నుడిగాలియందుతిరిగిన యెండుటాకు, ఈనాలుగువస్తువులు చూర్ణము
చేసి యాచూర్ణమును పురుషులు స్త్రీల తలలయందును స్త్రీలు పురుషుల పాద
ములయందును పూయగా వసులగుదురు. మరియు “ఓం కృష్ణాక్షి కృష్ణముఖే
కృష్ణసర్వాంగీ యస్యహస్తే పుష్పం దాస్యామి తమవశ్యం వశమానయ యది
నభవతి తదా బ్రహ్మహో రుద్రోభవతి స్వాహా” ఇతికృష్ణాక్షిమంత్రము ఈమం
త్రమువలన తెల్లనిపువ్వులు మంత్రించి స్త్రీకియిచ్చిన వశమగును.

శ్లో॥ శంభుః శక్త్యరూఢః కుండలినీమండితోధ క్షిప్తయతః।

అష్టాదింశతినారం వశయతి రామాం రతే జప్తః॥

శా. ఓంకారంబును మానుఁగూర్చిసుమతిఁ ♦ యోజింతునత్కుండలీ

న్యంకంబై ధరనుత్తమం బగు జపం ♦ బహ్మోత్తరంబౌశతిన్

సంకల్పాదిగఁజేయ వశ్యమగు రాజద్రాజబింబౌస్య దా

నంకన్మృక్కునవ్రేళ్లు మారుతముతో ♦ నర్తింపఁ జేయందగున్.

తా॥ “ఓం, హ్రీం. నమః పురస్కృత్యశంభవే” ఇదికుండలినీమంత్రము.
ఈమంత్రము తన యెడమముక్కునుండి గాలి బయటకు వెళ్ళుసమయమున ఇరు
వదియెనిమిదిమార్లు జపించిన వశమగును

శ్లో॥ మదనాతపత్రపదనే స్ఫటికాకారం వకారమవచిన్ద్రు।

ధ్యాతం ధ్యజోగ్నిబీజం వశయతి రామాం రతే జప్తః॥

క. మదనగృహద్వారంబునఁ

గదియ వకారంబుఁ దలఁచి ♦ కామాగ్నిమునన్

విదిత రకారముదలఁచుచు

సుదతిన్ రమియింప ద్రవముఁజూపున్ వలచున్.

తా॥ స్త్రీయొక్క భగద్వారమున వకారమును తన దండగ్రముండు రకా
మును ధ్యానమునందుంచి రమించిన స్త్రీ ద్రవించి వశమగును.

శ్లో॥ వామదృశో వాహుంగే నామకరేణైవ వామగే వాయా॥

తద్వద్భృశముచచారః కుచోరురకామభవశేషు ॥

చ. వనరుహనేత్ర వామకరః పక్తికుచోరుభగన్ధంబులక
దనదగు వామనాడి పవనంబుచరింపంగ వామహస్త సం
జనితమహాపచారములు ♦ సల్పిన గాంత ద్రవంబుపుట్టి నె
మ్మనమున జాలఁగూర్చి సతి ♦ మచ్చికనేయును వశ్యచిత్తయై.

తా॥ స్త్రీయొక్క యెడమపార్శ్వమునగల చేయి నోరు చన్ను తొడ
భగవ్రదేశము వీటియందు తన యెడమచుక్కగాలిని పగవ్రదేశమును తన
యెడమచేత వాటిని తట్టినయెడల స్త్రీ ద్రవించి సంపూర్ణగళమగును.

శ్లో॥ మృతకూల్యమారుతోద్ధిశవళ మధుకరపక్షయూగళమితిేన ।

ధృరపమసుధావతి కీర్ణా రాజరదనయూగ్మచూర్ణేన॥

శ్లో॥ ఆదాయ హుతపహాదనమేకచితాదగ్ధయోశ్చ డంపత్యోః॥

యా తేన హన్యతే స్త్రీ తమేవ సా నూనమనుయాతి॥

సీ. వీనుఁగుతలమీఁదఁ ♦ బెట్టినపువ్వులు

సుడిగాలి నెగసిన ♦ శుభ్రదళము

భ్రమరపక్షంబులు ♦ పరంగ ముందటిపండ్లు

రేండును బ్రేతభూమండలమున

నిశి కృష్ణయగు చతుఃస్థానాఁడు చూర్ణించి

తరుణులఁబతుల నొన్నరికిగాని

శిరముపై జల్లిన ♦ నరుగుదెంతురు వెంట

సతియును బతియును ♦ జచ్చినపుడె

ఆ. వె- యట్టివారఁ గాల్పు ♦ నట్టివేళలఁ గాంతఁ

బాడిచికాల్పు కొరవి ♦ పుచ్చితెచ్చి

పొలఁతిమోప వలఁచుఁ ♦ బురుషునికై నను

బురుషాబాడుచు కట్టె ♦ పొడువనలయు. .

తా॥ పీనుగుతలయందున్న పువ్వులు, నుడిగాలిలో యెగిరిన అకు, కుమ్మెద
అెక్కలు, పృథానమైన ముండరిపండ్లురెండును యీవస్తువులను కృష్ణవతుర్దశి
దినమున రాత్రి రెండురూములవేళ శ్రీకానమున చూర్ణముచేసి యాచూర్ణమును
పురుషుడు స్త్రీనైతివైన చల్లినను లేక స్త్రీ పురుషునినైతివైన చల్లినను వశుల
గుదురు. మఱియు ఒక్కకాటియందుకాల్పు దంపతులలో పురుషుని పొడిచి
కాల్చినకట్టును స్త్రీ తెచ్చియుంచుకొని తాను మోహించినపురుషునికి తాకించి
నను అట్లే స్త్రీనిపొడిచి కాల్చినకట్టును పురుషుడుంచుకొని తానుమోహించిన
స్త్రీకి తాకించినను వశులగుదురు.

శ్లో॥ దక్షిణదిగస్థిఫలకే శున ఉన్నతస్య తావ్యతే యస్యాః॥

నామ విలిఖ్య చితాయా అంగారైరవశ్య మాయాతి॥

అ. వె. వెట్టియై త్రినట్టి ♦ వేఁపి దక్షిణదిక్కు

నెముకమీఁదనొక్క ♦ యింతివేరు

వ్రాసి ప్రేతభూమి ♦ వహ్నిచే గాల్పంగ

వలచివచ్చు నెట్టి ♦ ననితయైన.

తా॥ వెట్టికుక్కయొక్క కుడివయిపుయెముక తెచ్చి యాయెముకపై తాను
వలచిన స్త్రీ నామమునువ్రాసి యాయెముకను కాటియందుండునిప్పుతో కాల్చిన
యెడల నాస్త్రీవశమగును.

శ్లో॥ మోహలతాం గిరికన్టిం రుదన్నికాం జాలికామవాక్సుష్పీమ్ ।

రుద్రజటాం చ కృతాంజలిమాజ్యమధుభ్యాం సమయోజ్య॥

శ్లో॥ కృతతిలకస్తైలోక్యం వశయతి తైః స్వాంగమలమితి॥

పాశేఽథ భక్షణే వా ద్విత్వైర్విశ్వం వశం వయతి॥

శ్లో॥ చూర్ణం దత్తం వశకృత్ చూర్ణం కీటస్య కాకజంఘాయాః॥

మునిదళరససిక్తో వా టంకణః స్వాంగమలమితి॥

సీ. జాజిపువ్వుమ్మెత్త ♦ చంచలి తెల్లగొ

అెనయు మదంతియుఁ ♦ దనరునట్టి

యుత్తరేణియు జాజివిత్తులు పిల్లపీఁ

చరయును నారుద్రోజడయుఁ గూర్చి

తేనె నేతులతోడఁ ♦ బూనిమద్దనచేసి
 మలపంచకంబుతోఁ ♦ గలియఁబిసికి
 తిలకంబుపెట్టినఁ ♦ ద్విజగద్వశంబగు
 నటుగాక భక్త్యాదు ♦ లందునిడిన

గీ. సర్వజనవశ్యమగునుగా ♦ సాలెపురుంగుఁ
 గాకఁ జంపియుఁ జూర్చించి ♦ కడఁగి యాత్మ
 జలముతోఁగూడఁజేయు నొ♦షధముచేత
 సర్వజనవశ్యమగు ముని♦సమృతంబు.

తా॥ జాజిపువ్వును ఉమ్మెత్తపువ్వును శెల్లఁగంటెన మరంతి ఉత్తరేణి
 జాజివిత్తులు పిల్లపీచర రుద్రజడ యీవస్తువులు నేయి తేనెలతోమర్చించి మలపం
 తకము (అనగా తనయొక్క చెమట, ఉమ్మి, రక్తము, మూత్రము, శుక్లము.)
 యీఅయిదింటితోకలిపి అవిబాట్టు పెట్టుకొనిన త్రిలోకవశీకరణమగును. మఱియు
 వైస చెప్పినదానినే భక్త్యవస్తువులతోకలిపి తినిపించిన వారువశులగుదురు. ఇంక
 సాలెపురుగును కాకిని చంపి చూర్ణముచేసి ఆచూర్ణమును ఆత్మజలమునకలిపి ఎవరి
 పైజల్లిన వారువశులగుదురు.

శ్లో॥ చూర్ణేన మక్షికాయా అపితకురీకక్షసశ్చ సహ చూర్ణమ్।
 వశయతి వశిష్ఠభార్యాపతి నిజబీజాన్వితం చ ద్రమ్॥

క. వెలిగార మెట్టగిసెపూ
 దళమురు నూరించి యాత్మతనుజలముల స
 మ్మిళితముగఁ జేసిపెట్టిన
 వలచు న్నతి యెట్టి చెనటిఁవాఁ డతఁడైనన్.

తా॥ వెలిగారము యెట్టగిసెచిగుళ్లు ఈరెండునుమారి అందుతన మలపంచక
 మునుకలిపి తినిపించిన పురుషు డెంతదుర్మార్గుడైనను స్త్రీవలచును.

ఆ. వె. నల్లకుక్కపా లొనర జీడిగింజల
 పొడియుఁ గూర్చి తనకుఁ ♦ బొడమునట్టి
 శుక్లమునను గడుపుచోరఁబెట్టగా నరుం
 ధతికినై న మోహ ♦ మతిశయిల్లు.

తా॥ నల్లకుక్క-పాలలో జీడిగింజలుకలియనూరి యాపిండిని తనశుక్లముతో కలిపి భక్ష్యులయందుంచి స్త్రీ తినవటులొనర్చిన పతివ్రతలయినను వశలగుదురు.

శ్లో॥ కరిమదగదసిద్ధార్థారుణకరవీర చనూనఘృతసహితమ్ |

సితరవిజటావిశ్మంగీ మధుసంచాంగోశ్శమలమితిత్వమ్ ||

శ్లో॥ తిలకేన త్రైలోక్యం వశయతి పర్యపితవారిణా సిద్ధమ్ |

పానేఽథ భక్షణే వా దత్తం పరమం పశికరణమ్ ||

చ. సితరవిమూలమూహిషపు ♦ శృంగము తేనియ నీలవర్ణగో
ఘృతమును దెల్లనానలుఁ గఱింద్రమదంబును రక్తవాజిమూ
లితకుసుమంబులుఁ దనజలంబున మిశ్రితచూర్ణమద్దిగా
మతిలిలకంబు వశ్యమగు ♦ మద్దితపర్యపితాంబుయు క్తమై.

తా॥ తెల్లజిల్లేమనేర దున్నపోతుకొమ్మ తేనె నల్లనియావునేయి తెల్లని
యావాలు యేనుగుమదము ఎఱ్ఱనికరిగొట్టుపువ్వులు తనమలపంఛకముననూరి బొట్టు
కెట్టుకొనిన త్రిలోకపశికరణమగును.

క. ఈమూషసమే విను పా

నీయంబున భక్షణమున ♦ నెలతుకప్రేమక

డాయంగనొప్పఁ గావునఁ

జేయఁదగు నిట్టిరీతి ♦ చెలువుదలిర్పక.

తా॥ వైనచెప్పిన యాషసమున భక్ష్యులలోకలిపి స్త్రీ తినవటులొనర్చిన పశపతినియగును.

శ్లో॥ పశీఖండైస్థోలాగధకచూర్ణేన భావితైర్భూయః |

శోపణపూర్వవిమార్జితమధ్వక్తైర్ద్రింగశేషో వా ||

గీ. కడఁగినల్లేరుతునకలు ♦ గంధకంబు

చూర్ణ మొనరించి తేనెతో ♦ జోకఁజేసి

లింగలేపనతోఁగూడ ♦ లేమచిక్కు

ఘోణికాపుత్త్రుఁ డొనరించె ♦ గురుమతంబు.

తా॥ నల్లేరుతునకలు గంధకము ఈరెండును చూర్ణముచేసి తేనెతోకలిపి
దండమునకుపూసుకొని స్త్రీనిరమించిన వశవర్తినియగును.

శ్లో॥ చూర్ణమిదమరుణవానరవిష్టాక్తం మూర్ధ్ని కీర్యతే యస్యాః ।

తాముద్యపేత కన్యాం కమనీయాంగీమభివ్యోషి॥

క. అరుణకపివిష్టమును మఱి

హరిదళమునుగూర్చి తలల ♦ నలికిన ననితల్

పురుషుఁడు కురూపియైనను

వరుఁ గాఁగోరుదురు మదనబాధితలగుచున్.

తా॥ ఎఱ్ఱకోతిమలములో హరిదళముకలిపి స్త్రీ తలయందుపులిమిన పురు
షుడు రూపవంతుడు కాకున్నను యతనికి స్త్రీవశపతికవియగును.

శ్లో॥ పటయుపతీమలయోద్భవనూత్నైశ్చలాస్థకుప్తసిద్ధార్థైః ।

సర్వాంగీణో ధూపః నిర్వజనానాం వశీకరణః॥

క. వెలియావలు నేలుసిరిక

మలయజమునుగోష్ఠుపటము ♦ మఱియును బసపున్

గలిపినధూపము దనువునఁ

గలిసిన జననశ్యమగును ♦ గాంతయు వశమా.

తా॥ తెల్లఆవాలు, నేలుసిరిక. గంధము, చెంగల్యకోష్ఠు, పటము, పసుపు,
ఇవిధూపముచేసికొనిన స్త్రీవశ్యమును జననశ్యమును గలుగును.

శ్లో॥ కోష్ఠోత్పలదళమధుకరచక్షతగరమాలకాకజంఘానామ్ ।

చూర్ణం శిరసి విక్షీర్ణమనామికారక్తమిశ్రమపి యదృక్ ॥

క. అలచందవేళ్లు నుత్పల

దళమును గంధంబు గ్రంధితగరము నళితె

క్కలచూర్ణంబును వామాం

గుళరక్తముఁ గలిపి చల్లఁ ♦ గోమలివలచున్.

తా॥ అలచందవేళ్లు కలువతేకులు గంధము గ్రంధితగరము తుమ్మెద
తెక్కలు ఇవిచూర్ణముచేసి యెడమబొటనవ్రేలిరక్తముతోకలిపి స్త్రీవిదలైన
వశమగును.

శ్లో॥ ఉత్పలవళదండోత్పలపువర్నవాసాః పోతకల్పసంసిద్ధమ్ |

తైలం నయనాభ్యంతనమాహుః పరమం పశీకరణమ్ ||

అ. వె: కలువతేకుఁ గాకికలువదుంపయుఁ దెల్ల

గలజరయును నానుగంధివేరు

తైలయుక్తముగను ♦ దనకంటనిడుకొన్న

వామలోచనాది ♦ వశ్యకరము.

తా॥ కలువతేకులు: నల్లకలువదుంప తైలగలిజీరు సుగంధిపాలవేరు ఈవస్తువులు నూనెలోయరువదీసి తనకన్నులకుదెట్టకొనిన స్త్రీలు పశ్యులగుదురు.

శ్లో॥ మాలంగనిపాతనరసయననాసికావృదయలింగజిహ్వభిః |

పుష్కర్తయక్తరాత్రౌ భవభవనే సాధితం తైలమ్ ||

శ్లో॥ మదనాంకుశ ఇతి నామ్నా మహాపశీకరణమేతది మనయః |

భక్షణపానస్పర్శనావిధి విశ్వం సశం నయతి ||

చ. మదకరిఘాతచేఁ బడిన ♦ మర్త్యుని లోచన లింగ జిహ్వలు

వృదయము నాసియున్జదిపి ♦ యీశగృహంబునఁ బుష్కరముక్తమై

యొదవినరాత్రి భూపుట నియుక్తము తైలముతీసి ధూపమిం

పొదవిన వశ్యకారణ మహో మదనాంకురనామభావమై.

తా॥ మదపుటేనుగువలన చచ్చినమనుష్యునియొక్క కన్నులు ముక్కు గుండెకాయ దండము నాలుక ఈవస్తువులు నలుగగొట్టి వాటిని పుష్కరమీనక్షత్ర ముతోకూడిన రాత్రొందు శివునిగుడిలో తైలముతీసి స్త్రీలకు ధూపమువేసిన పశులగుదురు మజ్జియు నాతైలము మదనాంకురమును పేరుగలిగి భక్ష్యపానాది స్పర్శనవిధులవలన సర్వజనపశీకరణమగును.

శ్లో॥ పసుకువృషులయజఘస్యణసురతరుకునుమసకీలనంజనతః |

చింతామణిరితి భణితో ధూపః పరమో పశీకరణః ||

శ్లో॥ రఘవీరమణే పగణే కన్యాయాః పణ్యవస్త్రకర్యణే |

సిద్ధికరం ధూపమిమం మనుజే హరమేఖిలాకారః ||

ఉ. చందన కుంకుమంబులును ♦ జల్లనికొప్పులు దేవదారువు

బొందుగఁ దేనెధూపమిడి ♦ పోయిన కన్యవరించుఁ బుణ్యము

జెందును దేవతత్త్వమని ♦ చెప్పిరి ధూపము పేరు నిట్టివే
సుందరి వశ్యకారణము ♦ చొప్పడు నాగబలాదియు క్షమె.

తా॥ గంధము కుంకుమ కోష్ఠులు దేవదారు తేనె ఇవి చూర్ణముచేసి
ధూపమువేసుకొనిన స్త్రీ వశ్యమగును. మఱియు నీయావధమును సంభోగకాల
మున ధూపమువేసినయెడల అంగడియందు కొనినవస్తువునలె వశపర్తినియగును.

శ్లో॥ అస్త్రోద్భృతచటకోదరనివేశితం బీజమాత్మనః కృత్వా।
దత్వా పక్షోదకమథ శరావయుగసంపుటం కృత్వా॥

శ్లో॥ సప్తాహముపరి చుల్యాం నిధాయ ఘటికాం విధాయ భక్త్యవిధౌ॥
దత్తం వశయతి కర్నతి పశిష్టభాగ్యానుపి క్షిచిత్॥

ఉ. పిచ్చుకపొట్టలోనఁ దనబీజముఁ బెట్టి శరావయుగ్ముఁ
దెచ్చి తదీయమధ్యమున ♦ నిల్పుచు మూత్రముఁజోసి చీలము
న్నిచ్చియుఁ బొయ్యిలోననిడి ♦ యేడుదినంబులువండి మీఁదవే
బుచ్చినభూతి తెచ్చి జలభక్తులఁ బెట్టినఁ గాంతమేలగున్.

తా॥ పిచ్చుకనుచంపి దానిపొట్టలో తవకుక్లమంచి మూకుడునందుంచి
దానిపై నొక మూకుడునుబోర్లించి చీలమున్నుంచి ఏడుదినములువండినభస్మమగును.
ఆభస్మమును నీటియందయినను భక్షణపదార్థముల యందయిననుంచి స్త్రీలకు
యిచ్చిన పశులగుదురు.

శ్లో॥ ఔమిం లిప్త్యా వర్తిం గదదశ తాళీనతగరక్తైః సైలమ్।

సిద్ధార్థస్య గృహీత్వా నృకపాలే కజ్జలం విహితమ్।
నయనగత యువతీనామపి మునిచేతాంసి మోహయతీ॥

క. తాళక తగరములును ను
కూలంబునవత్తిఁ గూర్చికొని వెలియావల్
త్రైలంబుఁదీసి మనుజుక
పాలంబున కంజనంబు ♦ పగిదినిబూయన్.

క. ఆకాటుక నయనంబులఁ
గైకొన్న వధూటి కామకాండంబులచే

నాకమునీందులనె నను

బాకముతప్పించి తనకు ♦ బంటుగఁజేయుకొ.

తా॥ తాళకము తగకము యారెండును తెల్లపట్టుగుడ్డలో వత్తిచేసి ఆవత్తి పుర్రెయందుంచి తెల్లఆవాలనూనెపోసి దీపముచల్లించి అదీపముమీద నింకొక పుర్రెను బోలికొంచి కాటుకనుపట్టి ఆకాటుక కన్నులనుకెట్టుకొనిన స్త్రీమునుల నయినను మోహంఘలను చేయును.

శ్లో॥ స్వార్థపశోణితభావితకోపనయా రచితతీలకా॥

నారీ వశయతి భువనం న తత్ర చిత్రం కిమప్యస్యా॥

క. ఋతుశోణితమున గోరజ

మతిశయముగ నునిచి తీలక ♦ మళికంబున నే

యతిన ధరించిన నది ది

కృతి ముని గురుజనులనై న ♦ వశ్యతనొంచుకొ.

తా॥ స్త్రీలు ఋతుకాలమందలి రక్తముతోకూడా గోరోజనమును కలియ గూర్చి బొట్టుపెట్టుకొనిన మునిశ్రేష్టులయిన వశ్యులగుదురు.

శ్లో॥ యది సహదేవీమూలం గృహణే సంగృహ్య గోచనాపిప్తమ్॥

తత్కృతతీలకా నారీ గురుషులమపి వికలతాం నయతి॥

క. సహదేవి సమూలం బొక

గ్రహణంబునఁ బుచ్చి పసుపుఁ ♦ గలియఁగనూరకొ

మహిలోన తీలకమిడినను

మహాసీయునినై న వికలమతి నొనరించుకొ.

తా॥ సహదేవిచెట్టును గృహణదినమున వెల్లగించినమూలము గాతెచ్చి పసు పుతో కలియనూరి యానూరినపిండిని బొట్టుపెట్టుకొనిన స్త్రీ మునులనయినను మోహవశులను చేయును.

శ్లో॥ దత్వా ద్విజాయ పాయసభోజనముత్పాద్య సితబలామూలమ్॥

కన్యాపీఠం భక్ష్యే దత్తమనిచ్ఛాసారం పరమమ్॥

శ్లో॥ జటిపిప్పలయోర్ధ్వాతాగృహణ్డృశ్యే రేకమూలయోర్నిష్ఠాఽ

వక్షోఘనమాలింగనముచ్చితాం హరతి హరిణాత్మ్యే॥

సీ. ముత్తువపులుగము ♦ మూలంబుచెచ్చిక

న్నియచేత నూరించి ♦ నెలఁతలకును

భోజనంబునఁబెట్టె ♦ బురుషులపై కోప

ముడిగి కూడును రుచిఁగోక్తులలర

మానొక్కటై రావిమఱులు పెరిగిన

నేకమై దాని ప్రేమెల్లఁ దీసి

చెలఁదిగుడ్లును నూరి ♦ చెలియపైఁ జల్లినఁ

గాంతునిఁదలఁచి యా ♦ కాంత వేగ

గీ॥ నలుకచే బాసియున్నట్టి ♦ యలుకఁదేరి

వేడ్కమీఱంగ నెదురెక్కి ♦ విభునిఁ గవయు

చుందు రిది సిద్ధియొగంబు ♦ సుదతులకును

మోహనకరంబు విటజనామోదకరము॥

తా॥ తెల్లవిపువ్వులుగల ముత్తువపులుగముచెట్టు సమూలముగాతెచ్చికన్నె
చదుచుచే నూరించి స్త్రీలకు భక్షణవద్దార్థములతోభక్షింపజేసిన వశవర్తులగుదురు.
మఱియు నొక్కమానుగా కలిసిపెరిగిన రావిచెట్టు మఱిచెట్టుయొక్క ప్రేళ్ళను
తెచ్చి సాలెపురుగుగడ్డుతో వాప్రేళ్ళనునూరి స్త్రీచెల్లిన వశురాలగును.

శ్లో॥ నితదూర్వా నితబృహదీ నితగిరికర్ణి సమూలపుష్ప చ॥

తాంబూలేన వితీర్ణా స్త్రీపురుషే వశ్యతాం నయతి॥

క॥ వెలిగం టెన వెలిదూర్వము

వెలిములకయుఁగూడ వీని ♦ వ్రేళ్లనుబలియున్

లలనయు నొకళ్లొకళ్లకు

వలనుగ విడియమునఁ బెట్ట ♦ వశ్యతకలుగున్ ॥

తా॥ తెల్లగం టెనవేరు, తెల్లగరికవేలు, తెల్లములకవేలు, యామాడును
స్త్రీపురుషులు పరస్పరము విడియమునజెట్టిన వశులగుదురు.

శ్లో॥ కరభాస్థిర్భంగచక్షుద్రవభావితమేకవింశతిం వారాన్॥

పుటదగ్ధం సమతైలాంజనసహితం చూర్ణితం సమ్యక్॥

శ్లో॥ కరభాస్థినాలికాయాం నిహితం కరభాస్థికలాయా విహితమ్॥

ఇదమంజనమఖిలజనం జనయతి వాగ్వశ్యవద్యశ్యమ్॥

సీ॥ ఇరువదియొక్కమా ♦ తెనయఁ గల్గరవేరు
 రసమున నునిచి యుష్ప్రంబు నెముక
 శైలాంజనముతోడ ♦ సమ్మేళన మొనర్చి
 పుటదగ్ధభస్మ సంఘటనఁ జేసి
 యెనయ నాయెముకఁ జేసిన కరాటములోనఁ
 గదియించి యయెమ్ము ♦ కణికఁ జేసి
 యందు నొయ్యననుంచి ♦ యాయంజనము కాంత
 తన కన్నులనుబెట్టి ♦ జనులఁ జూడ

గీ॥ వశ్యులగుదురు మఱి మగఁవారుదీని
 కన్నుఁగవఁబెట్టి కామినీగణముఁజూడఁ
 జాలవలతురు ధరసర్వజనులకెల్ల
 మునులుచెప్పిన మతమిది ♦ మోహనంబు.

తా॥ లొట్టిపిట్ట యెముక గుంటగలగరఆకురసముతో యిరువదియొక్క
 వారులు భావంచేసి ఆయెముకలో సగముయెత్తు శైలాంజనముతోఁజూడఁకరిపి
 పుటముపెట్టి భస్మముజేసి అభస్మమును ఆయెముకతోచేసిన బరిణామండుంచి యా
 యెముకతోడనే కణికచేసి యాకణికతో నాకాటుకను స్త్రీలుకన్నులయందు
 బెట్టుకొనిన పురుషులు వశులగుదురు. పురుషులకాటుకను బెట్టుకొనిన స్త్రీలు
 వశులగుదురు. దీనినే మోహనాంజనమందురు.

శ్లో॥ నిజబీజేన రతాస్తే వామదృశో భటిత వామపాదం యః |
 అథవా లింపతి హృదయం స ఏవ తస్యాః పరో దయితః॥

క॥ తనవీర్యము సురతాంతం
 బునఁ గామిని వామపాదమునఁ బూసిన న
 వ్వనజాక్షివలచు హృదయం
 బుననై నను బూయ రసము ♦ పొరసినభంగిక.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీని రమించినతరువాత తనయొక్కశుక్లము స్త్రీ
 యొక్క యెడనుపాదమందైనను, హృదయమునందైనను పూయ నాస్త్రీ వశ
 పతికని యగును.

ఇతి శ్రీకొంకోకకృతే రతిరహస్యే
 వశీకరణాధికారో నామ చతుర్థః పరిచ్ఛేదః.

న క ల యో గా ధి క రణ ము.

పంచదశః పరిచ్ఛేదః.

—ద్రావిడయోగలక్షణము—

శ్లో॥ కర్పూరటంకజాభ్యామథవా మధుకేసరాస్థిసారాభ్యామ్।

ఘోషఫలక్షోదైర్వారసేన దణ్డోత్పలాయా వా ॥

శ్లో॥ మూర్ఛితమథవా మిళితం శశివా భవబీజమేకం వా।

ఏకవృంకణకో వా ఏకం వా ఘోషకోత్థరజః ॥

శ్లో॥ యది వా మధుగుడసహితా చించా కఠినాంగవరాంగేషు।

క్షేపాద్వా ధ్వజలేపాక్షతఃసౌతః ప్రవర్తియతి ॥

నీ. కర్పూరటంకణకారంబులును హర

బీజంబుతోఁగూడ ♦ వెలయు నొకటి

పొగడగింజలనీరు ♦ పువ్వుచేనియఁ గూడి

పాదరసంబుతోఁ ♦ బరఁగు నొకటి

ములకవిత్తులు తేనె ♦ కలిపి శంకరవీర్య

మున యోగమై వేడ్క ♦ నొనరు నొకటి

కాకికలువదుంప ♦ కలబంద గలిజేరు

రసములు రసముతో ♦ నెసఁగ మూఁడు

గీ. కర్పూరముతోడనొకటి యేకముగనొకటి

గోఱజంబును మధువును ♦ గూడనొకటి

చింతపులుసు మఱాటంబు ♦ చేతనొకటి

రసముపుట్టించు ద్రావిడములు ♦ రమణులకును.

తా॥ కర్పూరము వెలిగారము నురేకారము ఈమూడును రసమునకలిపిన
నొకద్రావిడయోగమగును. నల్లకలువదుంపరసము పాదరసమునకలిపిన

నొకద్రావకయోగమగును. పొగడగింజలనీరును పువ్వుతేనెయు పాదరసమున కలిపిన నొకద్రావకయోగమగును. ములకవిత్తులు తేనెయు పాదరసమునకలిపిన నొకద్రావకయోగమగును. కలబందరసమున పాదరసమునకలిపిన నొకద్రావకయోగమగును. గలిజీరుఆకులరసమున పాదరసమునకలిపిన నొకద్రావకయోగమగును. కప్పరముతో పాదరసమునకలిపిన నొక ద్రావకయోగమగును. పృశ్నేయకపాదరసముకద్రావకయోగమును, గోగోజనము తేనె పాదరసమునకలిపిన నొక ద్రావకయోగమగును. చింతపండుపులును మరాటి మొగ్గలు పాదరసమునకలిపిన నొకద్రావకయోగమగును. ఈద్రావకములు పురుషుడు లింగమునకు పులుముకొని స్త్రీనిరమించిన స్త్రీద్రవించి సుఖముచెందును.

శ్లో॥ ఇత్యేతే దశ గదితా ద్రావణయోగాః పృశ్నిధమహిమానః॥

ద్రావణవశతాక్షరణమాదధ్యావ్యోగపట్యం చ॥

ప॥ పూర్వమునందుఁజెప్పబడిన పదిద్రావకంబులును జాలమహినుగలవని చెప్పబడియున్నది. ఇంక ముండుచెప్పబడు నారయోగంబులును ద్రావణవశ్యాక్షరణములను జేయంగలవు

శ్లో॥ లోధ్రకీఫలమజ్జాశీకపమదస్థివారసమభాగః॥

అథవా మధుమాగధికాధత్తారకలోధ్రిమరిచాని॥

శ్లో॥ రక్తకపిలింగముడుపతికాంచనమధునూతసహితం వా॥

హయలాలామంజిష్ఠాసితస్నగ్ధపజాతికుసుమం వా॥

శ్లో॥ ఘృత్తం కపిలాసర్పిషి లోహితకపిలింగమేకం వా॥

మధుపైష్ఠనకలరవములమితం వా లింగలేపేన॥

క. శ్రీవృక్షఫలరసంబును

వావిలియును లోధ్రితరువు + వారణామదము

బోవిడి సమభాగంబులఁ

గావించిన ద్రవము వశ్యకరమై నెగడుకొ.

తా॥ మారేడుపండురసము జావిలియాకురసము లొద్దుగుచెక్కరసము యేనుగుడుదము ఈవస్తువులు సమభాగములుగాగలిపి పురుషుడు, లింగమునకు పులుముకొని స్త్రీనిరమించిన వాస్త్రీద్రవించి సుఖముచెంది వశవర్తినియగును.

క. మిరియము పిప్పలి తేనెయు

వరలోధ్రము నుమ్మెతయును ♦ వశమా మఱి క

ప్పురమును నుమ్మెత్తయు మధు

కరనంబును గూడనొక్క ♦ కరణంబయ్యె.

తా॥ మిరియములు పిప్పలి తేనె లొద్దుగుచెక్క ఈమ్మెత్తవేరులు కలియ నూరిన నిదియొకయోగమగును కప్పురము ఈమ్మెత్తవేరులు అతిమధురము పాద రసము కలియనూరిన యొకయోగమగును. ఈరెండుయోగములలో నేదైన పురుషుడు లింగమునకుపులుముకొని రమించిన స్త్రీద్రవింది సుఖముచెంది వశ పర్తినియగును.

ఆ. వె. కపిలనేయి రక్తకపిలింగమును రక్త

హయములాల తెల్లయావపిండి

మంచిజాజిపువ్వు ♦ మంజిష్ఠయును గూడ

ద్రావకంబు యోగభావమయ్యె.

తా॥ గోశోజనమువంటివర్ణముగల నేయియు, యెఱ్ఱకోతియొక్కదండ మును, యెఱ్ఱగొట్టముచొంగయు, తెల్లనియావపిండియు, మంచిజాజిపువ్వును, మం జిష్ఠచెట్టుపువ్వును ఈవస్తువులుకలిపి లింగలేపనమొనర్చి కూడిన స్త్రీద్రవింది సుఖముచెంది వశపర్తినియగును.

క. తేనెయు నుమ్మెత యెఱ్ఱని

వానరలింగంబుఁ గూర్చి ♦ వండఁగ నొకట

తేనియ సైంధవలవణము

నూనెయుఁ బార్వంబురెట్ట ♦ నూత్నద్రవముల్.

తా॥ తేనెయు, ఈమ్మెత్తవేరులు, ఎఱ్ఱనికోతిదండము వీనినిపండిన యొక యోగమగును. తేనెయు, సైంధవలవణము, నూనె, పాపురమరెట్టలు కలిపిననొక యోగమగును. ఈరెండుయోగములలో నేదయిన లింగలేపనమొనర్చి రమించిన స్త్రీద్రవింది సుఖముచెంది వశపర్తినియగును.

శ్లో॥ పుష్కరద్భుతమద్రజటామూలం విచవ్యార్థ కర్ణయోగ్యస్యా॥

(కొంత భూక్కుతమలైన తక్షణమేవ మృతిస్తస్యా॥

గీ. పువ్యమిని రుద్రజడవేరు పొనగఁదెచ్చి
సమలి పుక్కిటనిడికొని ♦ నాతిచెవుల
గాలివాఱంగ నూదినఁ ♦ గామినికిని
మదనజలముబ్బుఁ దత్త ణఃమాత్రమునను.

తా॥ పురుషుడు పువ్యమీ నక్షత్రమునందు రుద్రజడవేరును దెచ్చి సమలి
పుక్కిటఁజంతుకొని స్త్రీయొక్క చెవులయందు ఊదిన నాసలిద్రవించును.

—వీర్యవృద్ధిలక్షణము—

శ్లో॥ నాగబలాం సబలామథ శతావరీం వాసరీం సమం పాయసా॥
గోక్షుర కేక్షురకే నిశి నిపీయ రతిమల్లతామేతి॥

క. ముత్తవపులగము గొలిమిడి
విత్తులు పల్లేరు పిల్లఁజీచరయును నొ
క్కెత్తుగఁబాలనుగొన్నను
జీతమునకు రాత్రీవృద్ధి ♦ సేయును రతికికె.

తా॥ చిట్టాముదపువేరులు, గొలిమిడివిత్తులు, పల్లేరువేరులు, పిల్లపీచర వేరులు
సమభాగములుగా చూర్ణించి ఆపుపాలతో పుచ్చుకొనిన వీర్యవృద్ధియగును.

శ్లో॥ మధుకస్య కర్ష మేకం సహితం తుల్యేన సర్విషా మధునా ।
లీడానుపీయ దుగ్ధం నిధువనశక్తిం పరాం ధత్రే ॥

ఆ. వె. మధుకయష్టి నాల్గుమాడలయెత్తు త
త్పాదమాపునేయి ♦ పరగఁగూర్చి
కుడిచి యాపుపాలఁ ♦ గ్రోలిన రతివేళ
బలమునిచ్చు నెట్టి ♦ పందకై న.

తా॥ నాలుగుమాడలయెత్తు యష్టిమధుకమును మాడయెత్తుయాపు నేతిలో
కలిపి తిని యాపుపాలను త్రాగిన వీర్యవృద్ధియగును.

శ్లో॥ పంచాశత్పలమాజ్యం తద్విగుణానితాసమన్వితం మధునా ।
షాణ్డేన వారిపాదిక మేతత్సంసాధ్య మద్దితేన చిరమ్ ॥

శ్లో॥ గోధూమ్నిచూర్ణపాదేనోత్పాద్యోత్కారికాం చ భుంజానః ।
కందర్పసేమర కేళీసర్పితదుర్మనయువతీజనం జయతి ॥

శ్లో॥ దశగుణదుష్టే చక్రం శతావరీగర్భితం చ ఘృతమశ్నన్ ।

మాగధికామధుసహితం సశర్కరం భవతి రతిమల్లః॥

సీ. ఫలములేబదినెయ్యి ♦ పంచదారయ్యెట్టి

తేనె తత్పదంబు ♦ మానుగాఁగఁ

దత్పదముదకంబు ♦ తగనన్నియునుగూర్చి

పాదముగోదుమ ♦ పదిలపఱచి

విరివిఁజక్కెర ద్రాక్ష ♦ పిప్పలి తగఁగూర్చి

భక్షింప రతి లింగబలము నిచ్చు

పదిగుణంబులు పాలపక్వంబుగాఁ బిల్లి

పీచరవండి యా ♦ పిండితెచ్చి

గీ. మధువు శర్కర ఘృతమును ♦ మాగధియును

గూర్చి భక్షించి కామినిఁ ♦ గూడెనేని

వాఁడు పురుషుఁడుగాఁడు దుఃస్వారమదన

ఘోటకముగాఁగనొప్పు నీ ♦ కూటములను.

తా॥ వీరబదితులములయెత్తు యావునేయి, నూరుతులములయెత్తు పంచ దాగ, ఇరువదియైదుతులములయెత్తు తేనె, ఆరుతులములపావుయెత్తు నీరును, పంచద్రెండుతులములన్నర గోదుమపిండి, వీనినికలిపి మర్దించి పిప్పలి ద్రాక్షపండ్ల నుంచి తినిన వీర్యవృద్ధియగును. మఱియు పిల్లిపిచర వేరులను మెత్తగానూరి దానికి చదిరెట్లుపాలతోపండి దానిలో తేనె పంచదార నేయి పిప్పలి కలిపిభక్షించిన వీర్యవృద్ధియై రతికేళియందు మగించినగుఱ్ఱమువలె మెలంగును.

శ్లో॥ బస్తాండసిద్ధమగ్ధే భూయో వా భావితాం స్తీలానశ్నన్ ।

ఘృతదుగ్ధపాథితౌ వా బస్తాండౌ సలసణౌ సగఙ్ఙా॥

శ్లో॥ స్వరసేన భావితం వా విదారికాచూర్ణచూజ్యమధుమిళితమ్ ।

గోక్షురవిదారికాశ్లేష్ఠం చూర్ణం వా శర్కరాసహితమ్ ॥

శ్లో॥ స్వరసేన భావితం వా ధాత్రీచూర్ణం సితాఽఽజ్యమధుమిళితమ్ ।

లీడాఽఽశుపీయదుగ్ధం న తృప్యతి స్త్రీశతేనాపి॥

శ్లో॥ యువకలమమాషచూర్ణైస్తుల్యైర్గోధూమమాగధీసహితైః ।

పూవలికాం ఘృతపక్వాం భుక్త్వా షీరం సశర్కరం పిబతః॥

శ్లో॥ ఘృతమధుసహ దేవ్యన్వితసరోజకింజల్కైస్త వాభేర్వా,
 రమమాణస్య న తృప్యతి మనః శతేశాపి రహణీనామ్॥
 సీ. మేహండములు పాల ♦ మృదువుగానుడికించి
 నల్లనువ్వులతోడ ♦ నమలిరేని
 యింతిఁగూడిన బల ♦ మెచ్చును రతులను
 జిక్కితినిఁకనేమి ♦ సేయుదునన
 నెఱిచింతపండ్లై న ♦ నిమ్మపండ్లై నను
 జవిచూడ మన్మథ ♦ జలమువిడుచు
 మాష గోదుమములు ♦ మఱి యవవేష్టిత
 పటలీఘృతమున పూ♦పములువండి
 గీ. కడఁగిభక్షించి దుగ్ధ శర్కరలఁద్రావ
 విజయమునుబొందు రతియుద్ధ ♦ వేళలందు
 సితము సహదేవి తేనియ ♦ ఘృతము పాండు
 రాగకింజల్క ములు నాభి ♦ రాయనగును.

తా॥ మేకపట్టల పాలతో వండినల్లనువ్వులతో భక్షించిన వీర్యవృద్ధియగును. సంభోగకాలమున స్త్రీ తాళజాలకపోయినయెడల చింతపండునను నిమ్మపండు నయినను రుచిచూచిన కీర్త్యవతనమగును. మఱియు మినుపపిండి గోదుమపిండి యపలపిండి వీనినికలిపి యావునేతితో పూరీలు గావండి భక్షించి పంచదారకలిపిన పాలనుద్రాగిన వీర్యవృద్ధియగును. మఱియు పంచదార సహదేవి తేనె నేయి పద్మకింజల్కములు వీటినికలిపి పురుషుడు తనబొడ్డునకు చమికియెడల వీర్యవృద్ధియగును.

—: వీర్యస్తంభన లక్షణము :—

శ్లో॥ ముష్కశిరాయా మూలం దృఢమంగుల్యా నివీడ్వ్య రతికాలే ।
 చింతాన్నరనిహితమనాః కుంభితపవనశ్శ్పృశం జయతి ॥
 క. తన మొట్టమొదటివేలను
 ఘనముగఁబీడించి యన్యంగతమానసుడై
 యనిలంబుఁబట్టి రతిఁజే
 సిన శుక్లస్తంభనంబు ♦ సిద్ధిన్బొందున్.

తా॥ పురుషుడు కాళ్లపెద్దవేళ్ళనూనదొక్కి నింకొకవిషయమునందు
ధ్యానముంచి యుచ్చాస్యసనిశ్వాసములను బంధించి రతిచేసిన శుక్లము స్తంభించును.

శ్లో॥ సితశరపుంఖామూలం పటపయసా పిష్టమాశేన నిహితమ్ ।

ఏకశరజ్జకవీజాభ్యస్తరగం 'స్తంభయేద్బీజమ్ ॥

క. తెల్లవెంపలి మర్దించియుఁ

గలియంగా మఱిపాలఁ ♦ గానుఁగుగింజలో

దొలిచి యది నోటనిడుకొని

కలిసిన వీర్యంబువడదు ♦ కాముకరతికిఁ.

తా॥ తెల్లవెంపలివేరు మఱిపాలతోనూరి దానిని తొలిచిన కానుగుగింజలో
నుంచి దానిని పుక్కిటనుంచుకొని రతిచేసిన శుక్లము స్తంభించును.

శ్లో॥ కృత్వా దృఢగుడపీఠనమానాభేష్ఠినితశ్చృతిం జయతి ।

ఆసుస్తకమోంకారః శ్యామతనుః కచ్చపాకారః ॥

ఆ. వె. శ్యామకచ్చపంబు ♦ చాయగా నోంకార

మాతృదలఁచి నాభి ♦ యాత్మగాఁగ

శిరముదాఁకనుండఁ ♦ జింఱించి గుడవీడ

నంబుఁజేయ నింద్రియంబు వడదు.

తా॥ నల్లటి తాచేలునంటి యాకారముగల ఓం కారమును మనస్సునందు
తలచి బొడ్డుదగ్గరనుండి తలవరకు యుండజూచుకొని దృఢముగా పాదములచే
గుడస్తానము బిగించి రతిచేసిన శుక్లము స్తంభించును.

శ్లో॥ సితశరపుంఖామూలం పారదరససహితమానసే నిహితమ్ ।

ఏకశరంజకవీజాస్తస్థం వీజం విధారయతి ॥

గీ. పారదంబును గానుఁగు ♦ పండుపప్పు

తెల్లవెంపలివేరు నీ ♦ త్రికమునూరి

యుండగాఁజేసి ముఖమునం ♦ దుండజేసి

రతి యెనర్చిన యెడల వీర్యంబువిడదు.

తా॥ తెల్లవెంపలివేరు కానుగుగింజలోనుండుపప్పు పాదరసము ఇది కలిపి
ముఖమునందుంచుకొని రతిచేసిన వీర్యము స్తంభించును.

శ్లో॥ పరదక్షిణకరరోమభిభకరకరభావ్యపుచ్చసంజాతైః॥

గృభితం దక్షిణకరగం శత్రోయత్ శోలదశశాస్థి॥

శ్లో॥ అసితవృషదంత దక్షిణపార్శ్వస్థితమస్థి కటితలే బద్ధమ్॥

సప్తచ్ఛదబీజం వా బీజమ్యుతిభిజయి పదనగతమ్॥

శ్లో॥ స్తువ్యాజాదుగ్ధపిత్తం లజ్జాలోద్ఘాతమంఘ్రిలేపనతః॥

ధ్వజలేపాదజమూత్రైః పిష్టం వా వాయుజీమూలమ్॥

శ్లో॥ కానుంభతైలమథవా వర్షాంధూమార్జమధ్యంగాత్॥

చరణస్య మ్యుతిజయినో యోగా ప్ర్యేతే న సద్దేహా॥

సీ. పురుషుని కుడివంకఁ ♦ గరరోమముల నశ్వ

ఖర ముష్ట్రముల పుచ్చకములతోడఁ

బందికొమ్మును వలఁపలిచేతఁ గట్టిన

నరుని శుక్లము స్తంభఁనంబుసేయు

కృష్ణమార్జాల దక్షిణపార్శ్వశల్యంబు

కటిఁగట్ట వీర్యంబు ♦ కదలకుండు

పాలుపొంద నేడాకుపొన్న బీజము నోట

నునిచి కూడిన బీజఁముండుఁ బడదు

ఆ॥ వె॥ మేఁకపాలు జెముడుఁమాకులపా ల్మృణ్మ

దామరయును బాదఁతలమునందు

లేపనంబుఁజేసి ♦ లేమఁ దాఁబొందినఁ

బడదు వీర్యమెంత ♦ తడవునకును.

తా॥ పురుషుడు తన కుడిచేతిరోమములతో గుఱ్ఱము గాడిద యొంటె పిటియొక్క తోకలవెంట్రుకలుకలిపి త్రాడుపేని యాత్రాటితో పంజికొమ్మును దన కుడిచేతికికట్టుకొని రమించిన వీర్యము స్తంభించును. నల్లనిపిల్లియొక్క కుడి వైపుయొముకను పురుషుడు మొలయందుకట్టుకొని రమించిన వీర్యము స్తంభించును. మఱియు యేడాకు పొన్నగింజను నోటియందుంచుకొని రమించిన వీర్యము స్తంభించును. మఱియు మేఁకపాలు జెముడుపాలు ములుగుదామర యావస్త్రపులు కలియనూరి యుఱకాళ్లయందు లేపనముచేసి రతియొనర్చిన వీర్యము స్తంభించును.

ఆ. వె. మేకపోతునుచ్చు ♦ మెదిపి పాపరవేరు
 శిశ్నలేపనంబు ♦ జేసిరేని
 కుసుమనూనె కామకొసను దాఁబూసినఁ
 బడదు వీర్యమెంత ♦ తడవునకును.

తా॥ పాపరవేరును మేకపోతుమాత్రముననురి దండమునకుపూసినను లేక
 కుసుమనూనెను దండము కొనయందుపూసినను శుక్లముస్తంభించును.

క. కప్పపాడి కాలఁజమరిన
 నెప్పటివలెనుండు వీర్య మీ యోగమునకొ
 దప్పలులేవని యోగ్యులు
 చెప్పిన తెఱఁగెఱిగికొనుండు ♦ చిత్తజరతులకొ.

తా॥ కప్పపాడి యఱకాలునందు రాచుకొని రమించినవీర్యముస్తంభించును.

శ్లో॥ మాహిషఘ్నతనహదేవీతిలమధుసితకమలకేసరైస్తుత్యైః॥
 గృహదటకేన విలేపితనాభిః స్తద్భేన్ద్రియో రమతే॥

క. వెలిదామర కేసరములు
 తిలలును మాహిషీఘ్నతంబు ♦ తేనియ దంఢో
 త్పలమూలముఁ బిచ్చుకతో
 వెలయంగను నాభిఁబూయ ♦ వీర్యమునిలుచుకొ.

తా॥ తెల్లతామరకింజల్కములు నవ్వులు కేదేనియే తేనియ సహదేవి
 మూలము వీనినిపిచ్చుకతోనూరి బొడ్డునకుబూసి రతిచేసిన శుక్లముస్తంభించును.

—♦దండవృద్ధిలక్షణము♦—

శ్లో॥ తిలతైలఘోషటంకణమనః శిలాజాతిపర్ణరసమృష్టైః॥

సర్దయతి లింగమచ్చైః సప్తదినం మర్దనం విహితమ్॥

ఆ. వె. మాషటంకణమును ♦ మణిశిల జాజాకు
 జలము కోష్ఠ రసము ♦ తిలలనూనె
 యేడుదినములొక్క ♦ యీడుగా దండానఁ
 బూయ వృద్ధిపొంది ♦ పొదలుచుండు.

తా॥ అయిదుగురిగింజలయొత్తు వెలిగారము మణికిల జాజాకురసము కోష్ఠు
నువ్వులనూనె రసము వీటికికలిపి యేడుదినములు దండమునకుపూసిన దండమువృద్ధి
చెందును.

శ్లో॥ పశ్చిదాడిమబల్కలబృహతీఫలకుష్ఠసహితభల్లాతైః॥

సిద్ధం సర్వ పతైలం పద్మణకుంభీరసే తద్వత్॥

ఆ. వె. ములకపండురసము ♦ వెలియావనూనెయు

దాడిమంబుతోలు ♦ జీడిగింజ

కుంభీరసమునందు ♦ గూర్చిదండంబునఁ

బూయఁ బెరిగి బలిసి ♦ పొదలుచుండు.

తా॥ ములకపండురసము తెల్లనియావనూనె దానిమ్మపండుతోలు జీడి
గింజలు పినగుమ్మడురసముతోనూరి దండమునకుబూసిన వృద్ధియగును.

శ్లో॥ అస్తద్ధామం దధ్వా సైన్ధవజలశూకకమలదశవజైః॥

భల్లాతక్యా లేపో బృహతీరసభావితైస్తద్వత్॥

క. నల్లేరును గఱదూపము

భల్లాతకి సైంధవాజ్జపత్త్రంబులచే

మొల్లలు ములకరసంబునఁ

బెల్లుగఁబూయంగఁ గామ ♦ పెరుంగుక బెలుచుక.

తా॥ నల్లేరు కఱదూపము జీడిగింజలు సైంధవజలము తామరతీపలు
మొల్లలు ములకచిక్కరసము యివిసూరి రసముతీసి కామదండమునకుపూసిన వృద్ధి
యగును.

శ్లో॥ లింగం వ్రజతి వివృద్ధి మాహిషమలమిలితపూర్వమాలిప్తమ్॥

మాహిషసపనీతాన్వితజలః శ్ణాకుమృగోమూత్రైః॥

శ్లో॥ భల్లాతక్యాస్థిసంభృతమాహిషమలసర్పిసా చ కుంభికాశ్మశుః॥

హయగన్ధాసైన్ధవమితి లేపో లింగస్య వృద్ధికరః॥

శ్లో॥ మధుతగరగారసర్వ పబృహతీఖరమంజరీకణాః సతిలాః॥

యవకుష్ఠమరిచసైన్ధవహయగన్ధామాషసంయుక్తైః॥

శ్లో॥ స్తవయగళకర్ణపాలీధ్వజభుజశిఖిరోపచయమేతాః॥

ధున్వమున్మద్దనవిధి నా సతతాభ్యాసేన కుర్వన్తి॥

సీ. కాచు నెనుమువెన్ను ♦ కప్పచిప్పలయొక్క
 పిష్టంబు నెనుపెంటి ♦ పెంట పెరుగు
 నెనుపెంటినెయ్యి పెన్నేరుగడ్డయు జీడి
 వండుగింజయు గోవుపాచితంబు
 సైంధవలవణంబు ♦ సరిగాఁగ మర్దించి
 కామఁబూసిన వృద్ధి ♦ కలుగుచుండు
 తేనెయుఁ దగరంబు ♦ తెల్లయావలు నవా
 మార్గంబు యవ కోష్ఠు ♦ మరిచములను

గీ. దిలలు పిప్పళ్లు పెన్నేరు ♦ ములకపండ్లు
 మినుము సైంధవలవణంబు ♦ నెనయఁగూర్చి
 కంఠ భుజ యోని కుచ కర్ణ ♦ కాయములను
 గలియఁబూసిన దండము ♦ బలియరతుల.

తా॥ కాచు, ఎనుమువెన్ను, కప్పచిప్పలయొక్కపిండి, గేదెపేడ, గేదె పెరుగు, గేదెనేయి, పెన్నేరుగడ్డ, జీడిగింజ, గోమూత్రము, సైంధవలవణము, సమానభాగములుగా కలిపినూరి దండమునకుబూసిన వృద్ధియగును. మఱియు, తేనె, గ్రింధితగరము, తెల్లనియావలు, ఉత్తరేను, యవలు, ఉంగుళ్యకోష్ఠు, మిరియములు, సువ్వులు, పిప్పళ్లు, పెన్నేరుగడ్డ, ములకపండు, మినుములు, సైంధవలవణము, ఇవినుారి మెడ, భుజములు, మర్మస్థానము, కుచములు, చెవులు, దేహము, వీటియందుపూసికొని రమించిన దండమువృద్ధియగును.

శ్లో॥ భల్లాతకబృహతీఫలదాడిమఫలకల్కసాధితం కురుతే।
 లింగం మర్దనవిధినా కటుతైలం వాజిలింగాఽఽభమ్॥

ఆ. వె. జీడిగింజ ములకచిగురు దాడిమపండు

చర్మ మావనూనె ♦ సహితముగను

శిశ్న లేపనంబుఁ ♦ జేసిన వర్ధిల్లు

నశ్వలింగమటుల ♦ నతిశయిల్లు

తా॥ జీడిగింజ, ములకచిగురు, దాడిమపండుతోట, ఆవనూనె, ఈవస్త్రువులు కలియనూరి దండమునకుబూసిన గుఱ్ఱముయొక్కదండమునలె వృద్ధిపొందును.

శ్లో॥ పుటదగ్ధపద్మినీదళభల్లాతకచాలకృష్ణలవణాశామ్ ।
 భూత్యా పరిణతబృహతీఫలరసపరిపిష్టయా భవతి ॥
 శ్లో॥ మహిషీమలేన మిలితం లింగం చక్వాదశేకశో లిప్తమ్ ।
 ముసలమివ మదనవిహ్వలయువతీజనదర్శనిర్దళకమ్ ॥
 శ్లో॥ సింహీఫలభల్లాతకనలినీదళసీనుజన్మతైవాలైః ।
 మాహిషనవనీతేన చ కరంబితైః సప్తదినమాపితైః॥
 శ్లో॥ మూలం హయగన్ధాయా మాహిషమలమిలితపూర్వమాలిప్తమ్ ।
 భవతి లఘూకృతగర్దభలింగం లింగం ధృవం పుంసామ్ ॥

సీ. వద్మదశంబులు ♦ భల్లాతకంబులు
 సువృళ్లు పిప్పళ్లు ♦ నూరి కడవఁ
 బెట్టి యగ్నిపుటంబు ♦ పెట్టి బృహస్పతీ
 రసముతో నొక్కక రాటమునను
 మహిషీమలంబును ♦ మఱిగూర్చి పూయ ఘో
 టకలింగమటుల దండ్లంబు పెరుంగు
 ములకపండును హరిదళము జీడియుఁ గాచు
 సైంధవలవణంబు ♦ సరవిఁదెచ్చి
 ఆ. వె. యెనుము నేతితోడఁ ♦ నెనయంగమర్దించి
 దినములేడు బరణి ♦ నునిచిపుచ్చి
 బ్రత్రపేడ నీటఁ ♦ బరఁగంగఁ బెన్నేరు
 గలిపి పూయ కామబలము నిచ్చు.

తా॥ తామరకేకులు, జీడిగింజలు, సువృళ్లు, పిప్పళ్లు యివి నూరి యొక కుండలో బెట్టి దానిపై మూకుడు బోర్లించి చీలమన్నుంచి పుటము బెట్టిగా వచ్చినభస్మమును బృహస్పతీఫలరసముతోడ మర్దించి గేదపేడతోకలిపి లింగము నకు బూసెకొనిన గుఱ్ఱముయొక్క లింగమువలె వృద్ధిచెందును. మఱియు ములక పండు, హరిదళము, జీడిగింజలు, కాచు, సైంధవలవణము, ఇవి గేదనేయితో మర్దించి యేడుదినములొక బరణియందుంచి తరువాత గేదపేడనుగలిపిననీటిలోను పెన్నేరుగడ్డరసములోను కలిపి లింగమునకుబూసిన దండము వృద్ధిచెందును.

శ్లో॥ కనకరసమస్పృణన రితహయగన్ధామాలమిశ్రపర్యుపిత్తమ్ ।

మాహిషమిహ నవనీతం గతబీజే శనకఫలమధ్యే ॥

శ్లో॥ గోమయగార్ధో ద్వర్తితపూర్వం పశ్చాదనేన సలిప్తమ్ ।

భవతి హయలింగసదృశం లింగం కఠినాంగనాదయితమ్ ॥

శా॥ పెన్నే రుమ్మెత్తపూలు నుల్లిజలముక్ ♦ బీజంబు గీలించి యం

దు న్నుమ్మెత్తఫలంబులోన నిడి యం ♦ దున్నాసిపావిష్టియుక్

వెన్నంబెట్టుచు గోమయద్రవమునక్ ♦ వేదించి కామ్యంబునక్

జెన్నారంగనలందినక్ ధ్వజము వాజిప్రక్రియక్ బొల్పుగుక్.

తా॥ పెన్నేరుగడ్డ, ఉమ్మెత్తపూలు, ఉల్లి, ఇవిమారి గింజలుతీసిన ఉమ్మెత్తకాయలోబెట్టి దానిపైన గేదపేడనుపొదిగి పుటముబెట్టి యందురాబడినచూర్ణమున గేదవెన్నయు అవు పేడనుగలిపిన నీటిని గలిపి దండమునకుబూసిన గుట్టుము యొక్క లింగమువలె వృద్ధిచెందును.

— ♦ భగదోషహరణ లక్షణము. ♦ —

శ్లో॥ దళకుంకుమకునటీభిర్గంజదళ తాళీసతగరపాదై ర్వా ।

దళకరికేసరమాంసీగోహితశైలేయకుసుంభతగరై ర్వా ॥

శ్లో॥ లోహితపిత్తకణఘృతవిమలాంజనసైన్ధవైరథవా ।

భగలేపఃసౌభాగ్యం జనయతి భూయో న సన్దేహః ॥

శ్లో॥ దాడిమపంచాంగైర్వాసిద్ధం సిద్ధాథతైలమాతనుతే ।

మాలతికాకునుమైర్వా గుహ్యభ్యంగేన సౌభాగ్యమ్ ॥

సీ. మణిశిలయును గుంకుమంబును జిత్రీకం

బును నొక్కయోగమై ♦ పొల్పుఁజెందు

హరితాళ తగరంబు ♦ లవియొక్కయోగంబు

రాష్ట్రంబు గజకేసరములదళము

తగరంబు కౌసుంభ ♦ తైలంబు మాంసియు

నొకయోగమై ధాత్రి ♦ నుల్లసిల్లు

నమ్మతంబు పచ్చని ♦ దై న నెఱ్ఱనిదైన

విమలాంజనములవఃణమును నొకటి

గీ. యావనూనెయు దానిమ్మయుందు వంచ
కంబు నొక్కటి మఱి మల్లికాప్రసూన
మొకటి యన్నియుఁగూడ నీయోగములను
యోనిదోషంబు హరించుచు ♦ నొక్కటొకటి.

తా॥ మణిశిల, కుంకుమము, చిత్రమాలము, ఇవి నూరి నీటిలోకలిపి భగమునుకడిగిన భగదోషము హరించును. మఱియు హరిదళము, గింధితగరము కలిపి భగమును కడిగినను, దుంప రాష్ట్రము, నాగశేసరములు, హరిదళము, గింధితగరము కుసుమనూనె, జటామాంసి ఇవి నూరి నీటిలోకలిపి భగమునుకడిగినను, నెయ్యి పచ్చదీపను యెఱ్ఱనిదయినను, విమలాంజనము, సైంధవలవణము వీనిని నీటిలోకలిపి భగమునుకడిగినను, ఆవనూనె, దానిమ్మ చెట్టుయొక్కపట్ట, ఆకు, పువ్వు, వేరు, పండు వీనిని కలియనూరి నీటిలోకలిపి భగమును కడిగినను, జాజిపువ్వులు నీటియందుంచి యానీటితో భగమునుకడిగినను భగదోషము హరించును.

శ్లో॥ సమభాగైర్గదపద్మకకర్పూరోశీరపుష్కరాంబుధరైః ।

శితపర్వవజం తైలం సమస్త భగదోషమవశంతి॥

శ్లో॥ నింబకషాయశ్శాలశమమలాంజననింబసారధూతో వా ।

జీవచ్ఛంబూకాంబుక్షాలనమహ్నం త్రిసప్తకం తద్వత్॥

నీ. కర్పూరములు పద్మకంబులు కోష్ఠములు

పుష్కరఫలపత్త్రములు నుశీర

ములు నాగముస్తైలు ♦ కలియంగనమభాగ

ములఁజేసి యావనూనె లలింగలిపి

భగమునఁబూసిన ♦ భగదోషములు పాయు

నింబకషాయ జలంబులందుఁ

గడిగినఁబాయు దుగ్గంధంబు మఱి వేప

బంక ధూపంబునఁ ♦ బాయునటులె

గీ. కప్పచిప్పలనీటను ♦ గడిగిరేని

యోనిదుర్గంధ మడఁగు నీయుక్తితోడఁ

గామినులు యోనిఁబూయఁగాఁ ♦ గ్రీమముతెలియ

మోహముదయించు నెంతయు ♦ ముదముఁబెంచు.

తా॥ కర్పూరము, పద్మకము, కోట్టు, తామరకాయ, తామరయాకులు, వట్టివేరు, నాగముపైలు, సమభాగములుగాకలిపినూరి యావనూనెయందుకలిపి భగమునకుబూసినను, వేపచెక్కకషాయమున భగముకడిగినను, వేపబంకను యోనికి ధూపమువేసినను, కప్పచిప్పలనీరుతో భగమునుకడిగినను భగదోషములు హరించును.

శ్లో॥ పయసా సనాశమబ్జం పిప్్త్వై స్మరసదనమధ్యనిశ్చి ప్తమ్ |
హరిణీమివ కరిణీమపి కురుతే స్మరసమరసుఖహేతుమ్॥

క. పాలు సనాశకకుముదము

పోలఁగినూరించి యోనిపుటమునఁ బూయన్

స్త్రీలకు ప్రియముగడిచినఁ

జాలగ బిగిచూపు భగము ♦ సమ్ముదమందన్.

తా॥ పాలును తామరనాళములును కలియనూరి భగముఖిబునబూసిన యెడల యోని చాలాచిగువుకలుగును.

శ్లో॥ చరటీగృహగణ్ణాపదవృషగోపానాం తు చూర్ణమేతైకమ్ |

అజగవ్యతక్రీనేతాన్ సంకోచయతి స్మరాగారమ్॥

క. ఇలనెఱ వృషగోపం బి

క్కలనూరుచు మేఁకచల్లఁ ♦ గలిపియుఁ ద్రావన్

వలరాజునిల్లు మిక్కిలి

వలనై సుఖమిచ్చు బాలఁవనితను బోలున్.

తా॥ ఎఱయు, ఆగుద్రపురుగును కలియనూరి మేకచల్లతో కలుపుకొని త్రాగిన దానిభగము పిన్నవయస్సుదాని భగమువలె చిగువుగానుండును.

శ్లో॥ అనితభృజగముఖినిహితా మూత్రమృదసిలేన వేప్తితా యస్యాః |

మూత్రేణాస్తే తస్యాః క్రమశః సంకోచయతి యోనిమ్ |

శ్రీకృతిం యతి పునఃసా తత్త్వైఖ్యానేన వా తదుద్ధరణాత్॥

ఉ. నల్లనిపామునోట విటఁనాయకు మూత్రపుసున్నుఁ బోయుచున్
దెల్లనిత్రాటఁ గట్టి సుదఁతీమణి మూత్రపుఁజోటఁ బొతినన్
సల్లలితంబు యోని కడుఁసన్నమగు న్నుమి ప్రాతఁబుచ్చినన్
దొల్లిటియటయతాను భగఁదోషముబాయు ననేకభంగులన్.

తా॥ తనవిటుడు మూత్రముపానీవచోటియందు మన్నునులేచ్చి నల్లని పాము నోటియందుపాసి శిల్లనిదారముతో దానిమూతినివిగగట్టి తానుమూత్రము పోయు న్నలమున పాతిపెట్టినయెడల నాస్త్రీ భగము చిగువుగానుండును; అట్లు పాతిపెట్టబడిన పామును పెల్లగించి మూతికిఁ బ్రబడియున్న దారమునువిప్పిన యెడ తీవర చిగువులేకయుండును.

శ్లో॥ పికనయవబీజలేపః కురుతే సంకోచమేకదినమ్ |

అధరోధ్వాగ్గిశితయోర్యథాకృమం గోవిషణయోక్నూర్తైః |

సంకోచం చ పృక్కతిం పృజతి భగో నాభిలేపేన ||

క. లోనికిఁగూడుచు వంగిన

ధేనువు శృంగములనూరి • స్త్రీజనములకుఁ

యోనులఁబూసిన సన్నము

లై నెగడెడి నెంతప్రౌఢఁలై నను రతులక.

తా॥ లోనికిఁగంగిన యావుకొమ్ములనూరి భగమునకుబూసినయెడల ప్రౌఢ స్త్రీయయినను బాలస్త్రీవలె యోనిచిగువుగానుండును. మఱియు కొకిలపిట్ట యొక్క కంటిగుర్రుడనుదెచ్చి భగమునకు పులిమినయెడల చిగువుగానుండును.

శ్లో॥ అసయో లేప యథాకృమమాలిప్తే మదనమందిరే చూర్తైః |

పతనోత్థానే భవతః రతోద్యమాస్తేఽపి లింగస్య ||

క. ఇటువంటి యావుకొమ్ములె

పుటచూర్ణముచేసి యోనిఁబూసియుఁ బిదపక

విటుఁడురమింపఁగ దండము

తటుకునఁబడు లేచుచుండు • ధరఁ బలుమాఱుక.

క. వాడియగు నావుకొమ్ములు

పోడిమిగానూరి యోనిఁబూసిన నందునక

గూడినశిశ్నము వాడక

నాడెంబైయుండు ఏర్పఁనాశనమైనన్.

తా॥ పైవచెప్పబడినటువంటి యావుకొమ్ములను పుటము పెట్టినభిన్నమును భగమునకుబూసి రమించిన విటునియొక్క దండము ఎగసిపడుచుండును. మఱియు

అవుకొమ్మలనునూరి భగమునకుపూసి రమించినయెడల పురుషునికి కుక్లమువడి పోయినను దండమువాడక నిలువబడియుండును.

శ్లో॥ రజనీద్వయరాజీవోద్భవకేసర దేవదారుఖిలేపః ।

మన్మథసద్మని విహితః కరోతి సంకోచసౌభాగ్యే ॥

క. పసుపులురెండును సురతరు

చినరుహకింజల్కములును ♦ బృథుచూర్ణంబై

యెసఁగఁగ యోనిఁబూసినఁ

బసగా సంకోచసుభగఁభాగ్యము లమరున్.

తా॥ పిండిపసుపు, చాక్షుపసుపు, చద్మకింజల్కములు, దేవదారుచెక్క ఇవిగంధముతీసి భగమునకులేపనముచేసిన చిగువుగానుండును.

శ్లో॥ ఘృతమధునైధవలేపాదపి హరిణీనాంబ తతతీనామ్ ।

బాలాహమబలానాం విశాలతాం ప్రజతి రతినిలయః ॥

క. గొలిమిడివిత్తుల పిండిని

గలియంగా యోనిఁబూయఁ ♦ గడుసన్నమగున్

వెలయఁగ మధు ఘృత సైంధవ

జలములచే గడుగ మొదటి ♦ చక్కినెయుండున్.

తా॥ గొలిమిడివిత్తులు మెత్తగానూరి భగమునకుబూసిన చిగువుగానుండును. మఱియు లేనె, నేయి, సైంధవలవణము, ఇవిసూరి భగమునకుపూసి నీళ్ళచేత కడిగిన చిగువుగానుండును.

—♦ రోమనాశన లక్షణము. ♦—

శ్లో॥ హరితాశతాశబీజే సింధుఘనశాదకవర్ణీక్షరః ।

ఇక్ష్యాకుబీజకునటీపచాన్ను హీమూలమంజిష్ఠా ॥

శ్లో॥ పరుణగిరికన్ధికే తన్నుహ్యక్షీరేణ సత్తథా సిక్తే ।

సిక్తేక్ష్యాకురనైరథ సంపిష్ట్యా కల్పయేత్ కల్కమ్ ॥

శ్లో॥ తక్మల్కార్ద్రై తైల కన్ధలికా బహుళవారిణా పక్వా ।

కోమాత్పాటనపూర్వం కుణ శేవం లేప తైశేష ॥

సీ. హరితాశ తండులీయకబీజములు సైంధ

వము పద్యబీజము ♦ బ్రసయుఁ గూర్చి

జెముడువేరును మణిశిల వెట్టిసారచెట్టు
 విత్తులు పక్కియవేరుఁ గూర్చి
 వరుణయు ధ్రువంబు ♦ గిరికర్ణి కయు మేఁక
 పాలు మఱి జెముడుపాలఁ గూర్చి
 యెనయఁ బిష్టముఁజేసి ♦ యేడురాత్రులునిల్చి
 వెదురాక్షరసమునఁ ♦ బొదవిదాని
 గీ. యర్థమును నూనెఁగొని యంత ♦ సరఁటిరసము
 కలిపి యదివండి నూనె చిక్కగనుబుచ్చి
 ముందుగల కేశములఁదీసి ♦ యందుఁబూయ
 మస్తకంబైనఁ జెక్కిలి ♦ మాడ్కినుండు.

తా॥ హరిదళము, చిట్టిహరిదత్తులు, సైంధవలవణము, తామరవిత్తులు, వన, జెముడువేరు, మణిశిల, వెట్టిసారచెట్టువిత్తులు, పక్కిచెట్టువేరు, ఉలిమిరిచెట్టువేరు, చవుడు, దింపెనవేరు, యావస్తువులు మేకపాలు, జెముడుపాలు, కలిపి యేడుదినములందూరనిచ్చి వెదురాక్షరసమొక శేరును, నూనెఅర్థశేరును, అరటిసాన అర్థశేరును కలిపి చిక్కనగునటులవండి భగమునకు నూనెరాచి యావండిన యావిధమును నలుగుజెట్టిన చెండుగ్రకలు మెలువక నున్న గానుండును.

శ్లో॥ యది మస్తకమపి నేతుం తవకాతుకమస్తి హస్తతాళకులామ్।

ద్వితాగ్రణామపి చైషామేష విధిః సహరితాళానామ్॥

క. హరిదళము కుసుమనూనెయుఁ

బారికేశములూడ్చిపూయఁ ♦ బుట్టకమానుక్

హరిదళ కింశుకభస్మము

నిరవుగ నటువలెనెపూయ ♦ నెటువలెనుండుక్.

తా॥ హరిదళము, కుసుమనూనె, యారెండునుగలిపి భగముమిదిచెండుగ్రకలురీసిపూసిన యెన్నటికిని చెండుగ్రకలుప్రట్టకయుండును. మఱియు హరిదళము మోడుగబూడిచెయు, కుసుమనూనెతోకలిపి వైవిధముగాపూసిన నదేవిధముగా జరుగును.

శ్లో॥ కాతయతి శంఖచూర్ణం లోమానిపలాశభస్మ హరితాళమ్।

కానుంభతైలమప్యత్పాటసపూర్వం విలేపనాత్త ద్యత్॥

ఆ. వె. శంఖచూర్ణ మందు ♦ సమముగా మోదుగ
భస్మ మరిదళంబు ♦ బరంగ నుంచి
జలమునందు నవ్వికలిపిగద్ద మఱియుఁ
గుసుమనూనె రుద్ద ♦ గురులువీడు.

తా॥ శంఖచూర్ణము మోదుగబూడిద, హరిదళము ఈ మూడునుకలిపి
రాచిన వెండుగ్రకలురాలిపోవును. కుసుమనూనెను రాచినను వెండుగ్రకలురాలి
పోవును.

శ్లో॥ వడ్భాగార్థతాళాదేనో భాగశ్చ కింశుకక్షౌరాత్ ।
తద్వచ్చ శంఖచూర్ణాదితి కాశనుముత్తమం లోమ్నమ్ ॥
గీ. అరిదళము నారువంతులు ♦ మఱియునొక్క
వంతు మోదుగబూడెద ♦ బంచి కలిపి
నీటితోనూరి పట్టింప ♦ నిశ్చయముగ
వెంట్రుకలు దేహముననుండి ♦ వీడిపోవు.

తా॥ హరిదళ మూర్ఖభాగములును మోదుగబూడిద యొక భాగమును
నీటితోగలిపి పూసిన వెండుగ్రకలూడును.

—: గర్భవారణ లక్షణము :—

శ్లో॥ అమలామలాంజనముతా పీతా శీతాంబునా హరతి ।
గర్భమృతే భగనిహితం ఘృతమధుయక్తం పలాశబీజం వా ॥
శ్లో॥ తండులజలేన పీతం మూలం జ్వలనస్య వా జయస్త్యై వా ।
గర్భఘ్నం భగనిహితం లవణం కటుతైలయక్తం వా ॥

నీ. విమలాభ్రకమును సోఃవీరము సమముగా
చిత్తెపురాయిని ♦ చేర్చినూరి
ఋతుకాలమునను నేలఁతుక చల్లనినీటఁ
ద్రాగిన యాపెగఁగర్భము హరించు
కురుజుతేనెయు నేయిఁగూర్చియు మోదుగ
విత్తులపప్పున ♦ పెరయనూరి
ఋతుకాలమునను నేలఁతుకభగంబున
సంచ గర్భంబు హరించిపోవు

గీ. ఉప్పు పొడిచేసి కటుతైల • యుక్తముగను
పత్రశునిచిన గర్భము • వదలిపోవు
కడుగునను చిత్రమూలము • కలిపిత్రాగ
గర్భహరణంబుఁ గాంతురు • కాంతలవని.

తా॥ ఉప్పుతైలము అర్చకము, సావీరము నీమాడింటినిగలిపి ఋతు
కాలమందు చల్లనినీటితోత్రాగిన గర్భమునశించును. మఱియు మోమగఱ్ఱలు
నెయ్యి, తేనెతోనూరి ఋతుకాలమందు భగమునందుంచిన గర్భము నశించును.
చిత్రమూలమునూరి కుడితిలోగలిపిత్రాగిన గర్భహరణమగును. మఱియు కటు
తైలమున నుప్పునుగలిపి భగమందుంచిన గర్భహరణమగును.

శ్లో॥ తైలవైశిష్ట్యం మూలం నా చక్షుకస్య వా కియా॥

గర్భం రుగ్ధి పీతం కటుతైలం వా జరత్సునియా॥

ప॥ నాచతోగూడిన పులిగోరువేరు కడుపుపోగొట్టును. జరత్సుగతోడి
కటుతైలమైన నట్లుచేయును.

—: గర్భోన్మత్తి లక్షణము :—

శ్లో॥ ఋతుదివనే ఘృతసహితం పీత్యా వపనాగకేసరస్య రజః॥

దుగ్ధమనుపీయ రమణీ రమణగతా గర్భిణీ భవతి॥

క. ఋతుదివనంబునఁ గామిని

ఘృతసహితముగాఁగ నాగకేసరరజమున్

సితిదుగ్ధయుతముఁ గోరిలిన

సుతుఁడుద్భవమందు గర్భసూచక మగుచున్.

తా॥ స్త్రీ మఱ్ఱయైనదివమున నాగకేసరములయొక్కపొడిని నేయితో
కలిపి భక్షించి యాపుపాలనుద్రాగిన గర్భోన్మత్తియై సుతుడుద్భవించును.

శ్లో॥ మూలమపి లక్ష్మణాయః పాక్షిశ్చనానైశ్చేన నాసికాపీతమ్॥

తండులజలేన పీతా దదాతి పుత్రం జటామాంసీ॥

గీ. కుడితియును జటామాంసియుఁ • గూడఁజేసి

కోరిలినను, లక్ష్మీవంజి సమూలముగను

ఘృతముననునూరి యద్దానిఁ • గేలనుంచి

గాలిపీల్చిన గర్భముఁ • గాంచు కాంత.

తా॥ లక్ష్మీవంజచెట్టువేరును శేతితోఁగలిపి ముక్కువద్దనుంచుకొని గాలి పీల్చినను, జటామాంసిని గుడితితోఁగలిపి త్రాగినను స్త్రీకి గర్భముకలుగును.

శ్లో॥ గోరేకవర్ణభాజః పయసా వధ్యాపి ధారయేద్దర్శమ్।

పీత్యా కేకిశిఖాయాః పుత్త్రంజీవస్య వా మూలమ్॥

ఆ. వె. ఆపువర్ణ మొక్కటై నది యాయెనా
దానిపాలతోడఁ ♦ బూని పుత్త్ర)
జీవివేరునై న ♦ శిఖిమూలమైన నే
వింప గర్భమగును ♦ వెలఁదులకును.

తా॥ ఒక్కరంగుగల యాపుయొక్కపాలను దెచ్చి యందు పుత్త్రంజీవివేరు నైనను లేక వెలిలియదుగుచెట్టువేరునయినను కలిపిత్రాగిన కాంతకు గర్భోత్పత్తి యగును.

శ్లో॥ పీత్యామనైన పయసా రజసి స్నాతా చ లక్ష్మణామూలమ్।

సప్తక్షలిత కాలీభక్తం భుక్త్వా సుతం లభతే॥

ఆ. వె. చెఱఁగుమాసినట్టి ♦ చెలి లక్ష్మీవంజమూ
లమును దెచ్చి పాయసమునవండి
తినినయెడల నట్టి ♦ తెఱవకుగర్భమై
తనయుఁడుద్భవించు ♦ మునిమతంబు.

ఆ. వె. చెలువలక్ష్మీవంజి ♦ చెట్టుమూలంబేడు
మార్లు నీళ్ల ముంచి ♦ మిఱియు నెత్తు
నట్టిసీటి వండు ♦ నన్నంబు సేవింపఁ
దనయుఁడుద్భవించు ♦ మునిమతంబు.

తా॥ లక్ష్మీవంజచెట్టుయొక్కవేరును తెచ్చి పరమాన్నమునవండి ముట్టయిన వెలిది భక్షించినను లేక యావేరును యేడుపర్యామములు నీటియందుకడిగి యా కడిగిననీటితో వండినయన్నమునిన్నను యా వెలిదికి గర్భోత్పత్తియగును.

—: గర్భస్యావ నివారణోపాయము :—

శ్లో॥ పీతం మధునైర్ధవయతమత్పలరాజీవమూలకాలూకమ్।

దశమపి గోధావల్యాః సాఽఽజ్యం రక్తస్రుతిం హరతి॥

శ్లో॥ ఉత్పలముచలామధుకం శ్యామలతా లోధవస్తవోశేతమ్ |

తండులజలేన పీతం గర్భస్రావం నివారయతి॥

శ్లో॥ మధుకకుశకాశపర్విః సీతోత్తమైః సహితమథ దగ్ధమ్ |

మస్తాన్వితమపి పేయం గర్భస్రావే చ కూలే త॥

నీ. కమలమూలము నల్లకలువదుంపయు రేగు

దుంపయు మధువు చేదుఁదగునుప్పు

నవనీతమును నెద్దునాలుకవేరును

గలిపిత్రాన భగరక్తము హరించుఁ

బంచదారయును నుత్పలమూలమును యష్టి

మధుక లోధృ ప్రేంకణ ధృతసుమము

తండులజలముతోఁ ద్రావిన గర్భపు

స్రావరుధిరమెల్లఁ జక్కనొను

ఆ. వె. పాలు పంచదార భద్రముస్త కుశలు

తెల్లదామరయును రెల్లు మధుక

ఘృతయుతంబుఁ ద్రావఁ సతివకు గర్భంపు

శూల రక్తరుజము చులకనగును.

తా॥ తామరదుంప, నల్లకలువదుంప, రేగువేరు, శీన, పైంధపలవణము, వెన్న, లెంపవేరు, వీటిని నూరిభక్షించిన గర్భరక్తస్రావముహరించును. పంచదార, నల్లకలువదుంప, యష్టిమధుకము, లొద్దుగవువ్వు, ప్రేంకణముపువ్వు, యివి కడుగులో కలుపుకొనిత్రాగిన గర్భస్రావము హరించును. పాలు, పంచదార, భద్రముస్తలు, కుశలు, తెల్లతామరదుంప, రెల్లు, యష్టిమధుకము, వీటినినూరి నేతితోకలిపిత్రాగిన గర్భస్రావమును కూలలును హరించును.

—: సుఖవ్రీనవలక్షణము :—

శ్లో॥ ఖగ్వశీపుచ్చజటాం పుష్పగోత్పాటితాం కటో బద్ధా |

పీత్వా చ లగ్నగర్భా విమవ్యతే గర్భణీ భటితి॥

క. పారువముతోక యీకలు

ధీరతపుష్పార్కమునను దెచ్చి త్రికమునక

నేరుపుతోఁగట్టియు గో

క్షీరముఁద్రావింపఁ జూలు ♦ చెడకయనిలుచున్.

తా॥ పావురముతోఁకయీకలు పుష్కహినక్షత్రముతోఁకూడిన యాదివార
మునదెచ్చి స్త్రీవెన్నుపూసకుగట్టి పాలుత్రాగించినయెడల గర్భముచెడక
నిలుచును.

శ్లో॥ కృత్వా చ సప్తఖండం గుంజామూలం నిబధ్య కటిదేశే ।

నూత్నైః సప్తభిరచిరాత్ సుఖప్రసూతిర్మూఢగర్భాపి ॥

క. గురువిందవేరు తునుకలు

పొరినేడుగఁజేసి యేడు ♦ ప్రోఁగులత్రాటన్

దరుణిత్రికంబునఁ గట్టిన

నరుదారసుఖప్రసూతి ♦ యగు గర్భిణికిన్.

తా॥ గురువిందవేరు నేడుతునకలుగాజేసి యేడురంగులప్రోఁగులు మెలియ
వేసినత్రాటను యేడుచోటులగట్టి యాత్రాడును గర్భిణీస్త్రీయొక్క వెన్నుపూ
సకు గట్టినయెడల యాస్త్రీ సుఖప్రసూతియగును

శ్లో॥ సితపికలోచనచరణం చనర్ణపూర్వం చ కర్ణపూరణతః ।

అతిగర్భపీడితాంగీ వనితాసుఖప్రసూతిహతమతే ॥

ఆ. వె. తెల్లకోకిలాక్షి ♦ మెల్లననములుచు

గర్భిణీవధూటి ♦ కర్ణమునను

గాలిఁబార నూడ ♦ గర్భంబు స్రవియించు

నిందులకునువేతె ♦ మందులేల.

తా॥ తెల్లములుగొలిమిడివేరును తెచ్చి పుక్కిటనుంచుకొని నమలుచు
బిడ్డనుకనలేకకప్పునడుస్త్రీయొక్కచెవులయందూదినయెడలవెంటనేప్రసవమగును.

శ్లో॥ మూలం కృపబలాయాః సిరగిఃకర్ణజటాయతం లిప్త్యా ।

క్షిప్తం యోనా జనయతి సుఖప్రసూతింమూఢగర్భాయాః ॥

క. నల్లనిముత్రవపులగము

తెల్లనిదింటెనయు రుద్రఃదేవునిజడయున్

వేల్లమరఁబుచ్చి మూరుచు

నొల్లనగర్భిణికి యోనిఁనునుప స్రవించున్.

తా॥ నల్లని బిట్టామడపుఁ జెట్టువేరు, తెల్లదింఁదెనవేరు, రుద్రజడవేరు
ఈమాటినినూరి బిడ్డనుకనలేక కప్పవడు స్త్రీభగమునందుంచినయెడల వెంటనే
పునవించును.

శ్లో॥ కటిబద్ధమధునాత్రైః శ్వేతబలామూలమత్ర మలపాతమ్ ।

కురుతే హ్యపాదకీప్తం క్షీప్యచేవైశ్వాకపం మూలమ్ ॥

గీ. బిడ్డఁగన్న నెనుక మాయ ♦ వెడలనట్టి
యతివమొల నెట్టదారమునందు తెల్ల
ములకవేరు లునిచి గట్టవలయు వఁజీయు
చేదుసారవేరు రసమును ♦ చెలియపాద
యగమునను బూసినను మాయయుండ దింక.

తా॥ బిడ్డనుగనివతగువాత మాయవడని స్త్రీకి తెల్లములకవేరులు యెట్టివి
తాళ్లతో మొలకుగట్టినను, చేదుసారవేరురసము పాదములవరకూ పూసినను
మాయవెడలును.

—: భగశూలహరణ లక్షణము :—

శ్లో॥ పిష్ట్యా క్షీప్తం యోనౌ మూలం ఖరమంజరీపునర్నవయో॥

నవనుతాయః సకలం యోనిగతం శూలమవసయతి॥

క. గలిజే ర్వంపలి దూసరి

కలియంగానూరి బిడ్డఁ ♦ గని నొచ్చిన యా

లలనభగంబునఁ బూసిన

నలవడు నెటువంటి శూలయైనను మానున్.

తా॥ గఱజేరువేరు, వెంపలివేరు, దూసరివేరు యీమూడింటిని కలియూరి
బిడ్డనుకనినొచ్చిన స్త్రీయొక్క భగమునకుపూసిన భగశూలమానను.

శ్లో॥ కార్వాసవీజసాధతస్ఫుతకుప్తుమంససిద్ధతైలం వా ।

భగభరణేన తదీయం మతాయః శూలమవసయతి॥

ఆ. వె. మూవకంబుమాంసమునఁ దీయునూనె యే

స్ఫుత్తివిత్తుయొక్క ♦ రసమునై నఁ

బుత్రివతికి యోనిఁ ♦ బూసినఁ గిమిచచ్చు
నందు నొప్పులెల్ల ♦ నపహరించు.

తా॥ ఎలుకమాంసమునుండితీయు నూనెనైనను పృత్తివిత్తులయొక్క నూనె
నైనను బిడ్డనుకన్న దాని భగమునకుపూసిన భగశూలహరించును.

శ్లో॥ గోమయరసగోమూత్రైః కేషణపూర్వం ఘృతేన సహలోపాత్ ।
హన్తి కృమీన్ కామాక్షి సి తత్త్రిం యదాస్య నూతాయాః॥

ఆ. వె. ఆవుపేడరసము ♦ నావుమూత్రమునందు
నులిమిరాకునూటి ♦ మెలపియుంచి
ఘృతముతోడఁ గూర్చి ♦ సుతుఁ గన్న కామిని
యోనిఁబూయఁ గ్రములు ♦ మానిపోవు.

తా॥ ఆవుపేడరసమును ఆవుమూత్రముతో కలిపి దానిచే ఉలిమిరాకును
నూరి దానిని నేతిలోకలిపి భగమునకుబూసిన భగమునందుగల పురుగులు హరించి
భగశూలనశించును.

—: యోనిదుర్గంధహరణ లక్షణము :—

శ్లో॥ కుష్ఠకమలబాలోత్పలసాధితతైలేన పూరణం యోనే॥
అభయాగుడఘావనమథ నింబక్వాశేన ఛాతాయామ్॥

శ్లో॥ పిష్ట్య జాతికుసుమం జ్యేష్ఠీమధుపంచపల్లవానథవా ।
తైలేన యోనిపూరణమాతిపతిస్తేన గన్ధఘ్నమ్॥

సీ. కువలయకేసర ♦ కోష్ఠ్యపు తైలంబుఁ
గలపూయ యోని దుర్గంధమణఁగు
కరకకాయలు ద్రాక్షఖండంబు ఘావంబు .

గాఁజేయ యోని దుర్గంధమణఁగు
వేపచెక్కలువేసి ♦ కాపించురసమునఁ

గమగఁగ యోని దుర్గంధమణఁగు
మాలతీకుసుమంబు ♦ మధుకంబు పంచప
ల్లవములు నూనెతోఁ ♦ దవులఁజేసి

ఆ. వె. యెట్టినూనె నెండఁ జెట్టి కాఁగినఁదెచ్చి
యొనిలోనఁబూసి ♦ యునుపనిల్లు
కడఁగిరేని యెట్టి ♦ కంపై న మానును
నకలనై ద్యశాస్త్ర ♦ సమ్మతంబు.

తా॥ కలువకింజల్కములు, తామరకింజల్కములు, చెంగల్వకోష్ఠ, వీటి
తైలముతీసి బిడ్డకన్నదాని భగమువకుపూసిన దిర్గంధవణిగిపోవును. మఱియు
కరికాయలు, ద్రాక్షఖండము, ఈరెండువస్తువులు కలియనూరి బిడ్డనుకన్న భగ
మువకు ధూపమువేసిన దుర్గంధకుడగిపోవును. వేపచెక్కలువేసి కాచిన స్నోగో
బిడ్డనుకన్నదాని భగమువక డిగిన దుర్గంధవణిగను బాజిపువ్వులు యెప్పిమధు
కము పంచపల్లవములు, అనగా=(మామిడిచిగురు, చెలగఁచిగురు, నేరేడుచిగురు
మాదీఫలచెట్టుచిగురు, మారేడుచిగురు.) వీనిని నూనెలోవైచి నూర్యరక్తియందు
కాచి యానూనెను బిడ్డనుకని నొచ్చినదాని భగమువకు పూయునెడల దుర్గంధ
మణిగును.

—: ప్రసూతిభగనంకోచ లక్షణము :—

శ్లో॥ సురగోపకీటహద్ధం మిలితం మూలేన కారవేల్లస్య।
స్మరమందిరమభ్యంగాత్ సంకోచయతి చ్చినూతాయా॥

ఆ. వె. ఇంద్రగోపమంబు ♦ నెనయఁ గాకరవేరు
నూరి సమముచేసి ♦ నూనెఁగలిపి
బిడ్డఁగనియు మిగులఁ ♦ బెంపై న యొనిపైఁ
బూయఁ గొంచెమగును ♦ బూలఁతులకును.

తా॥ ఆంధ్రపురుగు, కాకరవేగు, యీరెండువస్తువులు సమముగా నూరి
నూనెయందుకలిపి బిడ్డకన్నదాని భగమువకుపూసిన విగువగును.

—: స్తన్యవృద్ధి లక్షణము :—

శ్లో॥ దుగ్ధేన పిప్తపీతాః స్తన్యం తస్యన్తి కమలతందులకాః।
పుష్కరరుహపుష్కరమివ సప్తాహౌభ్యాసయోగేన॥

క. పాలును దామరవిత్తుల
ధూళియు సేవించెనేనిఁ ♦ దొయ్యలి చనులన్

బాలుబ్బు జలజపుష్కర

మూలంబుల నేడుదివసములు గొననుబ్బున్.

తా॥ తామరవిత్తులపిండిని పాలతోకలుపుకొని తాగినయెడల చన్నుల యందు పాలువృద్ధియగును. మఱియు, తామర పెట్టతామరదుంపలను యేడు దినములు భక్షించిన చన్నులయందు పాలు వృద్ధి చెందును.

శ్లో॥ జఘ్ని జఘ స్వకోపం విశాలమపి లేపనాద్వికాలయాః॥

ఆపుస్త్యి కస్తోపి చ కుమారికాయాః సమం నిశయా॥

క. కలబందచెట్టు పలుకులు

కలియంగానూరి మిగుల ♦ ఘనమిలకానౌ

జలజానన చన్నులపై

నలికిన నుద్రేకముడిగి ♦ యలవడియుండున్.

తా॥ కలబందమానులలోనిపలుకులను కలఱునూరి విడ్డనుకన్నదాని చన్నులకు పూసిన పెరుగకయు వాలబడకయు పట్టువగానుండును. ఇంద్రవాహుణి తీగరసము పూసిన స్తవర్ధనమడఁగును.

—: ప్రసవస్త్రీగర్భము కొలఁదియగు లక్షణము :—

శ్లో॥ సూతాయాః కృశమువరం పీతం తక్రేణ మాలతీమూలమ్॥

ఘృతమథు రీథా చోషసి కరోతి ధాత్రీ సమం నిశయా॥

ఆ. వె. జాజివేరుఁ దెచ్చి ♦ చల్లతోఁ ద్రావిన

బిడ్డఁగన్నకడుపు ♦ పిన్నదగును

పసుపు ఘృతము ధాత్రీఫలము తేనియఁ ద్రావ

బిడ్డఁగన్నకడుపు ♦ పిన్నదగును.

తా॥ జాజివేరునూరి చల్లతోతాగినయెడల బిడ్డకనినదానికడుపు చిన్నదగును. పసుపు, తేని, ఉసిరికకాయ, ఇవినుండి లేనతోతాగినను బిడ్డకనినదానికడుపు చిన్నదగును.

—: దేహదుర్గంధనాశన లక్షణము :—

శ్లో॥ సహకారవాడిమత్స్కృతితం శంఖకూర్ణలేప ఇవ॥

చించాకరంజనీజై శ్లేష్మోపి క్షీణతి దౌర్గంధ్యమ్॥

శ్లో॥ కకుభకుసుమజంబూదళలోదైర్విరద్యర్తనం చ సమభాగైః॥

హరతి నిదాశు విహితం ఘర్మాదిజదేహదార్ద్రస్యమ్॥

శ్లో॥ తోఢోఢీరశిరీషకపద్మకచూర్ణేన మిలితదేహస్య॥

గీర్మేపి త్వద్గోషాః స్వేదపృథవా న జాతాస్తే॥

శ్లో॥ మలయజకాశ్మీర జలఘులోఢ్యతగగవాలకైశ్చ సమభాగైః॥

సకృదపి కృతయద్యర్తనమతనుం తనుగన్ధమపయతి॥

సీ. దాడి మోత్పల చూత ♦ తత్సల్లనము శంఖ

ములనున్న మన మేన ♦ నలదిరేని

చింతగింజలు కాన్లు ♦ చెట్టుగింజలు నూరి

కలిపిదేహంబున ♦ నలదిరేని

పెనుమద్దిచెట్టు పుష్పవును లోద్ర నేరేడు

దళముల నెమ్మేన ♦ నలదిరేని

దిరిసెన లొద్దుగు ♦ విరులు పద్మకమును

కలనూరి నెమ్మేన ♦ నలదిరేని

గీ. చంద నాగరు కాశ్మీరజలము లోద్ర

తగరమును గూర్చి సమభాగముగ ఘటించె

గలయనెమ్మేన నొకసారి ♦ యలదిరేని

దేహదుర్గంధమణగు సందేహమేల.

తా॥ దానిమ్మచిగుళ్లు, కలువపూలు, మామిడిచిగుళ్లు, శంఖములనున్న ము, ఇవి కలయనూరి దేహమునకు నలుగుపెట్టిన దుర్గంధమణగును. చింతగింజలు, కానుగుగింజలు కలియనూరి దేహమునకు నలుగుపెట్టిన దుర్గంధమణగును. పెద్ద మద్దిపువ్వులు, లొద్దుగుదళములు, నేరేడుచిగుళ్లు, ఇవికలియనూరి దేహమునకు నలుగుపెట్టిన దుర్గంధమణగును. దిరిసెనపూలు, లొద్దుగుపూలు, పద్మకాత్మము, ఇవి కలియనూరి దేహమునకు నలుగుపెట్టిన దుర్గంధమణగును. మంచిగంధము, ఆగడు, కుంకుమపువ్వు, కరువేరు, లొద్దుగుపువ్వు, గ్రంథితగరము ఇవి సమభాగములుగా కలియనూరి దేహమునకు నలుగుపెట్టిన దుర్గంధమణగును.

శ్లో॥ బిల్వశివాసమభాగైరేషాన్భజమాలగన్ధమపయతి॥

పరిగతతి నిడికాన్విరపూతికరంబోత్థబీజం వా॥

క. మాలూర శివాఫలముల

వాలాయమునూరి బాహుపార్శ్వము లందున్

జాలంగఁబూయంగ నక్కడ

దూలయు దుర్గంధచయము ♦ తొలఁగున్ బెలుచన్.

తా॥ మాలూరఫలము కరక్కాయ ఈరెంటినినూరి చంకలయందుబాసు
కొనిన నచ్చటనుండు దుర్గదయు దుర్గంధమును తొలగును.

ఆ. వె. చింతపండులోన ♦ జిక్కినగింజల

పప్పు కాన్లుగింజపప్పు జేర్చి

కలయనూరి చంక ♦ నలఁచిన నవ్చోకి

కంపువిడిచి మంచి ♦ కంపువెలయు.

తా॥ చింతగింజలపప్పు, కానుగుగింజలపప్పు ఈ రెండునునూరి చంకల
యందు పూసుకొనిన దుర్గంధమణగును.

—: ముఖదుర్గంధహరణ లక్షణము :—

శ్లో॥ అస్వాదితా చ నకృదపి ముఖగంధం సకలమపసయతి।

తృగ్భిజపూరకఫలజా పవనమవాచ్యం చ వాళయతి॥

ఆ. వె. మంచితేనెతోడ ♦ మాదీఫలపురబండు

తోలు నమలిరేని ♦ మేలుగాంగ

ముఖముకంపుమాను ♦ మొనయంగ నోటను

మాటలాడుకంపు ♦ మానుచుండు.

తా॥ మాదీఫలముతోలు, మంచి తేనెతో నమలిన ముఖముయొక్కయు
నోటియొక్కయు దుర్గంధమణగును.

శ్లో॥ కుష్మలవాలు కైలాయస్తీమధుము స్రవాన్యకృతకవలః।

హరతి ముఖగన్ధమఖిలం క్షీచతి రసోవాదికం గన్ధమ్॥

క. ముస్తలు రెండేలంకులు

కస్తూరబరి యప్పి మధువు ♦ కోవ్వువులును వి

స్వస్థముగనూరి గళమున

విస్తరముగనిడినఁ గంపు ♦ విడుచును నోటకా.

తా॥ నిడుచునై, నాగమునై, వీలకులు, కొలిమిరి, యష్టివధుకము, చంగ
ల్యకోష్ఠ ఇవినురి కంతమునందుంచుకొనిన నోటియొక్క దుర్గంధమణగును.

శ్లో॥ జాతిఫలజాతి పత్రీఫణిజ్జవాక్లికక్తువసంపరితా ।

అపహరతి పూతిగంధమ్ ముఖవివరపరిస్థితా గుటికా॥

ఆ. నె. జాజిపత్రికంబు ♦ జాజికాయయు హింగు

కోష్ఠ సిప్పలములు ♦ కూడఁగూర్చి

ముద్దఁజేసి వక్త్రమునఁ బెల్లుకొనిరేని

ముఖము రోగగంధములు హరించు.

తా॥ జాజిపత్రి, జాజికాయ, ఇంగుర, చంగల్యకోష్ఠ, పిప్పలి, వీనిని
ముద్దగాజేసి పుక్కిటనుంచుకొనిన ముఖరోగదుర్గంధము లణగును.

శ్లో॥ విఘటయతి పూతిగంధమ్ ముఖగంధమ్ ఖాద్యమానమనువివసమ్ ।

కటుతిక్తకషాయరసం తైలయతం దంతధావనం పుంసామ్॥

క. త్రికటుకము లనుదినంబును

బ్రకటకషాయమున నేయు ♦ భావనసేయన్

సకలముఖదంతధావన

సుకరంబై రోగముడిగి ♦ సురుచితఁ జూపున్.

తా॥ కొంతి, పిప్పలి, మిరియాలు వీటిని కషాయముపెట్టి వేపపుడుకతో
దంతధావన మొనరించి. అనంతరమా కషాయమును పుక్కిలించిన ముఖదుర్గంధ
మణగును.

—: కంతస్వర మాధుర్య లక్షణము :—

శ్లో॥ జాతిఫలై లాపిప్పలైలాజకమధుమాతులంగఽశలేహః ।

సతతాభ్యాసాత్కురుతే కిన్నరమధురస్వరం పుంసామ్॥

గీ. జాజికాయలు పిప్పళ్లు ♦ చంద్రబాల

బీజములు వట్టివేరులు ♦ బీజపూర

దశములనుగల్పి చూర్ణము ♦ వెలయఁజేసి
కరుజునను దిన్న కిన్నెరఁస్వరము కలుగు.

తా॥ జాజికాయలు, ఏలకులు, పిప్పళ్ళు, వట్టివేగులు, మాదీఫలపుఁజేట్టు
యాకులు వీటిని నలుగఁగొట్టి పుగులు పగ్గిరిదనము తేనెతోఁ దినినయెడలఁ
గిన్నెరుల కంతధ్వనివలె కంఠస్వరమాధుర్యమును గలిగియుండురు.

—: శరీరకాంతి లక్షణము :—

శ్లో॥ తిలనర్జవరజనీద్యక్షకుప్తకృతోద్గర్తనాని భజమానాః।
కాంతిం హసంతి హేమ్నా బిభ్రతి సౌరభ్యమధికం చ॥

తే. గీ. తిలలు పసుపులురెండు చెంగలునకోప్పు
సమముగాఁదీసి పొడిఁజేసి ♦ సారసాక్షు
లనుదినంబును నేతితోఁ ♦ దినినయెడలు
స్వరకాంతినిమించెడి చాయఁ దనరు.

తా॥ నువ్వులు, పిండిపసుపు, చాయపసుపు, చెంగల్యకోప్పు వీనినలుగఁ
గొట్టి నేతితోఁ దినినయెడల హేమకాంతిగల దేహకాంతిని పొందుదురు.

శ్లో॥ నింబారగ్వధదాడిమ శరీషకలైక్రః సలోధృక్రః స్త్రీణామ్।
రజనీయతముస్తైః స్యాదంగానాం నుదరో రగః॥

క. దానిమ్మ తేల దిరిసెన

సూనము లొద్దుగయు వేపఁచూర్ణంబులతో

మానిచులు పసుపుగలిపియు

మేకులనలదంగ జిగియును ♦ మృదుతయుఁ గలుగున్.

తా॥ దానిమ్మ, తేల, దిరిసెనపువ్వు, లొద్దుగ, వేప, ఇవిసూరి పసు
పులో గలిపి శరీరమునకు స్త్రీలు నలుగుఁజేట్టుకొనిన మంచికాంతియు మృదు
వును గలుగును.

శ్లో॥ కృష్ణతిలకృష్ణజీరక సిద్ధార్థజీరకైః సమం పాచసా।

తేపాఽతివదనమధగోఽభ్యంగకళంకం చ నాశయతి॥

ఆ. వె. నల్లజీలకఱ్ఱ ♦ తెల్లనియావాలు

జీలకఱ్ఱ తిలలు ♦ పాలసూరి

పడఁతిముఖము నలఁద ♦ వరకాంతిరెట్టించి
కందులేనిచందు ♦ కరణినొప్పు.

తా॥ నల్లజీలకఱ్ఱ, తెల్లనియావాలు, జీలకఱ్ఱ, నువ్వులు వీటిని పాలతో
నూరి స్త్రీలు ముఖమునకు నలుగుపెట్టుకొనిన చంద్రునివలె ప్రకాశించును.

శ్లో॥ అవనతురి బదరమజ్జా గుఢమధునవనీతసంయుతావ్యంగమ్ |

శేషేన వరుణకల్కలమజ్జాక్షీరేణ వీప్తం వా ||

శ్లో॥ లోధ్రవచాధాన్యాకై ర్యోవనపీటకావహా శేషః |

గోరోచనాన్వితేన చ శేషో మురిచేన తాదృక్షః ||

శ్లో॥ వితుషయవచూర్ణయస్త్రీమధునీతసిద్ధార్థలోధ్రశేషః |

స్త్రీతాం భసంతి నియతం వరకాంచనతుల్యాని వదనాని ||

సీ. ఆవునెన్నయుఁ దేనె ♦ యంగూరయును రేఁగు

పండ్లగుజ్జనఁ బుచ్చి ♦ ప్రామిరేని

వరుణభూరుహమూల ♦ వల్కలంబును మేఁక

పాలతోడను నూరి ♦ ప్రామిరేని

కొలిమెర వసయును ♦ గూర్చి లోధ్రను నీటఁ

బదునిచ్చి దళముగాఁ ♦ బ్రామిరేని

గోరోచనమ్మును ♦ గూడ మిర్యమునూరి

పలుచన పూఁతగాఁ ♦ బ్రామిరేని

ఆ. వె. తేనె లోధ్రతరువు ♦ తెల్లనియావాలు

యవలపిండి తోడ ♦ నలఁదిరేని

ముఖమునందుఁ గలుగు ♦ మొటిమలు గ్రంధులు

వాసి వన్నెగలుగుఁ ♦ బడఁతులకును.

తా॥ ఆవునెన్న, తేనె, అంగూరపండ్లగుజ్జ, రేగుపండ్లగుజ్జ ఇవి కలిపి
ముఖమునకు నలుగుపెట్టినను, కొలిమిరి చెట్టుయొక్క వేరునకల కట్టను మేకపాల
తోనూరి నలుగుపెట్టుకొనినను, ధనియాలు వస లొద్దుగు వీటిని నీటితోనూరి
నలుగుపెట్టుకొనినను, గోరోచనము మిరియాలు వీటినికలిపి నలుగుపెట్టుకొని
నను, తేనె లొద్దుగు తెల్లనియావాలు యవలపిండి వీటినికలిపి నలుగుపెట్టుకొని

నను ముఖమునందుగల మొటిమలు, గ్రంధులు, నశించి స్త్రీల మొగములకు చాయకలుగును.

శ్లో॥ పరిణతపటదళ కాంచనవర్ణి మధుకప్రియంగు పద్మానామ్ |
సహజేవీహరిచందనలాక్షా వాష్టాకలోధాగ్రణామ్॥

శ్లో॥ సమభాగైర్జలపిష్టైర్విలాసిసీనాం కఠోతి నియతమయమ్ |
అపరితకారదళశఢరదీధితి ముఖపంకజం లేపః॥

చ. సరసిజకేసరంబులును ♦ జందన కాంచన లోధాగ్ర బాష్ణిక
స్థితయుఁ బ్రేంకడంబు సహ♦దేవియు లక్కయు యప్తియు స్తగు
స్థరుమతినేకభాగముగఁ ♦ గూర్చి జలంబులఁబోసి నూఁ సుం
దరులకు మోమునందు నలఁ♦ద న్ముఖకాంతివహించు నెంతయున్.

తా॥ పద్మకింజల్కములు, గంధము, కోవిదారపల్లములు, కుంకుమపువ్వు, మోరటి, సహజేవి, లక్క, అతిమధురము, లాద్దుగు వీటిని సమభాగములుగా చేర్చి నీరుపోసినురి ముఖమునకు నలుగు పెట్టిన మంచికాంతి జనించును.

—: కుచోన్నతికరణోపాయ లక్షణము :—

శ్లో॥ శ్రోతోంజనతండులజలనస్యాభ్యాసేన భవతి యవతీనామ్ |
రసికహృద యథవత్స్మరమతివిపులోత్తుంగకుచయుగళమ్॥

క. ఎనఁగన్ శ్వేతాంజనమును
బసకడుగును గుచములందుఁ ♦ బ్రామిన సతికిన్
రసికమనోభవ తస్మరు
వసమగు చనుగవకు బిగువు ♦ వన్నెయుఁ దెచ్చున్.

తా॥ శ్వేతాంజనమును కడుగులోకలిపి చన్నులయందు నలుగు పెట్టిన చన్నులు వన్నె కలిగి బిగువుచెందును.

శ్లో॥ యవతివచాకటుకాన్వితకృతాంజలీరజనీతుల్యమాత్రాధిః |
గోమహిషీఘృతతుల్యం త్రైలం సంసాధితం విధివా॥

శ్లో॥ కురుతే పరిణతవయసామపి పనితానాం త్రిసప్తరాత్రేణ |
స్థిరవిపులకుంగకఠినం స్తవయుగళం తస్య యోగేన॥

ఆ. వె. ఆవునేయి మహిషి యాజ్యంబు నూనెయు
సమముచేసి దుగ్ధసహితముగను
నిరువదొక్కరాత్రి † లింతులు విడువక
క్రోలఁ గఠినమగును † గుచయుగంబు.

తా॥ ఆవునెయ్యి, గేదెనెయ్యి, నూనె ఇవి సమముగా కలిపి పాలతో
కూడా సరాసరి యిరువదియొక్క రాత్రులు స్త్రీలు త్రాగినయెడల చన్నులు
బిగువుచెందును. మత్రయు మనగ, వస, కటుకరోహిణి, ముడుగుదామర, వీటిని
పసుపుతోనూరి చన్నులకు త్రామిన బిగువుచెందును.

శ్లో॥ గృహగతగోలాంగూలో నవసీతం భోజితస్సహితాశమ్ |
అథ తన్మలలిప్తకరో హరతి కుచం ముష్టిబద్ధేః ||

గీ. పెంచుకొను నట్టి కోతికి † వెన్నలోన
అరిదళమునుంచి తినిపించి † నట్టి దినము
దానిమలమును మర్దించి † రేని వెలఁది
యుబ్బుఁగలిగిన కుచముల † యుబ్బడంగు.

తా॥ పెంపుడుకోతికి వెన్నలోఁగలిపిన యరిదళమిడి, పిదప దానిమలము
చేతఁబూసికొని మర్దించినఁ గుచముల యుబ్బఁగనును.

—: అన్యోన్యప్రేమ లక్షణము :—

శ్లో॥ సురగోపభూమితయోశ్చార్థం యస్యా భగే నరః క్షిపతి |
స్తంభితశస్త్ర ఇవాఽఽశౌ తదితరపురుషో రతే తస్యః ||

క. జలగయు సురగోపంబును
గలియఁగమర్దించి భగముఁఖంబున నిడినఁ
నళినముఖ యన్యపురుషుని
గలియక యెడమీక యోని † గదియుచు నుండుఁ.

తా॥ జలగ, అడవిపురుగు, ఇవి చూర్ణముచేసి స్త్రీయొక్క భగమునం
దుంచిన యాస్త్రీభగము బిగువుకలిగియుండుటయేగాక పురుషునియందు ప్రేమ
గలదై యితరపురుషులను వాంఛింపదు.

శ్లో॥ గగనసమాగతవల్లభివిష్టలి ప్రధ్వజేన యాం భజతే |
సకృదపి సా తదితరతో వాంఛాం దూరేణ పరిహరతి॥

క. ఆకాశంబునఁ బారుచుఁ

గాకమురెట్టిడిన దానిఁ ♦ గామాగ్రమునఁ
గై కొని కూడిన యస్థింక
నాకామిని యేలచొచ్చు ♦ నన్యులఁగవయింక॥

తా॥ ఆకాశమునందు పోవుచుండిన కాకి రెట్టివేసినయెడల యారెట్టను
తన కామదండముచివరవలన గ్రహించి స్త్రీని రమించినయెడల నాస్త్రీ మఱి
యొక పురుషునియం దనురాగము కలిగియుండదు.

శ్లో॥ తాం విష్టాం పుటపాకే దుగ్ధ్వా సహ కాంజకేన భగరేపాత్ |
భవతి కృతా పృకృతిస్థా గమణీ రమణీయతాభూమిః॥

ఆ. వె. పుటముఁబెట్టి విష్ట ♦ బూడిదెఁగావించి
కలినిఁగలిపి యోనిఁ ♦ గలయఁబూయఁ
దొల్లియట్లయుండుఁ ♦ దొయ్యలిజఘనంబు
కాకిరెట్ట కదియె ♦ కడుగుమందు.

తా॥ పైనచెప్పినటువంటి కాకిరెట్టను పుటముబెట్టి కడుగులోకలిపి స్త్రీ
యొక్కభగమునకుబూసి రమించినయెడల మఱియొక పురుషునియం దనురాగము
కలిగియుండదు.

శ్లో॥ ఖరచెతోమిలితారుణముఖకపి రేతోవిల్లప్తతనిలయామ్ |
గత్వా న జాతు కామీ కామయతే కామనీమన్యామ్॥

క. అగుణానన కపివీర్యము

ఖరశుక్లముఁ గూర్చి యోనిఁ ♦ గలయఁగఁ బూయింక
బురుషుఁడవరమింప వేటొక
తిరుణీమణిపొందుఁ గోరఁ ♦ దలఁపఁడు పుడమింక.

తా॥ నల్లనిమొగముగలకోతియొక్క వీర్యమును, గాడిదయొక్క వీర్య
మును కలిపి స్త్రీభగమునకుపూసుకొని పురుషునితో రమించినయెడల నాపురుషు
డింకొక స్త్రీని పొందుగోరదు.

—: నపుంసక లక్షణము :—

శ్లో॥ పక్షో భవతి సగోఽసౌ బహువారదో ఖరే న ఖట్యయాః।
యస్యాలక్తకపత్నీ బద్ధ్యా నిక్షిప్తతే శతః॥

క. ఏనరు శుక్లము మడుపుచు
మానిని సేలువుదళమున ♦ మంచముక్రిందకొ
జానుగ లక్తుక టేగునఁ
దానూదిన విటుఁడు పదలనమును బొందుకొ.

తా॥ పురుషునియొక్క శుక్లమునుబట్టి సన్ననిబట్టిలోపెట్టి మడతవేసిఅమడ
తను తామపండుకొను మంచముక్రిందయుంచినను, లేకయాతని శుక్లమును లక్తుక
తెనునందుంచి మంచముక్రిందపెట్టి పండుకొనినను యాపురుషుడు నపుంసకు
డగును.

శ్లో॥ అజమాతృభావితం పద్భింగురజోరజనిచార్ణయుగమశితమ్।
ఉపసయతి నియతమచిరాన్నరస్య యూనోఽపి షణ్ణత్వమ్॥

ఆ. వె. మేషరాజమూత్రామిళితషడ్భిందువు
దూదియందుఁ బనుపు ♦ ధూళిఁగలిపి
పూవుఁబోడి యోనిఁబూసి రమించిన
బల్లవుండు పండభావమొందు.

తా॥ మేకపోతుమూత్రముచేత దూదనితడిపి యాదూదిలో పనుపునుగలిపి
యాదూదిచేత స్త్రీయొక్క భగమును దుడిచియుంచినపుడు రమించినపురుషుడు
నపుంసకుడగును.

—: పుంసకత్వ నాశన లక్షణము :—

శ్లో॥ సతిలం గోక్షురమ్నాం ఛాగీచీరేగసాధితం మధునా।
సహ పీతం సప్రాహచ్చతుతి షణ్ణత్వమచిరేణ॥

గీ. తిలలు సల్లేరుకాయలు ♦ కలియఁగూర్చి
మేకఁపాలును దేనెయు ♦ మేళవించి
యేనుదినములు సేవించిరేని నరుల
పండభావంబుమాను నిశ్చయముగాను.

తా॥ సువృలు, చల్లెరుకాయలు, ఇవినురి మేకపాలు తేనెతోకలిపి
యేడుదినములు తినినయెడల నపుంసకత్వముపోయి పుంసకత్వములభించును.

శ్లో॥ సరపార్శ్వస్థేనాస్థా విధం కరబాస్థి స్థాచ్యుతే యస్యాః॥
శయనశోభాగే స్థాల్లగ్నత్వం తస్య రతికాశే॥

క. లొట్టిపిట యెముకతోడను

గట్టిన నరుపార్శ్వపెముకఁ ♦ గంకటితలలోఁ

బెట్టి రమింపఁగ యోనిక

బెట్టిన శిశ్నంబు తగిలి ♦ పెగలకయుండును.

తా॥ లొట్టిపిట్టయెముక, నరుని ప్రక్కయెముక, యీరెంటిని కలిపికట్టి
మంచము తలపై పునబెట్టి రమించిన రతియందు దండము పెగలకయుండును.

శ్లో॥ క్రియతే పేదకమేచక కాకాస్పృక్సర్పిషా యయోర్నామ్నా॥

కోవిల్లకసమిదప్రృత్తరశరహోమో భవేద్ ద్వేషః॥

శ్లో॥ కాకోలూకజరోష్ణా హోమశ్చ మిధునయోస్తద్వత్॥

అనయోరస్పృహ హోమో నామ లిఖిత్వా చ నిబంధయైః॥

శ్లో॥ మూషకమార్జాలద్విజదిగంబరాణాం చ రోమభిరపి॥

క్రియతే యస్మిన్ వేత్తని తత్రత్యాసాం మిథో వైరమ్॥

సీ. గూఁబ నల్లనికాకి ♦ కోవెల నయ్యయి

నెత్తురులనుగూడ ♦ నేయిఁగలిపి

బూరుగునమిధల ♦ పేరులుగాగుచ్చి

వేల్చినఁ బొడము విఁద్యేషమగును

గాకియీఁకలు గూఁబయీఁకలు వేల్చుతోఁ

బెనచినఁ బుట్టు విఁద్యేషమగును

గఱికాకి గూఁబయీఁకల నెత్తుటనువ్రాసి

వేపాకువేల్చి విఁద్యేషమగును

గీ. విప్ర మార్జాల మూషక ♦ ద్వీరదవదన

రోమముల ధూపమిడఁ బతి ♦ కామినికిని

బుట్టు నన్యోన్యవై రంబు ♦ లట్టుగానఁ

జతుర నాగార్జునోక్త సమ్మతముగాగ.

తా॥ గూబ, నల్లనికాకి, కోవెల, వీటి నెత్తుకులను నేతితో కలిపి బూరుగు సమిధలతో పుష్టతరళతహామము చేసిన సతీపతుల కన్యోన్యవైరము కలుగును. కాకియాకలు, గూబయాకలు ఈరెండును వేళ్ళతో బెనవైచినను, నల్లకాకి, గూబ, ఈరెండియాకలను నెత్తుకులో ముంచి వేపాకుపై వ్రాసి హామము చేసినను సతీపతుల కన్యోన్యవైరము లుద్భవించును. బాగ్నాణుడు, పిల్లి, యెలుక, వీనుగు వీటియొక్క ముఖములనుగల వెంట్రుకలను దెచ్చి ధూపము చేసిన సతీపతుల కన్యోన్యవైరము కలుగును.

—: అన్యోన్యప్రీతి లక్షణము :—

శ్లో॥ సురతరుతగరవచాగురుమృగమదమలయజగన్తైః॥

ధూపో వేత్తని విహితః పరస్పరం ప్రీతిమాతనుతే॥

క. సురతరు తగరంబు వసా

గరు కస్తూరి నెయ్యి మంచిగంధము మరుమం

దిరమున నిల్చిన యప్పడె

పరమంబగు ప్రీతికలుగుఁ ♦ బతికి సతికి.

తా॥ దేవదారు, గిరింధితగరము, వస, ఆగరు, కస్తూరి, నేయి, మంచిగంధము, ఇవి మగ్ధస్థానమున నుంచినయెడల సతీపతుల కన్యోన్యమగు ప్రేమ జనించును.

—: నాగార్జున యోగములు. :—

శ్లో॥ నాగార్జునేన కథితా యోగా బహుశ్శతృగర్హదగ్రచైత్యః॥

దృష్టఫలాన్ ప్రకృతాః హి యోగాంస్తతోద్ధరిష్యామః॥

ప॥ నాగార్జునఁడను సిద్ధుఁడు పదునాల్గు దగ్గవ్యములతోడి పెక్కుయోగములు పరిశ్రమనాధనదృష్టములఁ దెల్పియున్నాఁడు, వానిని వివరింతును.

శ్లో॥ భృంగరజోమాహుతే మోహయతస్తిలకలో విశ్వమ్॥

అజకర్ణ్యా సరుదస్త్యా సహ సహదేవ్యా చ లజ్జాభుః॥

గీ. గుంటగలిజేరు నుమ్మెత్త ♦ రెంటిమార్ల

మాన్యమున నుంచికొనిన మోహంబుఁ జేయు

అటులే నజకర్ణి లజ్జాభుఁ ♦ వల రుదన్తి

గలియు సహదేవి వశ్యంపుఁతిలక మగును.

తా॥ గుంటగలిజేరుపాడి, ఉమ్మెత్త యీరెంటిని తిలకమును బెట్టిన లోక మెల్లను మోహించుజేయును. సహజేవీసహితమైన లజ్జాభువు రుదన్తీ సహితాజ కర్ణ మిక్కిలమైన తిలకమున నట్లచేయును.

—: వశీభావ లక్షణము :—

శ్లో॥ శిఖిశిఖయాఽఽచారికయా సహితే సురవారుణీకృతాంజత్యా

భగవహితే భామిన్యా దానీభావం చ దాసతాం పుంసః॥

గీ. నెమలిపించెముఁ గప్పయు ♦ నెలఁతనూరి

దాని సురవారుణినిగూర్చి ♦ యోనిఁబూసి

సురతమొనరింప దంపతు ♦ లిరువు రొకరి

కొకరు వశులౌచు వర్తించుచుండు రనని.

తా॥ నెమలిపించెమును కప్పయు సురవారుణియు కలియనూరి యోని నుంచిన స్త్రీపురుషులు పరస్పరవశులయి యుండురు.

శ్లో॥ భృంగరజోలజ్జాభుకహరజటధవళకిలేపతో వపుషః॥

క్రాంతాసి తార్కపుంజరిహరజటగుళికా వశీకుసుతే॥

క. కలయగరయు మణుఁగుఁదామర

వెలిజిల్లెడు రుద్రజటయు ♦ విష్ణుక్రాంతా

వళియును బాపరవేరును

గుళికలు భగలేపవశ్యగుణములు సేయున్.

తా॥ కలగర, మణుగుదామర, తెల్లజిల్లేడు, రుద్రజట, విష్ణుక్రాంత, వీటివేరులును, పాపరవేరును కలియనూరి మాత్రలుచేసి యోనియందు బూసు కొనిన స్త్రీపురుషులు పరస్పరము వశులయి యుండురు.

శ్లో॥ గోచన్దనాజగర్ణీఽదన్తికాకన్యకాభిరిహ విహితః॥

భగలేపో మరణాన్తం స్త్రీణాం ప్రేమవ్రసాధయతి॥

శ్లో॥ లజ్జాభుకసహజేవీకన్యాగోరోచనోద్భవంచూర్ణమ్॥

తాంబూలేన వికీర్ణం నార్యా పరమం వశీకరణమ్॥

శ్లో॥ విష్ణుక్రాంతాసి తరవికృతాంజలిశిఖిభామిరాలేపః॥

పనితాపరాంగవిపరే ద్రావణమంగే వశీకరణమ్॥

సీ. దాగ్రతాఫలమును రుదంతియుఁ దెల్లగం
 పెనయుఁ గన్యకుమారియును ఘటించి
 భగలేపనమునేయఁ • బాగొంతనశ్వమై
 స్త్రీపురుషులఁబోను • సిద్ధిబొందు
 గోరోచనము కన్యకొమరములము పొత్తి
 తామర సహదేవి • తనరచేర్చి
 చూర్చించి విడెమునఁ • జొససిన నన్యోన్య
 వశ్యంబులంటు నెవ్వారికైన
 ఆ. వె. ధనశరవియు ముడుంగుఁదామర ిఖయును
 విష్ణుకాంత గూర్చి • నెలఁచులకును
 యోనిఁబూయ నుదకముదయించుఁ దనువున
 నలఁదిలేని మోహ • మతిశయిల్లు.

తా॥ దాగ్రతను, రుదంతివేరు, తెల్లగంపెనవేరు, కన్యకుమారివేరు, వీటినిసూరి భగలేపనమొనర్చిన మరణాంతమువరకు, వశులయియుండురు. గోరోచనము, కన్యకొమరి, పొత్తితామర, సహదేవి, వీటినిచూర్చముచేసి విడెమునబెట్టిన సతీవతుల కన్యోన్య వశీకరణముగను. తెల్లజిల్లేదు, ముడుగుదామర, చిత్రియాలము, విష్ణుకాంతఁ వీటినిసూరి స్త్రీలకు భగమునకుపూసిన ద్రవముపుట్టును, శరీరమునబూసిన మోహము పెరుగును.

—: బీజ స్తంభన లక్షణము :—

శ్లో॥ భృంగరజః కన్యాభ్యాంవిష్ణుకాంతానజాతికామితా।

సా ముఖస్మృతగుటికా వా బీజ స్తంభం రతే కురుతే॥

గీ. కలగరయు జాతియును విష్ణుకాంత కన్నె

కొమరివేరును గలనూరి • గుళికఁజేసి

యదియె పుక్కిటనిడుకొని • యతివంగనయఁ

బడెదు శుక్లము నెటువంటి • పందకైన.

తా॥ నుటగలగర, జాతికామ, విష్ణుకాంత, కన్నెకొమరివేరు, వీటిని సూరి గుత్తించేసి యామూత్రకు పుక్కిటబెట్టుకొని స్త్రీనిఁమించిన యెటువంటి పంపకయివను వీర్వము స్తంభించును.

—: భ గ సా భ గ్య ల క్ష ణ ము :—

శ్లో॥ విష్ణుశాస్త్రాహరణటభృంగరజోభిస్సమేతసహదేవ్యః
స్మరసదనవిలేపవతః సౌభాగ్యం దుర్భగా లభతే॥

క. హరికాంతయుఁ గలగరయును

హరజట సహదేవియాకు • సన్నియుగలియన్

స్థరమందిరమున నలఁదినఁ

దరుణికి సౌభాగ్యమహిమ • దలకొనియుండున్.

తా॥ విష్ణుశాంత, గుంటలగర, రుద్రజడ, సహజేవియాకు, ఇవిసూరి
భగవంతులు బూసినయెడల భగసాభాగ్యమును కలిగియుండును.

—: గర్భధారణ లక్షణము :—

శ్లో॥ గోచంద్రవజ్రోత్పలవిష్ణుకాగ్రాకృతాంజలీచూర్ణమ్
రజసి స్నాతాపీత్యా గర్భం ఏహేత వద్ద్యాఽపి ॥

ఆ. వె. ద్రాక్షపండు ముణుగురుదామర దంభోత్ప

లంబు విష్ణుకృంతలఁ దగఁగూర్చి

నాలుగవది నంబా • పాలనోనేవింప

గర్భమా నిఁకెట్టి • కాంతకె న.

తా॥ బ్రాహ్మపండు. ముణుగువామర, దండోర్పలము, విష్ణుకాగ్రింక, ఇవి నూరి స్త్రీమూర్తయిన నాలుగవదినమున పాలతో తినినయెడల స్త్రీకి గర్భోత్పత్తి యగును

—: సుఖప్రసూతి లక్షణము :—

శ్రీ^H సదుదన్త్యా శిఖిశిఖయా పుత్రంజాతీకుమారికే మిళితే,

సుప్రీయ నిధాయ ధత్తే సుఖనూతమ్మృధగ ర్భాఽపి॥

ఆ. వె. భూజనారి శిఖియుఁ ♦ బూలిగడ్డయుఁ గల

బందయును రుదంతి • చెందనూరి

యోనిలోనఁ బెట్ట • యుగ్మలి గుహ్యము

వదలి కొడుకుగఁచు • వె శమునను.

తా॥ భూజవనైరి, చిత్రిమాలము, పూతిగడ్డ, కలబంక, దుదంతి ఇవి నూరి పోసవముకావాలని (స్త్రీ)భగములోనబెట్టి సుఖసౌహృదముగను.

శ్లో॥ సరుదవ్యాహరజటయా సహ సహదేవ్యా చ శిఖిశిఖయా

కృతలేపస్య శరీరే సమప్తకార్యాణి సిద్ధ్యన్తి॥

క హరజటయును సహదేవియు

సురనారియు శిఖి రుదంతి ♦ సారిదిగలియఁగాఁ

బురుషులు లేరుఁబల సలఁదిన

స్థిరతనువులు వశ్యపౌఖ్య ♦ సిద్ధులఁబొందుకొ.

తా॥ ఉద్భవజడ, సహదేవి, సురనారి, శిఖిమాలము, రుదంతి, ఇవికలియఁ నూరి స్త్రీపురుషులు భరిస్వరము దేహములకుఁబూనుకొనిన బ్రతికియున్నన్నిది నములు వశ్యసిద్ధియు సౌఖ్యసిద్ధియుగలుగును.

—: ఉ ప స ం హా ర ము :—

మాలిని:—ప్రకటితభుజలీలా ♦ భ్రాతృమిత్రానుకూలా

సుకవిజనవిలోలా ♦ సువృతాచారపాలా

వికచనయనబాలా ♦ వేషసౌభాగ్యశీలా

సకలగుణవిశాలా ♦ సజ్జనారామహేలా.

శ్లో॥ ఉచ్ఛ్వాతః పారిభద్రాదమరసర ఫణిప్రేయసీగీతకీర్తిః

నస్తా తేజోకనామ్నస్పదసి బహుమతః ధర్మితానాం కవీనామ్

వీరచ్ఛ్రీగద్యవిద్యాధరకవిరసయః కామకేళీరహస్యం

కొక్కోకః కామకానాం కిమపి రతికరం వ్యాకరోత్కృతుకేన॥

ఇతి శ్రీసిద్ధపండిత కొక్కోకకవి విరచితే రతిరహస్యే

సకలస్త్రీప్రస్తావభేదయోగోనామ

పంచదశః పరిచ్ఛేదః

సమాప్తాయం

గ్రంథః॥

గద్యము:— ఇది శ్రీమదష్టభాషాకవితాప్రవీణ నవఘంటా

సుత్రాణామాచనామాత్యపుత్త్ర సుజనకవిమిత్ర సజ్జన

విధేయ యెఱ్ఱయనామధేయ ప్రణీతంబైన

కొక్కోకంబను గళాశాస్త్రగుణునందు

సర్వంబును తృతీయాశ్వాసము

సంపూర్ణము.

తుదిపలుకు

కామోపాయనియమములను గ్రహించనిపురుషుడు సతిని సంతోషపెట్టజాలడు. అందువలన నాస్త్రీకిఁ గామోద్యోగముకలిగి చంచలహృదయయై వ్యభిచరించుటకుఁ గారణమేర్పడుచున్నది. కావునఁ గామమునుభవించు గృహస్థులీ కామశాస్త్రమును దప్పకగ్రహించవలెనను మాయద్వేశము సర్వజనాదృణీయమగునగాక. ఈయద్వేశముతోడనే యీ గ్రంథకర్తయగు కొక్కోకుఁడు:—

శ్లో॥ అసాధ్యాయాః సుఖం సిద్ధిః, సిద్ధాయాశ్చానురంజనమ్॥

రక్తాయాశ్చ రతిస్సమ్యక్కామశాస్త్ర ప్రమోదనమ్॥

అని యీ గ్రంథముయొక్క వియోజనమును వాడినను, మఱియు గుద్దికవి “స్మరచీషిక” యందు—

శ్లో॥ స్వనారీరక్షణం పుంసాంస్త్రీణాం చ తదనంతరం॥

బంధభేద్యోతజ్ఞాన మేతత్ఫలముదాహృతం॥

అని కామశాస్త్రానుచారమును బాటెను గాన సహృదయులు సాదగమున నీశాస్త్రము నాదిరింతురని తలంచుచున్నారము.

ఈగ్రంథసంపాదనకొఱకాంధగ్రీవేశమునఁ బ్రవృత్తమొనర్చి వ్యాతపతును సంపాదించునపుడొక శీర్షముంతుడు “ఓరియంటల్ ఆర్ట్స్” అనఁబడు పాఠ్యచిత్రకళారేఖనములగు చౌశీతిబంధముల సంపుటమును మాకొసంగి “దేశమునఁ గామమునేవింప నేర్పరులుకాని పురుషులధిక్ముగా నుండుటవలన స్త్రీలలోఁ జాలమంది వ్యభిచారిణులగుచునుండి” రని తన యభిప్రాయమును మాతోవెల్లడించెను. ఈయద్వేశముకూడ నందరంగీకరింతురని తలంతుము. విద్యావిహీనులీ కామనేవను గ్రహింపవలెననుదలంపుతోడనేఁ బరిత్యజ్యములని పలువురుచేరెడి దేవాలయాది కట్టకములయందు నీబంధములఁ బ్రతిమలను బూర్వులు నెలకొల్పిరి. కావున మేమీగ్రంథమును జిత్రపటశోభితముగావించితిమి. పరిస్త్రుతమాశ్రిమంతుఁడొసంగిన “చౌశీతిబంధముల సంపుటము” లోని నలుబదిరెండు చిత్రములీగ్రంథమున కనుబంధముగా ముద్రించితిమి. కడమ నలుబదిరెండును “అంగ్రరతిరహస్యము”న కనుబంధముగాఁ బ్రకటింపఁదలంచితిమి కాని మాయశృద్ధులన చెదిపురుగులపాలాయెనని శృంగారపంథకమున నేఁ జెల్పియుంటిమి.

తమ తాతములైనవాటినుండియు భద్రముగానుంచి కాపాడుచుండిన పాఠ్యచిత్రకళారేఖనములగు“చౌశీతిబంధములసంపుటము” నిచ్చినయాశ్రమములకుఁ గృతజ్ఞతను దలుపుచున్నారము.

ఇట్లు, ప్రకాశకుఁడు,

“కామగ్రంథమాల”

అనుబంధము.

ప్రాచ్యకళాచిత్రములు.

2. నాగరాఖ్య బంధము.

7. పార్వతీదేవత బంధము.

8. ఉత్తానసంఘటిత బంధము.

12. ఉద్యమ బంధము.

19. మార్కట బంధము.

20. ప్రేమాయత బంధము.

24. నాగపాళ బంధము.

27. పరివర్తిత బంధము.

28. నిపీడన బంధము.

80 సమపాద బంధము.

38. స్మరచక్ర బంధము.

35. సామ్య బంధము.

86. స్పృంభిత బంధము.

87. నౌకా బంధము.

శిరి. ధనుర్భంధము.

41. అర్చనంద బంధము.

42. ఉపాంగ బంధము.

44. పరివర్తన బంధము.

54. మర్కట బంధము.

59. జఘన బంధము.

(1. సింహవిక్రమ బంధము.

68. కీర్తి బంధము.

64 పార్శ్వవేష్టిత బంధము.

66. నిపీడిత బంధము.

67. నిఘాతక బంధము.

68. చటకవిలసిత బంధము.

70. వరాహఘాత బంధము.

71. వృషాభిఘాత బంధము.

72. ధేనుక బంధము.

76. చాటుక ఫేలుక బంధము.

కర్త బంధము.

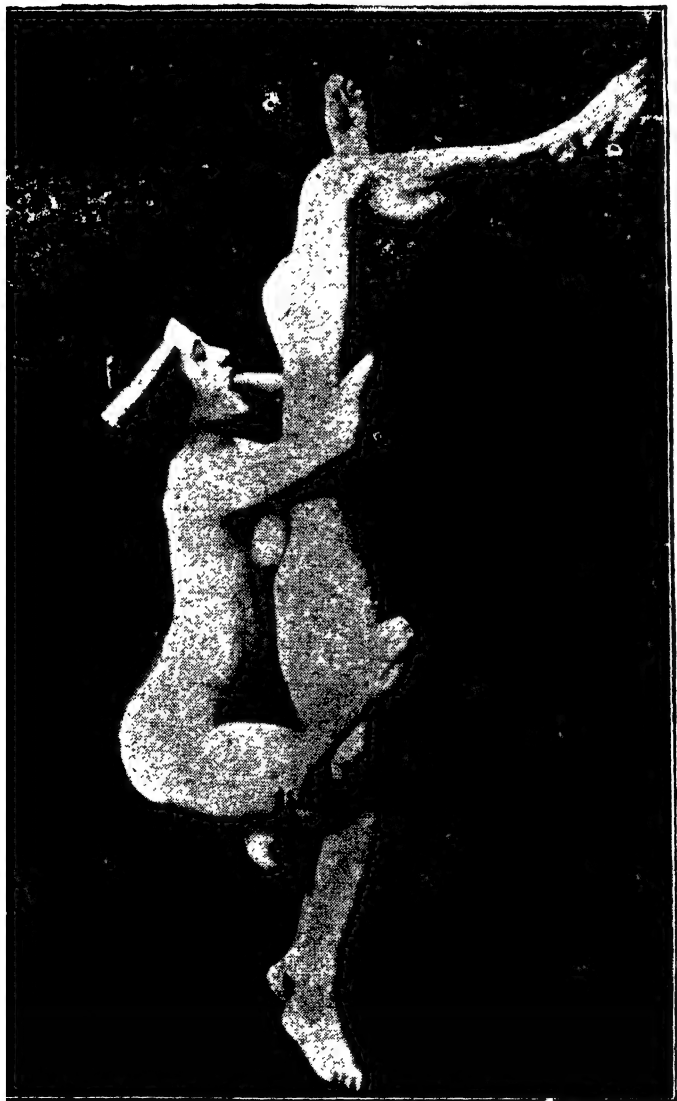

యావ్రి బంధము.

గ్రామీణ బంధము.

సంఘటనోపదము.

78. భ్రామర బంధము.

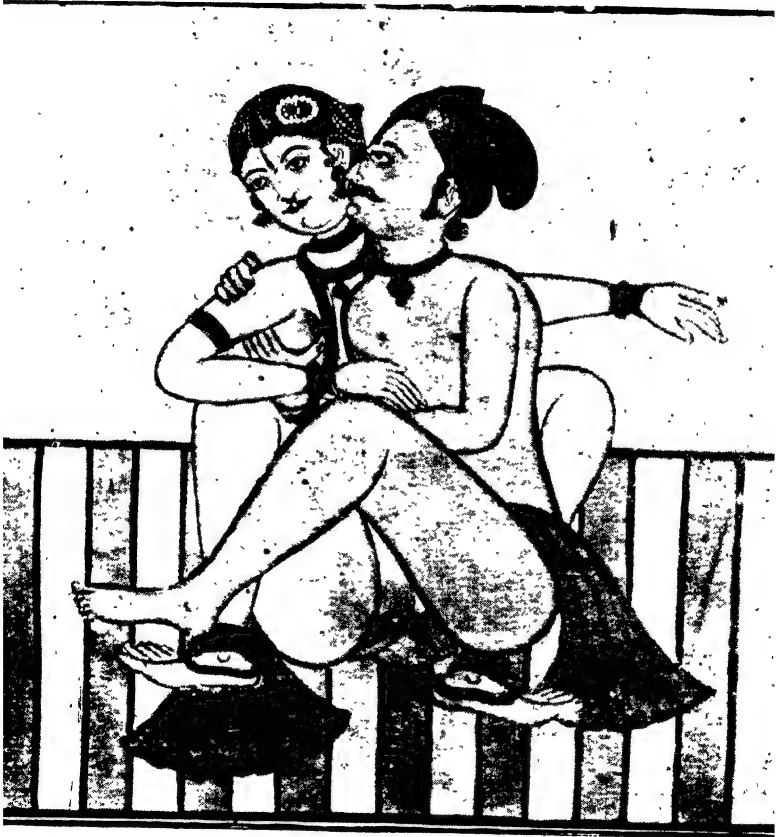
విపరీత బంధము.

మయూర బంధము.

గారుడ బంధము.

89. కరపాద బంధము.

మనవీడితము.

గంధానుబంధములు
సంపూర్ణము.

